

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

STUDIA RUTHENICA

STUDIA RUTHENICA

24

ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРНІК РОБОТОХ

НОВИ САД, 2019

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

STUDIA RUTHENICA
STUDIA RUTHENICA

24
(37)

ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРНИК РОБОТОХ

НОВИ САД, 2019.

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
С А Д Р Ж А Ј
ЗБОРНИК РАДОВА „STUDIA RUTHENICA“ БРОЈ 24 (37)
2019.

Предговор	9
Уводне слово	10
Preface	11

I
ДИПЛОМСКИ РАДОВИ СТУДЕНАТА
Одсека за русинистику Филозофског факултета у Новом Саду

Језик и књижевност

Марина Рамач Сабашош, Англицизми у мултимедијалном програму на русинском језику	15
Оља Хома, Утицај српског језика на језик вести у Рутенпресу	42
Вероника Фејса Вујачић, Русинска усмена еротска проза и Бокачов „Декамерон“, карактери, простор и стил	65
Резиме о до сада објављеним дипломским радовима на српском, русинском и енглеском језику	83

II
РУСИНСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Др Јулијан Рамач, Русинско-српски хононими у морфологији и синтакси у русинским језику	89
Др Михајло Фејса, Еквиваленти енглеских глаголских конструкција са would и shouldy у русинском језику	101
Мр Канаме Окано, Семантика и колокација придева са значењем температуре у русинском језику	114
Мр Славомир Олејар, Старорусински језик	128
Мр Хелена Међеши, Двојезичност у русинској националној заједници	142
Ирина Папуга, Двојезичност код Русина, искуства Друштва за русински језик, књижевност и културу	152

III НОВИЈА ИЗДАЊА, ОСВРТИ И РЕЦЕНЗИЈЕ

Хавријил Колесар, Дрвене цркве – драгоцени споменици русинског културног наслеђа.....	161
Мр Хелена Међеши, Лепо је знати и русински.....	164
Ирина Папуга: Зборник радова Studia Ruthenica 23 (36).....	167
Љубомир Међеши, Аутор у новом светлу русинске књижевности (Михајло Хорњак, <i>Памћење и заборављање</i>)	169
Др Михајло Љикар, Од дипломатије до поезије (Михајло Хорњак, <i>Памћење и заборављање</i>)	172
Мр Славомир Олејар, Таланат којег ни сам аутор није био свестан (Михајло Хорњак, <i>Памћење и заборављање</i>)	173

IV ГОДИШЊИЦЕ И СЕЋАЊА

Др Ђура Харди, Бачки Русини и присаједињење Војводине Краљевини Србији 1918. године	177
Јулијан Пап, Запис из Енглеске, Успомена на Шекспира.....	179
100-годишњица Русинског народног просветног друштва (РНПД).....	201
Димитрије Мита Пушкаров, ликовни педагог, сликар и писац из Ђурђева ...	204
Тајјана Тагасовић Винај, професорка енглеског језика из Суботице	207

V ХРОНИКА ДРУШТВА ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

Активности Друштва у 2018. години	211
Календар месечних активности у 2019. години	217
Нови чланови Друштва.....	220
Издавање Studia Ruthenica 24, 2019. године помогли.....	221
Аутори прилога у часопису „Studia Ruthenica“ 24.....	223

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
З М И С Т
**ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ ЧИСЛО 24 (37)
2019.**

Предговор	9
Уводне слово	10
Preface	11

I**ДИПЛОМСКИ РОБОТИ СТУДЕНТОХ**

Одсеку за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе

Язык и литература

Марина Рамач Сабадош, Англицизми у мултимедиялней програми по руски	15
Оля Хома, Уплів сербского языка на язык вистох у Рутенпресу	42
Вероника Фейса Вуячич, Руска усна еротска проза и Бокачов „Декамерон“, характери, простор и стил.....	65
Резиме о по тераз обявених дипломских роботох на сербским, руским и английским языку	83

II**РУСКИ ЯЗИК И ЛИТЕРАТУРА**

Др Юлиян Рамач, Руско-сербски гононими у морфологиї и синтакси у руским языку	89
Др Михайло Фейса: Еквиваленти английских дієсловних конструкційох зоз would и shouldy у руским языку	101
Мр Канаме Окано, Семантика и колокация прикметнікох зоз значеньом температури у руским языку	114
Мр Славомир Олеяр, Староруски (старорусински) язык	128
Мр Гелена Медеши, Двоязичноц у рускей националней заедніци.....	142
Ирина Папуга, Двоязичноц при Руснацох, искусства Дружтва за руски язык, литературу и культуру	152

III НОВШИ ВИДАНЯ – ОГЛЯДНУЦА И РЕЦЕНЗИЇ

Гавриїл Колесар, Древени церкви – драгоцини памятники русинского скарбу.....	161
Мр Гелена Медеши, Крашне то знац и по руски.....	164
Ирина Папуга: Зборнік роботох Studia Ruthenica 23 (36).....	167
Любомир Медеши, Автор и новим шветле рускей литератури (Михайло Горняк, <i>Паметанє и забуванє</i>).....	169
Др Михайло Лікар, Од дипломатії до поезії (Михайло Горняк, <i>Паметанє и забуванє</i>).....	172
Мр Славомир Олеяр, Талант хторого ані сам автор не бул свидоми (Михайло Горняк, <i>Паметанє и забуванє</i>).....	173

IV РОЧНІЦИ И ЗДОГАДОВАНЯ

Др Дюра Гарди, Бачки Руснаци и присоединєне Войводини гу Кральовини Сербії 1918. року.....	177
Юлиан Пап, Запис из Англиї, Памятки на Шекспира	197
100-рочніца Руского народного просвитного дружтва (РНПД)	201
Димитрие Мита Пушкаров, подобови педагог и писатель зоз Дюрдьова	204
Татяна Тагасович Винай, професорка англійского языка зоз Суботици	207

V ХРОНІКА ДРУЖТВА ЗА РУСКИ, ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

Активносци Дружтва у 2018. року	211
Календар мешачних активносцох Дружтва у 2019. року	217
Нови члени Дружтва	220
Видаванє Studia Ruthenica 24, 2019. року помогли.....	221
Авторе прилогох у часопису „Studia Ruthenica“ 24	223

ПРЕДГОВОР

Друштво за русински језик, књижевност и културу (основано 1970. године у Новом Саду) издаје свој гласник од 1975. године. Гласник је до 1987. године носио назив *Творчосц (Стваралаштво)*, а од 1988. године излази под називом *Studia Ruthenica*. Објављено је 13 бројева часописа *Творчосц* и 23 *Studia Ruthenica* (укупно 36 гласника). Од трећег броја, *Studia Ruthenica* излази као зборник радова.

У двадесет четвртом броју зборника *Studia Ruthenica* (тридесет седмом броју гласника), објављена су три дипломска рада студената Одсека за русинистику Филозофског факултета у Новом Саду.

У другом делу *Studia Ruthenice* су прилози из области русинског језика и књижевности, у трећем о новијим издањима и рецензијама, у четвртом годишњице и сећања и у петом - хроника Друштва.

Уредништво

УВОДНЕ СЛОВО

Дружтво за руски язык, литературу и культуру (основане 1970. року у Новим Садзе) издава свой глашнік од 1975. року. Глашнік по 1987. рок мал назву *Творчосци*, а од 1988. року виходзи як *Studia Ruthenica*. Обявени 13 числа *Творчосци* и 23 *Studia Ruthenica* (ведно 36 глашніки). Од трецого числа *Studia Ruthenica* виходзи як зборнік роботох.

У дваец штвартим чишле зборніку *Studia Ruthenica* (триец седмим глашніку) обявени три дипломски роботи студентох Одсеку за русинистику Филозофског факултета у Новом Саду.

У другей часци *Studia Ruthenici* прилоги зоз обласци руского языка и литератури, у трецей о новших виданьох и рецензії, у штвартей рочніци и здогадованя и у пиятей – хроніка Дружтва.

Редакция

PREFACE

The Society of the Ruthenian Language, Literature and Culture (founded in 1970 in Novi Sad) has been publishing its herald since 1975. Till 1987 the herald's title was *Tvorchosc* (Творчосц = *Creative Work*), but since 1988 it has been published under the name of *Studia Ruthenica*. 13 issues of *Tvorchosc* and 23 issues of *Studia Ruthenica* have been published so far (a total of 36 issues of the herald). *Studia Ruthenica* has been published as a collection of works since its third issue.

In the 24th issue of the collection *Studia Ruthenica* (the 37th issue of the herald) are published three graduation papers written by the students of the Department of the Ruthenian Language and Literature at the Faculty of Philosophy in Novi Sad .

The second part of this issue of *Studia Ruthenica* are contributions from the field of Ruthenian language and literature, the third part gives the review of the latest editions and publications, the fourth part is dedicated to anniversaries and jubilees, and the fifth part gives the chronicle of the Society.

Editorial Board

I

**ДИПЛОМСКИ РОБОТИ СТУДЕНТОХ
ОДСЕКУ ЗА РУСКИ ЯЗИК И
ЛИТЕРАТУРУ
ФИЛОЗОФСКОГО ФАКУЛТЕТА
У НОВИМ САДЗЕ**

АНГЛИЦИЗМИ У МУЛТИМЕДИЈАЛНЕЈ ПРОГРАМИ ПО РУСКИ¹

1. УВОД

Зоз дружтвенима пременкама хтори у одредзеним чаще погледую нови потреби и комуникацију, меняю ше попрѣ условийох и язики т. е. людзе хтори на нѣх бешедују. У каждим язѣку найшвидше ше меня словник, бо слова непосредно найбаржей одражую пременки у живоце датей заеднѣци. Словник то найобачлѣвша вяза медзи дружтвенима и язичними пременкама.

У теј работи приказани уплѣв англѣйского язѣка на руски язѣк у обласци мултимедијалнеј програми по руски. З оглядом на то то же у руским язѣку, у теј обласци велѣ англѣйски термини не маю одвитујуци еквивалент медзи словами домашнього походзѣня, хасную ше числени англѣцизми. Їх число ше з каждим днѣом звекшуе.

У вигледовацким корпусу указана заступеносц англѣцизмох у обласци мултимедијалнеј програми на руским язѣку. Людзе анѣ не свидоми же кельо вельо англѣцизми вошли до сучасного язѣка за релативно кратки час. У словнику наведзени термини з хторима сом ше стретала у каждоднѣвоеј работи, а хтори прилапени у каждоднѣвоеј бешеди и потвердзую же су пожички з англѣйского язѣка, односно, язѣка технологѣи. Пожичоване ше окончуе углавним без даякого одупераня або з барз малим одупераньом бешеднѣкох руского язѣка.

Цѣль моѣй работи же бим приказала влѣв англѣйского язѣка на руски язѣк у обласци терминологѣи хтора ше хаснуе у мултимедијалнеј програми на руским язѣку.

Общи упечаток хтори здобуваме, читајуци ю, то же работа ма вельо англѣцизми технѣчних терминох, а вони лем часц терминох хтори найчастейше стретам у каждоднѣвоеј работи.

Найчастейши способ на хтори ше преширюе словник то прѣсте преберане словох зоз *язѣка даватѣля до язѣка приматѣля*, у истим або приблѣжним значѣню, а зоз фонологѣино-транскрипцијну адаптацију, односно, приспѣдобѣиваньом гу вигваряню и писму язѣка хтори го пожичуе. Так, у остатнѣх деценијох, руски язѣк, прѣйг сербского язѣка, приял вельке число словох, насампрѣдз зоз

---

¹ Марина Рамач Сабадош, одбранѣла дипломску роботу на Одзелѣно за русинистику Филозофского факултѣта у Новим Садзе 2015. року. Ментор: проф. др Михайло Фейса

английского языка. Так маме компьютер, маркетинг, спонзор, гардвер, софтвер и др. (Bugarski, 1991: 115).

Понеже неможливе прекладац шицко, а то часто и неудатне, прето же ше у пракси часто указуе же нашо домашне слово не вше адекватне за цудзе слово. Пожичени слова нам, у сущности, потребни кед у питаню слова хтори маю характер термину як приклади англицизмох техничних терминов у моей работи.

У чаше компютерох и масовного хаснованя интернету, зявел ше и висши ступень розширеносци английского елемента при дзепоедних файтох словох. Сучасни читач треба же би ше упознал зоз терминами у розличних обласцох дружтвеного живота и так заобишол почежкосци у розуменю з другима. Упознанане з англицизмами источашне и розвиване культури бешеди терашньосци.

2. СЛОВНІК АНГЛИЦИЗМОХ

Словнік ше состої зоз 234 одредніцох хтори класификовани по азбучним шоре рускей азбуки. Одредніци першенствено записовани у каждодньовой работи у мултимедияльной програми по руски, т. е. РТВ, писаних материялох а дополнени су зоз уснима жридлами, колегох зоз НВУ Руске слово и Радия Нови Сад.

А

АДАПТЕР: *ADAPTER*, дополнююца машина хтора оможливуе незавадану роботу главней машини

АГЕНТ: *AGENT*, заступнік або представнік особи або групи

АНАЛОГНИ: *ANALOG (UE)*, представля, обрабя, чува и преноши електронски податки як переменливи велькосци

АНИМАЦИЯ: *ANIMATION*, илузия руху хтора ше зявуе при повязованю статичних сликох, насампредз з помоцу компютера

АНТИВИРУС: *ANTIVIRUS*, цель му пренайц и елиминаоц компютерски вируси

АПДЕЙТ: *UPDATE*, найновша верзия лебо ревизия, компютерскей програми, иновирована верзия

АПГРЕЙД: *UPGRADE*, надбудов иснуючого компютерского гардвера або софтвера зоз новшим и лепшим

АПЛИКАЦИЯ: *APPLICATION*, програма хтора окончуе специфични работи або задатки идентичне зоз наменску програму

АРТ ДИРЕКТОР: *ART DIRECTOR*, особа задлужена за графичне и подобове ушорене кнїжки

АТАЧМЕНТ: *ATTACHMENT*, файл хтори ше посила преїг електронскей пошти як додаток основному порученю

АВДИО: *AUDIO*, хтори ше одноши на звук, знімане и репродукцию звука

АВДИОФИЛ: *AUDIOPHILE*, любитель висококвалитетно знятого и репродукованого звука

АВДИО КАСЕТА: *AUDIOCASSETTE*, касета з пантліку на хтору зняти або на хтору мож знят звук

АВДИО КЛИП: *AUDIO CLIP*, вивок звучного знімка хтори мож компютерски репродуковац

АУТПУТ: *OUTPUT*, резултат компютерского обробку податкох

Б

БАГ: *BUG*, гришка або проблем у функционованю компютерского гардвера або софтвера идент. зоз гардверска або софтверска гришка

БАЙТ: *BYTE*, єдинка за меранє количества информацийох, хтору творя осем бити и хтора звичайно представля єдну букву або число

БЕКАП: *BACKUP*, резервна копия компютерского файла, програми або целей системи

БИ-БИ-СИ: *BBC*, Британска радио телевизийна корпорация

БИЛБОРД: *BILLBOARD*, вельки пано поставени на явним месце на хтори ше ліпя рекламни плакати идент. зоз рекламни пано

БИМ: *VIDEOBEAM*, машина за проєктованє слики на мур, платно або вельки екран

БИТ: *BIT*, основна єдинка за меранє количества информацийох, виражена зоз єдинку або нулу

БИЗНИС: *BUSINESS*, купопредайна або услужна діялносц

БЛОКБАСТЕР: *BLOCKBUSTER*, филм, роман або подобне хторе посцигує огромни успех при публики и приноси вельки заробок

БОДИГАРД: *BODYGUARD*, тілохранітель

БОРД: *BOARD*, група людзох хтора урядово руководзи зоз даяку організацію идент. зоз одбор т. є. управни одбор

БРАУЗЕР: *BROWSER*, компютерска програма хтора оможлівює прегледованє інтернета идент. зоз прегледовач

БРИФИНГ: *BRIEFING*, схадка на хторей ше даваю кратки и ясни информацийі або упутства за окончованє одредзеного задатка

БУКЛЕТ: *BOOKLET*, ілюстрована кніжочка зоз податками о виводзачох и мелодийох, звичайно ше добива зоз музичним компакт диском

БУТЛІГ: *BOOTLEG*, пиратске, нелегалне виданє, окреме музичних знімкох, компакт дискох и касетох

В

ВЕБ: *WEB*, конар интернету хтори оможлівює легке прегледованє, приступанє и пребранє податкох и файлох зоз шицких медзисобно умрежених компютерох

- ВЕБ-САЙТ:** *WEB-SITE*, множество повязаних бокох на интернету пошвещене єдней теми або обласци идент. зоз сайт т. є. локация
- ВИДЕО:** *VIDEO*, часц телевизийней системи хтора ше дотика зніманя, репродукованя и емитованя рухомей и статичней слики
- ВИДЕО БИМ:** *VIDEOBEAM*, пошорене за проєктованє видео слики на мур, платно або вельки екран идент. зоз бим т. є. видео проєктор
- ВИДЕО ДЖОКЕЙ:** *VIDEO JOCKEY*, особа хтора вибера, наявює и пуца музични видео-споти на телевизії або у дискотеки идент. зоз виджей
- ВИДЕОФИЛ:** *VIDEOPHILE*, любитель видео техніки, опреми и зніманя
- ВИДЕО КЛИП:** *VIDEO-CLIP*, кратки видео филм хтори ма сценске виводзене мелодії даєдного шпивача або групи т. є. клип або спот идент. зоз видео спот як кратша филмска або телевизийна секвенца идент. зоз видео секвенца
- ВИДЕО КОНФЕРЕНЦИЯ:** *VIDEO CONFERENCE*, схадзка на хторей участвую вецей особи на розличних локацийох, оможлівена з директну аудио комуникацию з помоцу окреме опремених компютерох приключених на интернет
- ВИДЕО ПРОЄКТОР:** *VIDEO PROJECTOR*, пошорене за проєктованє видео слики на мур, платно або вельки екран идент. зоз бим т. є. видео бим
- ВИДЕО РИКОРДЕР:** *VIDEO RECORDER*, пошорене за зніманє и репродукованє видео касетох преїг стандартного телевизора идент. зоз видео
- ВИДЕО СПОТ:** *VIDEO SPOT*, кратки видео филм у хторим сценске виводзене мелодії даєдного шпивача або групи идент. зоз клип т. є. спот, видео клип як и кратка телевизийна оглашка, реклама або наява т. є. рекламни филм
- ВИДЕО ВОЛ:** *VIDEO WALL*, пошорене за приказованє звекшаней видео слики, хторе ма вецей екрани розпоредзени у форми правоугелнікох идент. зоз бим т. є. видео бим або видео мур
- ВИНИЛ:** *VINYL*, грамофонска плоча, у контрасту спрам компакт диску
- ВИРУС:** *VIRUS*, компютерска програма хтора ше преноши преїг других програмах, швидко умножує и часто доводи до очкодованьох або зніщеня одложених податкох або гардверох
- ВОКИ ТОКИ:** *WALKIE-TALKIE*, мали преношуюуци радио придайнік- приємнік, звичайно за комуникацию на терену идент. зоз токи воки

Г

- ГАЙТЕК:** *HI(GH)-TECH*, високорозвита електронска технология, опремене и под.
- ГАКЕР:** *HACKER*, особа хтора неовласцено приступа компютерскей системи, податком даєдной організації, упадовач до компютера
- ГАРД-ДИСК:** *HARD DISK*, пошорене з вецей округлима твардима плочами за дигиталне зніманє велького количества податкох гу хторим ше приступа з помоцу компютера

- ГАРДВЕР: *HARDWARE*, електронски и механічни компоненти компютерскей системи идент. зоз множество видлівих часцох т. є. заеднічка назва за компютер и шипки електронски податки
- ГЕПЕНИНГ: *HAPPENING*, случоване, збуване, дожице. Уметнічке діло хторому цель же би одушевело публику
- ГЕПИЕНД: *HAPPY ENDING*, щешліви конец даякей приповедки, филма, збуваня и под.
- ГИФИ: *HI-FI*, висока виродостойнось репродукції знятого звука
- ГИПЕРТЕКСТ: *HYPERTEXT*, система текстуалних, графічних и под. податкох, окреме на интернету, хтора настала з директним повязованьом зродних текстуалних, графічних и под. податкох
- ГИТ: *HIT*, барз успишна и популярна мелодия, филм, кніжка, особа и под.
- ГОУМПЕЙДЖ: *HOME PAGE*, перши бок на даєдним веб-сайту хтори звичайно понука прегляд його змисту

Д

- ДАБОВАНЄ: *DUB*, знімане преложеного диялога за даяки филм лебо за телевизийну емисию у хторим ше глумци намагаю свою бешеду усоглашиц зоз рухами устох жридлових глумцох т. є. надсинхронизация
- ДАЙДЖЕСТ: *DIGEST*, зжата верзия даякого обяжнейшого тексту
- ДАУНЛОУД: *DOWNLOAD*, преберане
- ДЕДЛАЙН: *DEADLINE*, остатні термин, останя хвилька
- ДЕФИНИТИВНО: *DEFINITELY*, извесно, бизовно, без сумніву
- ДЕК: *DECK*, касетофон без змощьовача хтори ше хаснує як компонента гифи системи
- ДЕКОДЕР: *DECODER*, машина хтора декодує захищени телевизийни канали и оможлівоє їх провадзене
- ДЕМО: *DEMO*, знімок направени з целью представяня способносьци звичайно ище неафирмованих музичарох
- ДЕСК: *DESK*, редакция у медийскей установи хтора пририхтує висти и одлучує о їх обявйованю
- ДЖИНГЛ: *JINGLE*, кратка, едноставна и характеристична мелодия хтора ше вецейраз хаснує у рекламох и наявох на радио и телевизії
- ДЖОЙСТИК: *JOYSTICK*, направа у форми палічки за управяне зоз даяким обектом на екрану, командна полуга звичайно за бависка на компютеру
- ДИГИТАЛНИ: *DIGITAL*, хтори представя, обрабя, чува або преноши електронски податки як окреми велькосци у форми числох, окреме єдинки и нули
- ДИГИТАЛИЗОВАЦ: *DIGITALIZE*, претваряц слику, звук и подобне до дигиталней форми пре обробок з помоцу компютера
- ДИСКЕТА: *DISKETTE*, еластична плоча, захищена зоз тварду пластику, за дигиталне знімане податкох гу хторим ше приступа з помоцу компютера

ДИСКМЕН: *DISCMAN*, мала преношуюча машина зоз слухалками хтора служи за репродуковане знімкох зоз компакт диска

ДИСПЛЕЙ: *DISPLAY*, екран на хторим ше приказую резултати або цек работи, приказ на екрану

ДИЗАЙН: *DESIGN*, фахове або уметніцке проектоване и формоване даякого продукту

ДРАЙВ: *DRIVE*, машина за знімане и читане податкох зоз диска

ДРИМ-ТИМ: *DREAM-TEAM*, тим найспособнейших людзох хтори участвую у даякей заедніцкей работи або робя на заедніцким проекту

Е

ЕДИТОР: *EDITOR*, програма за обробок текстуалних файлох

ЕДИТОРИЯЛ: *EDITORIAL*, новинска статя хтора описує спатраня редактора або видавателя

ЕКВИЛАЙЗЕР: *EQUILIZER*, апарат зоз хторим ше при висококвалитетней репродукції виправя деформованя звука т. є. виєдначовач

ЕРКОНДИШН: *AIR-CONDITIONING*, апарат за регуловане температури и влажносци воздуха у завартим простору

Є

ЄС: *YES*, гей, розумим (бешедно и то медзи младима)

З

ЗУМ: *ZOOM*, обектив пременлівей фокусней далекосци.

И

ИКОНИЦА: *ICON*, сличка на екрану компютера хтора оможлівює легчейше приступане до програми

ИМЕЙЛ: *E-MAIL*, електронска пошта, черанка мултимедиялних порученьох преїг интернету медзи найменей двома особами

ИМИДЖ: *IMAGE*, упечаток хтори даєдна особа охабя або свидомо будує зоз своїм випатрунком, прикметами и справованьом- часто преїг медийох

ИН: *IN*, хтори хвильково популярни, актуални и модерни

ИНКДЖЕТ: *INK-JET*, друковач на розпирсковач

ИНПУТ: *INPUT*, податки хтори ше уноша до компютера же би ше обробели

ИНСЕРТ: *INSERT*, часц або виришок зоз даєдного филму, кніжки або статї

ИНТЕРАКТИВНИ: *INTERACTIVE*, тот хтори ше одвива през комуникацию медзи компютером и хасновательом

ИНТЕРНЕТ: *INTERNET*, шветога компютерска мрежа хтора преїг сателита и телефона повязує менши компютерски мрежи и оможлівює медзисобну комуникацию нових хасновательох

ИНТЕРВЬО: *INTERVIEW*, урядова розгварка
ИЗИН: *E-ZINE*, електронска публикация

К

КАБЛОВСКА ТЕЛЕВИЗИЯ: *CABLE TELEVISION*, система дистрибуції
телевизийней програми у хторей ше сигнал преїг кабла доводзи предплатніком

КАЙРОН: *CHYRON*, naziv fabrike, текст або поручене на телевизиийним екрану
хторе ше шліска з ліва на право, звичайно у єдним шоре

КАМБЕК: *COMEBACK*, врацане после поцагованя лебо успишне врацане до
явного живота даєдней донедавна популярней особи або групи

КАМКОРДЕР: *SAMCORDER*, преношуюце пошорене за знімане видео слики
хторе комбинує видео камеру и видео рекордер

КАРАКТЕР: *CHARACTER*, буква, число або даяки други знак з хторим ше
представяю компютерски податки

КАРТРИДЖ: *CARTRIDGE*, пластична касета з тонером або тинту за компютерски
штампач

КИБОРД: *KEYBOARD*, тастатура , окреме компютерска

КЛИК: *CLICK*, прицискане на єден з тастерох на компютерскей миши

КЛИП: *CLIP*, кратки видео филм хтори приказує сценске виводженє мелодії
даєдного шпивача або групи

КЛОН: *CLONE*, компютер або система хтора по своєї функції представя вирну
копию оригінала

КОМПАКТ-ДИСК: *COMPACT DISC*, округла плоча зоз твардей пластики з
дигитално зняту музику або текстуалними, графичними и под. податками
хтори ше можу читац з помоцу ласерского читача идент. зоз ЦД

КОМПАТИБИЛНИ: *COMPATIBLE*, хтори ше може успишно похасновац або
комбиновац з даяку другу компютерску систему, пошореньом, програму и
под.

КОМПЮТЕР: *COMPUTER*, пошорене за уношене, математично- логични
обробок, одкладане и приказоване податкох по напредок задатих упутствох
идент. зоз рахункар

КОНФИГУРАЦИЯ: *CONFIGURATION*, множество шицких компонентох хтори
творя єдну компютерску систему

КОПИРАЙТ: *COPYRIGHT*, авторске право

КУРСОР: *CURSOR*, рухоми знак на компютерским екрану хтори указує дзе ше
зяви шлідуюца буква або число идент. зоз указовач

Л

ЛАПТОП: *LAPTOP*, мали компютер за преношене

ЛАСЕР: *LASER*, пошорене хторе прави мощни узки сноп шветлосци и хторе ше применує при медицинских операцийох, зніманю и читаню компакт дискох и под.

ЛИНК: *LINK*, вяза або линия, окреме на интернету, преїг хторей ше преноша податки

ЛОГО: *LOGO OD LOGOTYPE*, характеристични знак або сличка хтора представя даєдну фирму, организацию и под. идент. зоз амблем

ЛОГОВАЦ: *LOG (in/on)*, унесц гледани податки и приступац даякей компютерскей системи або мрежи идент. зоз приявйовац ше т. є. приявиц ше

М

МАСТЕР: *MASTER*, оригинал даякого знімка з хторого ше могу правиц копії идент. зоз матрица

МАУС: *MOUSE*, мале рухоме пошорене з двома або трома тастерами з хторим ше управя зоз компютером, окреме з курсором на екрану идент. зоз миш

МЕДИЙ: *MEDIUM*, 1. средство явного комуниковања наменене вельочисленим людзом, 2. материял на хторим ше одкладаю податки з помоцу компютера

МЕЙЛ: *MAIL* од e-mail, поручене послате або прияте преїг електронскей пошти

МЕЙЛИНГ-ЛІСТИНА: *MAILING LIST*, список предплатнікох хторим ше посла, преїг звичайней або електронскей пошти, материял вязани за даяку обласц або тематику

МЕМОРИЯ: *MEMORY*, часц компютера наменена дочасовому одкладаню и обробку податкох

МЕНАДЖЕР: *MANAGER*, особа хтора руководзи з даяку фирму, підприємством и под. або з єдну його часцу идент. зоз шеф т. є. управнік, руководзаци

МЕНАДЖМЕНТ: *MANAGEMENT*, успішне руководзене з даєдну фирму, підприємством и под.

МЕНИ: *MENU*, список розполагаючих можлівосцох даєдней компютерскей програми або системи, хтори понукнути на екрану

МИКРОЧИП: *MICROCHIP*, малючка плохочка з уградзенима електронскимима компонентами хтора ше хаснує у компютерох и зродних пошореньох идент. зоз чип т. є. інтегроване коло

МИКРОПРОЦЕСОР: *MICROPROCESSOR*, главни чип у компютеру хтори управя з векшину його функцийох т. є. процесор

МИКС: *MIX*, електронске комбиноване звучного або филмского знімка

МИКСЕР: *MIXER*, фаховец за мишанє сликох и тонох на телевизії або радию

МОДЕМ: *MODEM* од mo(dulator) + dem(odulator), пошорене за компютерске посланє и приманє податкох преїг телефонскей лінії

МОДУЛ: *MODULE*, пошорене хторе ше комбинуе з другима пошоренями до едней функційней цалосци

МОНИТОР: *MONITOR*, пошорене з екраном на хторим ше приказуе текст, графика и под. , контролни екран у телевизийним студию

МОНИТОРИНГ: *MONITORING*, надпатране або проверйоване предписаного квалитету, уровня, стану идент. зоз надпатрунок т. е. Контрола

МУЛТИМЕДИЯ: *MULTIMEDIA*, комбиноване тексту, графика, филма, видеа або музики, окреме у компютерских програмах, образованию и уметносци

Н

НЕТ: *NET*, шветова компютерска мрежа хтора прејг сателита и телефона повязуе менши компютерски мрежи и оможљивое медзисобну комуникацию нових хасновательох

НОУТБУК: *NOTEBOOK*, мали, легки, ценки, преношујуци компютер

О

ОФИС: *OFFICE*, кондзелария, биро

ОК, ОКЕЙ: *OK, OKAY* od all correct, шицко коректне, шицко у шоре, шицко исправне

ОНЛАЙН: *ONLINE*, хтори ше одвива, окончуе або достава покля хаснователь приключени на интернет або компютерску мрежу

ОПЦИЯ: *OPTION*, една з вецей можљивосцох хтори на розполаганю, можљивосц вибору

ОРГАНАЙЗЕР: *ORGANISER*, мали компютер з екраном и тастатуру хтори ше преноши, здабе на дигитрон, ма календар, адресар, нотес идент. зоз електронски адресар

П

ПАСВОРД: *PASSWORD*, единствени шор знакох хтори хаснователь муши унесц же би приступел гу даякеј компютерскеј системи идент. зоз лозинка т. е. шифра

ПИСИ: *PC, p(ersonal) c(omputer)*, компютер хтори хаснуе една особа на работи або дома идент. зоз персонални компютер идент. зоз особни рахункар т. е. особни компютер

ПЕЙДЖЕР: *PAGER*, мале преношујуце пошорене за примане електронских порукох и їх прешљидзоване хасновательови

ПЕРФОРМАНСЕ: *PERFORMANCE*, технїчни можљивосци и способносци даякого пошореня або машини

ПИАР: *PR p(ublic) r(elations)*, успоставяне и пестоване добрих одношеньох з явносцу идент. зоз односи з явносцу

ПЛЕСР: *PLAYER*, поширене за репродукцію знятих видео касетох, аудио або видео материялох окреме зоз компакт диска як и компютерска програма за репродукцію знятого авдио або видео материялу.

ПЛЕЙБЕК: *PLAYBACK*, вокалне або инструменталне виводзене хторе ше не одвива на живо, але ше место того пуца знімок попри хторого виводзаче правя рухи з устами и целом як кед би наисце шпивали або грали

ПРАЙМТАЙМ: *PRIME TIME*, час у хторим телевизийну програму патра найвецей патраче

ПРЕС: *PRESS*, хтори ше дотика штампи, новинарства або новинарох идент. зоз новински, новинарски

ПРЕЗЕНТАЦИЯ: *PRESENTATION*, урядове представяне явносци даякей новей фирми, проета, досцигнуца и под. идент. зоз представяне

ПРИНТАЦ: *PRINT*, штампац и одштампац, друковац лебо видруковац, окреме на принтеру

ПРИНТЕР: *PRINTER*, компютерске поширене за штампане, друковане, тексту або графики на паперу або фолии идент. зоз штампач

ПРОВАЙДЕР: *PROVIDER*, фирма хтора обезпечуе приступ даедней телекомуникаційней системи першенствено интернету, добавяч

ПРОГРАМА: *PROGRAM*, множество специяло жзатих розказах, звичайно одложених у файлох, по хторих компютер окончуе даяку роботу або задаток

ПРОГРАМЕР: *PROGRAMMER*, фаховец за виробок компютерских програмах

ПРОМО: *PROMO*, хтори ше дотика або є наменени промоції идент. зоз промотивни, рекламни

ПРОЦЕСОР: *PROCESSOR*, главни чип у компютеру хтори управя зоз векшину його функциями идент. зоз микропроцесор системи, окреме интернету т. є. обезпечовач

Р

РЕЦИКЛОВАЦ: *RECYCLE*, прерабляц и прилагодзовац даяки вихасновани продукт, материю и под. же би ше могло заш хасновац

РЕЙТИНГ: *RATING*, ступень угляду, вредносци, популярносци и под. даедней особи, групи або організації

РЕМИКС: *REMIX*, нова и иншака верзия знімку даякей мелодії

РЕСУРСИ: *RESOURCE(S)*, вкупни природни, привредни, политични, людски и под. потенцияли з хторима розполага даедна держава, регия и под.

РИМЕЙК: *REMAKE*, нова и иншака верзия, окреме даякого старого и познатого филма

РИСИВЕР: *RECEIVER*, радио-приемнік зоз змощновачом хтори ше хаснує як часц гифи системи идент. зоз приемнік, а тиж и поширене за приєм стателитских телевизийних сигналах т. є. сателитски приемнік

С

- САБВУФЕР:** *SUBWOOFER*, часц гифи звучнікох наменених за репродуковане окреме глібоких тонох
- САЙБЕР:** *CYBER*, хтори ше дотика компютера и информацийней системи идент. зоз компютерски т. є. информатични
- САЙТ:** *SITE* od web site, множество повязаних бокох на интернету, пошвечени єдней теми або обласци идент. зоз веб-сайт т. є. локация **САТЕЛИТ:** *SATELLITE*, объект лансировани до жемовой орбити за преношене радио, телевизийних и телефонских сигналах
- САУНД:** *SOUND*, характеристични и препознатліви звук або музични стил даєного шпивача, бенда и под.
- САУНДТРЕК:** *SOUNDTRACK*, знята музика, диалог и звучни ефекти у даяким филму и под.
- СЕМПЛ:** *SAMPLE*, дигитални звучни запис, окреме музични, хтори ше хаснує як часц даякого нового знімка идент. зоз прикладнік
- СЕМПЛЕР:** *SAMPLER*, пошорене за дигиталне знімане, одкладане и обробок семплов
- СЕРИЯЛ:** *SERIAL*, роман хтори ше друкує або филм хтори ше на телевизий емітує у предлуженьох у порядних часових терминох
- СЕРВЕР:** *SERVER*, главни компютер у даякей мрежи або на интернету хторому могу приступац преїг других компютерах
- СЕТ:** *SET*, множество, гарнитура або комплет хтори твори єдну целосц
- СИМУЛАЦИЯ:** *SIMULATION*, имитация даєдного правдивого зявеня, ситуацій або системи, окреме гевта хтора компютерски направена **СИМУЛАТОР:** *SIMULATOR*, пошорене або компютерска програма за творене симуляційох
- СКЕНЕР:** *SCANNER*, пошорене за компютерске претваряне сликох або тексту до дигиталней форми пре одкладане, обробок, посилане и под. **СКРЕЧ:** *SCRATCH*, звучни ефекти достати з наглим поцагованьом грамофонскей плочи напредок-назадок у цеку репродукції
- СКРЕМБЛОВАЦ:** *SCRAMBLE*, електронски онеможлівйовац недопущени прием емитованих сигналах, окреме телевизийних идент. зоз кодировац, защициц
- СКРИНИНГ:** *SCREENING*, проекция даєдного филма, звичайно за потенциалних дистрибутерах або приказовачох и новинарох идент. зоз предпроекция
- СКРИПТ:** *SCRIPT*, сценарио за даяки филм, театрални фалат, радио або телевизийну емисию
- СКРОЛОВАЦ:** *SCROLL*, прекладац / преложиц текст або графику на компютерским екрану на горе, на долу, на ліво, на право або диягонално
- СЛАЙД:** *SLIDE*, позитив фотографій на квадрацику филма у пластичним рамику, хтори ше проєктує на муре, платну або екрау идент. зоз дияпозитив
- СЛАЙД – ШОУ:** *SLIDE SHOW*, проєкция слайдох на мур, платно або екран

- СЛОВМОУШН:** *SLOW MOTION*, способ филмского або телевизийного зніманя у хторим ше дія зніма пошвидшано же би при нормалним репродукованю була спомалшена идент. зоз спомалшена репродукция
- СОФТВЕР:** *SOFTWARE*, програми з хторима ше управа з роботу даякого компютера або окончуе специфични тип работи або задатку идент. зоз компютерски програми
- СОНГБУК:** *SONGBOOK*, кніжка у хторей ест слова и ноти за даяку збирку писньох т. є. писнярка
- СОНГВРАЙТЕР:** *SONGWRITER*, особа хтора пише музику або текст, або и музику и текст, за популярни писні або мелодії, писатель, композитор идент. зоз писатель и композитор
- СОУП ОПЕРА:** *SOAP OPERA*, телевизийна або радийна серия хтора обраба події у живоце єдней групи стаємних подобох, окреме на сентиментални або мелодрамски способ
- СПЕЛЧЕКЕР:** *SPELL CHECKER*, компютерска програма за пренаходзене и виправяне правописних гришкох, звичайно у составе даякого текст-процесора идент. зоз електронски коректор
- СПОНЗОР:** *SPONSOR*, особа або организация хтора дава пенеж за даяки проєкт, програму, змагане и под. идент. зоз покровитель, дародавец
- СПОТ:** *SPOT*, кратки видео филм хтори ше состої зоз сценского виводзена мелодії даедного шпивача або групи идент. зоз клип т. є. видео клип, видео спот як и кратка телевизийна оглашка, реклама або наява, рекламни филм
- СПОУКСМЕН:** *SPOKESMAN*, особа хтора овласцена бешедовац у мено даедней организации, групи або особи идент. зоз представнік за медії т. є. портпарол
- СТАЙЛИНГ:** *STYLING*, креироване характеристичного вонкашнього випатрунку, окреме облечива, фризур и шминки, даедней особи або групи
- СТЕНДБАЙ:** *STANDBY*, стан пририхтаносци або порихтаносци за хасноване идент. зоз приправносц, стан приправносци
- СТИЛИСТ:** *STYLIST*, особа задлужена за креироване характеристичного або нового вонкашнього випатрунку, звичайно облечива, фризур и шминки, даедней особи або групи
- СТОРИЯ:** *STORY*, уметніцка або новинска приповедка, звичайно друкована або емитована на радию, телевизії и под.
- СУРФ:** *SURFING*, гледане информациейох на интернету з преходзеньом з єдного сайта на други або з єдней обласци на другу идент. зоз сурфоване, прегледоване

Т

- ТАБЛОИД:** *TABLOID*, дньово новини меншого формата хтори маю вельо фотографії, єдноставни стил и дзекеди сензационалистични приступ гу подійом

ТЕКСТ-ЕДИТОР: *TEXT EDITOR*, компютерска програма за уношене, одкладане и єдноставни обробок тексту идент. зоз ушорйовач тексту, програма за ушорйоване тексту

ТЕКСТ-ПРОЦЕСОР: *PROCESSOR, WORD PROCESSOR*, компютерска програма за уношене, обробок, одкладане и друковане тексту идент. зоз програма за обробок тексту

ТЕЛЕФАКС: *TELEFAX*, система посиланя и приманя документох у хторей ше їх копия преноши преїг телефона идент. зоз факс

ТЕЛЕШОПИНГ: *TELESHOPPING*, хтори ше дотика наручованя преїг телефона або компютера роби хтора ше рекламує на телевизїї идент. зоз телефонске куповане

ТЕЛЕТЕКСТ: *TELETEXT*, система емитованя вистох и информацийох у форми тексту и графика хтори ше можу провадзиц на окреме опремених телевизорох

ТЕРМИНАЛ: *TERMINAL*, тастатура и монитор хтори повязани на главни компютер даякей вецейхаснующей мрежи

ТИТЛ: *TITLES*, преклад вигвареного тексту у филму або телевизийней емисїї, виписани на дну екрана

ТЮНЕР: *TUNER*, радио-приемнїк без змоцньовача хтори ше хаснує як компонента гифи системи

ТОКИВОКИ: *WALKIE-TALKIE*, мали преношуюци радио-придаїнїк, приемнїк, звичайно за комуникацию на терену идент. зоз вокитоки

ТОК-ШОУ: *TALK SHOW*, телевизийна або радийна емисия у хторей водитель необовязно бешедує з госцами, окреме з познатима особами, забавно-рекреативна емисия

ТОНЕР: *TONER*, фини чарни прах хтори ше хаснує при правеню шлїда у фотокопирних машинох и ласерских штампачох

ТОП-ЛИСТА: *TOP LIST*, попис найуспишнейших або найпопулярнейших мелодийох, плочох, кнїжкох, филмох и под. , звичайно у датим периодзе

ТРАНСМИТЕР: *TRANSMITTER*, пошорене за посилане електричних сигналох, посилач идент. зоз предаїнїк

ТРЕЙДМАРК: *TRADEMARK*, характеристична назва, символ и под. з хторим продукувач означує автентичносц своїх продуктох идент. зоз защитни знак

У

УПС: *UPS* u(ninterruptible) p(ower) s(upply), пошорене хторе обезпечує шлебодне наполнене компютера и под. кед не стане струї идент. зоз неспретаргуюце наполнене

Ф

ФАЦА: *FACE*, твар хтора по рисох и виразу прицагує увагу

- ФАВОРИТ:** *FAVO(U)RITE*, особа, діло и под. хтори маю найвещей можлівосци за успех, окреме у даяким змаганю
- ФАЙЛ:** *FILE*, множество повязаних компютерских податкох одложених на диску под єдним меном т. є. датотека
- ФАКС:** *FAX*, способ посиланя и доставаня (приманя) документох дзе ше копия посла преїг телефонскей вязи идент. зоз телефакс
- ФАН:** *FAN*, обожаватель або обожавателька даєдней явней особи, групи або продукту
- ФЕЙДАУТ:** *FADE-OUT*, поступок у хторим ше у цеку зніманя або репродукованя приводзи до поступного неставаня звуку або слики, щезоване
- ФЕНСИ:** *FANCY*, дацо квалитетне, драге, красне
- ФЕРПЛЕЙ:** *FAIR PLAY*, справоване у согласносци зоз утверденима правилами идент. зоз коректне справоване
- ФИДБЕК:** *FEEDBACK*, реакція або коментар на результат даякого поступку идент. зоз повратна інформація
- ФИНИШ:** *FINISH*, закончиц, конец
- ФЛАСР:** *FLIER*, леток хтори ше дзелї за рекламоване дачого
- ФЛОПИ:** *FLOPPY*, округла зогинаюца плоча захищена зоз пластику, хтора ше хаснує за дигиталне знімане податкох хторим ше приступа з помоцу компютера
- ФОНТ:** *FONT*, множество штампарских (друкарских) буквох, числох и других знакох истого стилу и велькосци
- ФРИВЕР:** *FREEWARE*, дотика ше компютерскей програми може ше хасновац безплатно, звичайно ше дистрибує преїг интернету
- ФРИЛАНСЕР:** *FREELANCER*, новинар, писатель або под. без сталного запошлення хтори жиє од гонорарних роботох

Ц

- ЦД И ЦЕДЕ:** *C(OMPACT) D(ISC)*, округла плоча зоз твардей пластики на хторей зняти музични, текстуални або графични податки хтори мож читац з помоцу лазерского читача.

Ч

- ЧЕТ:** *CHAT*, комуникація преїг интернету медзи найменей двома особами хтори на змену пишу порученя на тастатури у реалним чаше идент. зоз електронске дописоване
- ЧИП:** *CHIP*, плочочка зоз електонским компонентами хтора ше хаснує у компютерох и подобних машинах

Ш

ШЕРВЕР: *SHAREWARE*, хтори ше дотика компютерскей програми хтора ше може випробовац бесплатно, але за чийо тирваце хасноване потребне плациц авторови або видавачови

ШОУ: *SHOW*, представа, програма, телевизийна або радио емисия забавного характеру, хтора ше звичайно отримує пред публику идент. зоз шоу програма

ШОУМЕН: *SHOWMAN*, талантовани и успишни забавяч, водитель або виводзач шоу-програми

Ю

ЮЗЕРНЕЙМ: *USERNAME*, мено зоз хторим ше идентификує хаснователь

3. МОРФОЛОГИЙНА АДАПТАЦИЯ АНГЛИЦИЗМОХ

Морфологийно адаптовани англицизми хтори приказани у моей роботі указую на ступень розширеносци англійского елемента при дзепоедних файтох словох.

Будземе розликовац три файти морфологийно адаптованих англицизмох:

1. директни реплики
2. виведзени слова
3. зложени слова

До директних репликох будземе учишльовац гевти англицизми хтори настали на бешедним подручу англійского языка и чийо форми идентични зоз англійскимма.

Под виведзенима словами будземе подроумйовац шицки слова хтори достали даяки руски (домашні або одомашнени) деривацийни елемент зоз хторим ше сцера идентичносц зоз жридлову форму (Фейса, 1990: 105-106).

Зложени слова то гевти англицизми хторим обидва компоненти можу буц независни а зложени су зоз двох основох.

3. 1. Директни реплики

адаптер – adapter

агент – agent

антивирус – antivirus

апдейт – update

апгрейд – upgrade

агачмент – attachment

аудио – audio

аудиофил– audiophile

аутпут – output

баг– bug

байт – byte

бекап – backup

БИ-БИ-СИ, Би-би-си – BBC

билборд – billboard

бим – videobeam	ин – in
бит – bit	инкджет – ink-jet
бизнес – business	инпут – input инсерт – insert
блокбастер – blockbuster	интерактивни – interactive
бодигард – bodyguard	интернет – internet
борд – board	интервью – interview
браузер, браузер – browser	изин – e-zine
брифинг – briefing	кайрон – Chyron
буклет – booklet бутлер – bootleg	камбек – comeback
веб – web	камкордер – camcorder
видео – video	караактер – character
видеофил – videophile	картридж, кертридж – cartridge
винил – vinyl	киборд – keyboard
вирус – virus	клик – click
воки-токи, токи-воки – walkie-talkie	клип – clip
гайтек – hi (gh)-tech	клон – clone
гакер – hacker	компакт-диск – compact disc
гардвер – hardware	компютер – computer
гепенинг – happening	копирайт – copyright
гифи – hi-fi	курсор – cursor лайк – like
гипертекст – hypertext	лаптоп – laptop
гит – hit	ласер – laser
дайджест – digest	линк – link
даунлоад, даунлоуд – download	лого – logo, logotype
дедлайн – deadline	мастер – master
дек – deck декодер – decoder	маус – mouse
демо – demo	мейл – mail, e-mail
деск – desk джингл – jingle	менаджер – manager
джойстик – joystick	менаджмент – management
дискета – diskette	мени – menu
дискмен – discman	микрочип – microchip
дисплей – display	микропроцесор – microprocessor
дизайн – design	микс – mix
драйв – drive едитор – editor	миксер – mixer модем – modem
едиториял – editorial	модул – module
еквилайзер – equalizer	монитор – monitor
еркондишн – air-conditioning	мониторинг – monitoring
ес – yes	мултимедия – multimedia
зум – zoom	нет – net
имейл, и-мейл, е-маил, – e-mail	ноутбук, нотбук – notebook
имидж – image	офис – office

ок, ОК, окей, о-кей – ok, okay	спонзор – sponsor
онлайн – online	спот – spot
органайзер – organiser	споуксмен – spokesman
пасворд – password	стайлинг – styling
писи, пи-си – p(ersonal) c(omputer)	стендбай – standby
пейджер – pager	стилист – stylist
перформанс – performance	таблоид, таблоїд – tabloid
пиар, пи-ар – p(ublic) r(elations)	текст-едитор – text editor
плеер – player	телефакс – telefax
плейбек – playback	телешопинг – teleshopping
праймтайм – prime time	телетекст – teletext
прес – press	терминал – terminal
принтер – printer	титл – title
провайдер – provider	тюнер, т`юнер – tuner
програмер, програмер – programmer	тонер – toner
промо – promo	трансмисер – transmitter
процесор – processor	трейдмарк – trademark
рейтинг – rating	УПС, у-пе-ес – UPS U(ninterruptible) P(ower) S(upply)
ремикс – remix	фаворит – favo(u)rite
ресурси – resource(s)	файл – file
римейк – remake	факс – fax
рисивер – receiver	фан – fan
сабвуфер – subwoofer	фейс – facebook
сайбер (кибер) – syber	фейдаут – fade-out
сайт – site, web site	фенси – fancy
сателит – satellite	фидбек – feedback
саунд – sound	финиш – finish
саундтрек – soundtrack	флаер – flier
семпл – sample	флопи – floppy
семплер – sampler сериял – serial	фолдер – folder
сервер – server	фонт – font
сет – set	фривер – freeware
симулятор – simulator	фрилансер, фриленсер – freelancer
скенер – scanner	чет – chat
скреч – scratch	чип – chip
скрининг – screening	шервер – shareware
скрипт – script	шеровац – share
слайд – slide смайли – smiley	шоу – show
софтвер – software	юзернейм – username ютюб,
сонгбук – songbook	Ют`юб – youtube
сонгвайтер, сонграйтер – songwriter	
соуп-опера – soap opera	

3. 2. Виведзени слова

аналогні – analog (ue)	медий – medium
анимація – animation	пам'яць – memory
апликация – application	опция – option
дабованє – dub	презентація – presentation
дефинитивно – definitely	принтац – print
дигіталні – digital	програма, програм – program
дигіталізовац – digitalize	рецикловац – recycle
иконіца, іконочка – icon	симуляція – simulation
компатибіліні – compatible	скрембловац – scramble
конфігурація – configuration	скроловац – scroll сторія – story
логовац – log (in / on)	

3. 3. Зложени слова

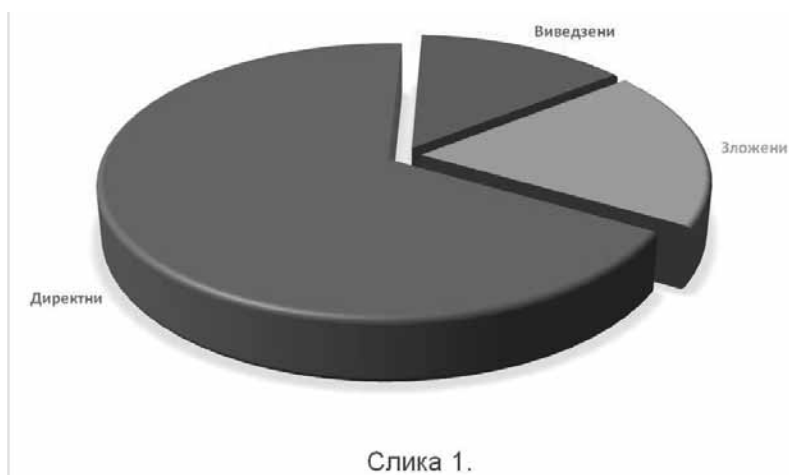
арт директор – art director	відео-вол – video wall
аудио касета, авдіо касета – audiocassette	гепіенд – happy ending
аудио кліп, авдіо кліп – audio clip	гоумпейдж – home page
веб-сайт, веб сайт – web-site	кабловська телевізія – cable television
відео бім – videobeam	мейлінг-лістїна – mailing list
відео джокей – video jockey	слайд-шоу – slide show
відео кліп – video-clip	словмоушн, слоумоушн – slow motion
відео конференція – video conference	спелчекер – spell checker
відео проєктор – video projector	ток-шоу – talk show
відео рекордер – video recorder	ферплей – fair play
відео-спот – video+spot	це-де, ЦД – c(ompact) d(isc) шоумен – showman

Зоз указаних прикладах заключаєме же при директних репликах найчастейши меновніки а потім прикметніки.

При виведзених словах найчастейши тиж меновніки, дієслова и прикметніки.

При зложених словах найчисленши меновніки.

Морфологийно адаптовани англицизми хтори дати у словніку указую же директні реплики найзаступенши, потім зложени слова а найменей мамє виведзени цо нам указує Слика 1.

Слика 1.

4. СУФИКСИ

Як уж узвичаєне у пракси же ше руша од дефиниції, та ше и я у тей часци накратко огляднем на толкованє суфисох.

Обща дефиниция суфисох глаши же то вязана морфема хтора приходзи поза основи (Stageberg, 1966: 91).

Суфиски маю важну улогу у процесу твореня словох даваюци нови комбинації словох хторим ше придружую нови ниянси значеня.

Суфикс морфодеривацийна єдинка витворена як єдинство творительного и формового предлуженя. За розлику од префиксех, суфиски не могу стац самостойно. Вони модификаторе значеня основи (Babić, 1991: 27).

4. 1. Меновніцки суфиски

Кед бешеда о суфисках хтори участвую у твореню позичених словох зоз корпуса хтори обробени найзаступенши меновніцки суфиски:

-ия, -ция, -ация	анимация
	апликация
	конференция
	телевизия
	конфигурация
	мемория
	мультимедия
	опция
	презентация

	симуляция стория
-анє	дабованє сурфованє телефонске купованє справованє дописованє скремблованє скролованє спонзорованє титлованє чипованє
-ий	медий
-ица, очка	иконица, иконочка

4. 2. Дієсловни суфікси

Шицки дієслова виведзени зоз суфіксами хтори уж присутни у руским язyku и руским инфинитивним законченьом -ц.

Предпоставяме же меновнік предходзел дієслову. На таке заключєне нас наводза шлїдуюци два факти:

а) нет дієслова без паралельного меновніка, але сущєствує вельке число меновнікох хтори не маю пару у форми дієсловох;

б) же би дієслово було адаптованє зоз споминанима морфологийними средствами руского язyка, воно потребує предходно формовану основу хтора ше вше поклопює зоз номинативну форму меновніка (Фейса, 1990: 119-123). Др Фейса визначує же найчастейши суфікс -ова-. Пре свойо славянске походзєне тот суфікс з боку лекторох „предписани” за найисправнейши, цо ма за пошлїдок розкрок медзи бєшєдними и нормованима вариантами дзєпєєдних дієсловох. Так ше напр. суфікс -иса- замєнює зоз -ова- (интервюисац до интервюовац).

Спрам анализи корпусу англицизмох у обласци мултимедиялней програми на руским язyку, ситуація подобна як цо др Фейса визначєл у своєй кнїжкї *Англиски елементи у руским язyку* (1990).

Найчастейши суфікс -ова- а прєширена варианта -ирова- ше ридко може стрєтнуц. Напр. адаптовац, адаптировац.

-ова-	бизнесовац гакєровац декодєровац дєгїталїзовац їнтервюовац логовац мєморовац мїкєсовац промововац рецикловац сїмуловац скрембловац скроловац спонзєровац сурфовац тїтловац чєтовац чїповац
-а	прїнтац кїкац

Од окремного значєня прїсуство дїєсловох зоз двома видами. Вид при тих дїєсловох нє означєни морфологїйно було зоз суфіксами було зоз префіксами алє синтаксїчно и семантично. (Фейса, 1990: 121) Вид дїєслова прєпознатлїви у двох случайох:

Гакєровал єї компютерску програму. (закончєни вид)

Гакєровал компютерски програми од 2000. року. (нєзакончєни вид)

Прїнтал плакату.

Прїнтал по пейц плакати.

4. 3. Прїкметнїцки суфікси

Прїкметнїцки суфікси хтори участвую у творєню пожичєних словох зоз корпуса хтори обробєни, шлїдуюци:

-ни	аналогни дїгїтални їнтерактивни
-----	---------------------------------------

	компатибилни мултимедийни
-ски	ласерски компютерски филмски спикерски

4. 4. Варианти англицизмox

И при правеню словнїка и при анализованю истого стретала сом ше зоз проблемом записованя англицизмox. Слово конкретно о лексикону од коло 30 англицизмox хтори информаторе хасную неусоглашено. Тото зявене ме примушовало опредзелїц ше за даедну зоз формox. Так, наприклад, попри бровзер чуе ше и браузер, попри словмоушн хаснуе ше и слоумоушн, попри картридж хаснуе ше и кертридж, як и давнлоад попри даунлоуд.

Тиж так за правопис руского языка значне и записоване лексемox хтори настали на основи спелованя. Так, наприклад, я ше опредзелела за записоване назви британскей телевизийней хижи БИ-БИ-СИ, портпарола зоз пиар, компакт-диска це-де, гоч ше тоти лексеми находза записовани и у других формox (напр. Би-би-си, пи-ар, ЦД)

5. АНКЕТА О ФРЕКВЕНТНОСТИ АНГЛИЦИЗМОХ У РУСКИХ МУЛТИМЕДИЙОХ

Пре очиглядно вельку заступеносц англицизмox у мултимедийох на руским языке, окончене анкетоване занятих у наших медийох. У анкети дата можлївосц зоз шицких заступених словох у словнїку вибрац трицец слова хтори роботнїки найчастейше хасную у каждодньовой роботы. Одповолане було позитивне. На початку, анкетовани були прешвечени же англицизми хасную у вельо меншим чишле, як трицец слова хтори мали вибрац. Резултати анкети потвердзую реалносц хаснованя англицизмox у рускей бешеди, а и коментари анкетованих по законченю, гуторя же им було чежко вибрац лем трицец слова, прето же каждодньово хасную вельо вецей англицизми.

англицизми:	а	б	в	г	г	д	е	е	ж	з	и	ї	
адаптер, adapter	+			+					+	+		+	5
антивирус, antivirus	+		+	+	+	+	+		+	+		+	9
атачмент, attachment	+		+	+	+		+	+	+	+		+	9

БИ-БИ-СИ, ВВС	+	+						+	+			+	5
браузер, browser	+				+								2
веб, web	+	+		+					+	+		+	6
даунлоад, download	+	+			+		+	+				+	7
деск, desk	+	+							+	+			4
джингл, jingle	+		+					+	+	+		+	6
имейл, e-mail	+	+	+		+	+			+	+	+	+	9
интервью, interview	+	+	+		+	+			+	+	+	+	9
клип, clip	+	+	+						+	+		+	6
компьютер, computer	+	+	+			+	+	+	+	+		+	9
лайк, like	+		+					+	+	+		+	6
линк, link	+				+			+	+	+	+	+	7
лого, logo, logotype	+				+	+			+	+		+	6
менеджмент, management	+							+	+	+		+	5
мени, menu	+		+						+	+		+	5
монитор, monitor	+	+	+			+			+	+		+	7
мультимедиа, multimedia	+	+					+	+	+	+		+	7
онлайн, online	+		+		+		+	+	+	+		+	8
пароль, password	+	+	+		+				+	+			6
плейбек, playback	+									+			2
ресурсы, resource(s)	+								+	+		+	4
рейтинг, rating	+	+							+	+		+	5
сайт, site, web site	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	11
сервер, server	+	+							+				3

смайли, smiley	+									+			+	3
спот, spot	+													1
титл, titles														
фейс, facebook														
ют`юб, youtube														
кабловска телевизия, cable television														

Наведзени букви над колонами означую информаторох: а – Мария Даниш Канюх, б – Мирко Канюх, в – Мирослава Даждиу, г – Дюра Дудаш, г – Ася Папуга, д – Даниела Ловас, е – Лариса Оноди, е – Александра Живкович, ж – Михайло Зазуляк, з – Мария Афич, и – Мая Зазуляк, і – Сенка Надь

Найзаступенши англицизми у руским язичу по оконченим анкетованню:

11 раз ше зявюю: сайт, компютер, имейл, интервю, антивирус; 9 раз ше зявюю: атачмент;

8 раз означене онлайн;

7 раз ше зявюю: давнлоад, линк, монитор, мултимедия;

6 раз означени: титл, пасворд, лого, лайк, веб, клип, джингл;

5 раз ше зявюю: адаптер, БИ-БИ-СИ, мени, менаджмент, рейтинг; 4 раз ше зявюю: ют`юб, фейсбук, деск, ресурси;

3 раз ше зявюю: сервер, смайли, кабловска телевизия;

2 раз ше зявюю: бровзер, плейбек, док спот у анкети означени раз.

6. ЗАКЛЮЧЕНЄ

У пракси ше часто указує же нашо домашне слово не вше адекватне як еквивалент за цудзе слово. Нешка ше цудзи слова прилапоую як звичайна компонента язика, насампредз кед у питаню слова хтори маю характер термину.

Англицизми хтори прияти до руского язика маю одредзени афикси. При меновнїкох найчастейши то: -ия, -ция, -ация (напр. *телевизия, конференция, анимация*). Потим шлїдза суфикси -анє, -ий,

-иї и -ица/-ичка (напр. *дабованє, медий, медїї, иконїца/иконочка*).

При дїєсловах суфикс хтори ше найчастейше зявює то: -ова (напр.

гакеровца, даунлодоваца, скрембловаца). Кед слово о прикметніцких суфіксах найзвичайнейши суфікси: -ни, -ски (напр. *аналогни, компютерски*).

У вигледовацкей часци поробена анкета, а як ей резултат ше викристалізовали як найфреквентнейши шлідуюци термини: *сайт, компютер, имейл, інтервю, антивірус, атачмент, онлайн, давнлоад, линк, монитор, мултимедія, титл, пасворд, лого, лайк, клип, джінгл, веб, адаптер, БИ-БИ-СИ, менаджмент, мени, рейтинг, ют юб, фейс, ресурси, деск, сервер, смайли, кабловска телевизия, бровзер, плейбек* и др.

На основи оконченой анализи корпуса, англицизми з обласци терминології хтора зажила у мултимедияльной програми на руским язика ше у значней мири цалком адаптовали, односно народ их швидко и легко прилапел як свойо, але дзепоедни з ніх ше зяваю як дублети цо значи же їх адаптация ма буц закончена у будучносци, цо представа задаток за фаховцох. У каждим случаю резултати того вигледованя указую же англійски язык барз моцно упліває на сербски а преїг нього на наш, руски язык, окреме у науки и техніки. При недостатку терминов з хторима би ше могли прекладац мена нових пренаходкох и досцигнуцох настава потреба за їх преберане не лем з преформійованьом але и у жридловой форми. У роботі англицизми у мултимедияльной програми по руски мож подзеліц на три групи. Група директних репликох найчисленша (157; напр. *вірус, деск, лого*), а групи виведзених и зложених англицизموх меней числени (32 виведзени, напр. *дигітални, меморія*; 44 зложени, напр. *авдіо касета, шоумен*).

Так як ше скоро кажди дзень явяю нови вирази, уплів англійского язика на руски язык у будучносци напевно будзе ище векши. Подполно чисти язика у сучасним швецце нет, а такволани цудзи слова сигурни знак цивилизації и без ніх би ше чежко могло.

Тримам же би не требало неумерено и нефахово хасновац англицизми хтори медзи поєдинцами – насампредз у даєдних дружтвених пасмох – указую на прихильносц гу висловйованю празних фразох. Обще патрено, зоз генералним одбиваньом шицкогго цо нове и цудзе язык би не бул зачувани и очисцени, але, напроцив, ощербени и огранічени (Рац, 2010: 29). Англицизми можу и муша найсц свойо место, бо без ніх би руски язык бул з часци и нерозумліви, окреме пре вельки прилів нових технічних терминов хтори ше каждодньово пребераю зоз англійского язика

---

7. ЛИТЕРАТУРА

- Антовић, Михајло (2003). „Третман англицизама у компјутерској терминологији: неки фонолошки, морфолошки, синтаксички и семантички проблеми”. *Примењена лингвистика*, 4. Нови Сад: Југославенско друштво за примењену лингвистику, Филозофски факултет, 105-118.
- Babić, S. (1991). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: HAZU/Globus.
- Bugarški, Ranko (1991), *Uvod u opštu lingvistiku*. Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Vasić, Vera, Prčić, Tvrtko, Nejegebauer, Gordana (2001). *Du you speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Zmaj.
- Дуличенко, А. Д. (1984), „Сербскогорватски елементи у языку югославянских Руснацох”, *Творчосци*, 10, 23-71.
- Дуличенко, А. Д. (2002), *Книжка о руском языку* (умножене як рукопис, без рецензентох), Нови Сад: Руске слово – Дружтво за руски язык, литературу и культуру.
- Костельник, Г. (1975), *Проза*, Нови Сад: Руске слово.
- Кочиш, М. М. (1971), *Правопис руского языка*, Нови Сад: Покрајински завод за издаване учебнікох.
- Кочиш, М. М. (1972), *Приручни терминологийни словник сербскогорватско-руско-украјински*, Нови Сад: Руске слово.
- Кочиш, М. М. (1977), *Граматика руского языка: Фонетика – морфология – лексика I*, Нови Сад: Покрајински завод за издаване учебнікох.
- Магочи, П. Р. и Фейса, М. (1998), *Бешедујте по английски и по руски / Let's Speak English and Rusyn*, Нови Сад: Руске слово.
- Медеши, Г. и Фейса, М. (2007), „Правописни проблеми руского языка у Войводини” у: *Јазыková kultúra a јазыková norma v rusínskom јazyku*, Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Ústav regionálnih a národnostných štúdií.
- Мудри, Александар (2012), „Јзык младих Руснацох на Фейсбуку”, у *Зборник роботох зоз першей науковей конференциј Улога младих у розвоју рускеј националней заедници у Войводини*, ред. Ју. Тамаш & Б. Варга (Нови Сад: НВУ Руске слово): 31-46.
- Рапић-Кавгић, Olga (2006). *Koliko razumemo nove anglicizme*. Novi Sad: Zmaj.
- Пап, Ју. (2008), *Good morning! We learn English / Добре рано! Учиме ше по английски*, Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру.
- Prčić, Tvrtko (2011). *Engleski u srpskom*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Рамач, Ју. (2002), *Граматика руского языка*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Рамач, Ју. , Тимко-Дітко, О. , Медеши, Г. и Фейса, М. (2010), *Руско-сербски словник / Русинско-српски речник*, Нови Сад: Универзитет у Новом Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски язык и литературу и Завод за культуру войвођанских Руснацох.
- Рамач, Ју. , Фейса, М. и Медеши, Г. (1995, 1997), *Српско-русински речник / Сербско-руски словник*, I-II, Београд – Нови Сад: Завод за учебніки и наставни средства – Универзитет у Новом Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски язык и литературу – Дружтво за руски язык и литературу.
- Рамач, Ју. , Тимко-Дітко, О. , Медеши, Г. и Фейса, М. (2010), *Руско-сербски словник / Русинско-српски речник*, Нови Сад: Универзитет у Новом Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски язык и литературу и Завод за культуру войвођанских Руснацох.

-
- Рац, Б. (2010), *Найфреквентнијши позички у информативней програми по руски на ТВ Войводина*, неопубликувана дипломска работа.
- Stageberg, N. (1966), *An Introductory English Grammar*, New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Фейса, М. (1990), *Англијски елементи у руском језику*, Нови Сад: Руске слово. Фейса, М. (1992), „Три извора проблема у нормирању руског језика”, *Шветлосц*, 2-6, 150-160.
- Фейса, М. (2004), „Социолингвистични аспект руског језика: Войводина” у: *Русински језик*, Ополе: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej, 373-383.
- Фейса, М. (2005), „Семантички змисти категоријох вида и акционсара у руском и англиским језику”, *Шветлосц*, 3, 323-360.
- Фейса, М. (2007), „Руско-англијска контрастивистика” у: *Русини/Руснаци/ Ruthenians (1745-2005) I*, Нови Сад: Филозофски факултет - Одсек за русинистику, ИК Прометеј, КПД ДОК - Куцура.
- Фейса, М. (2010), *Нова Србија и њена русинска мањина / Нова Србија и њен русински мањински језик* / *The New Serbia And Its Ruthenian Minority*, Нови Сад: ИК Прометеј, КПД ДОК.
- Фейса, М. (2005), *Време и вид у русинском и енглеском језику*, Нови Сад: ИК Прометеј – Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за русински језик и књижевност.
- Filipović, Rudolf (1986). *Teorija jezika u kontaktu: Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga.
- Filipović, Sonja (2005). *Izgovor i pisanje računarskih anglicizama u srpskom jeziku*. Beograd: Zadužbina Andrejević.

УПЛЇВ СЕРБСКОГО ЯЗИКА НА ЯЗИК ВИСТОХ У РУТЕНПРЕСУ¹

1. УВОД

Медіі и язык хтори ше у нїх хаснуе тема хтора актуална и вше є интересантнейша з оглядом на пременки у способе сучасного живота у хторим медіі, окреме нови, забираю значну улогу. На каждодньову бешеду у одредзеной мири уплївуе язык медііох, и обратно, каждодньова бешеда уплївуе на вислов у медііох, свидоми ми того або не. Попри змисту хтори преноша, медіі уноша и преноша пременки у языку та су прето и одвичательни и за информацию и за єй форму.

Висти на интернету, конкретно на Рутенпресу, можу указац на стан языка новинарох, хтори под уплївом и сербского але и англійского хтори и перши язык того медия. Тиж так, за интернет медіі важне же би були швидки на першим месце и же би пренесли информацию и ту ридко кеди остава часу и простора за лектороване текстох.

Руски язык формовани у Карпатским ареалу, дзе ше дотикали українски, билоруски, словацки и польски, та ма характеристики восточнославянских и заходнославянских языкох, а у директним контакту зоз сербским языком достал и южнославянски характеристики. Руски Керестур, Коцур, Вербас, Нови Сад, Дюрдьов, Шид, Кула и Сримска Митровица штредки у хторих тоти два языки у контакту и у хторих ше зявує руско-сербска билингвалносц. Язык векшинского народа уплївуе на язык малочисловей меншинскей заєдніци, хтора чишлі 15. 000 припаднікох у Сербії. Од початку 18-го вику тот уплїв непрерывни (Фейса, 2007: 122-123).

Штредком двацетого вику, наставаю науки котри, попри системскей, интересує комуникативна улога языка и його витворйоване у розличних язичних и неязичних контекстох. Социолінгвистика виучує концепти одношеньох языка и дружтва, односно на яки способи хаснуеме язык у розличних дружтвених контекстох, зоз предпоставку же язык и дружба у непрерывней интеракції так же язык рефлектує структуру бешедних заєдніцох але и уплївуе на формоване шицких дружтвених системох, як и менталних структурох дружтвеной заєдніци.

---

¹ Оля Хомова одбрanelа дипломску роботу на Одзеленю за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе, 2015. року. Ментор: проф. др Михайло Фейса

Контактна лінгвістика би, по Гелени Медеші, мушела утвердзиц одредзену файту еволутивних универзалиюх на основи хторих ше годно легчайше поясніц препенки у язiku хтори наставаю як пошлїдок медязязичних дотикох. Пренучоване, детальне и систематичне, розличних формах язичного контакту поможе нам лепше зрозуміц и легчайше поясніц шицки гевти нукашні процеси язичней еволуції цо наставаю як пошлїдок рижнородних язичних дотикох (Медеші, 2008).

Одношеня медзи язиками спатрани як одношеня медзи народами, дружтвами и державами нешка спатра и виучує лінгвістична екологія. Як релативно нова дисципліна затераз не ма широко прилапену и установену дефиніцію. Предмет ей вигледованя одношене язика и окруженя у хторим вон иснує и функціонує. До того окруженя, медзи іншим, уклучени и рижни други язики и дружтвени інституції, так же ше предмет вигледованя тей дисципліни жуже на уплїв „великого” язика на „мали”.

По думаню проф. др Предрага Пипера защита малих язиков спротивена терашнім намаганьом же би ше створел швет суперязика, зоз єдним писмом, єдну націю, єдну идеологію (Пипер, 1998: 32).

З етимологийного становиска, слова дзелїме на домашні и цудзи (пожичени). Мр Ядранка Божич надпомина же ище вше присутне заклучене котре проф. др Иван Клайн поставел давного 1967. року же подзелене на домашні и цудзи слова ма лінгвістичне оправдане, але зоз нужним ниянсованьом, а не зоз просту поларизацію. За вельо слова знаме же походза зоз другого язика, але тиж так єст и вельо слова котри нательо присутни у язiku, у каждодньовой бешеди, же их вецей не чувствуєме як цудзи и без нїх би було чежко комуниковац (Божич, 2003: 215-230).

Кед слово о механїзмох наставаня нових слівох иснує вецей теорії котри по думаню фаховцох не цалком задовольоуци. Професорка ємерита Свенка Савич визначує теорію котру дал америцки психолингвист Еве Кларк (1980). У ней поведзене же неологизми наставаю пре комуникаційни потреби же би у словніку бешедніка пополнели лексикологийну пражніну, хвилькову або тирвацу. *Хвилькова пражніна* настава кед бешедник не у можлївосци здогаднуц ше даєдного слова котре, инакш, иснує у лексикону язика зоз котрим ше бешедує, а *тирваца пражніна* тот кед за дате поняце не иснує одвитуоує слово у словніку. Тоті пражніни ше зявели, як пре модернізацію дружтва так и пре препенки у социялистично-политичней системи, насампредз, по дзевездешатих роках (Savić, 1984: 161-170). Так пришло до деактуалізованя даєдних терминох, вони поставаю архаїзми (*орсаг – держава, попел – гар, птах – птица*) (Рамач, 2002: 292).

Найчастейши спосіб на котри ше преширює словнік то прости преберане слівох зоз *язика давателя до язика примателя*, у истим або прибілїжним значеню, а зоз фонологійно-транскрипційну адаптацію, односно, присподобиваньом

гу вигваряню и писму языка котри го пожичує. Так, у остатніх децениях, руски язык, преїг сербского, приял вельке число словох, насампредз, зоз англійского языка. Так маме *квиз*, *антифриз*, *ст`юардеса*, *компютер*, *терминал*, *маркетинг*, *спонзор*, *спрей*, *гардвер*, *софтвер* и др. (Бугарски, 1991:115).

1. 1. Руски язык у процесу глобалізації

У чаше глобалізації и інформаційних технологійох, кед ше три штварцини цалей шветовой кореспонденції одвива на англійским языку, а швидкосц інформації значнейша од ей форми, упечаток же о чистоти языка, велького чи малоого, старосц ма ище лем сама наука котра го виучує.

И англійски и шицки други языки ше пошвидшано прилагодзую обставином у котрих жию їх хаснователе. Словнік языка ше перши меня, до нього уходза нови слова, а велі вирази ше ридше хасную и поставаю архаїзма.

Руски язык як славянски язык зоз малочисленима бешедніками и зоз младим літературним животом стої наспрам глобалного англійского языка и сербского, языка штредку у котрим функціонує, а котри ма найвекши уплїв на пременки языка.

Руски язык ше як язык літератури розвива од першей Костельниковей друкованей кнїжки 1904. року. Пред тим на народни язык уплївовали найвещей немецки и мадярски язык, цо ше случело и у языках других войводянских народох.

Перши период розвою літературного языка тирвал по 1945. рок и у тим периодзе обачлїви уплїви сербского, горватского, українского и русийского языка. Зоз повойнову генерацію и у вименетих дружтвених обставинах руски літературни язык ше нагло и швидко розвива. Политична и дружтвена терминологія превжата зоз сербского и горватского языка, а перши учебніки до руского языка уведли и зоз сербского преложени фахово термини (Кочиш, 1978: 24).

По Кочишови руски язык прецерпел пременки котри не у складу зоз його структуру. Так на числених прикладах указал як ше злучнік *да* одомашнел у руским языку. Понеже тот злучнік, котри хаснуєме под сербским уплївом, гледа одредзену синтаксичну конструкцію, до нашей бешеди вошли конструкції котри ей цудзи. На числених прикладах автор указал руски конструкції хтори ше хаснує место злучніка *да* и визначел же вон у нашим языку ненужни (Кочиш, 1978:28).

Кочишови по питаню лексики найбаржей завадзаю неадекватни термини з прекладу зоз сербского. Наприклад:

обуствавена порция< обуствављен порез,
виражую<исказују,
спадаю до надлежности<спадају у надлежност,
непреривно< трајно.

Кочиш гу тому сугерує же би ше у дальшей работи нашли адекватнейши термини: "... наша бешеда славянска и маме богати вибор словох и у других славянских языкох а не лем у сербскогорватским" (Кочиш, 1978:30).

Велі позички зоз сербского языка находзиме як применовніки – калки и применовнічки вирази: *звонка/знука/скорей* (зоз генитивом), *воздлуж*, *ширцом* (зоз генитивом), *упрекоци* (зоз дативом), *дзекуюци*, *з оглядомна*, *з циљом*, *початком*, *концом*, *штредком*, *на основои*, *у мено*, *у цеку* (Рамач, 2002: 390-395).

По тим як формовани институції, розвита образовна и информативна програма на руским языку, уплїв сербского языка на руски спомалшени, а руски язык се розвива и виучує. Основане Дружтво за руски язык и литературу 1970. року, а потим Катедра за руски язык и литературу, основана 1983. року.

Витворйоване права на информоване як и при других меншинских етнічних заєдніцох и при Руснацох значи вельо вецей од медийного информованя, з оглядом же гу тарговищу ориєнтовани медії не маю вельки интерес за финансоване програми хтора ше прави за малочислену публику (Фейса, 2010: 44). Кед слово о електронских медийох, у рамикох Явного сервису – Радио-дифузней установи Войводини, Редакция на руским языку у Радио иснує од 1948. року, а у Телевизиї Нови Сад од 1975. року, а програму по руски емитую и явни медії у Кули, Вербаше, Бачкей Тополї и Шиду.

Остава питане цо робиц зоз меншинскима языками. Шицки ше складаю у тим же би их требало зачувац, лем не ясне же на яки способ. Нешка меншински язык бешедніки хасную лем у рамикох своєї етнічної заєдніци лебо у винїмкових ситуацийох. Исто так, чуванє меншинских языкох ше проциви законом тарговища цо додатно очежує таку роботу.

1. 2. Руски язык и медії

У дакедишней Социјалистичней Федеративней Републики Югославиї Руснаци, як и други меншини, витворели широке право на информоване на мацеринским языку.

Медії нешка, як нігда по тераз, маю вельки уплїв на формоване явного думаня, политичну и комерцијалну пропаганду, зросли ше зоз модерним дружтвом и попри информативней маю и образовну улогу. Як и сами медії и язык котри ше у нїх хаснує непрерывно ше вименює и прилагодзує. Медії уплїваю на публику, але и публика на медії, як вше векши и частейши учашнік програмох. Културних и образовних емисийох вше меней, а публика ше зоз своїх домох преселела до експерименталних и вулгарних телевизийних студийох. Лингвисти у Србиї роками спозорюю на гришки у сербским языку у електронских медийох, хторих ест вше вецей, а лекторски служби погашени, а тому, медзи иншим, допринесло и лежерне справоване новинарох. Писани

медії, окреме інформативни, твардейше чуваю язык и намагаю ше притримовац язичних нормах.

Зоз интернетом ше пременел цали швет, та ше пременели и язики, вельки и мали. Кажде хто повязани на шветову мрежу може ей доприношиц. Интернет найшвидши и трима ше за найшлебоднейши медії. Окрем того же интернет преширює словнік языка, новонастали форми уплвую и на способ комуниковања и язични норми.

По тим як анализовац язык младих на Фейсбуку мср. Александар Мудри медзи иншим наглашел: Нешка, у вше векшей мири, директно преїг медіїох лебо преїг сербского, на руски язык уплвует и англійски. Тоти уплві привели до формовања гибридного языка. З оглядом на спомнути характеристики жаргону младих, присуство англійского преїг медіїох и англосербского, язык младих на интернету би оправдано могол наволац *рускоанглосербски язык*. (Мудри, 2012: 44). Хасновање рахункарох и интернету уж длуґши час вообше присутне, та би и у образовању тота реалносц мушела буц прилапена, а ошвицовање проблемох хасновања руского языка на интернету драга гу ришованоу теї проблеми у целосци (исте: 45). Термин англосербски Мудри найскорей пребера од проф. др Твртка Прчича (Prčić, 2005: 23). Факт же млади Руснаци свидоми же, кед же ше жадаю уклопиц до сучасного швета муша хасновац найменей три язики: язык держави у хторей жию (сербски язык), перши язык комуникації на шветовим уровню (англійски язык) и свой мацерински язык (руски язык).

У условіїох непрерывних пременкох, хтори часто не иду на хасен чистоти языка, язык у медіїох по руски, ише вше надпатраю лекторе а у редакціїох переважно робя новинаре образовани на Катедри за руски язык и литературу. То не значи же ше у руских медіїох хаснує чисти литературни язык, але же невелька обласц информовања Руснацох може буц и легчейше надпатрана з боку фаховцох.

1. МЕТОДОЛОГІЙНИ ПРИСТУП ГУ ВИГЛЕДОВАЊУ

2. 1. Потерашній вигледовања

Мало єст вигледовања о уплвіу сербского на руски язык у медіїох. Значне вигледовање руского языка у медіїох, ведно зоз Катедру за руски язык Филозофского факултета у Новим Садзе, обявела Радио–телевизия Нови Сад 1984. року. Авторе, др Юлиян Тамаш, мр Юлиян Рамач и мр Ярослав Турчан, анализовали язык у емитованих емисіїох. Тота робота обявена у рамикох проєкту *Язык у емисіїох радия и телевизії Нови Сад на руским языку*, зоз намиру же би ше направела анализа уровня бешеди и унапредзел и усовершел язык радия и телевизії.

Проект виглядав язични и стилистични прикмети емитованих порученьох и язичне справованє професионалних учашнікох, спикерох, новинарох, репортерох и редакторох. Обласци фонетики и филології руского языка не облапени бо по тоту хвильку були недостаточнo виучени. Автoре на початку визначели же вибрани лем гевти гришки хтори ше уж длугши час зявюю у емисийох, новинох и белетристики. Позберани приклади погришного хаснованя насампредз припадкох, присловнікох и злучнікох. Язични зявеня облапени з тим виданьом начишлени и у Граматики Ю. Рамача.

З оглядом на тото же ше стредком 20-го вику руски язык розвивал видвоєни од своїх карпатских кореньох, вон ше вецей не могол розвивац и збогацовац на основи на хторей настал. Прето ше, з єдного боку почал архаизовац, а з другого боку почал доставац велі сербски позички (Рамач, 2006: 169). У остатніх деценийох 20. вику и перших деценийох 21. вику ситуація ше меня, понеже руски язык односно його вариянту у Сербії обнавя претаргнути вязи зоз другима вариянтами, хтори кодификовани у Словацкей и Польскей (Фейса, 2012: 71).

Перши лингвиста хтори обявел наукову роботу о упліву сербского на руски язык бул проф. др Александар Дуличенко (*Сербскогорватски елементи у язичу югославянских Руснацох*, Творчосц, 10, 1984; 23-71.). Вон уведол руски язык до славистики, а тей тематики ше врацал на вецей заводи (Дуличенко, *Кніжка о руским язичу*, 1995). Од домашніх русинистох тей тематики найвецей поваги указали проф. др Юлиан Рамач (*Руска лексика*, 1983, *Фразеолошки речник: српскохрватско-русински*, 1987, *Практична стилистика*, 1997; *Премєнки у руским язичу без цудзих уплівох*, 2006) и мр Гелена Медєши (*З червеним прецагнуते: язични поради з лекторских призначкох*, 2013), а у меншей мири и проф. Гавриїл Надь (*Лингвистични статї и розправи*, 1983), проф. Микола Кочиш (*Лингвистични роботи*, 1978), проф. др Михайло Фейса (*Нова Сербия и єй руска мєнишина*, 2010) и други.

У дотику з нашу тему, а у рамикох упліву сербского языка, обяжну анализу зробел проф. др Юлиан Рамач у Граматики руского языка публикованей 2002. року.

У категорії мєновнікох Рамач як суфикси сербского походзєня видвоєл:

-ар(а) (*сушара*), *-атор* (*новатор*), *-єр* (*инайдєр*), *-иста(а)* (*тракторист(а)*). Под уплівом сербского языка инструментал множини хаснує ше зоз закончєньом *-им*, место зоз закончєньом *-има* (*з добрим людзми место з добрим людзми*).

Под уплівом сербского хаснуєме прикметніки на *-ив* и *-лів* (*видлівив*, *розположивив*). Префикси сербского походзєня *после-*, а наш еквивалєнт *по-*.

Под уплівом сербского языка хаснуєме заменовніки *подаєден*, *подацо*, *ияки*, а и заменовнічки вирази *гоч хто*, *гоч цо*, *гоч яки*, *хоч хтори/котри*, *гоч чий*. Зоз суфиксом *-ски-ци*, створєни присловніки *братски*, *юнацки*... а у

народним язикау би тоти присловніки були зоз применовніком *по* (*по братски, по юнацки*).

Под уплївом сербских присловнікох *колико, толико* хаснуеме *кельо, тельо* место *як, так и так* место *тельо*. То ше одноши и на хасноване *вецей* место *баржей*.

Применовніки сербского походзеня *после, спрам, наспрам* и *мимо*. Применовник *без* хаснуеме и под уплївом сербского, а словозлученя *без даякаого шора, без процивеня, без пригваркох, без шора* преложени сербски словозлученя *без неког реда, без противљења, без приговора, без реда*. Таки словозлученя прекладаче дакеди прекладаю з другима рускими еквивалентами (Рамач, 2002).

У обласци синтакси Рамач як уплїв сербского язика видвоує конструкцию типа *не може ше* тхору хаснуеме под уплївом сербского язика. Наприклад: *То ше не може так легко посцигнуц*. Требало би: *То не мож так легко посцигнуц*.

Конструкції зоз *требало* маю як синоним и особово форми *требал* (-ла, -ло, -ли), хтори хаснуеме под уплївом сербского. Нашо: *Требало ци присц* а сербске: *Требал ши присц*. Нашо: *Требало ци перше роздумац*, сербске; *Требал ши перше роздумац*.

Кед зависне атрибутово виречене значи же предмет на хтори ше указує у главним виреченю ма, або треба же би мал, одредзену задовольуюцу характеристику, у сербскимязику ше вяже за главне зоз злучніком *да*: *Порези никада не смеју бити такви да народ не може да их издржи*. Под сербским уплївом у таких виреченьох дакеди хаснуеме злучнік *же*: *Порциї нїгда не шму буц таки же их народ не може витримац*. Наш еквивалент злучнік *же би*: *Порциї нїгда не шму буц таки же би их народ не могол витримац*.

Под уплївом сербского по образцу виреченьох типа *Каже како свој родни град не би мењао ни за један други* хаснує ше место *же* злучнік *як*: *Але такой и предлужує же би доказал як вон зна вецей о тим о чим поставел питанє, а треба: же би доказал же вон зна вецей*.

Кед предикат главного виреченя значи допуциц, зложиц ше, пристац и подобне, зависне виречене у сербским язикау вяже ше за главне зоз злучніком *да*: *Управа је дозволила да уместо реда завлада неред*. Под уплївом таких конструкційох хаснуеме злучнік *же*: *Управа допуцела же место шора запановал нешор*. Наш еквивалент *же би*: *Управа допуцела же би место шора запановал нешор*.

Под сербским уплївом у литературним язикау ше у препозиції од сербского како каснує злучнік *як*. Наприклад: *Мижо написал штири раз дому, но як Андри шички писма подар, то ше ані Мижови не сцело писац ...*

Под уплївом сербского язика применовніки з инструменталом: *З рукавами од кошулі уцерал чоло*, место конструкції з генитивом и применовніком *до*: *До билого рукава з чола зной сцера*.

У зборніку *Славянские литературные микроязыки и языковые контакты* хтори обявени 2006. року, у статі „Премєнки у руским язїку без цудзїх уплївох”, др Юліян Рамач пошведєл увагу морфологїїним, синтаксїїним и лексїїним зявєньом.

Мєновнїки *шатор* и *маїстор* траца вїпаднє *-о-* под сєрбским уплївом. У вязї зоз дїєсловом *копац* погрїшно у 3. особи прєзєнта мнжїнї хаснуємє форму *вони копаю*, мєсто *вони копу*. То шє случує по аналогїї зоз типом *читац* (*вони читаю*), алє и под сєрбским уплївом (*они копају*).

Нє мож строго розгранїц прємєнки под цудзїм уплївом и прємєнки без цудзого уплїву. Вони шє случую прєшє у бєшєдї, а з бєшєдї шє прєноша до лїтературного язїка, у хторим шє шїря стїхийно, а нє по одрєдзєних язїчнїх формох (Рамач, 2006: 295).

У своєй дїпломскєй роботї на тєму *Найфрєквєнтнєїши пожїчки у їнформатївнєй програмї по рускї на ТВ Войводїна*, Богдан Рац аналізовал язїк тєлєвїзїйного мєдїа у хторим роби. Як особа хтора нєпоштредно хаснує „мєдїїни язїк” Рац свїдомї обставїнох у хторїх вїстї наставаю, швїдкосцї, прєкладаня, прїлагодзваня. Кєд слово о прєкладаню яснє жє шє жєждоднєво стрєтамє зоз новїма тєрмінїма, окрємє фаховїма, та нам потрєбнї пожїчєнї слова, насампрєдз тотї їнтернационалного характєру. У жєждїм язїку найшвїдшє шє мєня словнїк, бо слова нєпоштредно найбаржєї одражуют прємєнки у жївоту датєй заєднїцї. Лєксїїчнї прємєнки лєгко замєрковац у чашє мєдзї двома гєнєрацїямї. Слова як цо то *мєїл*, *ромїнїг*, *мєнєджєр*, *стєїдж* нє моглї шє чуц прєд 20 рокамї (Рац, 2010: 12).

2. 2. Трєтман сєрбїзмох у руснїстїкї

У „Словнїку мєнєї розумлївїх словох”, хтори на концю 30. тому *Ѓтнографскїх записох* обявєл єтнограф Володїмїр Гнатюк, цо прєдставя рєзултат їого записованя рускєй народнєй творчосцї з конця 19. вїку, находза шє коло 160 сєрбїзмї. Мєдзї нїма шє находза и шлїдуюцї сєрбїзмї: *багрєн(а)*, *баш*, *барєм*, *брїга*, *буджак*, *бундава*, *бураги*, *ват*, *врачац*, *вреднї*, *важїц*, *гар*, *гранє*, *дружтво*, *дєрма*, *дутьян*, *жївїна*, *калфа*, *канта*, *капут*, *кобура*, *магарєц*, *надїца*, *орман*, *напїц шє*, *побунїц*, *потрошїц*, *срєтя*, *тарговїна*, *трошак*, *чамєц*, *шєгєрт*, *шєїтац шє* и др. (Рамач, 2002: 593). Тотї лєксємї сєрбского походзєня прїлапєнї з боку бєшєднїкох руского язїка под час жївота зоз бєшєднїкамї сєрбского язїка котрї тїрвал вїк и пол.

Др Гаврїїл Костєльнїк у прєшєй граматїкї руского язїка заклочєл: „Дєднї сєрбскї слова уж натєльо прїлапєнї у нашєй бєшєдї жє змє їх нє годнї вїруцїц, анї прємєнїц ... Таки нпр. *кєдїгод*, *якїгод*, *па(к)*, *да*, *дабомє*, *даклє(м)*, *баш* ... и другї” (Костєльнїк, 1975: 247). Очїгладнє жє и кодїфїкатор

руського язика бул свидоми моцного сербського уплїву и факту же даєдни сербски елементи муша буц уключени до руского язика.

Александр Дуличенко анализовав статью Онуфрия Сакача „Яки порції мушине плаци од 1. 1. 1928. року” и заключел: „Випатра же автора сербизми єдноставно побили, звладали. На трох боках спомнугей статї нашли зме 60 сербизми, цо 20 сербизми на каждим боку: *порезник, порез, равнотежа, уединєне, покраїна, предратни, разрез, наплата, добиток, тециварина, разред, доходарина, имовина, пословни, промет, коморски, прирез, припадац, земљозакупници, приход, тарговец, закупнина, влас(т)ник, намет, ютро, ратни, ванредни, напола, доходарински, дотични, земљопоседници, катастарни, ораница, ливада, пашняк, мочвара, односно, податок, валовница, образница, тарговина, примерак, динар, доходок/доходак, срез, бабица, одприлики, даклем, землярина, установиц, врт, виноград, трстика, шума, просечно, пописник, порезовник, право.* Кед вежнеме до огляду же ше велї сербизми повторюю и 5-10 раз у тей статї, вец виходзи же ше просеково на єдним боку текста найду 100 и вецей сербизми!” (Дуличенко, 1995: 96-97). У цалим *Руским календару* за 1929. рок, на 115 боки, Дуличенко зазначел вецейяк 500 сербизми (Дуличенко, 1995: 102-105, Рамач, 2002: 558).

Покля Костельник дошлєбодзовав и „операнє” на сербски язик, Мафтей Винай и Михайло Ковач (як и даєдни други интелектуалци того часу) предкладали операнє лем на украински язик. У пракси, медзитим, и вони и шицки други руски авторе хасновали и сербизми, не пре непринципиелносц, але прето же сербизми були так розширени у руским язичу же було неможлїве не хасновац их (Рамач, 2006: 198).

У вязи зоз тим Мафтей Винай з нагоди дзешецрочнїци Руского народного просвитного дружтва (*Руски новини*, 1929/238, 3) написал: „Вельо раз человек жада цошка повесц – и вец пребера зоз сербско-горватского язика, понеже, гвари, то уж подобне нашому. Чи потребне же би ше наша бешєда губєла зоз цудзу бешєду кед мамє богату и пребогату руску литературну бешєду [т. є. украински язик]? ... Ясне же треба же бизме шицки слова хтори не мамє, лебо су не досц совершени, преберали зоз литературного язика, а кед вируютне же слово не годни розумиц нашо землєдїлци, треба го описац лебо зоз яснейшим, гоч цудзим, словом потолковац. Попри того требало би же би ше обявївали мали статї на руским литературним язичу.”

Штредком 20. вику уплїв сербского язика ше значно звєкшал. Уж пейдзешатих и шейдзешатих роках єдини лингвистични авторитет бул проф. Гавриїл Надь, хтори ше у своїх роботах намагал указац на вельки уплїв сербского язика. Так ше, наприклад, закладав же би ше на место меновнїка *стане* хасновав меновнїк *стан* (Надь, 1983: 167).

Понеже ше сербизми у руским язичу розширєли, у велькей мири пришло до обаваня, страху од сербизмох и авторе почали своєюфайтове чисценє язика.

На крилох тенденції же би ше зоз хаснованя виключели и даєдни лексеми хтори по своєї форми идентични зоз лексемами сербского языка, виключена напр. лексема *страна*. И гоч дотична лексема присутна и у словацким и у сербским языку, третирана є и заменьована зоз синонимску лексему *бок*. (Рамач, 2006: 216). Подобно прешли и лексеми *слон*, *канализация*, *овоцни сок*, *брак* и други хтори потврдзує Карпатски ареал, односно праоцовщина войводянских Руснацох. О тим Мария Горняк пише: „Пред двома децениями, кед зме по войны почали розвивац власну видавательну творчосц у Руским слове и кед зме у рамикох Радио Нового Саду перши раз сновали руску редакцию, ми свой язык лєм 'плели'. Тоти обставини привели до того же зме зоз языка вируцели слова: *слон*, *канализация*, *овоцни сок*, *брак* и други, хаснуюци на їх месце *елефант*, *бетелїзация*, *овоцова юшка*, *малженство*. Познейше зме вируцели слова знова почали хасновац, понеже зме дознали же *слон* гуторя и Українци, а *сок* и *канализация* и *брак* и други Славяне, та зме похопели же би була чкода кед би зме були охудобени за нїх”.

Автор другой рускеї граматики, Микола Кочиш, тиж бул свидоми велького уплїву сербского языку. Вон препоручовал же би ше литературни язык збогацел так же би ше реактивовали архаїзми. Вон написал: „Страцени, поциснути лебо цалком забути коренї, а ище вецей цали слова хтори можу дац продуктивну основу маме и требало би активовац тоту нукашню резерву” (Кочиш, 1978: 15). На тот способ у литературним языку реактивовани идуци слова: *ручиц* „с. гарантовац”, *квита* „с. признаница”, *квартиль* „с. стан”, *контракт* „с. уговор” и др. Перше слово, од штирох наведзених ше не затримало у сучасним руским языку, а други остали.

Рамач трима же би ше могли реактивац и велї други народни слова (даєдни з нїх зоз текстох авторох медзи двома шветовима войнами), але є свидоми же ми уж нательо звикли на сербизми, хтори поцисли нашо еквиваленти, же би нам, а окреме младшим генерациейом, реактивоване руских архаизованих еквивалентох випатрало неприлапоюще, аж и шмише. Прето дума же би нешка було неможлїве на место сербского слова держава почац хасновац *орсаг* або *країна*, место *гар* – *попел*, место *птица* – *птах*, место *ладя* – *шифа*, место *школовац ше* – *школїц ше*, место *гром* – *перун*, место *осовина* – *ош* (ж. р.), место *чувац крави* – *пасц крави* итд.

У новиши час на уплїв сербского языка указує мр Гелена Медеша. Вона обявела монографию о руским языку *Язык наш насущни* (2008) и три правописни приручнїки *З червеним подцагнуте:язични поради з лекторских призначкох* (2012), *З червеним прецагнуте:язични поради з лекторских призначкох* (2013), *З червеним виправене:язични поради з лекторских призначкох* (2014). Основни цель авторки же би публиковала „своєродни поради за одстраньованє дилемох коло того хтору з двох або вецей конкурентних формах правилнейше похасновац” (2012: 7-8). У своєї борби за чистоту руского языка Медешова найчастейше

унапрямена против неконтролизованого пребераня язичних елементох зоз сербского языка. Авторка свидома же „при генетски подобних языкох (як цо то сербски и руски), окреме кед еден з нїх у доминантним одношеню на други, дзвери за неконтроловане преберанє не лем словох але и цалих виразох – нащежар отворени” (2014: 8) и, як така, од „чуварох языка” вимага же би „голєм облекали таки слова до руских шматох и так охранныовали тото важне означене нашого национального идентитету”. Авторка прилапює язичну реалносц и не заклада ше за пуризем у руским языку, але, визначає у Уводним слове трецей часци правописней трилогїї, же „не шмеме буц анї барз толерантни гу цудзим вислово хтори можеме мирней души зачерац з домашнїма цо знача исте”.

У тих приручнїкох Медешова анализує язык медийох. Наприклад, у прилогу *Сербски и Сербиянски* авторка пише же часто на нашей телевизїї и на радио, а читає и у новинох по руски же: сербски министер вонкашнїх дїлох нациви жеми сиверней Африки, а же так гуториме и пишеме прето же таки вистки прекладає зоз сербского языка, та ведно з прекладом до нашого языка уношиме неправилносци яки непризвичасни анї у сербским языку. Медешова препоручує же би ше у таких случайох хасновал прикметнїк *сербиянски* понеже ма териториялну конотацию (Медеша, 2012: 105).

2. 3. Виглєдовацки корпус

Новинска агенция Рутенпрес, интернет-виданє вистох НВУ Руске слово, зоз роботу почала 2006. року и на єй бокох каждодньово обявюю актуални висти на руским языку.

До роботи уключени приклади зоз вистох хтори обявени од 1. по 15. септембер 2010. року и вистох хтори обявени од 1. по 15. фебруар 2013. року на интернет боку Информативней агенциї Рутенпрес. Висти ше дотикаю обласцох култури, образования, политики, польопривреди, економїї, екологїї, духовного живота и др. Висти писали новинаре и сотруднїки Агенциї Михайло Зазуляк, Єлена Перкович, Мартица Тамаш, Силвестер Дорокhazi и други.

Висти котри обявени на интернет боку Рутенпресу нелекторовани, та ше язык вистох розликує од автора по автора. Авторе у швидкосци правя числени язични гришки. Мож, насампредз, заключиц же зявйоване неадекватних конструкцийох у вистох указує же дотични текст прекладани зоз сербского языка.

3. АНАЛИЗА ВИГЛЄДОВАЦКОГО КОРПУСА

Анализа виглєдовацкогo корпуса указала на векше число неправилних язичних зявеньох и неусоглашеносцох. У роботи сом их илюстровала зоз прикладами зоз корпусу, так же фреквентнейши зявеня илюстровани зоз вещей

прикладами. Менше число прикладо́х гутори о меншей фреквенції язичних звеньо́х.

Приклади уплі́ву сербского на руски́ язык, указую на правописни, граматични и лексични гришки.

3. 1. Морфолґия

3. 1. 1. Меновні́ки

Под уплі́вом сербского языка даєдни меновні́ки пременєли граматични род а у складу зоз тим и тип деклинації. Же даєдни меновні́ки у прешлосци мали иншаки граматични род Рамач илу́струє зоз меновні́ком хлопского роду *отров* хтори у *Етнографским зборні́ку* Володимира Гнатюка бул женского роду (у номинативе єднини *отрова* (Рамач, 2006: 212).

Под уплі́вом сербского языка:

- 1) погришно ше хаснує акузатив место номинатива:
 „Най здогаднеме – у Руским Керестуре, Коцуре и Дюрдьове, наставу руского языка ше отримує ... ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 3);
 ”... з проєктом ше стимулує активну заштиту природних доброх ... ” (Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка 1);
- 2) погришно ше хаснує инструментал место акузатива:
 „По тим питаню буду организовани и окреми консультації и семинари за наставнікох руского языка, а наглашена и потреба за организоване фахових семинарох за наставнікох... ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 3);
 „Новоуписани 51 школяр, цо приближно як и скорейших рокох, а од того числа, 13 новоуписаних школяре ... ” (Рутенпрес, 4. 9. 2010, вистка 13);
- 4) Под уплі́вом сербского *многои, многих, многим*, форми деклинації числовнікох на *-ї-* ше вецей хасную як форми на *-о-* (*кельо/келї*):
 ”... ведно з даскелїма колеґами ... ” (Рутенпрес, 22. 2. 2013, вистка 1).

3. 1. 2. Применовні́ки

- 1) Под сербским уплі́вом часто хаснуєме применовні́к *после*. Руски еквивалент применовні́ка *после* то *по*.
 „Саша Грунич тераз роби як професор и корепетитор у Штредней музичней школи у Суботици, понеже после законченей основней и штредней музичней школи у Суботици, школованє предлужел... ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 10);

- „После *вещей неудатних розгваркох з представніками...* ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 15);
- „После *вчерайшого приѐму за школярох...* ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 6);
- „После *нїх наступел ансамбл Младежскей сцени...* ” (Рутенпрес, 4. 9. 2010, вистка 4);
- „После *трох одбавених колох...* ” (Рутенпрес, 6. 9. 2010, вистка 17);
- 2) Датив зоз применовнїком гу хаснує ше зоз дїєсловами хтори знача особне одношенє. Погришно, под уплївом сербского языка, применовнїк вихабени:
- „*Кажди школяр першей класи на дарунок достал дзецински памятни албум, приспособени возросту дзецох...*” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 4);
- ”... *мушели буц ровноправни з иножемнима у приступе державним стимуляциѝом*” (Рутенпрес, 1. 2. 2013, вистка 5);
- ”... *на хторей культуру групи хторей припада ...* ” (Рутенпрес, 21. 2. 2013, вистка 1);
- ”... *намаганю за одстранєне русинско-українскей народносци...* ” (Рутенпрес, 21. 2. 2013, вистка 3);
- „*Припадносц исламу на Попису жительства...* , а юдаизму припадаю ... ” (Рутенпрес, 25. 2. 2013, вистка 2).
- 3) Даєдни дїєслова хтори означую одношенє ше под сербским уплївом хасную и зоз генитивом и з применовнїком *спрам*.
- „*Допри тей инвестициѝ, спрам одлуки Совиту тей месней заєднїци...* ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 14);
- „*Спрам словох Елемира Рамача, заступнїка осигураня ...* ” (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 9);
- „*Спрам нового правилнїку, вещей не годно писац мена на регистерски таблїчки ...*” (Рутенпрес, 6. 9. 2010, вистка 5);
- „*Спрам наявох, виронауку за грекокатолїкох ...* ” (Рутенпрес, 6. 9. 2010, вистка 16);
- „*Спрам його словох, тогорочни род слунечнїку будзе коло 330 000 тони...* ” (Рутенпрес, 7. 9. 2010, вистка 4);
- „*Спрам правилнїка о виплацованю чкоди...* ” (Рутенпрес, 2. 9. 2010);
- „*Ревизия обовязна спрам финансиєра НС...* ” (Рутенпрес, 13. 2. 2013, вистка 11);
- „*Спрам плану роботи, НАР и надалєй будзе...* ” (Рутенпрес, 15. 2. 2013, вистка 1);
- ”... *у року ювилейох значне и спрам держави указац...* ” (Рутенпрес, 18. 2. 2013, вистка 10);

„Спрам *предкладаня нових одредбох Статута...* ” (Рутенпрес, 19. 2. 2013, вистка 5).

- 4) Значене видзельованя єдного або вецей поняцох зоз множества поняцох истей файти виражую конструкції зоз применовнїком *од*. Нашо еквиваленти – применовнїки зоз *и спомедзи*.
 „... *гварел же червинска Цукровня того року зоз свойого сировинского подручя од 13. 200 гектарох, найвироятнїйше прероби ...* ” (Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка 9);
 „*Новоуписани 51 школяр, цо приближно як и скорейших рокох, а од того числа, 13 новоуписаних школяре ...* ” (Рутенпрес, 4. 9. 2010, вистка 13);
 „... *а цїль програми же би школяром у каждей од 1.100 школох у Сербїї оможлївела исти условия за инерактивне образоване.* ” (Рутенпрес, 6. 9. 2010, вистка 6);
 „*У конкуренції од вецей як сто кандидатох зоз Сербїї, БиГ, Горватскей, Македонїї и Чарней Гори, котри ше як поединци приявели на конкурс*” (Рутенпрес, 6. 9. 2010, вистка 2);
- 5) Применовнїк *медзи* значи унапряменосц до простору хтори ше находзи медзи двома або вецей поняцами истей файти. З управяцима дїсловами *спадац* и *раховац* (*ше*) виражує припадносц истей файти:
 „ ... *забера седме место у Покраїни медзи вецей як 100 дзецинским ансамблами, хтори участвовали на спомнутих смотрох.* „ (Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка 13);
 „... *Руском будзе мац од 14 до 16 занятих, а медзи нїма буду и 6 терашнї роботнїки...* ” (Рутенпрес, 5. 2. 2013, вистка 12);
 „... *та медзи активносцами буду и велї наступи ...* ” (Рутенпрес, 12. 2. 2013, вистка 9);
 „*Дасдни медзи присутнима гражданами...* ” (Рутенпрес, 25. 2. 2013, вистка 5).
- 6) Применовнїк *прейг(а)* у народним язїку нефреквентни и хаснує ше зоз значеньом места дїї на другим боку дакого/дачого: *Биваю прейг драги*, и зоз значеньом унапряменосци *Пошли прейг рици*. Под уплївом сербских конструкційох зоз применовнїком *преко* применовнїк *прейг* преширел круг значеньох: просторне значене *Лежал прейг своїх шмайсерох, на устох и прейг носа тримал хусточки*. У народним язїку ше хаснує применовнїкна: *на носу тримал хусточки*. У прешлосци применовнїк *прейг* не мал значене пререзованя простору: *Ишли прейг польох*; тото значене зме виражовали зоз применовнїком *през* з акузативом: *Ишли през поля*. Под сербским уплївом применовнїк *прейг* хаснуєме и зоз значеньом

количества и мери: *Записал прејг сто народни писні. З тим значеньом ше у литературним языку хаснує словозлучене зоз применовнїком понад, а у народним языку еквивалент словозлучене вецей як Н, ридше вецей од Ї.* „*На балє буду и прејг 200 вредни томболи ...*” (Рутенпрес, 2. 2. 2013, вистка 3);

„*Лицитация будзе отримана за прејг 808 гектари державней жеми хтора будзе дата под аренду на еден рок, а у керестурским хотаре под аренду понукнути прејг 141 и пол гектари державней жеми.*” (Рутенпрес, 4. 2. 2013, вистка 5);

„*Шицки секції були активни цали рок, цо доказане и з прејг 30 прешлорочними наступами.*” (Рутенпрес, 4. 2. 2013, вистка 8);

”*. . або директно прејг сайту...*” (Рутенпрес, 21. 02. 2013, вистка 8);

„*Вчера пакети превжали прејг 20 фамелиї...*” (Рутенпрес, 12. 2. 2013, вистка 7);

”*... прејдзе прејг мосту за Србобран ...*” (Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка 10).

- 7) Применовнїк *спод* значи унапряменосц дїї з простору хтори ше находзи под даким/дачим або у подножю дакого/дачого: *Кед попатри спод тих обервох на це. Глас ше явел спод верби.* Под уплївом сербского тот применовнїк хаснуєме и зоз значеньом места дїї хторе ше находзи под дачим: *Почарнел од слунка, власи спод калапа поблядли.* Наш еквивалент применовнїк *под: власи под калапом поблядли.*

”*... же урвень афлатоксину у анализованим конзумним млеку спод дошлебодзеној концентрації*” (Рутенпрес, 19. 2. 2013, вистка 9).

- 8) Применовнїк *спред* значи рушане, оддальованє односно унапряменосц з места хторе ше находзи пред даким/дачим: *Вишол спред обисца одруцац шнїг.* Под уплївом сербского языка тот применовнїк хаснуєме и зоз значеньом окончовац дїю у мєно дакого, место дачого: *спред одбору за означованє рочнїци.* Як синоними у литературним языку хасную ше конструкції з применовнїцким виразом у мєно: *у мєно одбору,* а у народним языку еквивалент применовнїк од: *привитац госцох од цалого валаду.*

„*Давидович преподаванє тримал спред Дунайского кластеру „Истар 21”...*” (Рутенпрес, 7. 2. 2013, вистка 1);

„*Спред Национального совиту Руснацох на схадзки буду присуствовац...*” (Рутенпрес, 13. 2. 2013, вистка 2);

”*... же ше екстерну ревизию окончує спред републичних органах ...*” (Рутенпрес, 13. 2. 2013, вистка 11).

- 9) Применовник *вочи* под сербским уплївом хаснуєме зоз значеньом часу хтори предходзи непосредно пред даяку дію: *догварка вочи одходу до Загребу*.
„Вочи схадзки о предшколским образованю по руски у Вербаше... ” (Рутенпрес, 1. 2. 2013, вистка 1);
„Вочи сходу о предшколским образованю по руски у Вербаше... ” (Рутенпрес, 2. 2. 2013, вистка 7);
”... а по централну шветочносц и вочи новому упису до штредней школи ... ” (Рутенпрес, 18. 2. 2013, вистка 10).
- 10) Применовник *за* зоз значеньом циля и наменки хаснуєме под сербским уплївом: *Наскладаю и за хижу и за даяки фалат жеми*. Наш еквивалент применовник *на*: *Не потроши ані на напої ані на доган*.
”... а за початок – *утвердзиц хтора статкова покарма безпечна*. ” (Рутенпрес, 22. 2. 2013, вистка 1);
”... и *пласовали ше* за дальши ступень змаганя. ” (Рутенпрес, 22. 2. 2013, вистка 2).
- 11) Применовник *понад ше* под сербским уплївом хаснує зоз значеньом количества и мери.
”... *на евиденцию националней служби за обезпечоване работи поїду понад 300 роботнїки ...* ”, (Рутенпрес, 4. 9. 2010, вистка 9).
- 12) Применовник *после* сербского походзєня. Руски еквивалент применовника *после то по*.
„*Саша Грунчич* *тераз роби як професор и корепетитор у Штредней музичней школи у Суботици, понеже после законченей основней и штредней музичней школи у Суботици, школованє предлужел ...* ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 10);
„*После вецей неудатних розгваркох з представнїками ...* ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 15);
„*После вчерайшого присму за школярох ...* ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 6);
„*После нїх наступел ансамбл Младежскей сцени ...* ” (Рутенпрес, 4. 9. вистка 4);
„*После трох одбавених колох ...* ” (Рутенпрес, 6. 9. 2010, вистка 17);
„*Лерша рата уж уплацена* *после подписованя контракту ...* ” (Рутенпрес, 1. 2. 2013, вистка 6);
„*После запровадзєного поступку у Заводзе за културу ВР...* ” (Рутенпрес, 8. 2. 2013, вистка 1);

„*Лу тому, после вецей рокох, було домашнє...*” (Рутенпрес, 9. 2. 2013, вистка 2);

13) Под уплївом сербского языка присловнїк *скорей* хаснуєме у функції применовнїка. Заменлїви є зоз нашим *пред тим як*.

”... а скорей початку, шицки учашнїки вишли на бину ...” (Рутенпрес, 6. 9. 2010, вистка 8).

14) Применовнїк за хаснуєме место *пре*.

”... *процив подозревих особох будзе порушана приява за потупене*.”, (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 11);

”... *не мушели покладац испит о познаваню городу* за доставане легитимациї.”, (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 18);

”... *хторого терхує за забиване и злохасноване животиньох*.” (Рутенпрес, 22. 2. 2013, вистка 1);

”... *испит о познаваню городу* за доставане легитимациї.” (Рутенпрес, 2. 10. 2010, вистка 18).

3. 1. 3. Кон’югаційна система

Погришне хаснованє пасива у конструкції субект у номинативе и повратне дієслово (*лес ше не види*) виволує двосмисел и неясносці:

„*У виберанковей єдинки 29 – Коцур 2 вибера ше єдного члена...*”, (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 2);

„*У рубрики Слово живота* бешедує ше о *пребачованю...*”, (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 19);

„*Роботню* ше организує *пре обновйованє старих ремеслох ...*”, (Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка 16);

„*Нови регистерски таблїчки за авта почне ше выдавац початком идуцого рока*.” (Рутенпрес, 6. 10. 2010, вистка 5);

3. 1. 4. Злучнїки

1) Виречєня зоз злучнїками *док* и *покля* хаснуєме под сербским упївом: *Педесет радника је гласало за нови правилник, док је већина била против*. Нашо еквиваленти *а* и *але*.

„*Петнацкинї и НПК 8:16:24 уж єст у „Юарбису”*, док *тих дньох будзе набавени и ...*” (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 10);

”... *але и на тамбури и кларинету*, док *меней на ученю гармоника*.” (Рутенпрес, 4. 9. 2010, вистка 13).

2) Злучнікі з *оглядом же, будуци же, дзекуюци тому же, з цільом же би* калкі сербских злучнікох с *обзиром да, будући да, захваљујући томе што, с циљем да.*

„З оглядом же од Покраїнскогo секретарияту за польопривреду по конкурсу ознова достати средства ... ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 12);

„З оглядом же тотa инвестиция планована длугови час ... ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 14).

3) Часови генитив у литературним язикау найчастейше хаснуе под уплївом сербского язика. Словозлученя *идуцого дня (тижня, мешаца, року), прешлого тижня, того дня ...* преложени сербски словозлученя *следећег дана (недеље, месеца, године), прошле недеље, тог дана ...* У нашим народним язикау акузатив частейши: *Єдно рано пойду вонка.*

„У скупштини АП Войводини концом прешлого мешаца отримана конститутивна сходзка ... ” (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 1);

„...остатніх рокох месни самодопринос бул и барз значне жридли финансваня... ” (Рутенпрес, 1. 9. 2010, вистка 11);

„Першого дня виберанкових активносцох ... ” (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 2);

„Того року при општинскей управе у Вербаше ... ” (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 11);

„У Румуниї, у месце Дева, того викенду будзе означена ... ” (Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка 17).

3. 2. Лексични гришки

Єден зоз резултатох уплїву сербского язика на лексичним уровню и зявене дублетох. Даєдни лексични пожички зоз сербского язика ше у бешеди хасную паралелно зоз жридловима, рускима лексемами.

Наприклад: попри руского *одпочинуц* хаснуе ше и сербска пожичка *одмориц ше*.

Попри руского *час* хаснуе ше и слово *време*.

Попри руского *хасновите* и хаснуе ше *корисне*.

Попри руского слова *шицкоєдно* хаснуе ше и *свеєдно*.

Попри *обвинєни* хаснуе ше и *окривени*.

Попри руского *достац* и хаснуе ше и слово *добиц*.

Пори слова *пилька* хаснуе ше и *кликер*.

Попри руского *допити* хаснуе ше и слово *досадни*.

Попри слова *стаємно* хаснуе ше и *стално*.

Попри *войско* хаснуе ше и *войска*.

Попри руского слова *младеж* хаснуе ше и *омладина* и др.

У стандартним руским, за розлику од бешедного, пожички зоз сербского ше не хасную у велькей мири.

Пожички зоз сербского языка значно уплїваю и на фреквенцию даєдних лексемох. Прето даєдни слова поставаю фреквентнейши, а даєдним ше фреквенция зменшує. Так напр. меней фреквентни слова постали *розтвориц*, *погнївац ше*, *летушні*, *жимушні*, *галас* и др. а фреквентнейши постали їх синоними *отвориц*, *нагнївац ше*, *летні*, *жимски*, *рибар* и др. (под уплївом сербизмох истей форми: *отворити*, *наљутити се*, *летњи*, *зимски*, *рибар* и др.) (Рамач, 2006: 171).

У штредкох дзе Руснаци не жию гомогенизовано место руских лексемох, хтори ше у гомогенизованих штредкох хасную паралелно, хасную ше лем сербизми. Так нпр. место *варош*, *покрутки*, *бухти*, *говля*, *потька*, *лядовица*, *матка* (при пчолох) у негомогенизованих штредкох хасную ше лем *град*, *бубреги*, *крофни*, *рода*, *шаран*, *поледица* (и *полядовка*), *матица* и др. (Рамач, 2006: 172).

Велї калки настали як пошлїдок уплїву сербского языка. Калки хтори ше дотикаю поєдинечних лексемох у суцносци провадза становиско о. др Гавриїла Костельника зоз його граматики у хторей, медзи иншим пише: Дзе не маме ище свойо слово, там треба створиц нове слово, лебо вжац слово зоз нашого литературного, лебо зоз сербского языка, але тото слово треба прилагодиц духу нашей бешеди. Место *разлика* треба гуториц *розлика*, место *град* лепше би було гуториц *град*, *тарговац* место *тарговац*. Уж тераз маме вельо сербски слова у нашей бешеди, хтори ше устаемели. Напр. *дружтво*, *редзиц*, *застава*, *ред* (*ряд*, *порядок*), *удесиц*, *удешиц*, *створ* (*створїне*), *уживац*, *заправо* (*властиво*), (*не*) *овисни* и друге. Место: *шор*, *ушориц*, итд. вшадзи можеме хасновац *ред* (лебо литературне *ряд*), *уредзиц* итд. Лепше хасновац сербски слова як мадярски (Костельник, 1975: 246-247).

Вик познейше маме други ришення за дзепоедни лексеми, але начално провадзиме становиско фундатора руского языка.

И велї фразеологизми тиж преложени зоз сербского языка. Их тиж, як и начишлени лексеми, хаснуєме як руски вирази – и у бешедним и у литературним руским языку. Даєдни з нїх: *купиц мачку у меху*, *спаднуц з коня на магарца*, *била врана*, *не зна ше ані хто пиє ані хто плаци*, *прецадзиц през зуби*, *вжац дакого на зуб*, *правиц ше важни*, *зубате слунко*, *анї не пахне ані не шмердзи*, *млациц празну сламу*, *гладни як пес*, *буц (тримац) под папучу*, *тварди орех*, *вредни як брамушка*, (*не*) *дац мира дакому*, *анї за лїк*, *богови за хрибтом*, *зли язички*, *чувац як жренко ока*, *дзвигнуц нос*, *анї живеј души* и др. (Рамач, 2005: 174).

У литератури зазначени и пробованя калкованя хтори не зажили, як цо прахарня за *барутана*, хтора нешка стандардизована найскорей зоз *барутана*, понеже за сербску лексему барут дошлебодзене и литературне *пушков прах* и бешедне *барут* (Рамач, 2010: 46), и попри того же у *Сербско-руским словнїку*,

децению и пол пред тим, за *барутану* понукнути лем два описни ришення (1. *фабрика пушкового праху*; 2. *складзицко пушкового праху*).

- 1) Словко *медзитим* преложене зоз сербского *међутим*. Наш еквивалент але.

„ ... на фестивал ше пласовали пейц театрални представи, медзитим, пре обовязки, дзепоедни одказали участвоване. ”(Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка 14);

„Медзитим, проблем же не пременени и стандарди... ” (Рутенпрес, 22. 2. 2013, вистка 1);

„ ... Месней заедници Руски Керестур и других жридох, медзитим, констатоване же то недостаточни средства за активносци... ” (Рутенпрес, 22. 2. 2013, вистка 4);

„ ... и покрајински секретар за польопривреду Горан Сич, медзитим, польопривредници одбили поволанку без толкованя. ” (Рутенпрес, 25. 2. 2013, вистка 5);

„ ... медзитим, у Червеним крижу гваря же потреба за едзеньом два раз векша ... ”(Рутенпрес, 6. 9. 2010, вистка 13).
- 2) Вирази *и попри того / тим, коло того* преложени сербски вираз *и поред того*. У народним языку еквивалентни вираз *гу тому*.

„Коло того, будзе ознака варошу, а место застави, будзе положени герб Сербії. ”(Рутенпрес, 6. 9. 20. 10, вистка 5)
- 3) Применовнички вирази *початком* и *концом* преложени сербски применовнички *почетком* и *крајем*. Синонимски словозлученя то применовнички вирази *на початку* и *на концу*.

„Концом прешлого тижня, *министер за инфраструктуру* ... ”(Рутенпрес, 6. 9. 2010, вистка 15)
- 4) Применовнички вираз *стредком / штредком* калк сербского применовника *средином*. Синонимски словозлученя *настред / наштред* и *устред / уштред* и применовнички вирази *у половки* и *на половки*.

„Конкурс за вибор директора тей Школи ознова будзе розписани штредком септембра. ” (Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка 5).
- 5) Розширени и преложени сербски вирази *було хто, було цо, було хтори/ котри, було чий*. Руски еквивалент место *було – гоч*.

„Дотерајни директор Зечевич не прилапел неосновани дисквалификованя на рахунок було хторого наставника ... ”(Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка 5).

- б) Под сербским уплївом случує ше творене терминов и хасноване погришних суфиксов.
 "... могу ше приявиц *педагогинї* укерестурскей Школи... ", (Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка 16).

3. 3. СИНТАКСА

Кед слово о синтакси авторе на вистох не правя вельо гришки и мож видзелїц лем нагромадзоване зложених виреченьох:

„Каждодньово, пред, под час отримованя и по законченю настави, блїзко коло школах и крижних драгах, службенїки ПУ Зомбор буду преберац мири зоз своєй компетенциї, з намаганьом обезпечиц незавадзаюце одвиванє транспорту пешакох, при чим окремна повага будзе дата на школярох. „ (Рутенпрес, 3. 9. 2010, висткаб);

„Як новосц, будзе и серийне число, хторе будяє на правим боку каждой таблїчки, а кажде предлужованє важєня таблїчки будзе означене на преднїм склу авта зоз сличку. „ (Рутенпрес, 6. 9. 2010, вистка 5).

3. 4. Уплїв на правопис

Авторе тиж так почитую актуални правопис. Мож обачиц одступаня у писаню дзепоедних лексемох на неусоглашени способ. То ше наприклад одноши на *наютре* и *затераз*.

„... дзецински фолклорни ансамбл КУД Жатва зоз Коцура наютре будзе участвовац на... „ (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 13);

„На ютре, 4. септембра, на Фестивалє у Кули наступя млади аматере... „ (Рутенпрес, 3. 9. 2010, вистка14).

„З малюнками з колонийох за тєраз ше пополнює главни гол шпиталю... „ (Рутенпрес, 2. 9. 2010, вистка 16).

4. ЗАКЛЮЧЕНЄ

Уплїв сербского языка у роботи зазначени на морфологийним, синтаксичним и лексикологийним, як и на уровню правопису, т. є. у шицких сферах языка. На основи вигледовацкогo корпуса, позбераногo под час од 1. по 15. септембер 2010. року и од 1. по 15. фебруар 2013. року на Рутенпресу, уплїв найобачлївши на плану морфологийї и лексики.

Окреме фреквентне хаснованє сербского применовнїка *после* хтори ше хаснує место применовнїка *по* (оп. 3. 1. 2).

Часто ше под сербским уплївом даєдни дїєслова хтори означую одношенє хаснує зоз генитивом и зоз применовнїком *спрам* (оп. 3. 1. 2).

Часто ше хасную злучнікі з *оглядом же, будуци же, дзекуюци тому же, з цільом же* би калки сербских злучнікох с *обзиром да, будући да, захваљујући томе што, с цільем да*(оп. 3. 1. 2).

Погришно ше под уплївом сербского языка хасную применовніцки вирази *початком, концом и стредком*. На лексичним уровню, часто ше хаснуе словко *медзитим*, преложене зоз сербского *међутим*, а место руского *але*. Применовнік *прейг(а)* у народним языку нефреквентни и хаснуе ше зоз значеньом места дії на другим боку дакого/дачого. Под уплївом сербских конструкційох зоз применовніком *преко* применовнік *прейг* преширел круг значеньох и на просторне значене и значене количества и мери (оп. 3. 1. 2).

Новинарство швидке, а електронске окреме. Мерковац би мушели и сами новинаре як и ангажовани лекторе, а и фахови людзе хтори би требали робит тоту роботу. У пракси ше часто указуе же нашо домашне слово не вше адекватне як еквивалент за цудзе слово. Кед слово о фаховей терминології, але не лем при ней, потребни нам цудзи, пожичени слова, насампредз тоти интернационального характеру. Практични язични амбиент прилапуе нешка цудзи слова як звичайну компоненту языка, насампредз кед у питаню слова котри маю характер термину, наприклад *билатерални, корупция, интеграция* и др.

Поровнуюци язични зявеня у вистох Рутенпресу зоз инвентаром гришкох на хтори указанеу русинистичней литератури, мож заключиц же гоч уплїв сербского языка на руски литературни язык спомалшени вон незастановени. Прейг сербского до нашого языка уходза и медзинародни термини и тот тренд чежко годзен буц застановени. Трєбали бизме водзиц рахунка же би ше интернационална лексика з миру хасновала.

5. ЛИТЕРАТУРА

- Bugarski, Ranko (1991), *Uvod u opštu lingvistiku*, Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Božić, Jadranka (2003), „Jezičke pozajmljenice u sociolingvističkom ključu”, Beograd: *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, 215-230.
- Дуличенко, А. Д. (1984), „Сербскогорватски елементи у языку югославянских Руснацох”, *Творчосц*, 10, Нови Сад: НВУ Руске Слово, 23-71.
- Дуличенко, А. Д. (2009), *Jugoslavo Ruthenica II, Роботи з рускей филології у исторії*, Нови Сад: Филозофски факултет – Одсек за русински језик и књижевност, НВУ Руске слово.
- Дуличенко, А. Д. (2003-2004), *Славянские литературные микроязыки I-II, Образцы текстов*, Тарту: Издательство Тартуского университета.
- Klajn, Ivan (2003), *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku*, Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Костельник, Г. (1975), *Проза*, Нови Сад: НВУ Руске слово.
- Кочиш, М. М. (1971), *Правопис руского языка*, Нови Сад: Покраїнски завод за издаване учебнікох.
- Кочиш, М. М. (1972), *Приручни терминологийни словнік сербскогорватско-руско-українски*, Нови Сад: НВУ Руске слово.

-
- Кочиш, М. М. (1977), *Граматика руского языка: Фонетика – морфология – лексика I*, Нови Сад: Покраїнски завод за издавање учебнікох
- Кочиш, М. М. (1978), *Лингвистични роботи*, Нови Сад: НВУ Руске слово.
- Медеси, Г. (2008), *Язык наш насущни*, Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру.
- Медеси, Г. (2012), *З червеним подцагнуте: язични поради з лекторских призначкох*, Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру.
- Медеси, Г. (2013), *З червеним прецагнуте: язични поради з лекторских призначкох*, Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру.
- Медеси, Г. (2014), *З червеним виправене: язични поради з лекторских призначкох*, Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру.
- Надь, Г. Г. (1983), *Лингвистични статі и розправи*, Нови Сад: НВУ Руске слово.
- Надь, Г. Г. (1988), *Прилоги до историй руского языка*, Нови Сад: НВУ Руске слово.
- Рамач, Ю. (2002), *Граматика руского языка*, Београд: Завод за учебнике и наставна средства.
- Рамач, Ю., Тимко-Дітко, О., Медеси, Г. и Фейса, М. (2010), *Руско-сербски словник / Русинско-српски речник*, Нови Сад: Универзитет у Новом Садзе, Филозофски факултет– Катедра за руски язык и литературу и Завод за культуру войводянских Руснацох.
- Рамач, Ю., Фейса, М. и Медеси, Г. (1995, 1997), *Српско-русински речник / Сербско-руски словник*, I-II, Београд – Нови Сад: Завод за учебніки и наставни средства – Универзитет у Новом Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски язык и литературу – Дружтво за руски язык и литературу.
- Savić, Svenka (2003), „Principi stvaranja neologizama u srpskom jeziku”, Beograd: *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, 215-230.
- Фейса, М. (1993), ”Руски - бешеда, диялект чи язык”, *Studia Ruthenica*, 3, Нови Сад: Дружтво за руски язык и литературу, 83-105.
- Фейса, М. (2007), „Характеристики лингвистичней творчосци Гавриїла Г. Надя”, *Studia Ruthenica*, 12, Нови Сад: Дружтво за руски язык, литературу и культуру, 115-124.
- Фейса, М. (2010), *Нова Сербия и ей руска менишина*, Нови Сад: ИК Прометеј, КПД ДОК – Куцура.

Вероника Фейса Вуячич, Нови Сад

РУСКА УСНА ЕРОТСКА ПРОЗА И БОКАЧОВ „ДЕКАМЕРОН”¹

ХАРАКТЕРИ, ПРОСТОР И СТИЛ

1. УВОД

Еротика як поняче означена як чулносц заснована на полним нагону, схопносц у водзеню любви, наука о любви, любовна поезия. Граніцу покля еротика, а дзе почина порнографія як блудна литература и уметносц поставел Гвозден Ерор. Вон гвари же охарактеризовац даедну прозну лебо лирску творчосц як порнографію вше подроумйовало слово о ділу хторе уметніцки не релевантне, але є у поджемо писаного слова, и подлегує анализи лем як дружтвени лебо психологийни феномен, але не и як литературни. Структура порнографского діла ма у себе окреми прикмети – але треба ше ошлебодзиц прешвеченя же порнографія и литература рег се антитетични поняца. Но, зоглядом же поняче порнографія ма наглашени пейоративни призывк, можебуц би ше требало тримац подзеленя на уметніцку еротску литературу, и порнографію у узшим смислу (як негативне вредносне одредзоване). (Egor, str. 209.)

Сексуални живот основа еротизма, але сексуални живот и нешка подлегує едней забрани. Недошлебодзена, забранена дія сексуалносци! Окрем кед ше то не роби покрадзме. А кед ше то роби покрадзме, забрана сексуалносц преображує и вона постава чаривна. Людска природа ма у себе чувства хтори ю цагаю гу чульному и егоистичному неморалному. Морални закон глібоко уткани до сущносци человека, а преход од морала гу религиї од человека очекує же би сполнел безусловни морални закон у швецє ограніченосци и условносци. Цо ше шме, и зоз ким ше шме записане у Пиятей Мойсейовой кніжки у часцох у хторих ше толкує як ше ма справовац хлоп зоз жену и жена зоз хлопом; окреме у законох и обичайох и часци о дванац проклятствох.

---

1 Вероника Фейса Вуячич дипломску роботу одбрала на Одделеню за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе 2011. року. Ментор: проф. др Стеван Константинович

Еротски лебо обцени фолклорни тексти длуго ше у явности тримало як непристойни, погубени и як тексти за нїзши пасма друштва и спрам того вони неморални и не треба их друковац.

Таке становиско спрам обценого языка у фолклористики могло би ше толковац зоз предпоставку же обценосц мала виражену ритуалну функцию у славянским паганстве. Хасноване обценого языка и виразох розширене у рижних свадзєбних и других обичаюх, окреме на швета хтори повязани зоз плодносцу. Источашне обцени язык виразно антихристиянски, забранени и виками зоперани, означовани є як прости, забранени и ганєбни. Медзитим, людски дух не мирує, вон у власци инстинктох. Бої ше од власних еротских возбуждєньох. А страх вше легчєйше звладац през шмих.

Прозни тексти усней творчосци зоз еротску тематику, при векшини славянских народох, у XVIII, XIX, та и у першей половки XX вику мали подобну судьбу. Таки тексти у явности були неподобни за друкованє. Триманє же то непристойна, недолична и блудна литература. Кед слово о историйї сєрбского фолклора, окрему улогу одбавел Вук Стефанович Караджич². До першого виданя „Српског Рјечника” обявеного 1818. року Караджич унесол и срамне речи, як их сам наволал, медзитим под уплївом явности у редакцийї другого виданя, обявеного 1852. року, затримує лем прости слова. Позберана и зазначена на жридловим народним языку, длуго остала необявена и сєрбска народна еротска поезия. Караджич назберал 364 писнї ласцивного змиста, од того друкована лем 121 писня вибрана за академийову збирку „Особите песме и поскочице”, а друковани прикладнїки були строго огранїчени лем за „науково” потреби. Аж 1979. року видата кнїжка стидних песама хтори зазначел Вук Стефанович Караджич под насловом „Црвен бан”. Караджич до приказу сєрбского живота унесол и того цо длуго поцисковане, неприлапйоване и оспорйоване пре чуванє гранїцох пристойности. И при других южнославянских культурах збирки еротского фолклору друковани вельо познейше як цо су позберани и зазначени зоз писаним словом. Петер Гжибек гвари же барз близка вяза медзи обявйованьом и виучованьом еротского фолклору з єдного боку и пренєнкох у становискох цензури з другого боку. Наприклад, у Македонийї („Македонски еротски прикази”, 1981), у Болгарскей („Фолклорен еротикон”, 1993), у Словенийї („Klinček Lesnikov”, Marka Terseglava, 1981) и у Горватскей („Sekсуално u пашој народној поезiji”, A. Kostića (перше виданє у Београдзе 1933, а друге у Загребе 1978. року)). Подобна историйна судьба еротского фолклору и у русийскей культури. Еротски приповедки и присловки хтори позберали и записали А. Н. Афанасєв и В. И. Даль ише у другей половки 19. вику, обявени аж у другей половки 20. вику. Афанасєвово присловки обявени 1972. року у Паризу,

2 Вук Стефанович Караджич (Тршич, Сєрбия, 6. XI 1787 – Бєч, 7. II 1864), граматичар, реформатор сєрбского языка и правописа, вожд сєрбскей культурней револуцийї, етнограф и фолклорист, историограф и писатель

а приповідки у Женеві, и аж познейше су предруковани у Русії (Ajdačić: Gžibek, str 295–297).

У записох Володимира Гнатюка³ зазначених медзи Руснацами у Бачки 1897. року, записани и прозни тексти хтори мож учишліц до еротскей фолклорней прози, а обявени су у публикації „Етнографічний збірник”, чий видаватель Наукове товариство „Шевченко” у Львові. Новели и анегдоти о хторих слово у тей роботі Гнатюк обявел 1911. року. (2. Тамаш, б. 41)

Записи еротичного фолклору при Руснацох у Бачки наишли на вельки одгук у явности, але Гнатюк остал дошлідни свойому футуристичному похопйованю фолклористики и не одустал од их обявйованя:

„Як ше зоз читаня нашого зборніка неодлуга увидзи, достане ше з нього окреме богати преучованя о вереньох, обичайним праву, моралу, обичаю українского народу, з велькей часци таки материял, хтори ше у других кніжкох даремно гледа. Ми зоз нього учиме, а и антропифитея углавним заинтересована, же би ше зрозумел и упознал полни нагонски живот велькей народней групи, хтора у терашней фамилії европских народох ма лем привидно другорядну улогу, але можебуц у будучности будзе мац далекосяжнейше и пресуднейше значене.” (Гнатюк, т. V, б. 290).

У фолклорней градзи хтору В. Гнатюк позберал медзи Руснацами у Бачки 1897. року и хтори познейше обявел у зборнікох „Записки Наукового Товариштва ім. Шевченка”, и у фототипских виданьох „Руского слова” ест тексти хтори мож учишліц до еротскей фолклорней прози. Дружтво за руски язык и литературу 1995. року видало Зборнік еротских приповідкох, писньох, анегдотох, вереньох и загадках югославянских Руснацох „Egotica Ruthenica/Еротика Рутеника”. У тим зборніку обявени и 14 прозни еротски фолклорни тексти зоз II и III тома фототипского виданя „Етнографічни материяли з Угорскей Руси” Володимира Гнатюка.

Гнатюк не одступел од обявйованя текстох у форми у якей их чул у оригіналу од приповідачох, та охабел докази о животности и духовитосци наших предкох. Збуваня зоз каждодньового живота релігійно воспитаного селяна виходза на поверхносц, преприповедую ше з цільом же би розвешелели и нашмеяли. Неуки, але схопни нараторе, яки були Осиф Кулич (Н: 130; А: 151, 163, 165, 166, 168, 170, 171)⁴, Имре Фаркаш (Н: 132, 133, 134; А: 164), Ганя Рамач (Н: 129), Мелана Финдрик (А: 150), Марія Стрибер (А: 154), Петро Горняк (А:

3 Володимир Гнатюк (1871–1926), українски етнограф, највекшу часц власного живота и роботи пошвещел виучованю такволаней Угорскей Руси, території населеней зоз Русинами и Українцями, хтора облапя Закарпатску Україну, як и руски валали у нешкайшей Войводини (Бачки) и римунским Банату. Гнатюк швету у правим смислу словох одкрил Угорску Рус, хтора пред тим була спрам Шафарикових словох тегга incognita, найменей випитана славянска обласц. Виучовал фолклор бачванских Руснацох на території Южней Угорскей и о тим обявел, найвещей у зборніку „Anthropophyteia”.

4 Зоз букву Н означени новели, а зоз А анегдоти и числа як их зазначел Володимир Гнатюк у „Етнографічних материялох з Угорскей Руси” т. II, „Руске слово”, Нови Сад, 1988.

167) и Микола Олеар (А: 169) охабелі шліда у рускей літератури и зоз текстами чийо теми у каждодньовосци було ганьба и грїх наглас вигвариц. Любoв и еротска жажда постали явни аж кед их у форми анегдоти, ридше новели, у чаше кед швет и живот нїгдзе не понагляли, у длугих жимских вечарох, кед єдина забава були прадки у газдинї, випріповедали шмели фіглярє, надарени нараторє.

Италиянски ренесансни писатель Дьовани Бокачо⁵ у збирки новелох „Декамерон” описал як седем панї и трєме млади хлопи одходза до природи и приповедаю по дзешец новели дзешец днї. Зоз тим дїлом Дьовани Бокачо отворел нови тематични подруча зоз интимного живота, потвердзел нови ренесансни попатрунки на людски живот, а новели поставел класични виразни рамки, так же стил його новели виками остал приклад италиянскей уметнїцкей прози.

Дьовани Бокачо ма виражену притоку гу літератури, його поетична и уметнїцка вокация вибива з його новелох. Тому допомогла отмена и рафинована атмосфера хтора окружовала його живот и у хторей ше його дух формовал: блїзкосц учених и углядних людзох, мондени вязи зоз аристократскимі кругами на напульским дворе, з богатим, образованим гражданством, розкошни забави, шлєбодне и неконвенционалне справованє, присуство и уплїв велького числа красних и субтильних паночкох. Знанє уметносци приповеданя оможлівело Бокачови же би бул понад предметох своїх приповедкох же би ше до нїх углїбїювал лем тельо кельо то вон жадал.

Лем у ридких случайох мож доказац же Бокачо док писал „Декамерон” у рукох мал жридло зоз хторого брал материял. При найвекшей часци приповедкох, попри подобносцох и зродносцох находзи ше тельо одступаня и вименки же о даяким жридлу чежко може буц слова. Подобни приповедки мож чуц при рижних народох хтори не мали дотик зоз „Декамероном”, але не мож „Декамерон” повязац з нїма. Змист им исти, але не мож доказац же праве тота форма през историю достатих приповедкох помогла Бокачови направиц власне дїло.

Велї збирки новелох у шветовой літератури, урамиковани зоз тим же новели приписани єдному приповедачови, медзитим, у найпознатшей ренесансней збирки новелох у Бокачовим „Декамерону” приповеданє приписанє вецей приповедачом. Сцеканє од велького нещєсца – чуми, позберало на єдним месце людзох хтори прекрацюю час приповедаюци о интєресантних случованьох. Ношитєль фабули у приповедацкей часци звичайно фиктивна людска особа. Приповедацки дїла од ренесанси по нешка найвецей уваги пошвєцюю праве людскей особи, єй дїлованю и єй одношенями спрам других людзох, а окреме нукашньому животу человека.

5 Дьовани Бокачо (1313–1375), италиянски писатель, гуманист. Активно участвовал у политичним и културним живоце фирентинскей Комуни. Вельки уплїв на його духовни розвој и літературну роботу мал Франческо Петрарка. Рушал ше у кругох учених людзох, а мал можлївосц хасновац кральовску библиотеку. Писал на латинским и на народним язїку.

Новела кратка и заварта прозна форма, хтора праве прето же є кратка, ма мощнейшу и стабилнейшу структуру. Термин италиянски и походить зоз ренесанси, а Бокачов „Декамерон” новелистични приклад хтори познейше нашлїдзовани и на хторим часто толкована теория новели. Кратка фурма новели не дава простор за обяжни описи и уруцоване епизодох. Концентрация градзи основни способ твореня. Найчастейше ше описує лем єдно случованє, єден лебо два характери, а збуванє огранїчене у чаше и просторе. Новела часто бешедує о незвичайних, лебо нових случованьох, лебо о чудних людзох, некаждодньових зявеньох, хтори на швидко прицагну слухачову увагу.

2. ХАРАКТЕР И СЕКСУАЛНОСЦ

Особи, и у Гнатюкових записох и у „Декамерону”, представени як: легковирни и лукави, забойніки, спрєведзкоше и спрєведзени, богобояжлїви людзе и гевти без скрупулох, любезни лебо цинїчни ества, а приповедач, лебо писатель их не осудзує, але на нїх патри през свою несебичну любов гу животу.

Локална и социална позорніца источасно и оштрїйше индивидуална и вельо ширша. Не типичне тото прецо людзе розлични, але тото прецо су подобни. Основне подруче представеней сексуалносни у прозних текстох не ма одредзени идеал. Зоз фабулу, мотивацію подобох и вибором литературней технїки приповедачови ситуація постава каждодньова, елементарна, природна – людска.

Подоби у Гнатюкових записох шицки з єдного дружтвеного пасма, могло би ше повесц єдней креви. Ту и там указує ше на дзепоедни окремносни у характеру. Одношене гу сексуалносни ше не доживує як становиско осудзованя колективного гриха, гоч кельо главным актером усадзене поняче гришних тїлесних задовольствох.

У текстох найвиразнейши еротски мотиви и ситуації у фамелїї, медзи супружнїками, вец медзи сушедами, але и медзи омладину. Ту єст рижни ситуації, а найчастейше слово о сексуалним искуству, лебо неискуству и наивносци. Так тема „пришитей чесци” позната у усней народной прози и при других славянских народох, гутори о наивней дзивки хторей мац наказує найчува чесц, а вона щєслїва бо ю єй сушед пришил та ю не може страциц:

„ (...) Гайде, сўшет, прїишце мї єшчи раз мойу чесц. – Сўшед гварел: Сўшеда, нє можєм тєрас ці прїишц, нє мам цєврні. – А во́на му гварела: Ей, сўшед мой, нє преведайце ше, бо ѝа дѳбре знам, бо сом мацала, же вї ма́це єшчи два клўпка цалї. Та чьом же ѝїх нє напочньєце?(...)”

(Гнатюк, т. II, А:163. , б. 309.)

Зневерене и довирие медзи сушедами кед себе чесц попришивали и ище клубешка намацали, лебо кед бул дзвонар виновати, бо задзвонел, а дзивка ше прежегнала и остала груба:

„ (...) – *Вона до конца гуторела, же дзвонар віноваті. Йаг уж дзіўка гуторела паноцові і дзвонарові, йак то було: Мі малыі лўпац кукуріцу; шедлыі сме вєчвар лўпац; сушедоу Йанко прішоу до нас, і вон нам будзе помагац. Лупальі сме, уж було полноці; мац і оцєц пошлыі лєгац спац, а Йанко ше нє брал дому і йа з ным остала лўпац. Длўго сме бешедовальі, а вон надумал ме звальіц до лысца. Звальел ме, вигольел ме і сцел мі вохпац. Йа там руку положела, з дланьу заткала і вон нє могол. Дзвонар задзвонел, йа ше прежегнала, а Йанко мі вохпал. ў йа остала груба. (...)*”

(Гнатюк, т. II, А:168. , б. 313.)

Гнатюково приповедаче и сами зоз худобнейшого пасма дружтва приповедаю о себе ровних людзох, а то звичайно худобни, лебо богатши селян, вояк, лебо уж одслужени вояк, югас, пані, дзивка. Поведзме, у новели „Югас и дзивка”, стретаме югаса хторого дзивка преоблечена до гусара нагнала скошиц на овцу, а вєц вон з помоцу баби на спредзку омасцел дзивку:

„ (...) *Віжєньє оўці вонка, нє крічі. Друге рано жєньє вонка, нє крічі. Рас ше му йєдна баба піта же чьом вон такі смўтні, нє крічі нїч. До тєраз ўше такі весєлі бул, а тєраз йє такі смўтні ўше. – Нє шльєбодно мі крічіц вєцєй, аныі весєлому буц. – Та чьом? – Та за то. Йа крічєл ўше кажде рано, кєт сом гнал вонка оўці: „Кі те, нєт крашіі, йак йугаскі лєгїньє”. Прішоу гу мньє йєден гўсар, та ме нагнал, мушел сом на оўцу скочіц, бо кед нє, та мі главу одрубє. Та сом мушел і так сом гуторєл: „Кєт ше мўші, та ше мўші”. А тєраз йєдна дзіўка на мньє крічі: „Кєт ше мўші, та ше мўші”. Йа нє знам, откаль вона то дознала. (...)*

(...) *Баба пошла гу тєй дзіўкі, гуторі йєй: Чьуйєш ті, дзівочько, цо йа бі ци ше опітала. Чи то праўда, чи нє праўда? Йа чьўла же ті маш крїву. (...)*

(...) *Баба поріхтала; но, уціскай главу тєраз до пєца, та будзєш гуторіц: Сала, сала, дббро сала! А вєчка будзєш і фрїшиє гуторіц; будзєш гуторіц: Сала, сала, дббро сала! (Дуже скоро). – Уціска ше дзіўка до пєца, йўгас прідзє, почньє йу масціц. Дзіўка почньє гуторіц: Сала, са-ла, дб-бро сала. – А йўгас масці. Рас почньє дзіўка фрїшко гуторіц: Сала-сала-дббро-сала! – Йак йу йўгас помасцєл, закапчєл надратї, па пошоу гу оўцом. (...)*

(Гнатюк, т. II, Н:132. , б. 272.)

Непрїємне искуство зоз першого сексуального одношеня зменшує жажду за сексуальним одношеньом. У ситуациі кед дзивка после першого сексуального

искуства (достала од оца зоз штрангом, а гуторене ей же то полне одношене) дзивка одбива полне одношене зоз супругом бо то робела зоз оцом, та не будзе нігда вецей таке робиц. Муж ю мушел поспреведац, та зоз нїм пражела пампушки, а нігда таки смачни скорей не єдла.

Окремну групу мотивов творя мотиви о сексуалних одношеньох медзи припаднікама розличних дружтвених групох, але и медзи припаднікама рижних етнічних групох. У одношене югас и Мадяр, дзе югас блука и напаса овци, а Мадяр пан, маме одношене на релациї худобни – богати, у хторей худобни сексуално супериорнейши як пан.

У анегдоти „Югас и Мадяр” югас змервел мадарову жену:

„(...) – Кед вонї дальной іду, прїшол гў нїм ў очі йёден йўгас. Дóраз гв́арел: Знаш, цо йа надумал? Йа твоїу жéну змёрвім. – А тот Мад́яр зльёкол ше, та дóраз гв́арел: А йа нъё дзбам. (...)

(...) – Жéна му гв́арі: ў йа го оббре превéдла. Дог вон з рїцу раз удéрел, а йа ўше двá рас. – А вон йей гв́арел: Ті го бáржей ёшчї превéдла, йак йа! (...)

(Гнатюк, т. II, А:165. , б. 311.)

А у анегдоти „Серб и Шваб”, Серб на спредводзку звалел до чамцу Швабицу, хтора ше так барз ганьбела же ей аж риц червена була, а тиж так и у „Рац и Шваб” у хторей, правда, Швабица була тота хтора з рицу Раца побила, бо ше ей дзень пред тим видрижньовал, а вец го влапели як крадне кукурицу:

„ (...) – А Швабїца гв́арела: Біла сом го, алье льем з рїцу. Йа го біла з рїцу, аж му брух тв́арді бул. (...)

(Гнатюк, т. II, А:171. , б. 317.)

У „Декамерону” приповедач хтори походзи зоз богатшого пасма дружтва скрива ше за менами седем панї и трох хлопох, хтори знова зоз висшого сталежу и за дзешец дні кажде з нїх приповеда по єдну приповедку на задату тему.

Пампинєя – горда, млада Напулянка, хтору Бокачо любел у младосци, и хторей написал своєю перши писні, Нейфила – залюбена дзивка, Филомена – любена, и тота цо любї шпиванку, Фиямета – найвекша Бокачова любов, Емилия – умилна Фирентика до хторей Бокачо бул залюбени, була єдна од нимфох у Амету, мила Ибридова, хтори представя Бокача, Лаурета – Дафне, у митологїї претворена до ловора, Елиза – дївица, Памфило – любовнїк, Филострато – зламани од любови, – обидвоме автопортрети; єден невірни, а други оддрилени Бокачо, Дионео – то Бокачо разблудник, автопортрет, дрски легинь, хтори зна вельо простачки улїчни шпиванки. Троме хлопи, то три автопортрети зоз розличним епосом.

Проповедки у „Декамерону” тематски подзелени по дньох. Понеже першого дня кажде приповедал о чим сцел и цо ше му пачело Филомена предложела же би ше тото о чим ше приповеда звездло до одредзених граніцох и же би ше тему гварело скорей, же би кажде мал часу здумац даяку красну приповедку. Тема другого дня була: же би ше приповедало о особох цо после рижних нещесцох дошли до спасоносного хасну:

„Вавилонски султан послал свою дзивку кральови Алабрії за жену, и вона попри рижних нещесцох на рижних местох за иштири роки була у рукох дзевецох людзох; наостатку ше оцови врацела як дзивка та пошла, як и скорей, за жену кральови Алабрії. ”

(Бокачо, II, 7)

Треци дзень под владавину Нейфили бешедовало ше о тих цо зоз свою досетлівосцу посцигли тото цо жадали лебо врацели тото цо страцели.

„Алибека пошла до пустині, и ту ю монах Рустико научел як ше дябла уганя до пекла. Оталь ю Неербал одведзе и вежне за жену. ”

(Бокачо, III, 10)

Штвартого дня владал Филострато и под його власцу бешедовало ше о тих чия ше любов нещешліво закончела. Пиятого дня розказовала Фиямета и бешедовало ше о любовнікох хтори после рижних неприликох и нещесцох постали щешліви.

„На Ричарда Манардия наишол месер Лицио да Валбона при власней дзивки. Ричардо ю вжал за жену и зоз ей оцом остал у злоги и любви. ”

(Бокачо, V, 4)

Шестого дня владала Елиза и бешедовало ше о тих цо ше им з духовитим одвитом лебо зоз шведку одлуку удало охраніц ше од даякого губитка, опасносци лебо ганьби. Седмого дня владал Дионео, а приповедало ше як дзепоедни жени, пре любов лебо пре неволю, сприведали и ганьбели власних мужох, гоч то вони знали лебо не.

„Лидия, Никостратова жена, люби Пира, и вон од ней, же би ей могол вериц, гледал же би виполнела три условия; вона их виполнела и при тим ше з нїм преводзела пред очми svojого Никострата, хторого прешвечела же не правда тото цо видзел. ”

(Бокачо, V, 4)

Осмого дня под владавину Лаурети приповеда ше як жена надмудрела хлопа, лебо хлоп жену, лебо як хлоп подвалел хлопви.

Спинелочіо лежи зоз жену свойого товариша Цепи. Тот то видзел, та нагнал свою жену же би го заварла до лади, на хтору вец вон легнул зоз його жену.

(Бокачо, VIII, 8)

Дзевятого дня под владавину Емилиї każde приповеда о тим цо му мило и цо ше му найвецей пачи, а статні дзешати дзень под владавину Памфила Приповеда ше о людзох хтори ше у любовних и других стварох указали як душевни и племенїти.

Гнятюково приповедаче и Бокачо чувствую живот: людзе ше любя, повиную инстинктом, любви, боря ше єдни против других, подвалюю єдни другим, трапя ше зоз каждодньовосцу. У першим плане заинтересованосц приповедача/писателя за особи їх виспрене знаходзене у цалком звичайних ситуацийох и їх емоції, а не за еротске насладзованє. Нет анї обнаженосци, непристойних порнографских описох голого людского цела. У центре приповеданя лєм факти хтори наводза на конечни заключок. Слухачови/читачови охабене же би сам задумовал як ше и цо ше наисце случело.

„ (...) Кет пошедаль на чьамец, Рац зо Швабицу, пошль даскельо вата от крайу, ўлапел Рац Швабицу, звалъел йу до чамцу; а чьамец ньто нве веслал. Шваб відзел, цо робі Рац; кричел: Рац! Ту гунт; май бочькор! Страшел го с бочькором. А йай, ту Рац, обешеньак, мойу жену даві. (...) Кет Швабица назад ўрацела ше на чамцу, пітал ше йей Шваб: Барс ті ше ганьбела? – Вера сом ше ганьбела так, аж мі ріц червена була... ”

(Гнатюк, т. II, А:166. , б. 312.)

„Монах Алберто бул красни и моцни человек, и ноги му барз моцно приставали ту целу, так же Лизета, хтора була млада и розкошна, з нїм легала иншак як зоз власним мужом и, пре велі летаня цо их окончовал и без кридлох, була шицка щешліва и прецешліва, а при тим уживала у його бешеди о небесних красотох. (...) – Кумо, не имела бим вам повесц; але заш лєм вам повем же мой любовнік ангел Гаврило, хтори ме люби вецей як самого себе, понеже я, як цо ми гварел, найкрасиша жена и на сухим и на морю... ”

(Бокачо, IV, 2, б. 295)

Случованя скорей и после самей дії подробно виприповедани, а найинтимнейши хвильки актерох ше не дорушує зоз словами, мож их лем нагадавац.

Ані при Гнатюкови, ані при Бокачови, человек не редуковани. Не доминую физиолошки функції и человек не ма статус обекта. Человек ту не ствар. Вон ту субект од креви и мяса у реалним живоце. Збуваня и атмосфера у текстох запахнута зоз пахом жажди: найскриванша мрия преточена до писаного слова. Авторе любя указавац очаруючу и чудесну сцену з людзми такима яки су. Їх діло не ноши у себе предпоставку оценьованя але прилапйованя живота. Заш лем, тото би нас не тробало навесц же бизме подумали же їх приповедачки дар якаш файта безособовой и фотографскей репродукції живота людзох. Їх обективносц, у ствари, реална субективносц. Вони зоз свою инспирацию не облапяю еднак шицки сфери живота, але вибераю праве тоту цю ше приклонює їх чувством. А то любов гу животу, приємне участвоване у його красних младежских видох, у любови, любезносци. У їх сценах живот вибива и витворює ше ошлебодзени од шицких преокупацийох.

Права людска жажда вше находзи способ як ше витвори. Жартовна приповедка „брані” лукаву жену и хлопа хтори ше виратовали зоз нещесца. Довитлівосц и лукавство ше дакеди осудзує, а дакеди воздзвигує. Похвали лукавосци у моралистичней системи ублажени зоз оправданьом же спрведнути глуми, богати, лебо часто зоз шорох священства. У швецех хтори наспак обрацени и морал обрацени на руби цю приповедаче и наглашую зоз цинїзмом.

Подзеленосц юнакох спрам етно-стереотипох тиж представля єдну од можлівосцох приповедачового характеризованя актерох. Вишмейоване другого, як етнічно, класно, полно, морално иншакого, походзи од стереотипного приказованя и приписованя другим особом прикмети хтори ше одбива у власней групи. Моц власней вири приповедач воздзвигує зоз слику векших сексуалних моцох свойого юнака и блудним даваньом женох цудзей вири. Воздзвиговане власного и вишмейоване и увредзоване цудзого, легко ше преноши до обласци еротского живота. Служа як основа за моделоване основного значеня. Воно ше звичайно усредсредзи коло єдного єдиного момента: національного (зоз афирмативним лебо негативним емоционалним становиском), социяльного, общелюдского. Жартовни приповедки, окрема разгалующей забави маю и спознайну и критицку функцию. Вони на перши попатрунок у другим плане, але одражую похопене о одношеню полох и о еротским живоце. Моралистична осуда гриха указує ше у приповедачовим описованю рижних страданьох гоч наивних и неискусних, гоч похотлівих людзох. Морализем жартовней приповедки указує ше у виправяню гришки и превоспитованю.

Вимсцене части наративни модел у еротских приповедках. Паноец часто подоба еротских видрижньованьох зоз вимсценьом. Тробало би же би других упутйовали до духовних вредносцох, та ше их приказує як лицемерох

хтори обняти зоз тілесними жаждами обшедаю люцки жени. Хлоп ше скоро по правилу вимсци другому хлопови врацаюци му горше и ганебнейше як цо вон увредзени. Док ше у приповедкох хлопова похота часто психолошки вяже за богати и духовни особи, жени ше, приказує як надмоцнейши и сексуално неутоліви пол.

Еротски прозни тексти указую на немоц людзох одупрец ше власному целу, гоч тото приводзи до валяня шицких важащих моралних нормох. Шмих може послужиц и у закладаню за моралне ушорене.

3. МЕСТО СЛУЧОВАНЯ ДІЇ

Место случованя дії у Гнатюкових записох точно не одредзене, окрем у двох приповедкох. У приповедки „Не вер жени” точно ше спомина место Мункачов, док друга приповедка „Як Швабица бундави садзела” почина

Бул еден валал та ше воалал Деспут-Сент-Иван...

Легко то може буц видумани топоним, а валал еден з нам познатих валалох, але пре векшу важносц фабули и особи о хторей ше приповеда реалне мено валала остало скрите. У других приповедкох не мож точно знац географску одредніцу, нет реалних топонимох, збуваня дії. Найчастейше то: еден валал.

Понеже ше нігдзе не спомина варош, або город, але то вше валал, мож заключиц же руске жительство, як и приповедаче були сконцентровани коло валалских обисцох.

Позорніца случованя при Бокачови найчастейше Венеция. Слово о авторви хтори попри венецианскей, вибрал и велі други позорніци за свойо жартовни приповедки; наприклад: Напуль у новели о Андреучию, Палермо, Фиренца, але порядне, шицко цо ше одноши на позорніцу у приповеданю одноши ше и на дружтвени стредок. Бокачо найконкретнейше спатра и приказує шицки дружтвени пасма, поволяня и сталежи свойого часу.

Док ше у Гнатюкових прозних записох дія вше случує на валале, але и звонка валала, коло валала и медзи валалским и худобним жительством, при Бокачови дія ше не може одбувац гоч дзе, а ані на валалских подручох.

Нет пообщеней вязаносци за одредзени стредок селяна и дробного гражданства, чийо локални розлики, кед же ше вони вообще и можу применіц, условени лем зоз случаем места дзе настал одредзени текст. Просторни поняца так доставаю и други значеня, хтори вецей ані не географски, а ані су не дескриптивни, так Зденко Шкреб⁶ хаснує поняца „заварти простор” (простор означени зоз фиктивну назву: обисце, чамец, заграда...), хтори би достал ознаки стаемносци, статичносци, интимносци, егоїзма; и „отворени простор” (драга, небо, польо...) цо може буц непостояносц и прменлівосц, динамика, явна діялносц.

6 Zdenko Škreb/Ante Stamać, *Uvod u književnost*, "Globus,, Zagreb, 1986.

При Гнатюкови маме валал, а при Бокачови город, а з оглядом же у найвекшим чишле новелох преовладзує тілесна любов приказана у розличних ситуаційох и епизодох, место одбуваня не акцентоване. Главна конкретна ситуація у якей ше актер приповедки нашол.

4. РИЖНОРОДНОСЦ СТИЛУ ПРИПОВЕДАНЯ

Язык у кратких прозних текстах ніяк не нужносц, хтора би требала пробовац задумоване невербалних сликох. Язични средства у кратких текстах порушую творене невербалних сликох. Приповедача можеме легко похопиц и як скритого шведка, а його иронию як присмачку, хтора нас гуцка, та жадаме чуц цо вец далей було.

При Гнатюкових приповедачах у кождим тексту обачліва невичерпна притока гу франти и видрижньованю на рахунок тих цо не доросли законїтосцом модерного лебо гражданского швета. Прето стил кождого приповедача розлични. Увага не на тим як ше виприповеда, важне розвешелїц и нашмеяц слухача/читача. Медзитим, и попри часто сирового и недоробеного стила приповеданя Юлиан Тамаш пише:

„Слова курва або курвар у швецех усней еротики ше такповесц не хаснує, цо значи же ше не осудзує учашиїкох тих обрядох радосци. Наймоцнейши слова осуди то зводніки шорова або меней шорова, нет ані нежоративного вислову „гонї ше як сука”, яки у кождодньовой бешеди часто можеме чуц. Праве питанє осуди у усним швецех закончує ше на одлуки же чи красше кед „од жени виду штирме офицере, чи єден и сам паноцец”, або читачови, чи слухачови ше препуцує най сам заклучи хтора жена шорова... ” (б. , Тамаш, б. б.)

Найталантованши и найпродуктивнейши Гнатюков приповедач еротских прозних текстах бул Осиф Кулич. Його приповеданє кратке, ясне, сциснуте, зоз смислом за гумористични бок човекового живота, окреме його сексуалного живота. Куличово приповеданє найяснейше охарактеризовал Юлиан Тамаш: „А окремени талант виражел з ефектним приказованьом еротичного, з описом ситуаційох селянского сексуалного живота, и то порядно зоз становиска шмиху, прецо го мож с правом наволац руским Бокачом. ” (2. Тамаш, б. 59–60.)

Вельке число Куличових текстах не ма паралели у других усних литературах, тото ше окреме одноши на анегдоти, цо значи же Кулич у добрей мири оригинални приповедач. Вон, вше през шмих, описал ситуації у живоце руского селяна, у чим до вираженя пришол його окремени талант з ефектним приказованьом еротичного. Успишно твори интересантну фабулу, а у ней и интриги, хтори прицагую слухачову увагу. Юлиан Тамаш гвари: „У файти еротичней новели Кулича не превозишол ані єден руски уметніцки приповедач,

и зоз тих його текстох веє не лем здрави шмих и чулноє гунцута, але и критика двойністого морала, окреме церковних людзох и представнікох власци, валалскей дружтвеной елити.” (З. Тамаш, б. 540.)

Куличови ше не вше удало добре синтаксично формуловац виречене, але прето вон указує майсторство у организовану структуру анегдоти и у пластичним оживіовану ситуацийох гумористичних образах. Стилски средства хтори хаснує чисти народски, події вириповедани часто зоз сировим, стилски недоробеним языком, але не вулгарним, так ше у його новелох за сексуалну дію хасную вирази:

пришита чесц („Сушед, кед знаєє пріші мойу чесц, та мі прішіце, бо йу можем страціц.” 163.),

змервѣц („Кет сом змервел білу, свойу сом змервел” 130, и далей „Йа твою жену змервѣм” 165.),

вишцирѣц дзивку („Вішчірел йу і сцел з ньу зробіц.” 168.),

постаяц груба („Дзе ші, мойа дзиўко, достала, от кого ші груба?” 168.),

любовац ше („Кед вельо ше льубуйе, та ше і утруйе.” 170.).

Такой за Куличом продуктивни приповедач и Имре Фаркаш, вон найзначнейши приповедач руских сказкох, але не мож го заобисц ані кед слово о новели и анегдоти. Його виречене окреме чисте гоч и не зоз найудатнейшу организацию виреченя, и часто зоз сировим и стилски недоробеним языком. Имре Фаркаш ма окреме чисти виреченя, од найзложенших по елиптични, и за його микроструктуру мож повесц же є добри стилист. И вон, як и Кулич, приповеда зоз чистим народским языком:

мазац (... ўлапел йедну, та маже, . . ” 132.),

одпаліц („Отпальел оўци, гусар сціснул конья, та пошол.” 132.),

масциц („Уциска ше дзиўка до пеца, йугас прідзе, почньє йу масціц” 132.),

дзира („Польєгайу вечьар, кед вона заспала, вон йей сукньу дзвігнул, та ше дзірі піга...” 133.),

поебац („Гібай вонка до хльїва, та ці повем, же то значі по... бац” 134.),

пражиц пампушки („Ті льєгньї, а йа на тебе, та будземе пражіц.” 134.),

чудом прейсц („Тоту дзиўку дыдо чьувал, жеби вона дайак чьудом ньє прешла.” 164.),

влатиц од задку по жедлярски (Бенедек прішол нука, та дзиўку ўлапел так од затку, по жедлярски...” 164.),

зробіц свою роботу (Бенедек зробел свойу роботу, . . ” 164.).

Праве ше Имре Фаркаш одшмелел вириповедац зоофилийну анегдоту „Югас и дзивка”, але на префинени и гунцутски способ же би ше знова шицко закончело у рамикох селянских моралних рамикох. Без осудзованя и дзвиганя велього праху, зоз уплітаньом старших хтори шицко мудро розришели на добре шицким.

У новели „Вислужени вояк и дзивки” похасновани елементи сказки, але права функція новели затримана. Фаркашово приповедање тирва, але є полне зоз елементами хтори слухачову увагу тримаю по конец приповеданя.

По єдну еротску новелу одшмелели ше виприповедац и Петро Горняк, Микола Олеар, та аж и жени Ганя Рамач, Мелана Финдрик и Мария Стрибер. И за нїх мож повесц же су добри нараторе. Маю добре организовану структуру анегдоти, збуваня ше зліваю єдно за другим же би ше приповедка закончила зоз одредзену поуку.

У анегдоти „Ленїва жена”, хтору виприповедала Мария Стрибер, ласцивни вирази як цо то:

була гола („Нье сцела пресц; дзецом шматкі достала, лъем сама була гола. ” 154.) ганьблїво похасновани у одношеню на други тексти.

Анегдота Миколи Олеара „Як батько учив сина з невісткою спати” зоз организацию фабули и конструкцию виреченьох здабе на еротски тексти Кулича и Фаркаша. Уж у наслове нагадує шлебодне и неганьблїве, фиглярске приповедање, полне еротского напнуца, хторе ту моцнейше од гумору

(А оцец му гварел: Та нье так, чекай, най це научім! Та так оцец го научел. ” 169.).

(Гнатюк, т. II, А:169, б. 314.)

Дії шлїдза єдна за другу, а понеже швекор и невеста не родзина шмих ше прави зоз сина хтори не бул полного розума.

Шицки еротски прозни тексти у Гнатюкових записах починаю зоз синтаксму Бул раз еден... , лебо зоз скрацену форму Бул еден/една... , цо барз здабе на сталне место у сказкох. Новела

(Gnatxk, t. II, A:169, b. 314.)

Вислужений вояк дївки”, записана од Имри Фаркаша, аж и ма елементи сказки: вислужени вояк стрета жобрака, вояк ма три грайцари, три раз стретнул жобрака, жобрак му сполнел три жаданя, у карчми ше троме картаю, качмар ма три дзивки. . ,

(Польгагаїу вечьар, кед вона заспала, вон їей сукньу дзвігнул, та ше дзірі піта: Дзіро, дзіро, хто бул у це? – А дзіра му гуторі: попове, магїстрове и ноўтаруш и пісар і чїпкаре, облакаре і дротаре. Можєш, кет сцєш, і ті прїсц. – Їа нье пойдзем, кет ту тельо було. ”)

(Гнатюк, т. II, Н:133, б. 274.)

Медзитим, еротски нітки реалістично попреплетани зос несмачним моралом неодагих двох старших дзивкох не дошлебодзую же би ту могло буц слова о правей сказки.

Стилски средства хтори хаснуе Бокачо не чисти народски. Його стил стредні. То проза школована на античних прикладах и стредньовиковних реторичних предписаньох виполное шицку свою уметносц: облапя велі факти до виреченя, пременка и пререзоване шора словох у служби наглашования того цо важне, швидши лебо спомалшени темпо дії, ритмічно-мелодични дійства. „Декамерон” фиксира першираз од Антики єдну одредзену стилску ровень, на хторей приповедане правдивих збуваньох сучасного живота може постац отмена забава.

У „Декамерону” стретае два файти приповедкох: при єдних з ніх рамик твори самостойну приповедку, хтора чловека порушуе же би достати историйки сообшел, але хтора ше заш лем руша по своєй драги; при других рамик составени од вецей, лебо меней точного опису особох хтори приповедаю, лебо стредка о хторим ше приповеда.

Бокачов стил поценко паратаксихни, здзива збуваня єдно за другим, без чулней ширини и без животного простору особи. Формуловане главних фактох виприповеданих збуваньох кратке и ясне. Хаснуе кратки анегдоти, хтори як предмет маю даяку духовиту присловку, у хторей акцент на комичним, двосисловим одвиту.

У любовних приповедкох хтори Бокачо жада трагічно лебо племеніто формовац превагуе пустоловне лебо сентименталне. Сентименталносц часто вязана за чулни предмети як цо то шерцо любеного, сокол. . , цо здогадуе на мотиви зос сказки, прикрашена найчастейше зос претерану реторику.

Шицки таки новели не маю виразне єдинство стилу, вони пребарз пустоловни и сказковити же би були стварни и реални, пребарз одрекнути чаривносци и пребарз реторични же би були сказковити, и пребарз сентиментални же би були трагічни.

Тексти у „Декамерону”, значи, не даяка файта цинічней и ласцивней забави, як то велі задумую, але єдно вельке поетске діло, озбильно інтоноване, богато з рижними елементами: трагічним, елегійним, та и патетичним и на даєдних местох виписане зос здуманим, озбильним и досц строгим тоном.

Стилске средство хторе хасную и приповедаче и Бокачо, у Антики було барз почитоване и уж теди є наволане ирония; таки постредни способ приповеданя, хтори индиректно инсинуе, ма за предпоставку комплексну систему можлівосцох вереня, а и перспективну свідомосц, хтора зос збуванями источасно инсинуе їх дійство.

Ирония помага же би карикатура була ище пикантнейша, вона ту не главна, але побочна форма. То якаш вонкашня доброчудносц, якаш безазленосц зос хтору приповедач себе прави ганьблівим, односно обзирним: не пове а заш

лем пове, несце вериц а заш лем вери и зогина главу шмишкаюци ше. Тота ирония як даяка файта комичности хтора прави ище сочнейшим шмих зоз паноцох, воякох, „чесних” женох и хлопох.

Рижнородней и зложеной людскей психології приповедач не приходзи як реформатор, хтори ше намага водзиц, виправяц, унапрямовац справоване людзох гу шветлу своїх идеалох, але у цалком иншаким, но не меней озбыльним, свойству моралисти хтори ше задоволюе зоз припатраньом и випитованьом спричинительох поступкох, гледаньом одношеньох медзи поединцом и моралней и дружтвеной атмосфери хтора го окружуе и цали живот прилапое у його градацийох, єднак порихтани одушевиц ше зоз возвишену чесноту як и добродушну благосцу описац ограніченосц духа и егоїзем велїх. Спокойне прилапйоване реалносци, одлучней афирмації инстинктох, хтору стредньовиковни аскетизем давел и одруцовал.

5. ЗАКЛЮЧЕНЄ

Значносц еротских народних текстох, не лем за антропофитею вообще, але и за народну фолклористику визначел праве Володимир Гнатюк: „Официйна церква и зоз церковним аскетизмом преполнене право штучно виховали у горнїх пасмох образовних людзох мегке чувство ганьби хторе би ше могло поровнац зоз духовну епидемию, прето ліча дзезинску литературу од полного (еротичного), бо би под ей впливом дзивчата постали гуски без кридлох, а хлапцох би так заглупела, же би легко спадли як плен легкодумних любовнїкох. Вери ше до „чувства ганьби” так як ше дакеди верело до уплїву пекельних силох, поволуе ше на заблуду хтора резултат вихованя и так глібоко у души повредзуе, а вигледовач пробуе пренайсц корень стварох и розяшнїц заблуду. З другима словами то ше вола розплетане замервеного клубка приказованя и його розкладане на сстойни часци же би було легко розумліве, заглїбиц ше до обгрунтованого и у першим шоре сексуалну психологию упознац. Же би ше то посцигло, а же би ше не спадло до даремней и спорней правди, треба всестрано упознац сексуалносц народу, як ше вона у фолклоре виявуе.” (Гнатюк, т. V, б. 282.)

Прозни тексти зоз еротским змистом находзиме и у при других народох: Сербох, Македонцох, Українцох... Таки фолклорни тексти у прешлосци тримане же су непристойни, блудни лебо погубени и неприкладни за явне приповедане, та и друковане.

Розправи о сексу як табуу у векшей часци жемох водза ше отворено, окреме после 60-тих рокох прешлого века. Окрем о творох писаней уметносци розправи „за” и „против” одноша ше и на рижни еротски сцени у филмох и на телевизії, та и на отворене информоване дзедзох о сексу од наймладшого возросту. У народней култури тоти проблеми були ришени. Фолклор зоз еротскими мотивами функционовал зоз меней-вещей прикритима лебо цалком

ясними формами. У одредженим возросту ше зоз такима формами, зоз слуханьом едноставних приповедкох, упознавал кажди член дружтва. Рижни обряди у животним циклусу и у календарских обичайох повязани зоз старосним возростом човека и його интимну социялизацию до дружтва.

Фолклор зоз еротским змистом у процесу комуникації мал окремени значеня и функції. Окрем забави, цель еротского фолклора бул и опушчоване социяльной атмосфери у групи, як и превозиходжене рижних бериерох. Еротски фолклор у добрей мири ма характер описменьованя. Млади так часто першираз дознаваю за интимни одношеня медзи полами.

Звичайно ше твердзи же религия осудзує еротизем. Тота осуда ма свойо место у историй религийох. Улога християнскей религии у историй еротизма зводзи ше на його осудзоване. Док ширело свою моц, християнство ше намагало швет ошлебодзиц од еротизма. Християнство, уживану у терашньосци приписовало смисел гриха у одношеню на конечни цель, а еротизем доводзел до питаня посциговане конечного циля. Воно вше поцисковало сексуални нагон, место же би ше поспишело оплеменіц и унапряміц еротизем пре духовни цилі, як цо то знали други религии.

Така християнска традиция античулног и антиеротичног як цивилизацийна „матрица” ділує у добрей часци и нешка, та аж и там дзе ше християнство вецей не отримало як основна, лебо состояйна часц доминантней системи культурних вредносцох.

Сущносц еротских фолклорних текстох була поучиц, забавиц, розвешеліц, нашмеяц. И при Гнатюкови и при Бокачови тексти маю подобни смисел, подобни порученя и средства хтори хасновани у писаню. Розлични стил писаня, розлични места одбуваня и розлични час кеди тексти зазначени.

ХАСНОВАНА ЛИТЕРАТУРА:

Erih Auerbah, *Mimesis, Prikazivanje stvarnosti u zapadnoj književnosti*, Nolit, Beograd, 1978.
Erotsko u folkloru Slovena, Zbornik radova, priredio Dejan Ajdačić, „Stubovi kulture”, Beograd, 2000.

Žorž Bataj, *Erotizam*, BIGZ, Beograd, 1980.

Ђовани Бокачо, *Декамерон*, I-II, Библиотека „Књижество”, Књига Комерц, Београд, 1997.

Gvozden Eror, *Vidovi dela, vidovi tumačenja, Iz moderne proze*, II, „Mladost”, Beograd, 1978.

Владан Недић, *Вукови певачи*, Рад, Београд, 1990.

Володимир Гнатюк, *Етнографични материяли з Угорскей Руси*, т. II-V, „Руске слово”, Нови Сад, 1988.

Стеван Константиновић, *Русинска усмена књижевност „Руске слово”*, Нови Сад, 2010.

Др Јулиан Тамаш, *История русской литературы*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997.

Јулиан Тамаш, *Гнатюково записи руского фолклора як уметносц словох*, „Шветлосц”, 5/1980, Нови Сад.

Јанко Рамач, Еротска проза Русина/Украјинаца у Аустро-Угарској у записима Володимира Хнатјука, „Славистика”, VIII, Београд, 2004, стр. 337–343.

EROTICA RUTHENICA/ЕРОТИКА РУТЕНИКА, Зборник еротских приповедкох, писњох, анегдотох, вереньох и загадкох југославјанских Руснацох, Секција за скарб Дружтва за руски јазик и литературу, Нови Сад, 1995.

Робота објавена у Часопису за литературу, културу и уметносц, „Шветлосц”, Руске слово, Нови Сад, число 4/2011, бок 492

ОБЈАВЉЕНИ ДИПЛОМСКИ РАДОВИ СТУДЕНАТА У „STUDIA RUTHENICI„

Друштво за русински језик, књижевност и културу је у сарадњи са Катедром за русински језик и књижевност, сада Одсеком за русинистику до сада у *Studia Ruthenici* објавило преко 30 (35) дипломских радова. Од оснивања Катедре за русински језик и књижевност на Филозофском факултету у Новом Саду 1981. године (од 2006. године Одсеку за русинистику), односно од одбране првих дипломских радова 1986. године дипломирао преко 30 студената. Њихови дипломски радови из области русинског језика, књижевности, граматике, лексикологије и фолклористике су корисна литература за русинске студенте и предаваче русинског језика и књижевности, као и за све културне посленике.

- До сада је у *Studia Ruthenici* објављено 35 дипломских радова, и то: у
- *Studia Ruthenici* 5 (1996-1997) дипломски рад Даниеле Колесар (1), у
  - *Studia Ruthenici* 6 (1998) дипломски радови: Марије Даниш, Весне Тиста, Марије Дротаров, Ирине Баљинт, Олене Папуга, Ксеније Дудаш, Блаженке Хома, Љупке Варга, Марије Хорњак-Кухар, Јасмине Прегун и Снежане Шанта (11), у
  - *Studia Ruthenici* 9 (2004) дипломски радови Марије Хома, Љупке Малацко, Павла Малацка, Тање Харди, Соње Ђурко и Каролине Џуцар (6), у
  - *Studia Ruthenici* 11 (2006) дипломски радови Златке Хљебашко Перовић и Јасмине Арва Ђурађин (2), у
  - *Studia Ruthenici* 12 (2007) дипломски радови Габријеле Худак Одермат, Славка Винаја, Јасмине Тимко Таушан, Наташе Шајтош Перковић и Татјане Бођанец Колбас (5), у
  - *Studia Ruthenici* 13 (2008) дипломски радови Зденка Лазора, Александра Мудрог, Татјане Јаким и Аните Говља (4) у
  - *Studia Ruthenici* 14 (2009) дипломски радови Оље Јаковљев и Марине Кухар, у
  - *Studia Ruthenici* 19 (2014) дипломски рад Наташе Фа Холошњај и сада се у
  - *Studia Ruthenici* 24 (2019) објављују три дипломска рада и то: Марине Рамач Сабадош, Оље Хома и Веронике Фејса Вујачић (3) што износи укупно 35 дипломска рада уз напомену да је дипломски рад
  - мр Владимира Гарјанског објављен у часопису *Шветлосц* НИУ *Руске слово*, Нови Сад, 1994. године.

Поред тога, Друштво је у оквиру своје издавачке делатности основало и посебну едицију под називом *Катедра*, у којој је дипломски рад Олене Папуга „Русинска кућа,“ објављен као посебна књига у два издања и то: прво издање на русинском и хрватском језику у Ријеци 2009. године и на русинском и српском језику у Новом Саду 2012. године.

У оквиру поменутих едиција је 2014. године објављен и мастер-рад мр. Сенке Бенчик „Хунгаризми у русинском језику“, а пре тога је исти рад штампан у *Studia Ruthenici* 17 (2012). У *Studia Ruthenici* 18 (2013) је објављен мастер-рад мр. Андрее Међешчи под називом „Германизми у русинском језику“.

ОБЯВЕНИ ДИПЛОМСКИ РОБОТИ СТУДЕНТОХ У „STUDIA RUTHENICI„

Дружтво за руски язык, литературу и культуру у сотрудніцтве зоз Катедру за руски язык и литературу, тераз Одсеком за русинистику по тераз у *Studia Ruthenici* обявело понад 30 (35) дипломски роботи. Од снованя Катедри за руски язык и литературу на Филозофским факултету у Новом Садзе 1981. року (од 2006. року Одсеку за русинистику), односно од одбрани перших дипломских роботох 1986. року дипломирало понад 30 студенатох. Їх дипломски роботи з обласци руского языка, литератури, граматики, лексикології и фолклористики хасновита литература за руских студентох и преподавачох руского языка и литератури, як и за шицких культурних посленікох.

- По тераз у *Studia Ruthenici* обявени 35 дипломски роботи и то: у
- *Studia Ruthenici* 5 (1996-1997) дипломска работа Даниели Колесар (1), у
  - *Studia Ruthenici* 6 (1998) дипломски роботи: Мариї Даниш, Весни Тиста, Мариї Дротаров, Ирини Балїнт, Олени Папуга, Ксениї Дудаш, Блаженки Хома, Люпки Варга, Мариї Горняк-Кухар, Ясмини Прегун и Снежани Шанта (11), у
  - *Studia Ruthenici* 9 (2004) дипломски роботи Мариї Хома, Люпки Малацко, Павла Малацка, Танї Гарди, Сонї Дюрко и Каролини Джуджар (6), у
  - *Studia Ruthenici* 11 (2006) дипломски роботи Златки Хлебашко Перович и Ясмини Арва Дюранин (2), у
  - *Studia Ruthenici* 12 (2007) дипломски роботи Габриєли Гудак Одермат, Славка Виная, Ясмини Тимко Таушан, Наташи Шайтош Перкович и Татяни Бодянец Колбас (5), у
  - *Studia Ruthenici* 13 (2008) дипломски роботи Зденка Лазора, Александра Мудрого, Татяни Яким и Анити Говля (4) у
  - *Studia Ruthenici* 14 (2009) дипломски роботи Олі Яковлев и Марини Кухар, у
  - *Studia Ruthenici* 19 (2014) дипломска работа Наташи Фа Холошній и тераз ше у
  - *Studia Ruthenici* 24 (2019) обявюю ше три дипломски роботи и то: Марини Рамач Сабадош, Олі Хома и Вероники Фейса Вуячич (3) цо ведно виноши 35 дипломски роботи зоз надпомнуцом же дипломска робора
  - мр Владимира Гарянского обявена у часопису *Шветлосц* НИУ *Руске слово* Нови Сад 1994. року.

Попри того, Дружтво у рамикох своєї видавательней діялносци основало и окремну едицию, под назву *Катедра*, у хторей дипломска работа Олени Папуга „Руске обисце„ обявена як окремна кнїжка у двох виданьох и то: перше видане по руски и горватски у Риєки 2009. року и по руски и сербски у Новим Садзе 2012. року.

У рамикох спомнутей едиції 2014. року обявена и мастер-робота мср. Сенки Бенчик „Гунгаризми у руским языку“, а пред тим иста работа вишла и у *Studia Ruthenici* 17 (2012). У *Studia Ruthenici* 18 (2013) обявена и мастер-робота мср. Андреї Медеши, под назву „Германизми у руским языку“.

PUBLISHED DIPLOMA WORKS OF STUDENTS IN „STUDIA RUTHENICA”

The Society for the Ruthenian (Rusyn) Language, Literature and Culture, in cooperation with the Department for the Ruthenian (Rusyn) Language and Literature, now Section for the Ruthenian Studies, has published over 30 (35) diploma works so far. Since the foundation of the Department for the Ruthenian Language and Literature at the Faculty of Philosophy in Novi Sad in 1981 (since 2006 as the Section for the Ruthenian Studies), i. e. since the defense of the first diploma works in 1986, there have been over 30 graduate students. Their diploma works in the field of the Ruthenian language, literature, grammar, lexicology and folklore are very useful literature for Ruthenian students and teachers of the Ruthenian language and literature, as well as for all cultural workers.

So far, 35 diploma works have been published in *Studia Ruthenica* and these are:

- in *Studia Ruthenica* No. 5 (1996-1997) diploma work defended by Danijela Koljesar (1),
- in *Studia Ruthenica* No. 6 (1998) diploma works defended by Marija Daniš, Vesna Tista, Marija Drotarov, Irina Baljint, Olena Papuga, Ksenija Dudaš, Blaženka Homa, Ljupka Varga, Marija Hornjak-Kuhar, Jasmina Pregun and Snežana Šanta (11),
- in *Studia Ruthenica* No. 9 (2004) diploma works defended by Marija Homa, Ljupka Malacko, Pavle Malacko, Tanja Hardi, Sonja Đurko and Karolina Džudžar (6),
- in *Studia Ruthenica* No. 11 (2006) diploma works defended by Zlatka Hljebaško Perović and Jasmina Arva Đuranjin (2),
- in *Studia Ruthenica* No. 12 (2007) diploma works defended by Gabrijela Hudak Odermat, Slavko Vinaji, Jasmina Timko Taušan, Nataša Šajtoš Perković and Tatjana Bođanec Kolbas (5),
- in *Studia Ruthenica* No. 13 (2008) diploma works defended by Zdenko Lazor, Aleksandar Mudri, Tatjana Jakim and Anita Govlja (4),
- in *Studia Ruthenica* No. 14 (2009) two diploma works defended by Olja Jakovljević and Marina Kuhar,
- in *Studia Ruthenica* No. 19 (2014) the diploma work defended by Nataša Fa Hološnjaj,
- and now in *Studia Ruthenica* No. 24 (2019) three diploma works are published, defended by Marina Ramač Sabadoš, Olja Homa and Veronika Fejsa Vujačić (3), which makes a total of 35 diploma works noting that the diploma work defended by Vladimir Garjanski was published in the journal *Švetlosc* (*Švetlosc* = *Light*) by the Newspaper Publishing House „Ruske slovo”, Novi Sad (1994).

Apart from that, the Society, within its publishing activities, established a special edition called *The Chair*, in which Olena Papuga's diploma work „The Ruthenian House” was published as a book in two editions: the first one in the Ruthenian and Croatian languages (Rijeka, 2009) and the second one in the Ruthenian and Serbian languages (Novi Sad, 2012).

Within the aforementioned edition the master work „Hungarianisms in the Ruthenian Language” by MA Senka Benčik was published in 2014, and before that the same work was published in *Studia Ruthenica* No. 17 (2012). The Master work „Germanisms in the Ruthenian Language” defended by MA Andrea Međeši was published in *Studia Ruthenica* No. 18 (2013).

II

РУСКИ ЯЗИК И ЛИТЕРАТУРА

РУСКО–СЕРБСКИ ГОМОНИМИ У МОРФОЛОГИЈИ И СИНТАКСИ У РУСКИМ ЯЗЫКУ

Абстракт. Автор описуе руско-сербски морфологийни и синтаксични гомонимски пари у войвођанским руским языку як резултат моцного уплїву сербского на руски язык. У бешедним руским языку у синтакси сербски члени гомонимских парох часто преовладую над рускими членами, док у морфологий сербски члени превладую лем у мишаних штредкох.

Ключни слова. Язык войвођанских Руснацох. Уплїв сербского языка на руски. Руско-сербски гомоними у морфологийи и синтакси у бешедним и литературним руским языку.

1. 1. По приселеню Руснацох зоз сиверовосточней Угорскей до Бачкей штредком 18. вику, руски язык ше нашол у новим язичним окруженю – сербским, немецким, мађарским. Наймоцнейши уплїв по приселеню окончел на нього сербски (ту подрозумюеме и горватски) язык. Як резултат того уплїву у руским языку ше зявели и велї руско-сербски гомоними. У нашей работи жадали зме указац яке одношене у тих гомонимских парох медзи сербским парох, рускими членами тих парох и рускими еквивалентами сербизмох. Приклади зме зазначели у записох народней творчосци (В. Гнатюк и др.), у рускей периодики медзи двома войнами 1921–1941 (виданя Руского народного просвитного дружтва „Просвита” и Культурно-просвитного (-національного) союза югославянских Русинох „Заря”), у даедних новших виданьох, у рукопису Словніка руского народного языка (преважно лексика), як и у руским бешедним языку.

1. 2. У тей работи приказуеме руско-сербски гомоними у руским языку хтори зме зазначели на морфологийним и синтаксичним уровню. При даедних застарених руских членох гомонимских парох наводзимо їх карпатски паралели хтори потвердзую же таки руски форми або синтагми дакеди исновали у руским языку.

МОРФОЛОГИЈА

2. 1. На морфологийним уровню зазначели зме гомонимски пари хтори настали пре пременки роду руских меновнікох, пременки дієсловних основох, дієсловного виду, пре переход повратних дієсловох до неповратних; два пари зме зазначели при хаснованю присловнікох.

2. 2. Даєдни руски меновніки под уплївом сербского языка меняю род, та доставає пари гомонимох розличного роду.

Меновник **обруч** (на гордове и под.) у Гнатьюкових записох женского роду: *А вон му дал [води], та єдна обрuch пукла ... Вон му дал и другу, та друга обрuch пукла* (Етн. 29, 138). Под уплївом сербского *обрuch х.* нешка тот меновник хаснуєме у хлопским роду. Так маме пару: архаичне рус. **обрuch ж.** // суч. сербизем **обрuch х.**

Меновник **жвир х.** “1. дзива кревожадна жвир; 2. животиня” у Гнатьюкових записох хлопского роду: *бисем ше од дуба до дуба, док на мне даяки жвир не наидзе, та ме же* (Етн. 29, 85). Восточнословацке *džvir* “исте” хлопского и женского роду. Судзаци по восточнословацкей паралели, нашо *жвир* на Горніци тиж могло буц и хлопского и женского роду, з тим же форма хлопского роду до конца 19. вику була фреквентнейша од форми женского роду. У сучасним языку форма женского роду зоз значеньом “дзива кревожадна животиня” розширела ше под уплївом сербского *звер ж.* (значене „животиня” у сучасним руским языку ше страцело). Так маме пару: арх. рус. **жвир х.** // суч. сербизем **жвир ж.** Сербизми *обрuch х.* и *жвир ж.* хасную ше и у литературним языку.

Меновник **глад** у руским языку хлопского роду: *дзеци од гладу умераю* (Етн. V, 103). У восточно- и заходнославянских языкох меновник *глад* тиж хлопского роду: укр. и рсй. *голод -ду*, поль. *głód -du*, всл. *hlād: dobre z hlādu ňe zahīŋu*. Под уплївом сербского *глад ж.* нешка меновник *глад* у бешеди дакеди хаснуєме и як меновник женского роду: *запановала велька глад* (место *запановал вельки глад*); *цо треба зробиц, да ше народ спаши од глади* (место *од гладу*) (РК 1926, 95). Ту маме пару: рус. **глад х.** // у бешеди и сербизем **глад ж.** У литературним языку ше чува руске **глад х.**

2. 3. При дієсловох гомонимски пари настали пре пременку презентскей основи, пременку дієсловного виду, пре преход повратних дієсловох до неповратних.

Дієслова **щипац** -пем „виволовац щипаце чувство (очох, скори)” и **копац** -пем (з ашовом, мотику) спадаю до 7. класи: *Дим му щипе очи, Вон копе заграду*, але их под сербским уплївом младши хасную и як дієслова 1. класи **щипац** – ам, **копац** -ам: *Дзеци, не бояци ше од жими, хтора их щипа за носи ... бегаю по шнігу* (место: *щипе за носи*) (шк. сост.); [Людзе у заградох] *садза и копаю* (место: *садза и копу*) (шк. сост.). З другого боку, дієслово **щипац** -пем (*щипе* дим) младши дакеди погришно хасную и зоз значеньом „щипац з пальцами, писками”: *Розбегне ше [гунар] за мну, // та щипе з писками* (место *щипа з писками*) (ПЗ 9-10/1956, 9). При парох **щипац** –пем // **щипац** -ам и **копац** –пем // **копац** -ам инфинитивни основи истей форми, а презентски основи розлични. Тоти два гомонимски пари зазначени и у литературним языку.

Єдна пара настала з пременку дієсловного виду. Дієслово **явиц** -им “являц, давац знац” найстарши и нешка хасную як незакончене: *Кажди дзень*

яви диджджу (= *явя диджджу*) (приклад з бешеди); *Аш вчерайше* [письмо] ... *ми принесли вельку радости, бо ми явице у нїм же сче добили тото письмо* (= бо ми *явяце*) (Жирош: МСМ, 53). Форма *явиц* у словацким и чеським языку тиж незаконченого виду: слц. *javit'* „манифестовац, указавац“, чес. *jévit* “исте”. Младши дїєслово *явиц* -им хасную (и у литературним языку) як закончене (“поинформовац, дац знац”): *Радио явел же будзе диджджу; Знаце добре, же сче му по мнє явели, най ше враци дому* (РН 52/1932, 2). Значене законченого виду превжали зме виројтно зоз сербского: серб. *Петар је јавио да долази сутра*. Так маме пару: рус. арх. незак. *явиц* // сербизем зак. *явиц*. На основи того заключаеме же форма незаконченого виду *явяц* тиж зоз сербского (серб. *јављати*). Наш карпатски еквивалент за закончене дїєслово *явиц* то вираз *дац знац*.

Як приклад гомонимскей пари неповратних дїєсловох наведеме пару: рус. *учиц* // сербизем *учиц*. Нашо неповратне *учиц* -им (дакого дачому) значи „давац дакому нови знаня”: [Мац] *ме работи не учела, / лем ме до карчми послала* (Етн. 9, ч. 102). Нашо повратне *учиц* ше значи „звладовац, примац нови знаня”: *Нїгда сом ше дома не учел. Оцец и мац покойна вше ме наганялі, же чом я ше не учим. А я им гварел же нач ше будзем учиц кед я лепше знам як наш учитель* (Етн. 29, VI). Под уплївом сербского неповратного *учити*, тиж зоз значеньом „звладовац, примац нови знаня”, и ми почали хасновац неповратну форму *учиц*: *У школи маме вельо учиц* (место: *маме ше вельо учиц*, серб. *имамо много учити*). Так маме пару: рус. *учиц* „давац дакому нови знаня” // сербизем *учиц* „звладовац, примац нови знаня”. Сербски гомоним вошол и до нашого литературного языка и поцискуе наш еквивалент – повратну форму *учиц* ше.

2. 4. Присловніцки гомонимски пари рус. *так* // сербизем *так*, рус. *тельо* // сербизем *тельо* значне спомнуц прето же ше у нїх и руски и сербски гомоним хасную паралелно и у бешеди и у литературним языку. Руски присловнік *так* виражуе векшу меру дїї: *Я им приповедал за царох и за циганох, а вонї так слухалї, цихо булі* (= барз слухали) (Етн. 29, IV), а сербски *тако* ше хаснуе за помощньоване значеня прикметнікох: *Тако страшна бура је била тамо на мору*. Под уплївом сербского *тако* и ми нашо *так* почали хасновац за помощньоване значеня прикметнікох (место заменовніка *таки*): *Так страшна буря була була там на мору* (место: *така* страшна буря) (РН 4/1930, 2). Наш присловнік *тельо* указуе на количество и на вельку меру дїї: *Двасто кили? Тельо ши не годзен положиц до авта* (= таке количество); *Тельо сом ше з нїм обяшньовал!* (= вельо; длуго); сербски присловнік *толико* помощнюе ступень дїї (= барз): *Толико ми се свиђало ово летовалиште...* Под сербским уплївом и ми нашо *тельо* почали хасновац за помощньоване ступня дїї (место нашого *так*): *Тельо ше ми попачело тото летовалище же сом ришел каждеи рок ту ходзиц* (место *Так ше ми попачело тото летовалище*) (шк. сост.). Так маме пари: рус. *так* // сербизем *так*, рус. *тельо* // сербизем *тельо*.

2. 5. У бешедним языку у мишаних штредкох зявюю ше, уж од двацетих рокох 20. вику, гомонимски пари припадкових законченъох заменовнікох, прикметнікох и, ридко, меновнікох. Зазначени су и у медзивойновим литературним языку.

Инструментал множини заменовнікох и прикметнікох у руским языку ма закончене **-има**: з *моїма добрима товаришами*. Закончене **-има** у сербским языку ма и инструментал и датив множини: INSTR. *са свима другима*, ДАТ. *свима бољима од нас*. Под уплївом сербского законченя датива и у нас мож чуц датив множини на **-има**: [Спомнуц] *теј пустоши // и тима древами* (Рамач: Уплїв) (место *тим древом*); [Јвни кухні] *варя и дзеля задармо едзене шицкима, котри су удобни* (место: *дзеля едзене шицким*) (РН); *Посилаю дописи, або едни другима пишу* (место: *едни другим пишу*) (Рамач: Уплїв). Так маме гомонимску пару: рус. INSTR. МН. **-има** // сербизем ДАТ. МН. **-има**.

З другого боку, сербски инструментал множини ма и синонимске закончене **-им**: *са мојим добрим друговима*, яке у руским ма датив множини: *мојм добрим товаришом*. Под уплївом сербского законченя **-им** у инструменталу множини и ми у бешеди хаснуеме форми инструментала на **-им** [Воду] *треба одстранїц зос под 'жемницм цивами* (место *под 'жемницма*) (РН); *Ми мушиме вериц лем тому, цо своім очами видзїме* (место *своїма очми*) (РН). У руским языку закончене **-им**, як зме гварели, маме у дативе множини. Ту маме гомонимску пару: рус. ДАТ. МН. **-им** // сербизем INSTR. МН. **-им**.

Локатив множини у руским языку ма закончене **-их**: *о тих добрих людзох*. У сербским исти припадок ма закончене **-им(а)**: *о овим људима, о свима њима*. Под уплївом сербского и ми дакеди хаснуеме форми локатива на **-им** (яки маме у дативе множини: *добрим людзом*) и **-има** (яки маме у инструменталу множини: з *добрима людзми*) место на **-их**: *Живот ме претажел немилосердно у своім грубима чижмама* (место у *своїх грубих чижмох*) (РН); *На младима остава швет!* (место на *младих*) (РН). Ту маме гомонимски пари: рус. ДАТ. МН. **-им** // сербизем ЛОК. МН. **-им** и рус. INSTR. МН. **-има** // сербизем ЛОК. МН. **-има**.

Наведзени гришки исную и у сучасним бешедним языку Руснацох у мишаних штредкох. Припадково законченя хтори хаснуеме под уплївом сербского у бешеди ше хасную паралелно зос рускима еквивалентами. Так хаснуеме двояки датив множини: *Цо не любиш же би тебе робели, не роб ані ти другима // ... не роб ані ти другим* (Рамач: Уплїв); *Едзене у ресторану було шицкима смачне // ... було шицким смачне*. Инструментал множини: *зос своім добрим школским товаришама // зос своїма добрима школским товаришама* (Рамач: Уплїв). Локатив множини: [Дзецко] у *шицким(а) непознатим(а) женама гледало свою мацер // [Дзецко] у шицких непознатиц женох гледало свою мацер* (Рамач: Уплїв).

Гомонимски пари меновніцких припадкових законченъох ридши од заменовніцких и прикметніцких. Зазначели зме локатив множини на **-ами**

(место *-ох*) под уплївом сербских формох на **-има/-ама**: *Дзецко ... у шицким(а) непознатим(а) женами* *гледало свою мацер* (место у *шицких непознатих женох*, серб. у *свим непознатим женама*) (Рамач: Уплїв); *Наютре контролни, поведзце ... по шицким другим класами* (место *по шицких других класох*, серб. *по свим другим разредима*) (Рамач: Уплїв). Ту маме пару: рус. INSTR. MN. **-ами** // сербизем ЛОК. MN. **-ами**.

У сучасним литературним язикау, дзекуюци редакторскей и лекторскей контроли, сербски припадково законченя, а значи и гомонимски пари припадкових законченюх, барз ридки.

СИНТАКСА

3. 1. На синтаксичним уровню зазначели зме найхарактеристичнейши гомонимски пари злучнікох, пару у хаснованю словка *би* у виреченю и пари применовнікох (применовніцких конструкційох).

3. 2. У обектових виреченюх з дієсловами бешедованя у функції предиката зависне виреченє ше найчастейше вяже за главне зоз злучніком **же**: *Гварел же не може присц* (серб. *Рекао је да не може доћи*). У обектових виреченюх з предикатом з негацию и виреченюх зоз цильову ниянсу у значеню зависне виреченє ше вяже за главне зоз злучніком **же би**: *Леопард више ходзи сам. Нігда не мож видзиц же би пил води з другима животиняма*; [Родичи длужни] *дзеци до школи послаца и мерковац же би вони у школи наисце учели*. У сербским язикау тоти виреченя зоз злучніком *да* як и нашо обектово з дієсловами бешедованя: *Никад се не може видети да није воду са другим животиняма*; *Родитељи су дужни да ... пазе да она* [деца] *у школи заиста уче*. Под уплївом сербского и ми ту почали хасновац злучнік **же**: *Нігда не мож видзиц же није води з другима животиняма* (место: *же би пил*); [Родичи длужни] *дзеци до школи послаца и мерковац, же вони у школи наисце уча* (место *же би ... наисце учели*) (РН 92/1926, 1). Ту маме пару гомонимских злучнікох (и у литературним язикау): рус. **же** (виреченя з дієсловами бешедованя) // сербизем **же** (предикат з негацию; виреченя з цильову ниянсу).

Злучнік **чим** старши авторе хасную у поровнюючих виреченюх зоз парнима злучніками **чим ... тим**: *Чарна жем – и чим чарнейша, / на тим билиши дава хлеб* (Г. Кост. : Поезия, 176); *И чим ридше винїца засадзена, тим вецей слунка достава* (РН 13/1933, 3). Под уплївом сербского хаснуеме и часово виреченя зоз злучніком **чим**: *Чим я добиєм плацу ... дорас вам пошлем кельо сом годзен найвецей* (Жирош: МСМ, 21), серб. *Чим ја добијем плату ... одмах ћу вам послати*. Наш еквивалент ту злучнік *накадзи* и *накеди*: *Накадзи я добиєм плацу ...* Ту, значи, маме пару: рус. **чим** (у поровнюючих виреченюх) // сербизем **чим** (у часових виреченюх).

3. 3. Зоз словком **би** у руским язичу найчастейше ше виражуе значене потенцияла: *Я би любел путовац, Вона би ми поведла, але не знала*. У сербским язичу ше зоз **би** виражуе и квалификативне значене перфекта (квалификативни потенциял): *Када би имали мало времена, одлазили би у друштво, у диско, у кафану. Када су нашили испити, даноноћно би седели у соби и учили...* (= те. када су имали мало времена, одлазили су у друштво...). Под уплївом сербского, у литературним язичу часто виражуе то то значене перфекта тиж зоз потенциялом, те. зоз словком **би**: *Кед би мали дакус часу, одходзели би до друштва, до диску, до кафани. Кед нашили испити, дзень-а-ноц би шедзели у хижи и учили* (Грам. , 300). Квалификативне значене перфекта у руским язичу ше виражуе найчастейше зоз незаконченима дїесловами, а повторйоване дїї ше дакеди наглашуе з другима формами (з присловнїками *теди, вше* и под. , з модалним дїесловом *знац*): *Кед мали дакус часу, одходзели до друштва, до диску, до кафани. Кед нашили испити, дзень-а-ноц шедзели у хижи и учили*. Ту маме пару: рус. **би** (у формох потенцияла) // сербизем **би** (квалификативни потенциял).

3. 4. Применовнїчки конструкції. При применовнїкох-гомонимох розликуе:

1) а) Пари при хторих ше руски и сербски применовнїк хаснуо з розличним припадками и з розличним значеньом:

Применовнїк **поза** ше у руским язичу хаснуе з акузативом, а значи напрям рушаня по месце хторе ше находзи за даким/дачим: *Бегаю по гумне, поза слами* (Грам. , 357); *Пошли зме вец поза салаш назадок, ... та поза вельку шопу и чардак* (Грам. , 357). Под уплївом сербского применовнїка *иза* зоз значеньом места за даким/дачим (напр. *раде иза куће*) **поза** ше хаснуе и з генитивом зоз значеньом места хторе ше находзи за даким/дачим: *Запаметай: поза седмей стини босорково лягло* (Грам. , 357) (серб. *Иза седме стене...* Наш еквивалент за + *И*: *За седму стину*); *Генерал ... страшно бомбардује и забива народ поза фронта* (серб. *убија народ иза фронта...* Нашо: *забива народ за фронтом*) (РЗаря 4/1938, 5). Гомонимска пара ту рус. **поза** + **А** (зоз значеньом напрямую) // сербизем **поза** + **Г** (зоз значеньом места).

Применовнїк **помедзи** (з акузативом) значи напрям по месце хторе ше находзи медзи даким/дачим: *Помедзи дунайски верби [ше] озвал радосни глас дзвона з нашей новей дзвонїци* (РН 28/1935, 3); *Пребивали ше його [слунка] зарї помедзи лїсца на древох, помедзи електрични дроти, та и помедзи ридки стари дески* (Грам. , 358). У словацким язичу и словацких диялектох применовнїк *romedzi* и *romedži* хаснуе ше тиж з акузативом: *romedži vozi začau usekas* (SSN). Под уплївом сербскей генитивней конструкції *између* + **Г** и *између* + **Г** и **Г** зоз значеньом места (*између града и села*) уж у медзивойновим часе почали зме хасновац применовнїк *помедзи* з генитивом зоз значеньом места медзи даким/дачим: *На желъезней драги помедзи Карловца и Любляни звальел ше брег на*

драгу (РЗаря 5/1940, 7) (серб. *између Карловца и Љубљане*; наш еквивалент з тим значенєм синтагма *медзи + И: медзи Карловцом и Люблян*); [Жадаме поясніц] *яки ше то “ідеологііни розіходзєня” случели помедзи Рускей матки и Союза Руснацох Українцох* (РС) (серб. *између Русинске матице и Савєза Русина Українаца*; нашо: ... *яки ше то “ідеологііни розіходзєня” случели медзи Руску матку и Союзом*) (РС). Гомонимску пару ту представляю применовніки: рус. **помедзи + А** (зоз значенєм напрям) // сербизем **помедзи + Г** (зоз значенєм места). Обидва синтагми ше хасную паралелно у бешеди и літературнім язюку.

б) Пари при хторих ше руски и сербски применовнік хасную з розлічними припадками, алє з истим значенєм:

Применовнік **понад** (з акузативом) значи унапрямоєц по месце хторе ше находзи над даким/дачим: *Патрел неодредзєно понад бродло шєна* (Грам. , 358); [Ластовки] *понад закрице ... летали* (Грам. , 358); *Авион лєци понад хижи*. Под уплівом сербскей синтагми *изнад + Г* з истим значенєм (*Јато лєти изнад села*) почали и ми, и у літературнім язюку, хасновац синтагму **понад + Г: Я ягод русалка бим понад белавих хмарох лєцєла** (шк. сост.) (место: *понад белави хмари*). Ту маме гомонимску пару: рус. **понад + А** (зоз значенєм напрям) // сербизем **понад + Г** (зоз значенєм напрям; обидва синтагми з истим значенєм).

Применовнік **попри** у народнім язюку и у найстарших авторох хаснує ше з локативом, а значи место и напрям при даким/дачим, поровнанє, додаванє и др. : *лєжи шабля попри бочку його* (ЮРНП, 15); *Ишли зме ... попри лєше* (РН 16/1928, 3); *яки човек малки по при силному швету* (РК 1925, 41); *чувам дзеци, попри тому и уишем дацо* (приклад з бешеди). У сучаснім літературнім язюку, под уплівом сербскей синтагми *поред + Г*, применовнік **попри** ше хаснує звичайно з генитивом: *попри нього, попри брега, попри силного швета* итд. , ридше з локативом: *попри ньому, попри брегу* итд. Так настала гомонимска пара: рус. **попри + Л** (зоз значенєм места и др.) // сербизем **попри + Г** (зоз значенєм места и др.).

2) Пари у хторих ше обидва применовніки хасную з истим припадком, алє з розлічними значєнями.

Применовнік **од** (з генитивом) хаснуєме зоз значенєм места, часу и др. Под уплівом сербскей синтагми **од + Г** зоз значенєм походзєня (*предмети од метала*) и руска синтагма **од + Г** почала ше хасновац, у бешеди и літературнім язюку, з тим значенєм: *У розвалинох не нашли ані єдней ствари од металу* (РН 17/1933, 1). Наш еквивалент ту синтагма **зоз + Г: предмети зоз металу, жєлєза, древа, бетону**. Гомонимска пара ту: рус. **од + Г** (зоз значенєм места, часу и др.) // сербизем **од + Г** (зоз значенєм походзєня).

Применовнік **спод** (з генитивом) означує напрям з места хторе ше находзи под даким/дачим: *розгребовал вон [пєс] шніг ... и зато лєм вигреб хлапца з под шнігу* (РК 1925, 113). Под уплівом сербскей синтагми *испод + Г*, хтора значи и место и напрям, применовнік **спод** хаснуєме и зоз значенєм места дїї хторе ше

находзи под даким/дачим: *У хижи спод мойого квартелю бул дутян и карчма* (РНК Заря 1939, 100). Руски еквивалент ту синтагма *под + И*: *У хижи под моім кварталем*. Гомонимска пара ту: рус. **спод + Г** (зоз значеньом напрямю) // сербизем **спод + Г** (зоз значеньом места).

Применовник **споза** (з генитивом) значи напрям з места хторе ше находзи за даким/дачим: *Силвестер скочел споза дзверох* (Етн. 9, 183); *Споза слами... вошли два анді* (Грам. , 337); *Якаш моторка вибегла споза угла* (Грам. , 337). Восточнословацка паралела *spoza + G* “исте”: *spoza krakoch* (Гал.). Под уплївом сербскей синтагми *иза + Г* применовник **споза** хаснуєме и зоз значеньом места хторе ше находзи за даким/дачим: *Роботніки споза шалтера ... не маю анї сцєрпєня* (Грам. , 337) (серб. *Радници иза шалтера*); *Споза котла стоя у длугоким шоре борци* (Грам. , 337) (серб. *Иза казана стоје*). Наш еквивалент з тим значеньом применовник за з инструменталом: *роботніки за шалтером, за котлом стоя*. Ту маме пару: рус. **споза + Г** (зоз значеньом напрямю) // **споза + Г** (зоз значеньом места).

Применовник **спред** (*и спредо* у злученю *спредо мнє*) (з генитивом) значи напрям або рушанє з места хторе ше находзи пред даким/дачим: *Сцєкай ше спредо мнє, бо не видзим; Кед ши дошлєбодзел же би ци спред носа пайташ однєс красну Зуку* (Грам. 338). Словацке *spred(o) + G* „исте“. Под уплївом сербскей синтагми *испред + Г*, хтора значи место, унапряменосц на место або унапряменосц по месце пред даким/дачим (*ставила је јело испред њєга*), применовник *спред* дакеди хаснуєме зоз таким истим значеньом: *И спред нїх ше розтворела джунгла* (Грам. , 338); *Дзеци [му] пребеговали з фалатами хлеба спред носа* (Грам. , 338); *знова ю [кнїжку] положила спред сина* (Грам. , 338). Ту маме гомонимску пару: рус. **спред + Г** (значенє напрямю) // сербизем **спред + Г** (значенє места и напрямю). Зоз значеньом места наш еквивалент синтагма *пред + И*: *пред нїма ше розтворела джунгла*, а зоз значеньом напрямю синтагма *пред + А*: *знова ю ... положила пред сина*.

Применовник **за** у руским язичу ше хаснує з генитивом, акузативом и инструменталом. Зоз акузативом виражує значєня напрямю, часу, циля, обєкта и др. Под уплївом сербскей синтагми **за + А** зоз значеньом циля и наменки (*кнїге за децу*) и ми синтагму **за + А** почали хасновац зоз значеньом циля и наменки: *кнїжки за дзеци, то не за тебе; гордов за капушту, кукурица за варенє* (серб. *то није за тебе; буре за купус, кукуруз за кување*). Руски еквиваленти з тим значеньом синтагми **пре + А** и **на + А**. Синтагму **пре + А**, паралелно зоз сербизмом **за + А**, хасновали нашо авторе у медзивойнових виданьох, а нешка вона архаична: *А кельо ше у нас троши на шмати, особено пре дзивки!* (РН 40/1928, 2); *ми ище до тєраз не маме жадней фундациї пре наших ученїкох* (РН 32/1927, 2). Синтагму **на + А** хаснуєме, у бєшєди и литературним язичу, паралелно зоз сербизмом **за + А**: рус. *гордов на капушту* // сербизем *гордов за капушту*.

Так настала гомонимска пара: рус **за** + **А** (зоз значеннями напряду, часу, обекта и др.) // сербизем **за** + **А** (зоз значеньом циля и наменки).

Применовнічки синтагми-гомоними сербского походзена ше хасную, и у бешеди и у литературним язика, паралелно зоз рускими еквивалентами, але у литературним язика сербски уплів слабши як у бешеди, та ридши и таки гомонимски пари.

4. У тей роботи описани руско-сербски гомонимски пари на на морфологийним и синтаксичним уровню.

На морфологийним уровню руско сербски гомонимски пари припадкових законченьох у множини при заменовнікох, прикметнікох и числовнікох (з прикметніцку деклинацію), ридше и при меновнікох, указую на моцни уплів сербского язика на деклинацію тих файтох словох у бешедним руским язика у мишаних штредкох. Тот уплів обачліви и у медзивойновим литературним язика. У сучасним литературним язика таки гомонимски пари, пре векшу редакторску и лекторску контролю, барз ридки. Други наведзени гомонимски пари на морфологийним уровню (пременка роду при меновнікох, пременка повратного дієслова до неповратного, присловніки *так* и *тельо* и др.) характеристични и за бешедни и за литературни язик.

На синтаксичним уровню окреме ше визначую руско-сербски гомонимски пари применовнікох, хтори указую на моцни уплів сербского язика, и у бешедним и у литературним язика, на хасноване применовнікох, особено применовнікох зоз значеньом напряду дії. Визначена тиж и руско-сербска пара словка *би*: рус. *би* (значене потенцияла) // сербизем *би* (кваліфікативне значене перфекта); зоз сербским *би* до руского литературного язика вошла нова граматична форма, яка у руским язика не исновала у карпатским ареалу. Гомонимски пари злучнікох *же* // *же* и *чим* // *чим* указую же сербски уплів иснує, и у бешедним и у литературним язика, и при дзепоедних файтох виреченьох.

ЖРИДЛА:

- Гал. : Východoslovenský slovník, I–II. Zredagoval Ondrej R. Halaga. Košice – Prešov, 2002.
 Грам. : Юлиан Рамач: *Грамматика русского языка за I, II, III и IV класу гимназии*. Завод за уцбенике и наставна средства Београд, 2002.
 Етн. 9, Етн. 29, Етн. 30: В. Гнатюк: *Етнографічний збірник Наукового товариства ім Шевченка* – т. 9 (IX); *Етнографічні матеріали з Угорської Руси, т. III: Пісні Бач–Бодрогського комітату. У Львові, 1900, 117–227*; т. 29 (XXIX); *Етнографічні матеріали з Угорської Руси, т. V, Казки з Бачки. У Львові, 1910*; т. 30 (XXX): *Етнографічні матеріали з Угорської Руси, т. VI: Байки, легенди, істор. перекази, новелі, анекдоти – з Бачки. – У Львові, 1911*;
 Етн. V: В. Гнатюк: *Етнографічні матеріали з Угорської Руси. Розправи и статі о Руснацох Бачкей, Сриму и Славоні*. Руске слово, Нови Сад, 1988;
 Жирош: МСМ: Мирон Жирош: *Мили сину мой*. НВУ „Руске слово и Грекокатоліцка парохія св. Петра и Павла, Нови Сад, 202

- Кост. : Поезия: Костельник Гавриїл: *Поезия на бачванско-сримским руским литературним язика*. “Руске слово”, Нови Сад, 1970;
- Рамач: Уплїв: Юлиан Рамач: *Уплїв сербскогo язика на руски у деклинациї прикметникох, заменовникох и меновникох*. У: Bogdan Horbal, Patricia Krafcik, Elaine Rusinko, red. , *Carpatho-Rusyns and Their Neighbors. Essays in Honor of Paul Robert Magocsi* (Fairfax, Va: Eastern Christian Publications, 2006), с. 365-376. ISBN 1-892278-63-4
- ПЗ: *Пионерска заградка*. Часопис за дзеци на руским язика. Руске слово, Нови Сад;
- РЗаря: *Русска заря*. Орган культурно-національного союзу югославянских Русинов (1934–1941).
- РК: *Руски календар за югославянских Русинох (1921 - 1941)*. Видатель и властитель Руске народне просвитне дружтво, Руски Керестур;
- РН: *Руски новини за Русинох у Краљовини С. Х. С.* (роки 1924–1941). Властитель Руске Народне Просвитне Дружтво, Руски Керестур.
- РНК Заря: *Русски народни календар “Заря”*. Видатель и властитель: Культурно-национални союз Русинов в Югославиї;
- РС – *Руске слово*. Гласник по руски. Руске слово, Нови Сад.
- Цамбел: Czambel Samo: *Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov* (východoslovenské nárečie). – Turč. sv. Martin, 1906.
- Цап: Церква: Микола М. Цап: *Церква и школа у Коцуре*. Прилоги и жридли. Грекокатолицка парохия св. Петра и Павла, Нови Сад, 1996.
- ЮРНП: *Южнославянских Русинох народни писни*. Позбєрали и ушорєли Дюра Биндас и Осиф Костелник, Р. Керестур – Нови Сад, 1927;
- SSN: *Slovník slovenských nářečí, I–II*. Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, 1994.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Ахманова О. С. : *Словарь омонимов русского языка*. Издательство „Советская энциклопедия“. Москва, 1974.
2. Рамач Ю. : *Граматика руского язика за I, II, III и IV класу гимназиї*. Завод за уцбенике и наставна средства Београд, 2002.

Скрацєня:

арх. = архаични; **бєш.** = бєшєдни язик; **вєл.** = вєсточнословацки; **ж.** = женски род; **зак.** = закончени дїєсловни вид; **мн.** = множина; **нар.** = народни; **нєзак.** = нєзакончени дїєсловни вид; **поль.** = польски; **праєл.** = праславянски; **рєй.** = русийски (росийски); **рус.** = руски (русински); **сєрб.** = сєрбски; **с.** = штреднї род; **єлц.** = словацки; **суч.** = сучасни; **укр.** = украински; **х.** = хлопски род; **чєс.** = чєски; **шк. сєст.** = школярски сєстав

Др Јулијан Рамач

**РУСИНСКО-СРПСКИ ХОНОНИМИ
У МОРФОЛОГИЈИ И СИНТАКСИ
У ЈЕЗИКУ ВОЈВОЂАНСКИХ РУСИНА**

Резиме

Циљ овог рада је приказати однос између српских морфолошких облика и синтаксичких конструкција у русинском језику и њихових русинских хомонимских парова. Примери су узети из записа русинских народних приповедака (В. Хнаћук и други), из русинске периодике између два рата 1921 – 1941 (издања русинских организација РНПД „Просвета“ и КПСЈР „Зарја“, али и из неких каснијих издања: из рукописа Речника русинског народног језика, као и из разговорног језика. Мада је већина хомонимских парова у русинском језику забележена на лексичком нивоу, заслужују пажњу и парови на морфолошком нивоу (род именица, повратни и неповратни глаголи, класе глагола, деklinација придева, заменица и др.), као и парови на синтаксичком нивоу (предлошке конструкције, квалификативни потенцијал и др.). У књижевном језику на морфолошком нивоу русински чланови хомонимских парова већином се употребљавају уместо чланова српског порекла; на синтаксичком нивоу, напротив, русинске конструкције се употребљавају паралелно са српским члановима хомонимских парова.

Dr Julian Ramač

**RUTHENISCH-SERBISCHE HOMONYME
IN MORPHOLOGIE UND SYNTAX
IN DER SPRACHE DER RUTHENEN
AUS DER VOJVODINA**

Zusammenfassung

Die Zielsetzung dieser Arbeit ist das Verhältnis zwischen den serbischen morphologischen Formen und syntaktischen Konstruktionen im Ruthenischen und ihren ruthenischen Homonympaaren aufzuzeigen. Die Beispiele stammen aus den aufgezeichneten volkstümlichen Erzählungen (V. Hnaćuk und andere) in der ruthenischen Periodik der Zwischenkriegszeit von 1921 bis 1941 (Ausgaben der Verlage „Prosvita“ und „Zarja“), aber auch aus einigen späteren Ausgaben, dem Manuskript des Wörterbuchs der ruthenischen Volkssprache sowie aus der gesprochenen Sprache. Obgleich die meisten Homonympaare in der ruthenischen Sprache existieren auf lexikalischer Ebene, aber sie sind auch auf morphologischer Ebene (Genus der Substantive, reflexive/nicht reflexive Verben, Verbstämme, Deklination der Adjektive, Pronomina u. a.) sowie auf syntaktischer Ebene (Präpositionalkonstruktionen, Qualifikationspotential u. a.) zu finden. In der Literatursprache werden auf morphologischer Ebene die ruthenischen Glieder dieser Paare meist anstatt der aus der serbischen Sprache stammenden Wörter verwendet; auf der syntaktischen Ebene kommen hingegen die ruthenischen Konstruktionen parallel zu den serbischen Gliedern der Homonympaare zur Anwendung.

Др Михайло Фейса, Нови Сад

ЕКВИВАЛЕНТИ АНГЛІЙСКИХ ДІЄСЛОВНИХ КОНСТРУКЦІЙОХ ЗОО *WOULD* И *SHOULD* У РУСКИМ ЯЗИКУ

Абстракт: У першей часци работи автор пошведуе увагу релевантним становиском англистох у вязи зоз дієсловними конструкциями у хторих ше находза *should* и *would*, як и становиском русинистох хтори ше занімали зоз тоту тему. У другой часци работи, насампредз на основи прикладох хтори хасновали Рендолф Кверк, Сидни Гринбаум и Френк Палмер, формовани репрезентативни питальнік. Резултати достати зоз питальніком представляю вигледовацки корпус у тей работи. Зоз контрастивну анализу спатрени 40 жридлово англійски и преложени руски виреченя.

Ключни слова: англійски язык, руски язык, модал *should*, модал *would*, дієсловни конструкції, прекладни еквиваленти, контрастивна анализа.

1. Увод

Перши хтори дотхнул потенциял у рускей лингвистики бул Гавриіл Костельник у *Граматики бачваньско-рускей бешеди* (1923) у хторей констатуе же: „Способ можлівосци за теразнейши час твори ше так, же ше од зложеной фурми часу прешлого вклада *би*. А тото *би* то од давного аориста од *буц* (Костельник 1975: 277)”.

Гавриіл Г. Надь утврдзел же у руским языку существуо три конструкції потенцияла. Попри першей, кед „субект меновани” (типу *Я би читал*), и другой, кед „субект неменовани” (типу *Читал бим*), жива ещи една конструкція зоз неменованим субектом (типу *Читал би сом*; Надь 1983: 186).

Микола М. Кочиш у своєй *Граматики за V и VI класу основней школи* пише: „Фурма дієслова котра указуе же ше работа може окончич вола ше *способ можлівосци* або *потенциял*. Ище частейше потенциял означуе жадане або готовосц за окончоване работи. Потенциял зложена дієсловна фурма. Потенциял зложени з роботного дієприкметніка и помощного дієслова *буц* у фурми *бим, биши, би, бизме, бисце, би*. Кед ше у виреченю субектзначи зоз меновніком або заменовніком, помощне дієслово ма за шицки особи єднини и множини лем *фурму би*” (Кочиш 1965: 118).

У *Граматики руского языка* Юлиан Рамач наводзи же ше потенциял твори з помощью словка *би* и перфекта дієслова хторе ше *меня*. При тим форма перфекта траци часово значене, та потенциял виражуе жадану, можліву одн. условну дію

независно од момента беседования (Рамач 2002: 127) и кед напр. поведеме *Мог бим то зробиц*, то ше може одношиц и на прешли и на терашні и на будуци час. Рамач видзелює 13 модални значеня потенцияла (исте: 299-300): жаданє (*Я би нешка не шол* на роботу); физиологийна потреба (*Я би тил* води); способносц, готовосц (*Смолу би попил*); можлівосц (*Могол бим* го забиц на шпячки, але не писал бим ше юнак); приставанє, порихтаносц зробиц (*У фабрики бим робел*, а у польопривреди не); прешвеченосц (*Добре же ши ше явел*, бо *ми би уж пошли*); категоричне противенє (*Же бим не пошол!*); предпоставка (*То би ше могло* (не) добре закончиц); потребносц (*Исц би* уж дому); неувереносц (*Так бим думал*); значене „випатра” (*Стали и як кед би* дацо обчековали); розказ (строги розказ: *Же биши то не зробел!*; благи розказ: *Не пришол биши* ми дакус помогнуц?); у клятвох (*Наце, задавели бисце ше*, цо *бисце ше аж задавели!*). Док ше модални значеня виражаю у самостойних виреченьох, немодални значеня ше найчастейше виражаю у зависних виреченьох: условне значене (*Могол биш кед биши сцел*); намирне значене (*Пречитал же би* дацо *научел*); способово значене (*А вон ше справує як кед би* ту *бул* сам); у обектових виреченьох (*Нігда сом не видзел же би* Янчи *так шол*); у причинових виреченьох (*Помоци нет*, але не прето же *би* у наших маетнейших людзох не *було* милосердия) (исте: 300).

Михайло Фейса видзелєл 5 конструкції зоз модалом *би* хтори характеризує значни ступень варираня (Фейса 2005: 55):

1. а) би **брац**
 б) **брац** би / **брац** бим
 в) **брац** би / **брац** бисом
2. а) би **брал**
 б) **брал** би / **брал** бим
 в) **брал** би / **брал** бисом
3. а) би *бул* **брал**
 б) *бул* би **брал** / *бул* бим **брал**
 в) **брал** би *бул* / **брал** би *сом бул*
4. а) би *буц* **брани**
 б) *буц* би **брани** / *буц* бим **брани**
 в) **брани** би *буц* / **брани** би *сом буц*
5. а) би *бул* **брани**
 б) *бул* би **брани** / *бул* бим **брани**
 в) **брани** би *бул* / **брани** би *сом бул*

Треба наглашиц же конструкція 3 була ещи релативно фреквентна у руским языку на початку ХХ века. Нешка ше отримує лем у беседи Руснацох старших генерацийох. Наведзени конструкції структурно мож представиц на шлїдуюци способ (исте: 56):

1. а) БИ- $\emptyset$ +V-ц	би+V-ц
б) V-ц+би- $\emptyset$ ¹	V-ц+бим
в) V-ц +БИ- $\emptyset$ [+БУЦ-м]	V-ц+би[+сом]
2. а) БИ- $\emptyset$ +V-л	би+V-л
б) V-л+би- $\emptyset$	V-л+бим
в) V-л+БИ- $\emptyset$ [+БУЦ-м]	V-л+би[+сом]
3. а) БИ- $\emptyset$ +БУЦ-л+V-л	би+бул+V-л
б) БУЦ-л+би- $\emptyset$ +V-л	бул+бим+V-л
в) V-л+БИ- $\emptyset$ [+БУЦ-м]+БУЦ-л	V-л+би[+сом]+бул
4. а) БИ- $\emptyset$ +БУЦ- $\emptyset$ +V-ни ²	би+буц+V-ни
б) БУЦ- $\emptyset$ +би- $\emptyset$ +V-ни	буц+бим+V-ни
в) V-ни+БИ- $\emptyset$ [+БУЦ-м]+БУЦ- $\emptyset$	V-ни+би[+сом]+буц
5. а) БИ- $\emptyset$ +БУЦ-л+V-ни	би+бул+V-ни
б) БУЦ-л+би- $\emptyset$ +V-ни	бул+бим+V-ни
в) V-ни+БИ- $\emptyset$ [+БУЦ-м]+БУЦ-л	V-ни+би[+сом]+бул

Гу тому, гоч то у контрастивней студії о часу и виду не була основна тема, дотхнути одредзени прекладни еквиваленти конструкції *би+V-л*. Медзи німа ше насампредз нашли конструкції зоз *would* и *should*, без огляду чи преноша модальност у сегменту терашньосц (оп. 1а-1б) або локалізую ситуації до сегменту прошлосц – гоч слово о ситуаційох чия ше реализация повторює (оп. 2а-2б) гоч слово о гипотетичних ситуаційох (оп. 3а-3б):

- (1а) ... людзох хтори *би* го дзечне *видзели* мертвого ... :
 (1б) ... people who *would* gladly see him dead ...
 (2а) Дакеди, у врацаню, авиятичар *би* “*ишол* горе”, високо над хмари. :
 (2б) Sometimes, on a return trip, the aviator *would* “go upstairs”, high over the clouds.
 (3а) Кед *би* му Мира ... не *допуцовала* таке дацо, ей син *би* ... школу *закончел* шорово ... :
 (3б) If Mira *hadn't allowed* him such things ..., her son *would have finished* his studies ... (ибид. : 204)

Тиж так, обачели зме же конструкції *би+V-л* як прекладни еквивалент у условних клаузох може буц конструкція *had+V-ed* (оп. 3б), а кед конструкції *би+V-л* предходзи злучник *же* т. є. кед тота конструкція у составу намирней

1 У 1а зявює ше лем форма *би*, отадз *БИ- $\emptyset$* , а у 1б – цали шор (*бим*, *биш*, *би*, *бизме*, *бисце*, *би*), хтори означуєме зоз *би- $\emptyset$* . Зоз дияхронею точки патрєня, слово о реликту дакедишнього аориста од БУЦ.

2 Конструкції 4 и 5 дати спрам прикладах *бул бим читал* и *бул бим бул читал* (Костельник 1977: 271).

клаузи, як еквівалент з'являє ще *to+V* у функції доповнення (напр. у *намаганню же би порозумели : in an effort to understand*).

З тей нагоди зме себе поставели за цель утвердзиц прецизнейше хтори то значеня и хтори прекладни еквіваленти англійскей конструкції *would/should+V* и конструкциом ей подобним (напр. *would+have+V-ed* у прикладу 3б) у руским язiku. Же бизме то витворели у шлїдуюцим поглаву представиме релевантни становиска англїстох у вязи зоз дотичну конструкцию англійского язика. Од прикладах хтори вони похасновали составени питальнїк, хтори дати на прекладане штернацецерим студентом Оддзеленя за русинистику.

Рушели зме од спознаных англїстики понеже у англїстики дїєсловом *would* и *should* пошвечена вельо векша увага. З тей нагоди, зме ще, хаснуюци контрастивну анализу, унапрямели на покриванє цо векшого числа значеньох хтори дотични дїєслова преноша. Приклади виберани насампредз зоз *Университетскей граматики англійского язика* Рендолфа Кверка и Сидниа Гринбаума (Quirk 1974) и студїї пошвеченой дїєсловней системи англійского язика Френка Палмера (Palmer 1976), а хасновани и други граматики англійского язика, окреме гевти у хторих модални значеня наводзени таксативно и илюстровани зоз яснима и недвосмисловима прикладами. Палмер „форми модалох за прешли час”, а медзи нїма и *would* и *should*, наволує *ментативнима* (Palmer 1990: 10), жадаючи визначиц же з їх хаснованьом бешеднїк ма на розуме дацо вецей або меней вироятне, дацо вецей або меней реалне итп. Ми прихильни гу термину *дистални форми* дзепоедних авторох (Langacker 1978; Bybee et al. 1994), хтори прилапела и Ивана Трбоевич-Милошевич, понеже тоти примарни модали (Фейса 2008) наисце преноша звекшанє одредзеной дистанци виповедзеной з нїма (Trbojević-Milošević 2004: 76).

2. Становиска англїстох о конструкциях зоз *should* и *would*

Кверк и Гринбаум видзелюю 4 основни хаснованя модалного дїєслова *should* (Quirk 1974: 55):

а) за обовязку або логичну необходносц (як синоним зоз „*ought*”), напр.

1. *You should do as he says.* (ibid.)

1. Требал биш зробиц / Треба же биш зробел як ци гутори.

2. *They should be home by now.* (ibid.)

2. Требали би буц / Треба же би були дома по тераз.

б) за одредзену идею (не тельо сам факт), за предпоставку („*putative use*”), у зависних клаузох, по даскелїх виразох (напр. *It is a pity, I am surprised that*):

3. *It is lucky that the weather should be so fine.* (ibid.)

3. Щесце же хвиля [була] така красна.

4. *It is odd that you should say this to me.* (Quirk, 1974: 55)

4. Чудне же ми то ти гуториш [гварел] / маш [мал] повесц.

5. *It's a pity that you should have to leave* (Leech 1988: 127).

5. Чкода же ти мушиш пойсц / же би ти мушел пойсц.

За преношене того значеня може буц похаснована и конструкция *should+have+V-ed*:

6. *I am sorry that this should have happened.* (Quirk, 1974: 55)

в) за потенциал („contingent use”), окреме у британским англійским, напр.

7. *We should love to go abroad (if we had a chance).* (ibid.)

7. Ми би любели пойсц до иножемства (кед бизме мали нагоду).

г) за досц формални реални условия, напр.

8. *If you should change your mind, please let us know.* (ibid.)

Кверк и Гринбаум видзелюю 5 хаснованя модалного дієслова *would* (ibid: 56):

а) за виражованє дзеки, напр.

9. *Would you excuse me?* (ibid.)

9. Прєбачице ми, модлім Вас?

Дзека зоз преферованьом шевиражує зоз *would rather/sooner*, напр:

10. *I think I'd rather have tea.*

б) за инсистованє (кед модал наглашени), напр.

11. *It's your fault; you would take the baby with you.* (ibid.)

11. То твоя гришка; ти вежнеш бебу зоз собу.

в) за характеристичну активносц у прешлосци, напр.

12. *Every morning he would go for a long walk.* (ibid.)

12. Кажде рано вон би ше длуго шейтал.

13. *John would make a mess of it.* (ibid.)

13. Джон би направел гаос од того.

г) за потенциалне значенє у главней клаузи условного виреченя, напр.

14. *He would smoke too much if I didn't stop him.* (ibid.)

14. Вон би курел превельо кед би го я не зопар.

д) за преношенє вироятносци, напр.

15. *That would be his mother.* (ibid.)

15. То би була його мац.

Палмер форми *should* и *would* третира як форми за прєшли час од *shall* и *will* за неодрєдзене / неутвердзене хаснованє („tentative use”). Вон видзелює два хаснованя хтори у одношеню зоз, по Палмерови, формами за терашні час *shall* и *will* у хторих ше у сушносци преноша значенє „дзека”(Palmer, 1976: 127):

а) у молбох бєшєдніка, напр.

16. *Would you pass the salt?* (ibid.)

б) у понукнуцох бєшєдніка, напр.

17. *I would do that for you.* (ibid.)

Палмер наводзи и три случаї кед ше форми *should* и *would* можу комбиновац зоз *have* же би дієсловни ситуації були локализовані до сегменту прешлосц:

а) за преношене невітворених условийох („unreal past”), напр.

18. *If you had asked them, they`d have come.* (ibid. : 144)

19. *If it had rained, the match would have been cancelled.* (ibid. : 143)

Шлідуючи приклади процивставени предходзаим з оглядом же преноша невітворлїви ситуації у сегменту терашньосц („real present”), напр.

20. *If you asked them, they`d come.* (ibid. : 144)

21. *If it rained, the match would be cancelled.* (ibid. : 143)

Можлива и алтернативна конструкция условней клаузи (зоз инверзию и без *if*): *Had you asked them, they would have come.* (ibid. : 145)

Зоз модалами *should* и *would* можу ше комбиновац и модали *need* и *dare*:

22. *If he came, you wouldn`t need to go.* (ibid.)

23. *If he came, you wouldn`t dare to go.* (ibid.)

У шлідующих условних виреченьох условия витворлїви („real conditionals”):

24. *If I ask him, he would agree.* (ibid.)

25. *If he comes, he should tell me.* (ibid.)

Дзекеди *should* може буц и у *if*-клаузи, преношаца меншу вироятносц („unlikelihood”):

26. *If I should see him, I`ll tell you. / Should I see him, I`ll tell you.* (ibid. : 146)

27. *If you should see him, let me know. / Should you see him, let me know.* (ibid.)

б) за преношене епистемичносци („epistemic”), спознаваня („unreal past”), напр.

28. *If he was here, he`d be in the garden. / If he was here, he`d be in the garden.* (“unreal present”) (ibid. : 147)

29. *If he`d been here, he`d have been in the garden.* („unreal past”) (ibid.)

в) Палмер наводзи и даскельо хаснованя *should* и *would* хтори не у одношено зоз формами за терашні час *shall* и *will*. Єдно з нїх за преношене узвичаєней активносци („habitual activity”), напр.

30. *He`d go to the park every day.* (ibid. : 128)

31. *They would ask all kinds of questions.* (ibid.)

Медзи тима хаснованяма обачуєме и три хаснованя за *should*, а медзи нїма и Кверково и Гринбаумово под а) и б):

32. *You should do something about that.* (ibid.)

33. *He should ask my permission first.* (ibid.)

На локализоване до сегмента прешлосц упут`ює ше зоз *have*:

34. *You should have done something about that.* (ibid.)

Палмер визначає же *should* у шлідуючих прикладах може мац прешлу и терашню референцу:

35. *It is lucky that the weather should be so fine. / It is lucky that the weather is/was so fine.* (ibid. : 129)

36. *It is very odd that he should do that. / It is very odd that he did/ did that.* (ibid.)

Треце хаснованє ше дотика дієсловох вимагання, як напр. :

37. *I require that he should go.* (ibid.)

38. *I demand that he should be released.* (ibid.)

Вяза медзи *should* и *shall* и *would* и *will* найобачлївша у виреченьох зоз индиректну бешеду:

39. *He said I should see him the next day.* [*< You will see him tomorrow*] (ibid. : 130)

40. *He said he would see him the next day.* [*< I shall see him tomorrow*] (ibid.)

Други англисти наводза углавним тоти исти хаснованя хтори зме на тим месце видзелели.

3. Результати вигледованя

1. Требал биш зробиц / Требало би ци зробиц / Треба же биш зробел як ци гутори.
2. Требали би буц / Треба(ло) же би були дома по тераз.
3. Щесце же хвиля [була] така красна.
4. Чудне же ми то ти гуториш (гварел) / же ми ти то маш/мушиш (мал/мушел) повесц / же би ти то мал/мушел повесц.
5. Чкода же ти мушиш/маш пойсц / же би ти мушел/мал пойсц.
6. Жаль ми же ше то требало/мушел/мало случиц
7. Ми би любели пойсц до иножемства (кед бизме мали нагоду).
8. Кед бисце пременєли / пременїце думанє, модлїм Вас, дайце нам знац.
9. Пребачице ми / Пребачели бисце ми, модлїм Вас?
10. Думам же бим дзечнейше пил/попил чай.
11. То твоя гришка; ти вежнеш / ти би требал вжац бебу зоз собу.
12. Кажде рано вон би ше длуго шейтал.
13. Джон би направел гаос од того.
14. Вон би курел превельо кед би го я не зопар / да го я не зопар.
15. То би була його мац.
16. Додали бисце соль, модлїм Вас?
17. Я би зробел то за тебе.
18. Кед биш / Да ши их замодлєл, вони би пришли.
19. Кед би / Да падал диждж, змаганє би було одказане.
20. Кед биш их замодлєл / Да их замодлїш, вони би пришли.

21. Кед би падал / Да пада диждж, змагане би було одказане.
22. Кед би пришол / Да придзе, ви би не требали исц / вам би не требало исц.
23. Кед би пришол / Да придзе, ви би не шмели пойсц / ви би ше не усудзели пойсц.
24. Кед бим го замодлел / Да го замодлім, вон би ше зложел.
25. Кед би пришол / Да придзе, поведол би ми.
26. Кед бим го видзел / Кед го увидзим / Кед го будзем видзиц / Да го видзим, поведем ци / повед бим ци.
27. Кед биш го видзел / Да го видиш, дай ми знац / яв ми.
28. Кед би бул / Да є ту, бул би у загради.
29. Кед би бул / Да бул ту, бул би у загради.
30. Одходзел / Ишол би до парку кажди дзень.
31. Вони би поставяли вшеліяки питаня.
32. Требал биш зробиц дацо у вязи з тим.
33. Требал биш перше питац мойо допущене.
34. Требал ши зробиц дацо у вязи з тим.
35. Щесце же хвиля (була) така фина.
36. Чудне же зробел так.
37. Модлім же би пошол.
38. Вимагам же би бул пущени.
39. Гварел же го увидзим / будзем видзиц наютре.
40. Гварел же го увидзи / будзе видзиц наютре.

4. Анализа резултатох

Кед слово о модалним дієслову *should*, окрем у потенциялним значеню (напр. *Ми би любели пойсц до иножемства*; оп. 7) дзе порядно еквивалент лєм модалне дієслово *би* (односно, без виповедзеного субекта, форми *бим, биш, би, бизме, бисце, би*), у других значеньох обачуеме, попри модалного дієслова *би*, и модалне дієслово *требац* (при виражованю обовязки або логичней необходносци, напр. *Требали би буц дома по тераз*; оп. 1, 2) и евентуално модалне дієслово *мац* (при виражованю одредзеной идеї, напр. *Чудне же ми то ти маш [мал] повесц*; оп. 4, 5). Модалне дієслово *мац* би могло буц похасноване и при виражованю обовязки або логичней необходносци та би преклади 1 и 2 могли глашиц и: *Мал биш зробиц як ци гутори; Мали би буц дома по тераз*. Модал *мац* може буц заменени зоз модалом *мушиц* (*Мушел биш зробиц як ци гутори; Мушели би буц дома по тераз*).

Кед *would* преноши значеня дзеки и инсистованя, попри *би* (*Пробачели бисце ми, модлім Вас?*; оп. 9, 10) и *требац би* (*То твоя гришка; ти би требал жсац бебу зоз собу*; оп. 11) як прекладни еквиваленти на руски язык обачуеме и

такв. синтетични будучи час, цо значи же ше стретае зоз дієсловами тотивного (законченого) вида и локализацию до сегмента будучносц (*Пребачице ми, модлім Вас?; То твоя гришка; ти вежнеш бебу зоз собу*; оп. 8, 9, 11). Зявйоване тотивних дієсловах (*пременіц, пребачиц, вжац*) розумліве з оглядом же ше обчекує же би дієсловна ситуація у наведзених значеньох була реализована у целосци (Novakov 2005: 32; Фејса 2005: 125). У значеньох характеристична активносц у прешлосци, потенциал и вироятносц (*Джон би направел гаос од того; Вон би курел превельо кед би го я не зопар; То би була його мац*; оп. 12, 13, 14, 15) як еквивалент ше зявює конструкия зоз модалним дієсловом *би* и *V-л* форму (традиційно наволовану дієприкметнік роботни/активни) датого дієслова.

При прекладаню англійских виреченьох зоз *need* (оп. 22) обачуєме два руски конструкції зоз двома модалами, зоз *би* и *требац*. Векшина информаторох як еквивалент наведли ... *ви би не требали исц*, але, у складу зоз авторами *Сербско-русского словника* дієслово *требац* у руским язiku безособове, та хасноване у гоч хторей особи, кед тот цо му дацо треба постава субект у номинативе, представля єден з прикладох сербского упліву (Рамач 1997: 752-753). Вариянтносц зоз *требац* присутна и у прикладах 1 и 2. У прикладу 6 обачуєме три прекладни вариянти зоз трома рижними модалами (*требац, мушиц и мац*).

Сербски уплів присутни и у прекладах у хторих условни злучнік *if* преложени зоз условним злучніком *да*. Информаторе при прекладаню условней клаузи (у 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29) приближно у єднакей мири хасновали конструкції зоз злучніком *кед* (*кед+би+V-л*) и зоз злучніком *да* (*да+V-л* у 18, 19, 29; *да+V-ø* у 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28). Док конструкия *V-л* порядно ма за еквивалент конструкцию *had+V-en* у 18, 19 и 29 за нереалне условие у сегменту прешлосц, *V-ø* за еквиваленти ма три конструкції: *V-ed* у 20, 21, 22, 23 и 24 за нереалне условие у сегменту терашньосц, *V-ø* у 24 и 25 за реалне условие у сегменту терашньосц и *should+V* у 26 и 27 кед модалне дієслово у условней клаузи. У истих прикладах у главней клаузи конструкия актива *би+V-л* ше находзи у еквивалентним одношеню зоз *would/should+V* у 20, 24, 25 и 28, зоз *would/should+have+V-en* у 18 и 29, як и зоз *will+V* у 26; тиж так и конструкия пасива *би+бул+V-ни* ше находзи у еквивалентним одношеню и зоз *would+be+V-en* у 19 и зоз *would+have+V-en* у 21.

Кед ше модали *should* и *would* комбиную з другима модалами (творяци конструкцию *would/should+Mod+to+V*) и у руским язiku еквивалентни конструкції (*би+Mod-л+V*) уключую два модали; у случаю *would need*, видзели зме *би требац* (у 22), а у случаю *would dare* *би имец* (у 23). Модалне дієслово *имец*, хторе прекладни еквивалент за модалне дієслово *dare*, у датим прикладу може алтерновац зоз дієсловом *усудзиц ше* (... *ви би не имели пойсц* / ... *ви би ше не усудзели пойсц*).

У 25. и 26. прикладу конструкція *би+V-л* похаснована, гоч кореспондентней конструкції зоз *would/should+V* нет у англійским виреченю; до того пришло у условней клаузи на месце *V-ø* (*If he comes ... : Кед би прииол ...*) и у главней клаузи *shall+V* (*... I'll tell you : ... повед бим ци*).

5. Заключение

Контрастивна анализа указала же конструкції зоз модалними дїєсловима *would* и *should* доминантно у руским языку як еквиваленти маю конструкції зоз модалним дїєсловом *би* (хторе по походзеню форма аориста дїєслова *буц*), односно, кед субект невиведзени, зоз шором формох (*бим, биш, би, бизме, бисце, би*). Таки случай насампредз при преношеню потенцияла вираженого з обидвوما модалами (7, 14), як и при виражованю реалних условийох (8) з модалом *should*, и при виражованю значеньох дзеки (9, 10), инсистованя (11), характеристичней активносци (12, 13) и вироятносци (15) з модалом *would*.

Генерално патраци, конструкції *would/should+V* ше найчастейше хасную за локализацию модалносци до сегмента терашньосц и локализацию реализації дїєсловней ситуації до сегмента будучносц (окреме при виражованю реалних условийох; 26), а за локализацию до сегмента прешлосц хасную ше конструкції *would/should+have+V-en* (6).

Як еквиваленти англійских конструкцийох *would/should+V* ше, попри конструкцийох зоз *би*, звяую и конструкції зоз *би* и ещи єдним модалом. Модалы *би* и *требац* ше порядне явяю як еквивалент при преношеню значеня обовязки або логичней необходимосци (у 1 и 2, кед *should* синонимне зоз *ought*) и як еквивалент за конструкцию *would+need+to+V* (у 22). Конструкция *would+dare+to+V* ма за еквивалент конструкцию зоз модалом *би* и *шмец/усудзиц ше* (у 23), а конструкция *should[+have+to]+V* ма за еквивалент конструкцию зоз модалом *би* и *мац/мушиц* (у 4 и 5). У даскелїх случайох як еквивалент ше звяює такв. футур (аналитична конструкция зоз помощним дїєсловом *буц* у формох *будзем, будзеш, будзе, будземе, будзеце, буду* и инфинитивну форму дїєслова аотивного / незаконченого вида, або, у векшини случайох, синтетична конструкция *V-ø* зоз одвитуоцу форму тотивного дїєслова; напр. у условних клаузох у 26 и при индиректней бешеди у 39 и 40).

Єдна зоз суцних розликох медзи англійскима и рускима модалами тотя же ше руски модални дїєслова синтаксично справую як и полнозначни дїєслова (не маю окреми способ за формованє опитних або одрекаючих виреченьох).

Литература

- Bybee, J., Perkins, R. and Pagliuca, W. (1994). *The Evolution of Grammar: Tense, Aspect and Modality in the Languages of the World*. Chicago & London: the University of Chicago Press.
- Фејса, М. (2005). *Време и вид у русинском и енглеском језику*. Нови Сад: Прометеј, Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет – Одсек за русински језик и књижевност.
- Фейса, М. (2008). „Примарни модални у приповедках Гавриїла Костельника”. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду XXIII* (2): 247-262.
- Кочиш, М. М. (1965). *Граматика за V и VI класу основнеј школе*. Нови Сад: Завод за издавање учебних.
- Костельник, Г. (1975). *Проза*. Нови Сад: Руске слово.
- Langacker, R. (1978). „The Form and Meaning of the English Auxiliary”. *Language* 54: 853-882.
- Leech, G. N. and Svartvik, J. (1988). *A Communicative Grammar of English*. London: Longman.
- Надь, Г. Г. (1983). *Лингвистични статі и розправи*, Нови Сад: Руске слово.
- Novakov, P. (2005). *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Futura publikacije.
- Palmer, F. R. (1976). *The English Verb*. London: Longman.
- Palmer, F. R. (1990). *Modality and the English Modals*. London: Longman.
- Quirk, R. and Greenbaum S. (1974). *A University Grammar of English*. London: Longman.
- Рамач, Ј. , Фејса, М. и Међеши, Х. (1995, 1997), Српско-руски речник / Сербско-руски словник, I-II, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет – Катедра за русински језик и књижевност и Друштво за русински језик и књижевност.
- Рамач, Ј. (2002). *Граматика руског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Thomson, A. J. and Martinet, A. V. (1990). *A Practical English Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Trbojević-Milošević, I. (2004). *Modalnost, sud, iskaz: Epistemička modalnost u engleskom i srpskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet.

Др Михајло Фејса

ЕКВИВАЛЕНТИ ЕНГЛЕСКИХ ГЛАГОЛСКИХ КОНСТРУКЦИЈА СА *WOULD* И *SHOULD* У РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

Рад садржи опис еквивалената енглеских глаголских конструкција са *would/shouldy* русинском језику.

Контрастивна анализа је показала да конструкције са модалним глаголима *would* и *shouldy* русинском језику као еквиваленте доминантно имају конструкције са модалним глаголом *би* (који је изворно облик аориста глагола *буц*), или, када се субјект не изговара, са низом облика (*бим, биш, би, бизме, бисце, би*). Ово је пре свега случај код потенцијалне употребе оба модала (7, 14), као и код изражавања реалних услова (8) – са модалом *should*, и изражавања значења воље (9, 10), инсистирања (11), карактеристичне активности (12, 13) и вероватноће (15) – са модалом *would*.

Као еквиваленти енглеских конструкција *would/should+V*, осим конструкција са *би*, јављају се конструкције са *би* и другим модалима. Модали *би* и *требац* редовно се појављују као еквивалент у изражавању значења обавезе и логичке неопходности (у 1 и 2, када је *should* синонимно са *ought*) и као еквивалент за конструкцију *would+need+to+V* (у 22). Конструкција *would+dare+to+V* има еквивалентну конструкцију са модалом *би* и *шмец / усудзиц ше* (у 23), а конструкција *should[+have+to]+V* има еквивалентну конструкцију са модалом *би* и *мац / мушиц* (у 4 и 5). У неколико случајева као еквивалент користи се футур (аналитичка конструкција са помоћним глаголом *буц* у облицима *будзем, будзеш, будзе, будземе, будзеце, будуи* инфинитивним обликом нетотивног лексичког глагола, или, у већини случајева, синтетичка конструкција *V-ø* са одговарајућим обликом тотивног лексичког глагола, нпр. у условним реченицама у 26 или у индиректном говору у 39 и 40).

Уопштено говорећи, конструкције *would/should+V* најчешће се користе за локализацију модалности у садашњи временски сегмент а реализацију глаголске ситуације у будући временски сегмент (нарочито код изражавања реалних услова; 26), док се конструкције *would/should+have+V-en* (6) користе за локализацију и модалности и реализације глаголске ситуације у прошли временски сегмент.

Резултати овограда могу се користити у настави енглеског језика и могу послужити као полазна тачка за даља контрастивна и компаративна истраживања.

Кључне речи: енглески језик, русински језик, модал*should*, модал*would*, глаголске конструкције, преводни еквиваленти, контрастивна анализа.

Dr Mihajlo Fejsa

**THE EQUIVALENTS OF ENGLISH VERB CONSTRUCTIONS WITH
WOULD AND *SHOULD* IN THE RUTHENIAN LANGUAGE**

Summary

The paper contains a description of the equivalents of English verb constructions with *would* and *should* in the Ruthenian language.

Contrastive analysis has shown that constructions with modal verbs *would* and *should* in Ruthenian as equivalents dominantly have constructions with modal verb *бу* (which is originally a form of aorist of the verb *быву*), or, when the subject is not uttered, with a sequence of forms (*бум, буи, бу, бизме, бусце, бу*). This is a case above all in contingent use of both modals (7, 14), as well as in expressing real conditions (8) – of modal *should*, and in expressing the meaning of willingness (9, 10), insistence (11), characteristic activity (12, 13) and probability (15) – of modal *would*.

As equivalents of English constructions *would/should+V*, apart from the constructions with *бу*, there exist constructions with *бу* and other modals. Modals *бу* and *мпебай* occur regularly as an equivalent in expressing the meaning of obligation and logical necessity (in 1 and 2, when *should* is synonymous with *ought*) and as the equivalent for construction *would+need+to+V* (in 22). Construction *would+dare+to+V* has equivalent construction with modal *буандимей/усудзичце* (in 23), and construction *should[+have+to]+V* has equivalent construction with modal *буандмай/мущу* (in 4 and 5). In several cases the Future Tense is used as an equivalent (an analytic construction with the auxiliary verb *быву* in forms *будзем, будзеи, будзе, будземе, будзеце, буду* and the infinitive form of non-totive lexical verb, or, in most cases, a synthetic construction *V-ø* with respective form of totive lexical verb; e. g. in if-clauses in 26 or in reported speech in 39 and 40).

Generally speaking, constructions *would/should+V* are most often used to localize modality in the present temporal segment and the realization of a verb situation in the future temporal segment (especially when expressing real conditions; 26), whereas constructions *would/should+have+V-en* (6) are used for localization both modality and the realization of a verb situation in the past temporal segment.

The results of this study can be used in teaching English and may serve as a starting point for further contrastive and comparative investigations.

Keywords: English, Ruthenian, modal *should*, modal *would*, verb constructions, translation equivalents, contrastive analysis.

СЕМАНТИКА И КОЛОКАЦИЯ ПРИКМЕТНИКОХ ЗОЗ ЗНАЧЕНЬОМ ТЕМПЕРАТУРИ У РУСКИМ ЯЗЫКУ*

Абстракт: У тей работи ше запровадзи анализа семантики и колокації прикметнікох хтори маю значене температури (напр. *горуци, цепли, літні, швижи, жимни* и др). Ціль нашого вигледованя описац семантику прикметнікох зоз значеньом температури през призму семантики меновнікох. У работи ше розпатра углавним два аспекти хаснованя прикметнхкох температури: у першей часци работи ше анализую примарне значене прикметнікох температури и їх можливе лексичне злучоване зоз розличними класами меновнікох, а друга часц работи пошвещена розпатраню метафоричних хаснованьох температурних прикметнікох.

Ключни слова: руски язык, семантика, колокация, лексикология, метафора, температурни прикметніки.

1. УВОДНИ НАДПОМНУЦА

Температура представя єден зоз универзалних феноменох за человечество и ма цесну вязу зоз нашим каждодньовим животом. Їх языкова репрезентация, як и саме поняце, у даякей мири ма универзалносц и скоро у шицких языкох можеме найсц одредzene число словох хтори виражую температурне поняце – наприклад, кед *жимни* дзень, облекаме *цепли* капут, кед *горуцо*, спашиме ше од *горучави* зоз *жимним* пицом, а през жиму ше греє радиатор же би було *цепло* у нашей хижы итд. Поняце температури, як нам уж познате, часто ма вязу зоз абстрактними думками и емоциями человека: нам барз мило и приємно кед доставаме *цепли* слова од дакого, а дачия *жимна* реакция би нам охабела негативни упечатки итд. Але медзитим, способности концептуализації температурних феноменох можу буц розлични у кождим языку и стратегия їх лексикализації ше розликуєу кождей язичней системи (оп. Копчевская-Тамм/Рахилина 1999; Кортјевскаја-Тамм/Rakhilina 2006; Рахилина 2008; Кортјевскаја-Тамм (ed.) 2015). Цо ше дотика руского языка, преучоване прикметнікох представя релативно нову тематику и дотераз нет вигледованя хторе пошвещене прикметніком температури (о прикметнікох вообщє оп. Рамач 2005, Джунджар 2015). Окрем того, вельку

* Тота работа першираз обявена у *Зборніку работох з трецей рускей науковей конференції младих науковцох и фаховцох* (Нови Сад: Завод за культуру войволянских Руснацох, Одделене за русинистику, Вигледовацки круг, 2017).

актуелнось представя розпатранє їх метафоричних значеньох хтори тиж так неанализовани у рамикох русинистичней лингвистики.

Тота робота пошвецена розпатраню семантики и колокації прикметнікох зоз значеньом температури у руским языку¹. Фокус нашого розпатраня представя атрибутивне хаснованє прикметнікох температуриу примарним значенью ($Adj_{temp} + N$) же би зме одкрили сущнось їх семантики през призму колокабилносьци зоз розличними класами меновнікох. Попри тим, окремна увага будзе обрацена на хаснованєтих прикметнікох у абстрактних значеньох. Анализа реализована на основі языкових материялох з новинарских и уметнічко-литературних текстох и податкох зоз анкетованя провадзеного зоз бешеднікама руского языка.

2. СЕМАНТИКА ТЕМПЕРАТУРИ И ЄЇ РЕЛЕВАНТНИ ФРЕЙМИ

Сходно резултатом типологийного преучованя температурней лексики, семантичне польо температури ма три найрелевантнейши фрейми: (1) тактилна температура (*tactile temperature*), (2) амбиентална температура (*ambient temperature*) и (3) температура особного чувства (*personal-feeling temperature*) (Кортјевскаја-Тамм 2015: 13). Тактилна интерпретация температури подразумює же часц човекового цела дотика якишик предмет и преїг того процесса человек чувствує температуру того предмета (напр. *Чай ище горуци, не можем го пиц*). Ситуация амбиенталней температури, за розлику од тактильной и субективной температури, не потребує учасц конкретного ентитета, а одноши ше на якишик обставини – на окредне место и часови период (напр. *Ютре вчас будзе жимно у Новим Садзе*). Субективна температура, односно температура личного чувства – то фрейм, у хторим субект чувствує температуру у одредзеним простору (напр. *Мне барз горуцо ту*). У рамикох нашого вигледованя тот трєца интерпретация не приходзи до огляду бо у руским языку ше тот домен вербализує з помоцу присловніцкей конструкции зоз заменовніком (напр. *Мне жимно вонка, але ми горуцо у хижи* итд). Тоті розлични способи интерпретации температури уплїваю на хаснованє температурних лексемох у велїх языкох швета. Наприклад, японски язык розликує лексеми тактильной температури и других температурних интерпретацийох у зони нїзкей температури. Прикметнік нїзкого дияпазона температури *tsumetai* ‘жимни’ вше потребує тактилну интерпретацию, док други прикметнік нїзкого дияпазона температури *samui* ‘жимни’ ше хаснує за

¹ „Колокация (collocation)” звичайно подразумює термин за синтагматску комбинацию двох лексичних єдинкох хтора ше реализує у граматичним правилним шоре слова и хаснує ше кед ше главна увага обраца на саму двочленову конструкцию. А кед ше роби о постоянно даякого одношения медзи колокатами, було би найправильнейше хасновац други термин „можлївось лексичного злучованя (лексичка споївост)“. Нашо розпатранє ше дотика углавним одношения медзи температурним прикметніком и розличними класами меновнікох, але пре практичну причину наволаме єден и други аспект зоз термином „колокация“ (оп. Драгићевїћ 2010: 213–221).

означоване амбієнталней і суб'єктивней температури (Корт'євська-Тамм 2015: 17). Спрам того, мож повесц по японски *tsumetaite* 'жимни руки' (тактилна інтерпретація) і *samuiheya* 'жимна просторія' (амбієнтална інтерпретація), але не наспак – **samuiheya*; **tsumetaiheya*.

На хаснованє температурних лексемох тиж так упліває семантика предметних меновніхох хтори провадза тоті прикметніки. Наприклад, шведски прикметнік *het* 'горуци', хтори виражує високи уровень цеплоти, звичайно ше хаснує у контекстох високей температури хтора може виволовац боль або покаліченє (напр. *het sand* 'горуци писок', *het asfalt* 'горуци асфалт', *en het tekanna* 'горуци чайник', *ett het tstrykjärn* 'горуца пейгла'), але не хаснує ше за означованє предметох хтори не могу буц зограни або за хтори вонкашня температура не релевантна (напр. **en het tröja* '*горуца штриканіца', **het astövlar* '*горици чижми') (Копчевская-Тамм/Рахилина 1999: 467–468). За розлику од шведского языка, русийски прикметнік високей температури *горячий* 'горуци', чийо значенє претолкованє як „маюци високу температуру хтора ше розуми тактилно“, легко ше злучує зоз класу меновніхох облечива – пор. *горячий свитер* 'штриканіца хтора греє добре', *горячие сапоги* 'чижми хтори грею добре' (ibid. : 468). Отже, можеме повесц же базр важне розпатриц колокацію зоз меновніками хтори спадаю до розличних лексичних класоох бо релевантни фрейми за каждую лексему не вше исти.

3. ТЕМПЕРАТУРНИ ПРИКМЕТНІКИ ЗОЗ ЦЕПЛЕЙ ЗОНИ СПЕКТРА

3. 1. Горуци

Починаме зоз прикметніками хтори виражую високу температуру. Руски прикметнік *горуци* може буц хасновани за означованє високей температури хтора ше інтерпретує тактилно, насампредзна дотик (зоз руками, ногами итд.). Тот прикметнік ше злучує зоз розличними предметами хтори могу буц барз зограни на слунку (напр. *горуци камень, писок, стина, воздух, шедзиско бицигли* и др), на огню (напр. *горуци метал, железзо, лава, гар/пирня* и др) або з помощью своей нукашней цеплоти (напр. *горуце цело, чоло, пец, пейгла, чайнік, греячка, рингла* и др). Цикаве замеркованє же у тих случайох ше висока температура толкує як прейгмирна и неприємна хтора може виволовац боль або покаліченє при дотиканю. Як замеркує Е. В. Рахилина у своей роботі (Рахилина 2009: 215), температура чловекового цела служи як „абсолютна нула“ у русийскей температурней системи, и обчєкує ше же тот антропоцентрични параметер релевантни и за велі други языки швета. Цо ше дотика руского *горуци*, вон вше виражує висшу температуру як тота „абсолютна нула“, и прето синтагми *горуци чай, млеко, едло* констатує же тоті пице и едло маю пребарз високу цеплоту за пице и едзене.

Зов руским *горуци* ше можу злучовац меновніки хтори представляю жридли цеплоти – пор. *горуце слунко, горуци огонь, горуци пламень*. Тот тип хаснованя мож тримац за нетактичну інтерпретацию температури бо звичайно не можеме дотикацтоти ствари. Але мож думац же тотя інтерпретация достата як резултат розширюваня од тактичней інтерпретации температури бо горуцосц ше преноши преїг окруженя и можеме ю чувствовац зов свою скору. Значи, кедше роби о *горуцим слунку*, подроумюе ше же чувчуеме горуцосц слунечного шветла, а кед ше роби о *горуцим огню*, розумиме же воздух од огня барз горуци и то чувствуеме².

У нетактичней інтерпретации шеможліви колокаційни типи розхозда: прикметнік *горуци* ше може применювац зов класу меновнікох хтори ше одноша наперіод часу – напр. *горуци дзень/дні, юний, лето, рок* и др. Але, кельо нам познате з резултатох анкети зов бешедніками руского языка, злучоване зов назвами места, простора и просторій скоро неможліве – пор. *горуца рика, морїо, хижа, простория, купе*.

3. 2. Периферийна зона високей температури

У руским языку, окрем прикметніка *горуци*, постоя 5 лексеми хтори виражую барз високу, преїгмирну температуру. Прикметнік *спройни*, хтори достати од меновніка *спрой*, подроумюе виключно високу горуцосц хтора би виволала при човека зной и тотя горуцосц ше звичайно толкуе як преїгмирна за човека – напр. *спройни воздух, витор*. Така інтерпретация ше преноши з помоцу метонимії и *спройни* ше може хасновац зов класу меновнікох часу – напр. *спройна хвиля, дзень*. Тотя лексема ма лем нетактичну, односно амбиенталну інтерпретацию у атрибутскей конструкції и не хаснуе ше за означоване температури чечносци, тврдних предметох, инструментох и жридлох цеплосци – пор. **спройна вода, *спройни чай, *спройни пироги, *спройни диждж, *спройни метал, *спройна пейгла, *спройни пец, *спройне слунко, *спройни огонь* и др.

Прикметнік *враци* виражуе високи уровень температури и, насампредз, описуе так мощну горуцосц чечносци жею неможліве дотикац – напр. *враца вода, чай, млеко, юшка*. Тактичносц у семантики тей лексеми потребуе колокацию зов меновніками предметох (хтори звичайно мож дотикац) и прето тот прикметнік ше не злучуе зов назвами простора, просторії, тиж так періодами часу хтори звичайно потребуе амбиенталну інтерпретацию – пор. **враци варош, *враци валал, *враца хижа, *враце купе, *враци дзень, *враце лето*. Медзитим, *враци* не мож применіц гу чечносци хтора звичайно не вре и остава вше у своїм природним, „жимним стану“ – пор. **враца бара, *враца рика, *враце морїо*.

2 Приклад можеме видзиц у литературней роботі: *На тей некоти, на тим горуцим слунку на гевтим боку побрежя тоти дурністи очи у нїм розжирячели остатні млади пламеньчки* (ДюП).

Прикметник *печаці* описує ситуацію у хторей предмети моцно зограни на слунку або огню. Предмети хтори мож повязац зот тоту лексему можу буц достаточню рижни: чечносц (*печаца вода*), єдло (*печаца юшка, єдло*), тварди предмети (*печаці камень, писок, стина, шедзиско бицигли*), инструментали за гране (*печаці пец, пейгла, греячка*), аж и жридли горуюсоци (*печаце слунко³, пламень*). Як и при других прикметнікох високого дияпазона температури (окрем прикметніка *спройни*), тактилносц у семантики *печаці* не дозволює амбиенталну интерпретацію и скоро неможліве злучоване зот назвами места и просторий – пор. **печаца прстория, *печаца хижа, *печаці варош*.³

Прикметник *розжирячени* подроэмює ситуацію у хторей предмети моцно зограни на огню и поставаю червени: у векшини случайох предмети тварди и способни мац високу температуру до такого уровня – напр. *розжирячена лава, метал, железю*. У пренешеним значеню ‘моцно зограни як розжирячени’ прикметник *розжирячени* мож хасновац зоззогранима металними инструменталима – напр. *розжирячена пейгла, пец, греячка*.

Прикметник *розпечени* тиж так виражує горуюсоц у барз вельким ступню, але, за розлику од прикметніка *розжирячени*, може ше хасновац за означоване високей температури предметох хтори ше грею не лем на огню, але и на слунку – напр. *розпечени метал, железю, камень, панцир, писок, стина, жем*. Як и други тактилни прикметніки високей температури, *розпечени* не дозволює амбиенталну интерпретацію и не хаснує ше зот меновніками хтори означую место або просторию.

Анализа можівей колокації запровадзена у тим малим оддзельку указує же тоти 5 „горуци“ прикметніки покриваю свою окремну и релативно узку семантичну зону, и їх дистрибуцію у атрибутским хаснованю мож демонструвац у виду табели представеней долу:

Табела 1: Дистрибуція прикметнікох високей температури у атрибутским хаснованю

	<i>спройни</i>	<i>враци</i>	<i>печаці</i>	<i>розжирячени</i>	<i>розпечени</i>
чечносц	–	+	+	–	–
воздух	+	–	–	–	–
тварди предмети	–	–	–	–	+
метали	–	–	+	+	+
инструменти	–	–	+	+	+
жридли цешлоти	–	–	+	–	–
назви места	–	–	–	–	–

3 Колокация ‘печаце слунко’ ше достато чно часто обачує у приповедкох – оп. *А вечаром, кед мац зунована од роботи и розчервенета од печацого слунка заходзела по свойого сына, хвалела баба Ганя яки сом бул барз добри, послушни и вредни; Полож хусточку на главу, спалі ци твар тотю печаце слунко (ДюП).*

3. 3. Цепли

Руски прикметнік *цепли* ма нізшу и умерену температуру як прикметнік *горуци* и звичайно виражує приємну температуру за человека. *Цепли* описує температуру хтораподобна температури человеческого тела або потримує щеплоту человеческого тела, прето виволує приємне и комотне чувство.

Основне толковане того прикметніка тактилна интерпретация, тє. роби ше о температури самого объекта. *Цепли* ше може хасновац зоз вельким числом предметох у тим значеню – напр. *цепли чай, млеко, пироги, юшка, воздух, витор, руки, облога* и др. Друга интерпретация не муши буц тактилна, односно кед предмети, просторії або поняца зогрею человеческого тела и потримую його температуру: *цепли капут, штриканїца, покроваетц, посцель, хижка, купе, хвиля, клима*. Тота интерпретация дозволює метонимийни пренос и хаснує ше зоз периодами часу – напр. *цепла жима, дзень, юний* и др. Цикаве замерковане жеруски *цепли* не мож хасновац зоз назвами простору хтори звичайно ма широку поверхню и человеквичежо говидзиц як „свой” (напр. *“цепла гора, лес, улїчка, город*). Але, кед ше роби о географских информацийох, *цепли* допушчує злучоване зоз назвами вароша, края, региона и др. – напр. *цепли варош, край* ‘варош, край за хтори характерна щепла клима’.

Мушиме замерковац же температура руского *цепли* ма релативно широки дияпазон. Тот прикметнік виражує не лєм температуру человеческого тела, але иможе сцигнуц до висшого ступня. Прето руски *цепли* допушчує злучованя як *цепли чай, лава, пустиня, слунко* хтори у даедних языкох би виволали розличну интерпретацию: наприклад, русийски *теплый чай* означує ‘умерено охладзени чай (коло температури человеческого тела)’, а русийски *горячий чай* звичайно одвитує рускому *цепли чай*. Попри тим, руски *цепли* ше приближує гу прикметніку *горуци* кед ше додава интензификатор *барз* – напр. *барз цепли чай ≈ горуци чай*. Контраст можеме увидзиц у русийским и японским языку у хторих интензификатор (*очень/totemo*) суцно не меня семантику щеплих прикметнікох бо вони способни виражовац лєм температуру коло щеплоти человеческого тела – пор. русийски *оченьтеплый чай ≠ горячий чай*, японски *totemoatakai ocha ≠ atsuiocha*.

4. НЕ ГОРУЦЕ, АЛЄ И НЕЖИМНЕ – ЗОНА ПРЕХОДНЕЙ ТЕМПЕРАТУРИ

4. 1. Літни

Прикметнік *літни*, з єдного боку, етимологийно вязани зоз праславянским словом **lěto* и вироятно превжати од закарпатского диялекта русинского языка⁴,

але, з другого боку, його температура представляє перехідний діапазон між високою та низкою зоною і знаходиться ще десь нижче як „абсолютно нуль“, відносно щільності людського тіла – наприклад. У *літнім млеку*, до якого ще додали цукер, розпуцимє квас (РС); *Главу тушу у купальні тиж найлєпше очистице з літнім оцтом* (НД). Така температура ще неозначена як неозначена або недостаточна, прето оцна чловека, насамперед, неутрална або негативна. Спрам того, наприклад, можемо повесц *літні чай, юшка* у значеню „бул щепли, але ще уж охладзел“; *літнапейгла, пец, рингла* у значеню „уж/ище не горуци, ані щепли“; *літні сок, пиво* у значеню „бул охладзени, але уж не жимни“; *літна вода, млеку* у значеню „не щепла, ані жимна (= неутрална температура)“. Прикетнік *літні* потребує тактильну інтерпретацию температури і не допуше злучованє зоз назвами места і періода часу (**літні варош, літні валал, літні мешац, літні дзень*). Попри тим, руски *літні* ще рідко хаснує зоз назвами предметох чия температура ще не мєня або єще достаточнє стабилна (*літна пустиня, літні заглавок*).

4. 2. Щепляви і жимняви

По описаню РСС і СРС, у руским язикю постєя прикетніки *щепляви* і *жимняви* образовани з помоцу суфикса *-яв-* хтори указує на мали ступєнь тєй особєности. Кєльо нам познатє зоз резултатох нашєй анкєти запровадзєной зоз бєшєдніками руского язика, даєдни информанти вообцє не хаснує тоти слова і не давали одвити у анкєти. Зато мож повесц жє тоти прикетніки не представляю базну лексикю у семантичним полю температурии хаснує ще у даякєй мири факултативно. Тоти два слова, по одвитох достатих од информантох, хаснує ще за означованє недостатка обчєкованєй температури. Прикетнік *щепляви* подрозумєє ситуацию кєд предмети „дакус щепли“ – наприклад. *щеплява вода, морйє, чай, пиво, руки, чолє*. При хаснованю того прикетніка стан „щепли“ служи як референтна точка за оцєну реалнєй температури о хторєй ще роби. Прикетнік *жимняви*, як і предходни прикетнік, виражує мали або недостаточни уровєнь жимности – наприклад. *жимнява вода, морйє, чай, пиво, руки, чолє*. Референтна точка тєй температури представляє жимни стан, прето ще тот прикетнік толкує так жє „температура ище не сцигла до достаточнє жимного стану“ або „температура була достаточнє нїзка, але є тєраз не барз нїзка“.

4 Руски прикетнік *літні* найвироятнєше ма єднаки корєнь зоз закарпатским русинским прикетніком *літний* достатим од слова *літо* „лєто“. По описаню РСС (478), тот прикетнік ще у своїм примарним значеню одноши гу найщеплєйшим періодю рока (наприклад. *літна загорода* „лєтня тєраса“, *літна хьжжа* [„лєтня“ вєкєндица]), але і гу значеню предходнєй температури (наприклад. *літна вода* „літна вода“). Дакус иншаку слику мож увидзиц у украинским язикю: прикетнік *літний* хтори примарно означує „лєтні“ мож ще хасновац у значеню умерєной температури (наприклад. *літня вода* „щепла вода“), док за зону предходнєй температури постєя лексєма *літєлий* – наприклад. *літєлє молоко* „літєнє млєко“, *літєлий лєгит* „літєнєвитрик“ (подробно оп. Kryvenko 2015, СУМ).

4. 3. Швижи

Руски прикметнік *швижи* ше не одноши гу семантичним полю температури у своїм примарним значеню: *швиже млеко* означує ‘млеко хторе лемцо подоєне зоз крави’, а *швижа юшка* означує ‘юшка хтора направена недавно’. Медзитим, у даєдних контекстох тот лексима виражує умерено нїзку, але приемну температуру хтора вше виволує позитивну оцєну бєшєднїка – напр. *швижа вода, рика, сок, воздух, витор*. За тото хаснованє постої ограничєне у можлївей колокації: температури *швижи* мож хасновац лем зоз меновнїками хтори ошвижую чловека (чечносц, воздух, пице и др). Цикаве би було замерковац же руски *швижи*, з єдного боку, способни и за хаснованє зоз назвами периоду часу и подобних поняцохз помоцу метонимийного преносу (напр. *швижи дзєнь, хвиля, диждж*), але, з другого боку, потребує амбиенталну интерпретацию и достаточнo ридко ше хаснує зоз класу меновнїкох облєчива, металного материяла чия температура ше звичайно толкує тактилно – пор. *швижа майца, *швижа кошуля; *швижи метал, *швиже железо.

5. ТЕМПЕРАТУРНИ ПРИКМЕТНІКИ ЗОЗ ЖИМНЕЙ ЗОНИ СПЕКТРА

5. 1. Жимни и хладни

Руски язык ма два температурни прикметнїка хтори виражую нїзку температуру: *жимни* и *хладни* (РСС: 237, 805; СРСІІ: 888). По резултатох нашого анкетованя и вигледованя на сайту ‘Руске слово’, *жимни* ше хаснує за означованє нїзкого дияпазона температури, а *хладни* ше барз ридкохаснує у сучасним руским языку. Рускихладни, хтори ма своєю когнати у скоро шицких сучасних славянских языкох⁵, вироятно ше хасновал у старших часоx, але у сучасним языку його фреквенция барз нїзка и мож го тримац за абсолютни синоним прикметнїка *жимни* бо бєшєднїки руского языка их не розликую анї по значеню, анї по стилу⁶. Прето у предлужєню розпатрїме лем семантику прикметнїка *жимни* хтори предствя активни член тей семантичней зони.

5 Пор. русийски *холодный*, билоруски *халодны*, украински *холодний*; польски *chłodny*, чєшки/словацки *chladný*; босански/горватски/сербски/чарногорски *hladan*, словєнски *hladen*, македонски *ладен*, болгарски *хладен*.

6 Наприклад, у словацким языку видзимє дакус иншаку слику: окрем прикметнїкох нїзкого дияпазона температури *chladný* и *studený*, иснує прикметнїк *zimný*, але, кельо нам познате зоз толкованя уписним словнїку словацкого языка, тот прикметнїк ше не одноши гу семантичним полю температури (оп. ‘vyskytujúci sa, existujúci v zime; používaný z zime, vhodný na zimu’ [SSJ V: 608]) и не хаснує ше за означованє температури голєм у атрибуцкей конструцїї зоз меновнїком – пор. *zimné obdobie* ‘жимска сезона’, *zimný deň* ‘жимски дзєнь’, *zimná príroda* ‘жимска природа’, *zimné oblečenie* ‘жимске облєчиво’, але не мож повєсц: **zimný/ chladný/ studený nápoj* ‘жимне/ лядовє пице’, **zimný/ chladný/ studený vietor* ‘жимни/ лядови витор’ (SSJ I: 557–558; IV: 310–311; V: 608).

Жимни може буц претолковани як ‘температура хтора нїзша як „абсолютна нула“ и охладзуе човеково цело’. Тот прикметнік представя антоним за прикметнікох *горуци* и *цепли* и допущує тактилку и амбіенталну интерпретацию: вон ше хаснує зоз рижнима класами меновнікох як: чечносц (*жимна вода, рика, морїо, сок, пиво*), тварди предмет (*жимни камень, шедзиско бицигли, панцир*), часц цела (*жимна рука, нога, чоло*), природне зявене (*жимни витор, воздух, диждж*) и др, але и зоз назвами простору (*жимни варош, ванал, пустиня*), просторїї (*жимна хижа, купе*), периоду часу (*жимни дзень, жима, мешац, рок*) и др. *Жимни* ше може хасновац зоз инструменталами або местами за гране кед ше не грею добре – напр. *жимна сауна, купель, пейгла, пец, батерия*.

5. 2. Лядови

Руски *лядовиу* своїм примарним значеню описує ситуацию ‘зоз лядом’ – напр. злучованя *лядова вода, рика, мойро, диждж* ше толкую як ‘вода, рика, морїо, диждж зоз лядом’. Тото значене ше дакеди преноши на температурне значене ‘барз жимни як ляд’ – напр. *лядови чай, кафа, сок* ‘пице хторе добре охладзене як ляд’. Тоту интерпретацию мож применїц гу темпоралним поняцом як *лядови децембер* ‘децембер у хторим маме вельо барз жимни дні’. Таке хасноване вироятно настало под уплївом сербского языкау хторим прикметнік *леден* ше часто хаснує за описоване барз нїзкей температури (напр. *ледени дани* ‘дні кеди максимална температура нїзша як 0 ступенї’, *ледено време* ‘барз жимна хвиля’, *ледени чај* ‘добре охладзени чај’).

6. МЕТАФОРИЧНИ ХАСНОВАНЯ

Типологийне вигледоване указує же у велїх языкох швета ше значене температури часто преноши на нетемпературни значеня з помоцу метафоризациї и метонимизациї (оп. Зализняк 2006; Lakoff 1993; Kortjevskaja-Tamm (red.) 2015 и др). Метафорични и метонимийни значеня, за розлику од примарного значеня, не реализує ше шлебодно и вше ше препознаваю по слову хторе провади конкретну лексему и справуєше як семантични детерминатор (Драгићевїћ 2010: 221). У руским языку – гоч не можеме найсц тельо таки приклади – температурни прикметніки допушю даяки метафорични хаснованя хтори ше найчастейше одноша гу човековим одношеню, реакциї, емоциї итд.

6. 1. Метафори високей температури

Медзи прикметніками високей температури найважнейшу улогу бавя прикметніки *горуци* и *цепли*, а други прикметніки оставаю секундарни.

Прикметник *горуци* ма два главни типи метафоричного хаснованя. Перши тип представя пренос ‘горуци > недавни’ хтори виволоаю даедни розлични толкованя: приклади *горуци шлїд* и *горуци вистки* виражуе же су зробени недавно и толкую ше як ‘швижи’, док приклади *горуци материал* и *горуца цена* могу мац значене ‘актуелни’ у резултатох преноса ‘недавно зробене> ма актуелносц’. Друга линия хаснованя прикметника *горуци* представя преношене температурного значеня на значене интензивносци (те. ‘горуци > интензивни’). У тим случаю метафоричне значене ше начастейше одноши гу зони човековой емоції и интензивносци емоції виволоуе два блїзки по значеню толкованя, односно ‘зоз великим чувством’ и ‘страствени’ – напр. *горуца душа* ‘душа зоз великим чувством’, *горуца натура* ‘натура зоз великим чувством’, *горуце шерцо* ‘шерцо зоз великим чувством’; *горуци поцилунок* ‘страствени поцилунок’, *горуца любов* ‘страствена любов’, *горуци погляд* ‘страствени погляд’. Цикаве замерковане же руски *горуцише* не може пренесц на значене ‘ентузиаст’ як русийски *горящий* (напр. *горячий охотник* ‘страствени ловар’ [БАС: 334]) або на значене ‘сердечни’ як сербски *врућ* (напр. *врућа молитва* ‘сердечна молитва’ [РСМ: 445]).

А цо ше дотика других прикметникох високого дияпазона температури, вони ше достаточно ридко хасную у фигуративним значеню и можеме найсц лем даскельо приклади – оп. *враци чувства* ‘барз моцни чувства’, *розжрячени/розпечени материал* ‘барз актуелни материал’, *розжрячена дискусия* ‘барз активна дискусия’. Як зме уж гварели горе, прикметник *спройни* допуцуе метонимийни пренос и мож го хасновац зоз меновниками хтори виражую период часу, але, кельо нам познате од резултатох анкетованя, не хаснуе ше зоз назвами места (оп. оддзельок 3. 2.).

Як нам уж познате зоз даедних лингвистиних студийох, умерена температура часто вязана зоз приемнима емоциями и дїйствованьом человека (напр. позната метафора AFFECTION IS WARMTH ‘прихильносц як щеплота’ – *She’s a warm person* ‘Вона приемни человек’; *He was cool to me* ‘Вон бул хладни гу мнє’ [Lakoff 1993: 239]). Таке приемне чувство може буц виволане од сердечней реакції человека або дїйствованя зоз добру намиру або приемним чувством (напр. *щепли слова* ‘слова зоз добрим чувством’, *щепли погляд* ‘погляд зоз добрим чувством’, *щепла препорука* ‘препорука зоз добру/позитивнунамиру’) и у даедних случаях ше виволоуе од стварох хтори человек толкуе як приемни (напр. *щепли глас* ‘глас хтори приемни човекови’, *щепла фарба* ‘фарба хтора дава приемни упечаток човекови’).

6. 2. Метафори преходней и нїзкей температури

Тераз переходзиме гу дияпазоном преходней и нїзкей температури. Зоз типологийней перспективи, значене преходней температури ше преноши углавним на значене ‘неенергични’ у даедних языкох. Наприклад, японски

прикметник *nurui* ‘літний’ ще хаснує за означоване нецікавих подій або понять котрим хіби енергія (напр. *nurui shiai* ‘букв. літний меч = меч котри без динаміки и нецікаве опатрац’; *nurui henji* ‘букв. літний одвит = одвит без енергії’). Подобні приклади можеме увидиц у сербским язикю: прикметник преходного дияпазона температури *млак* ‘літний’ ще достаточо часто хаснує у абстрактним значеню допуше семантичну екстензію з помоцу метафоричного мапованя LACK OF ENERGY IS LUKEWARM ‘хібене енергійяк літносц’ – напр. *Tvoja mlaka strast ostavlja ih pospane i ravnodušne* ‘Твоя слаба страстц охабя их поспанима и ровнотушніма’; *Osećala je tek mlaku naklonost prema svom budućem mužu* ‘Чувствовала лем слабу прихильносц гу својому будуцому мужови’; *Toliko je beživotan da je čak i njegova mržnja mlaka* ‘Таки є безживотни же аж його ненависц дїха’; *Razočarala ih je mlaka podrška sindikata* ‘Розчаровала их слаба потримовка синдиката’; *Posle bombastične najave usledila je mlaka diskusija* ‘После бомбастичней навяи ушлїдзела слаба дискусія’ (Rasulić 2015: 274–275, 286–287). Цо ще дотика руского язика, як ще види зок прекладах сербских прикладах наведзених горе, тога семантична зона ще не преноши на нетемпературне значене, и прикметник *літний* скоро не ма метафоричне значене (пор. *літна страстц, *літна потримовка, *літна дискусія). Але, понеже ще руски язик стаємно находзи у контакту зок сербским язикю, дакеди можеме обачиц метафоричне хасноване *літний* котре настало под уплївом сербского язика – напр. *Літний одвит* (<серб. *млак одговор*) *брата Цимбори ме цалком дестимуловал на дальши виглєдованя* (РС). Други прикметник дияпазона преходней температури *швижи* ще тиж так не хаснує у фігуративним смислу бо його температурне значене достате у резултатю метафоричного преноса од примарного значеня ‘зробене недавно’ (оп. оддзельюк 4. 3.).

При прикметніку нїзкей температури *жимни* ще найчастейше обачує семантични пренос на значене ‘неприємни за человека’ и предствая антоним прикметніка умереней температури *цепли*. Така інтерпретация ще реализує кед реакція або дійствоване человека горша як цото обчековал бешедник – напр. *жимна реакція* ‘неприємна реакція’, *жимни ошмих* ‘неприємни ошмих’; *жимни человек* ‘безчувствительни человек’, *жимни одвит* ‘одвит без чувства’. Прикметник *лядови*, як зме уж гварели горе, достал свою температурне значене з помоцу метафоричного преноса ‘барз жимни як ляд’ и таки пренос ще применює и гу човековой емоції у даєдних случайюх – напр. *лядови ошмих* ‘безчувствительни ошмих’.

7. ЗАКЛЮЧЕНЄ

У тей роботї зме розпатрели семантику и колокацию руских прикметнїкох зоз значеньом температури. Результати нашого вигледованя указую же каждая лексична єдинка ма свою окремну можлїву колокацию и ограничене злучованя зоз даєдними класами меновнїкох спричинене не лем пре семантику прикметнїка, але и пре семантику меновнїка. Руски температурни прикметнїки ше у атрибутскей конструкції хасную за означованє двох інтерпретаційох, односно за виражованє тактильной и амбіентальной інтерпретації. Медзи тима прикметнїками ше у обидвох інтерпретаційох хасную *горуци, цепли, цепляви, жимняви, жимни* и *лядови*, а други ше хасную або лем у тактильной інтерпретації (*враци, печаци, розжирячени, розпечени, лїтни*), або лем у амбіентальной інтерпретації (*спройни, швижи*).

Цо ше дотика метафоричних хаснованьох температурних прикметнїкох, обачує ше семантична екстензия у зони високей и нїзкей температури. При прикметнїкох високого дияпазона температури ше найчастейше обачую семантични преноси хтори вязани зоз інтезивну емоцию чловека (при прикметнїкох *горуци* и *враци*) або приємну емоцию чловека (при прикметнїку *цепли*), але єст и даєдни ограничєня хтори розликую руски язики од других блїзких языкох як русийски або сербски. Значене нїзкей температури ше часто преноши на значєня неприємного чувства або безчувствительности. Треба замерковац же руски температурни прикметнїки ше релативно ридко хасную у фігуративним, односно метафоричним значєнїю и досц чежко найсц таки приклади у литературних роботах на руским языку. Попри тим, велї бєшєднїки руского языка каждодньово у контакту зоз сербским и другима локалними и странским язиками и досц часто хасную калки превжати зоз тих языкох (напр. *лядови чай, цепла/жимна фарба, лїтни одвит* и др). Лінгвистични аспекти метафори и подобних феноменох ище вше оставаю малопрєучовани у русинскей лінгвистики и обчекує ше же ше число таких вигледованьох будзе повєкшовац у блїжшеї будучности.

СЛОВНІКИ И ЖРИДЛА ПРИКЛАДОХ

- БАС: 2006. *Большой академический словарь русского языка, том 4*. Москва; Санкт-Петербург: Наука.
- ДюП: Папгаргаї Дю. 1999. *Запор: вибрана проза*. Нови Сад: Руске слово. Електронска верзия. URL: http://www.rusnaci.org/rusnaciorg/Knjizki/Zapor/zapor_2.htm [Приступєне 31. 10. 2016.]
- НД: *Нова думка*. Вуковар: Союз Русинох Републики Горватскей. URL: <http://www.savezrusina.hr/ru/informovanje/nova-dumka/> [Приступєне 31. 10. 2016.]
- РМС: 1967. *Речник српскохрватскога књижевног језика, I*. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска.
- РРС: Керча, Игорь. 2007. *Русиньско-руський словник, I*. Ужгород: ПоліПрінт.

- РС: *Руске слово*. Нови Сад: НВУ „Руске слово“. URL: <http://www.ruskeslovo.com/> [Приступене 31. 10. 2016.]
- РСС: 2010. *Руско-сербски словник*. Нови Сад: Филозофски факултет Одсек за русинистику, Завод за културу войводянских Руснацох.
- СРС: 1995–1997. *Сербско-руски словник, I–II*. Београд: Завод уџбенике и наставна средства; Нови Сад: Университет у Новим Садзе – Филозофски факултет – Катедра за руски јазик и литератеру, Дружтво за руски јазик и литературу.
- SSJ: 1959–1965. *Slovník slovenského jazyka, I–V*. Bratislava: Slovenská akadémia vied.
- СУМ: 1973. *Словник української мови, том 4*. Київ: Наукова думка.

ЛИТЕРАТУРА

- Драгићевић, Рајна. 2010. *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике.
- Джундџар, Марина. 2015. *Прикметници у руским језику*. Нови Сад: Завод за културу войводянских Руснацох.
- Зализняк, А. А. 2006. *Многозначность в языке и способы ее представления*. Москва: Языки славянских культур.
- Коптјевскаја-Тамм, Maria. (ed.) 2015. *The Linguistics of Temperature*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins.
- Коптјевскаја-Тамм, Maria. 2015. “Introducing ‘The linguistics of temperature’.” Коптјевскаја-Тамм, М. (ed.) 2015. *The Linguistics of Temperature*: 1–40.
- Копчевская-Тамм, М. , Рахилина, Е. В. 1999. С самыми теплыми чувствами (по горячим следам Стокгольмской экспедиции). Рахилина, Е. В. , Тестелец, Я. Г. (ред.) *Типология и теория языка: от описания к объяснению. К 60-летию А. Е. Кибрика*: 462–487. Москва: Языки русской культуры.
- Коптјевскаја-Тамм, М. , Rakhilina, E. V. 2006. “‘Some like hot’ On the semantics of temperature adjectives in Russian and Swedish.” *STUF – Sprachtypologie und Universalienforschung* 59, issue 3: 253–269.
- Kryvenko, Anna. 2015. “In the warmth of the Ukrainian temperature domain.” Коптјевскаја-Тамм, М. (ed.) *The Linguistics of Temperature*: 300–332.
- Lakoff, George. 1993. “The contemporary theory of metaphor.” Ortony, A. (ed.) 1993. *Metaphor and Thought*: 202–251. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rasulić, Katarina. 2015. “What’s hot and what’s not in English and Serbian: A contrastive view on the polysemy of temperature adjectives.” Коптјевскаја-Тамм, М. (ed.) *The Linguistics of Temperature*: 254–299.
- Рахилина Е. В. 2008. Семантика температуры. *Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость*: 213–238. Москва: Русские словари.
- Рамач, Юлиан. 2005. *Граматика руского језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Mr Kaname Okano

**СЕМАНТИКА И КОЛОКАЦИЈА ПРИДЕВА СА ЗНАЧЕЊЕМ
ТЕМПЕРАТУРЕ У ВОЈВОЂАНСКОМ РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ**

Резиме

У овом раду се анализира семантика и колокација русинских придева који означавају температуру (нпр. *горуци* „врућ“, *цепли* „топао“, *літні* „млак“, *жимни* „хладан“). Циљ овог рада је да опише наведену лексичку класу на системски начин и да разјасни семантичке факторе који утичу на колокацију датих лексема. Наша анализа је заснована на приступу корпусне и теренске лингвистике, такође на когнитивно-семантичком те типолошком приступу за изучавање лексичких значења. Први део рада анализира семантику температурних придева у њиховом примарном значењу. Велика пажња је посвећена колокабилности датих придева како бисмо разјаснили њихову семантичку особину кроз призму лексичких спојивости. У другом делу рада се говори о метафоричким значењима русинских температурних придева и указује се на типове њихове семантичке екстензије. У закључку се дајузначајни резултати наше анализе спроведене у овом раду.

Mr Kaname Okano

**SEMANTICS AND COLLOCATION OF ADJECTIVES WITH THE
MEANING OF TEMPERATURE IN VOJVODINA RUTHENIAN**

Summary

This paper analyses the semantics and collocation of the Ruthenian adjectives expressing temperature (e. g. *horuci* ‘hot’, *cepli* ‘warm’, *ljitni* ‘lukewarm’, *žimni* ‘cold’ etc.). The aim of the paper is to systematically describe the lexical class in question and to reveal the relevant semantic factors which have influence on the collocation of these lexical units. Our analysis is based on the methods of corpus and field linguistics and on the cognitive-semantic and typological approach to the study of lexical meanings. The first part of the paper provides the semantic analysis of the temperature adjectives in their primary, i. e. temperature meaning. Great attention is paid to the collocations of the adjectives in question to reveal their semantic features. The second part of the paper deals with metaphorical usages of the temperature adjectives and shows some patterns of their semantic extension. The conclusion presents summarized results of the analysis provided in this paper.

СТАРОРУСКИ (СТАРОРУСИНСКИ) ЯЗИК

Абстракт: Писани шліди русинской / славянской культуры мож найсц и у рунских надписох у Штредней Европи. Язык хтори шенаволає церковнославянски, староруски, церковносербски, староукраїнски, старобилоруски итд. мож з єднаким, кед не и з векшим правом наволац старорусински. Староболгарски язык то язык Русинох, односно диялект славянского языка хтори бул найрозширенши и хтори Болгаре научели. Русини у Штредней Европи, те. у Моравской, прияли християнство од Кирила и Методия коло 866. року, значи 122-125 роки скорей як други Русини у Русьї, дзе були покресцени коло 988. року. Кирил и Методий прекладали церковни кнїжки на свой мацерински язык хтори найлепше знали, а на хторим ше теди бешедовао и у Моравской. Русински бул урядови язык у Польско-Литовским князовстве и на нїм водзена державна кореспонденция и служени богослуженя ище од часох Кирила и Методия, та по розпадоване Князовства.

Ключни слова: старорусински язык, Метрика, рунски надписи, св. Кирил и Методий, Моравска

УВОД

Язык през час подлежни пременком под уплївом „вонкашніх” (социолінгвистичних) и „нукашніх” (психолінгвистичних) факторох. Язык истого народу на хторим ше бешедовало у прешлосци може буц розлични од терашнього языка дзекеди аж нательо же є вецей ані не розумлїви сучасному човекови.

Спомедзи социолінгвистичних факторох хтори уплївую на формованє языка, медзи иншима то язык сушедних народох од хторих ше „пожичує” слова часто у викривеней форми, уплїв нових технологийох – кед ше найчастейше почина хасновац слова зоз языка штредку одкаль тоти технологїї сцигли (наприклад „гайзибан” викривене немецке слово гоч є видумани у Англиї), як и уплїв дзепоедних социялних пасмох знука истого народу (язык „елити”) хтори ше опредзелюю за одредзени, часто однародзени способ виражованя.

Спомедзи психолінгвистичних факторох треба спомнуц природну тенденцию людзох гу легчайшому вигварянню (докладанє лебо одберанє самоглашнїкох), тенденцию гу цо лепшому медзисобному ускладзованю змисту виведзеного и змисту думкох, тенденцию гу цо лепшей звуковней чистоти вигваряня итд.

Руски (русински) язык не винїмок од тих историйно-социологійно-психологійних процесох. Мож твердиц же язык наших предкох бул розлични од нашого нешкайшого языка и з тим у вязи мож поставиц питане: як „випатрал” тот наш пра-язык?

По єдней дефиниції, язык то „множество медзисобно розумлївих диялектох”. Така дефиниция имплицитно виключує „вельки” и „мали” диялекти, кардинални и микроязики и кладзе до истей ровні вредносцох, до єдней групи, такволани язичия, локализми, диялекти и язики. Зводзи их на заєдніцки менователь, на **бешеду** як средство лепшого медзисобного розуменя и комуниковања дукмох.

Кед ше историйни материал яки єст, очисци од прешлей лебо терашней политики и национализмох, вец мож найсц блїщацо ясни писани шлїди на нашим, руским языку, на таким на яким ше бешедовало у давних часох и у тедишніх руских крайох.

МЕТРИКА

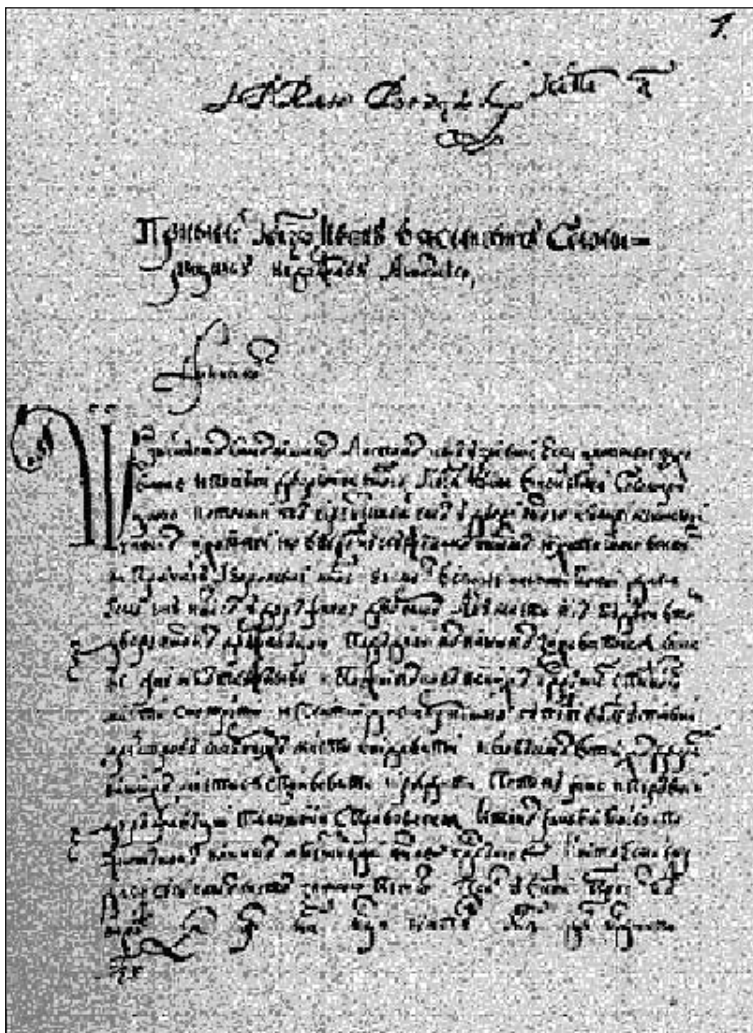
Мало познати, а з боку наших науковцох ище меней преучени факт же урядови язык у Польско-Литовским князовстве (од 1386. по 1795. рок), значи язык церкви, язык учених людзох и язык державних документох, окрем латинского, бул и русински язык. Рижни авторе зоз рижних жемох го наволюю так як одвитує їх націоналним чувством лебо потребом. Так го українски авторе наволюю староукраїнски, билоруски авторе старобилоруски итд. , а сами Литванци го наволюю старорусински (Old Ruthenian). На щесце, з периоду ПЛ князовства єст вельо историйни державни документи записани медзи 15. и 18. виков хтори ше чува у архивох Русії, України, Литванії и Билорусії. Велї з нїх ище не публиковани, а з тих цо публиковани под назву „Метрика”, мож видзиц же як випатрал урядови язык у ПЛ князовстве. На перши погляд такой видно же то анї не литвански, анї не польски язык, а гу тому – документи писани з кирилским писмом.

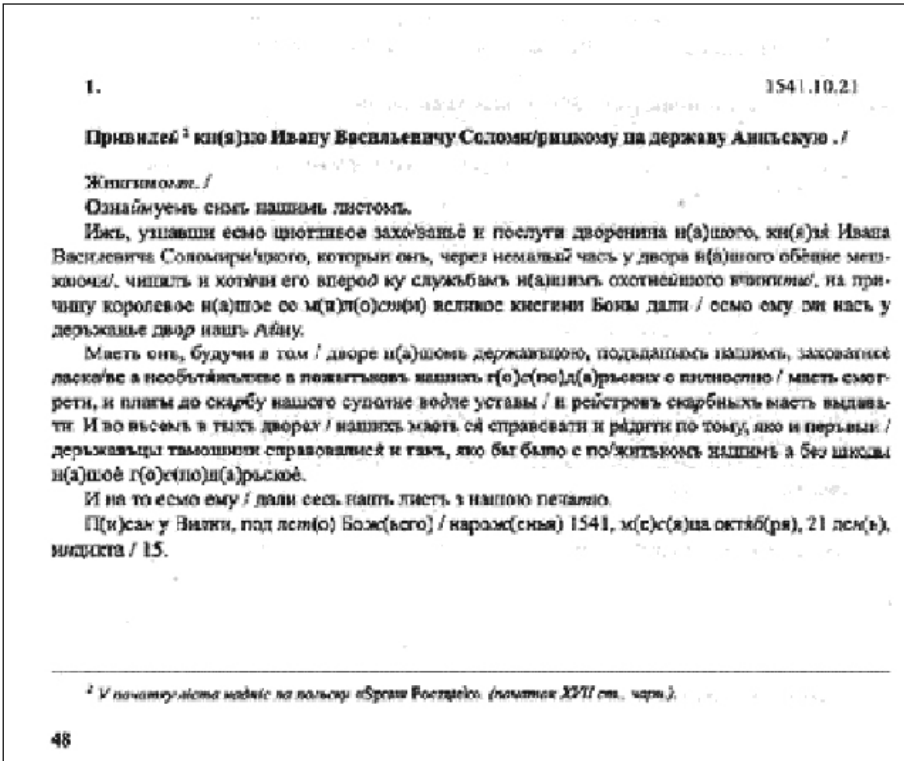
Прецо праве русински а не польски лебо литвански язык вжати як урядови язык?

Перше треба наглашиц же теди Русини були населени на векшини території Князовства и були його конститутивни народ ведно з Литванцами и Поляками, а мена Україна, Українец, Билорусия и Билорус ище не були урядово прилапени як други мена за Русинох.

Кед ше врациме до часох пред формованьом ПЛ князовства, увидзимо же праве на тот язык (старорусински) були прекладани перши церковни кнїжки, та є прето и наволани церковнославянски язык. Тот язык прилапел Ватикан як литургійни язык ище под час Папи Джона VIII (умар 882), и то бул язык писмених и школованих. Школоване, ученосц и писменосц (здогадніме ше лем

преписованя кнїжкох) була ексклюзивно церковна ствар, а церковни язык на тих просторох бул церковнославянски, те. старорусински и не чудне же школовани людзе писали и бешедовали на старорусинским языку и же тот язык бул урядови язык Князовства. З того виходзи же за записоване Метрики бул хасновани церковни, односно старославянски лебо церковнославянски язык, хтори сами Литванци ище вше наволю старорусински! Так дознаваме же старорусински не бул лем урядови, але и церковни язык у ПЛ князовстве, односно язык вири, культури и державней администрациї.

сл. 2 Транслитерация документу зоз сл. 1 на сучасни билоруски алфавет

ЦЕРКОВНИ ДОКУМЕНТИ

Идучи до глібшей прешлосци, до часох пред формованьом ПЛ князводства, найходзиме на церковни документи як жридла зоз хторих мож дознац о тедишнім языку. При читаню тих документох треба мац на розуме же су вироятю не писани на народним бешедним языку, але на языку школованих и учених яки ше теди хасновало у церкви и державней администації. Заш лем, и таки урядови язык ма основни елементи бешедного, народного языка зоз хторорго настал.

Християнство ше, а з нїм и писменосц, медзи Славянами розширело зоз Византиї як центру, преїг Болгарскей и далей на сиверозаход преїг сербских територійох. Тото ше збуло дзекуюци найбаржей братом Кирилови и Методийови хтори були послати до Моравскей, понеже обидвومه знали „славянски” язык, а Моравци гледали священїка хтори би их учел и служел богослуженя на їх языку (Slavonic tongue). У пририхтованьох за роботу, Кирил видумал алфавет и з помоцу Методия преложел часци Святого писма, а коло

866. року, литургии і служби зоз греческого на „славянски” язык, односно на язык на яким ше теди бешедовало медзи Славянами у Моравскей и у Византиї. Коло 873. року Методий у Константинополю закончел преклад часцох Библиї, з винїмком Кнїжки Макабейцох, а тиж преложел и „*Νομοσανον*”, гречески церковно-цивилни закон.

Од осмого та по дванасти вик ше хасновало два равноправни писма: глаголіцу и кирилку, од хторих глаголіца випатра же старша. У таблічки – прилогу 1, паралелно приказани глаголіца, кирилка и числа. Числа були писани так же ше хасновало букви, як и у греческей системи писаня.

Єст рижни думаня и ище тирваю полемики же хтору азбуку видумал св. Кирил. По єдних то була „глаголіца”, бо церковни документи з Моравскей писани на теї азбуки, а „кирилку” видумали по єдних св. Клемент Охридски, а по других шлїдбєніки св. Кирила и йому на чєсц тоту азбуку наволали „кирилка”.

Важнейше од того же хтору ше азбуку кеди и дзе хасновало, то язык на хтори була прекладана церковна литература. Очиглядне же вона зоз греческого була прекладана на язык на хторим ше бешедовало у Моравскей, бо би ю иншак не було смисла прекладац на други, вирніком тиж нерозумліви язык.

Нет сумніву же ше теди (у 9. віку) Славяне на широкей території на хторей були населени добре медзисобно розумели, та мож твердиц же язык на хторим ше бешедовало на території Моравскей бул цалком розумліви Кирилови и Методийови, як цо и Моравцом бул розумліви язык Кирила и Методия. Прето 863. року моравски краль Вратислав II гледал од греческого императора двох священїкох хтори би Моравцох учели християнству на славянским языку, понеже намаганя италиянских и немецких священїкох препадли праве пре незнанє локального языка. Кирил и Методий були вибрали за тоту мисию, бо ше на истим диялекту хтори вони двоє знали, зоз малима розликама, бешедовало и у Моравскей.

У прилогу – таблічки 2, приказани даєдни слова яки хасновани у церковнославянским языку, писани з кирилку, и їм одвитуюци слова у нашим руским сучасним языку.

Треба надпомнуц же Славянох часто наволовали и Русини / Рутени, окреме тих Славянох цо жили коло Балтицкого моря, Штрєдней Европи и коло Чарного моря, та велька вироятносц же перши преклади Библиї були преложени праве на язык зоз хторим ше служели тедишні Русини. Прето ше тот язык окрем церковнославянски, старославянски, староболгарски, староруски итд. може з истим, кед не и з векшим правом наволац и старорусинки.

Прето же церковни кнїжки були преложени на старорусински язык, прето же ше зоз тим языком служела популация на найширшим просторе пред и под час ПЛ князовства и прето же тот язык розумели велї други народи (наприклад Руси и Татарє), тот язык бул длуго урядови язык на тих просторох Штрєдней Европи.

АРЕХЕОЛОГІЙНИ ШЛІДИ

Тот исти язык, старорусински, у литератури ше навоує ище и староболгарски, старомакедонски лебо славяносербски, бо вон бул основа зоз хторей ше познейше розвили болгарски, македонски и сербски модерни языки.

Болгаре племена гунского и финского походзєня. Стаємно ше населєли на територію Славянох хторих покорєли у 7-8. вику и превжали їх язык и культуру. Староболгарски у ствари язык Славянох хтори жили на території Мезії и Тракиї, односно мацерински язык св. Кирила и Методия. Оригинални болгарски язык на яким бєшедовали под час насельованя на Балкан, то протоболгарски, цалком иншаки од славянских языкох и з часом ше го прєстало хасновац медзи Болгарами.

Красни приклад мишаня двох культурах (славянскей и болгарскей), видно у очуваних написох у камених церквох у месце Murfatlar у Румунії зоз 8-9. вику хтори писани зоз кирилку, а даєдни написи помишани з рунами, тє. азбуку хтору хасновали и Кєлти:

Надпис публиковани у кнїжки D. Barnea, I. Stefanescu. Din istoria Dobrodcei, t. III, 1971 а на нїм записанє: „А ТОНГАН ИЗ ПОЛОУ ТИБА ОБАСА ЕС АПЕ”, цо на мишанїни старославянского и протоболгарского языка значи: „А ТОНГАН ЗОЗ ПОЛОВ ТЕБЕ ОБЕЦА ОСЕМ ОВЦИ”

ЕС (ES) = осем на протоболгарским

АПЕ (АРЕ) = овци на истим языку

Автор К. Попконстантинов наводзи же скоро шицки неславянски слова хасновани у записох зоз камених церквох у Murfatlar-у, мож найсц и у восточноиранских (памирских) и келтских языкох. Славянизация Болгарох, як видно, ище вше тирвала у 8-9. вику.

Буква „он” у слове „Тонган” на горнім напису здогадуе на готски руни „О” и „И” хтори у рижних варияцийох були хасновани од першого по еденасти-дванасте вик новей ери на подручу од Балканского полуострова по Немецку, Скандинавию и Британски острова.

Верим же будуци вигледованя потвердза становиско же русинска (тє. славянска) писменосц не настала зоз зявеньом кирилки лебо глаголіци, але же є вельо старша, а ей шліди записани з рунскими буквами. Болгаре з прилапйованьом славянскей култури, тиж почали прилапйовац и „модернейши” букви место рунских.

У прилогу число 3 указани ище єден приклад запису хтори настал у процесу мишаня протоболгарского и славянского (старорусинского) языка.

ЗАКЛЮЧЕНЯ И ГИПОТЕЗИ

1. Писани шліди русинскей / славянскей култури мож найсц и у рунских написох у Штредней Европи, бо пред зявеньом кирилки и глаголіци вироятно хасноване рунске писмо як обще розширене у Европи од 1. по 12. вик, кед є подполно заменене з латинку и кирилку.
2. Язык хтори ше наволує церковнославянски, староруски, церковносербски, староукраїнски, старобилоруски итд. мож з єднаким, кед не и з векшим правом наволац старорусински, бо у часох прекладаня Библиї з греческого, Русини насельовали обласци од Балканского полуострова по Сканинавию и од Чарного по Балтицке морй, и то бул язык на хтори перше преложена Библия.
3. Болгаре ше при своїм насельованю на Балкан стретали и войовали з Русинами и ище по нешка у їх языку мож найсц назву „Руснаците”, под хтору подроумю Русох. Староболгарски язык то язык Русинох, односно диялект славянского языка хтори бул найрозширенши и хтори Болгаре научели.
4. Русини у Штредней Европи, тє. у Моравскей, прияли християнство од Кирила и Методия коло 866. року, значи 122-125 роки скорей як други Русини у Русьї, дзе були покресцени коло 988. року.
5. Кирил и Методий прекладали церковни кнїжки на свой мацерински язык хтори найлєпше знали, а на хторим ше теди бешедовао и у Моравскей. Прекладац кнїжки на язык хтори би Моравци не розумели не мало би смисла, бо уж препадли таки пробованя на немецким и латинским языку.
6. Русински бул урядови язык у Польско-Литовским князовстве и на нїм водзена державна кореспонденция и служени богослуженя ище од часох Кирила и Методия, та по розпадованє Князовства.

ПРИЛОГИ ГУ ТЕКСТУ

ПРИЛОГ 1

Глаголица / Glagolitic				Кирилица / Cyrillic		
Ѧ	Ѧ	Ѧ	1 аз	1	А	а
Ѣ	Ѣ	Ѣ	2 буки		Б	б
Ѧ	Ѧ	Ѧ	3 веди	2	В	в
Ѧ	Ѧ	Ѧ	4 глаголі	3	Г	г
Ѧ	Ѧ	Ѧ	5 добро	4	Д	д
Ѧ	Ѧ	Ѧ	6 ест	5	Е	е
Ѧ	Ѧ	Ѧ	7 живете		Ж	Ж
Ѧ	Ѧ	Ѧ	8 зело	6	З	З
Ѧ	Ѧ	Ѧ	9 зємя	7	З	З
Ѧ	Ѧ	Ѧ	10 иже	8	И	И

ᚢᚱ	ᚱ	ᚦ	20	и	10	ı	ı
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱ	30	срн / йот		ᚱ	ᚱ
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱ	40	како	20	к	к
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱᚱ	50	люди с	30	л	л
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱᚱᚱ	60	мыслите	40	м	м
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱᚱ	70	наш	50	н	н
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱᚱ	80	он	70	о	о
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱᚱ	90	покой	80	п	п
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱᚱ	100	реци	100	р	р
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱᚱ	200	слово	200	с	с
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱᚱ	300	твёрдо	300	т	т
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱᚱ	400	ук	400	у	у
ᚱᚱ	ᚱᚱ	ᚱᚱ		ферт	500	ф	ф

Ѧ	lo	ь	600	хер	600	х	Х
Ѧ	Ѧ	Ѧ	700	от / од	800	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	900	це	900	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	1000	черв	90	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	800	ща		Ѧ	Ѧ
				кси	60	Ѧ	Ѧ
				пси	700	Ѧ	Ѧ
	Ѧ	Ѧ	500	тита / фита	9	Ѧ	Ѧ

Таблічка 1: Паралелни приказ буквох и числох писаних зоз глаголицу и кирилку

У шлідующей таблічки приказани даєдни слова яки ше хасновало у церковнославянским языку, писани з кирилку и одвитуючи слова у нашим сучасним языку. Наглашени часци (акценти) слова видзвигнути и означени з апострофом:

ПРИЛОГ 2

БЛАГОДА ^Р НІТН	благодаряц	НАС ^Ш ЦНЫЙ	насушни
БЛА ^Г ГЗ	благн	НАС ^Б ІТНІТН	насициц
БО ^Г ГЗ	Бог	НЕБ ^Е СНЫЙ	небесни
Б ^Б ІТН	буц	Н ^Е БО	небо
ВВЕ ^С Т ^Н	увесц	Н ^Ы Н ^Ѣ	тераз
ВЕ ^З А ^Ѣ	вшадзи	О ^О КО	око
В ^Н А ^Ѣ ТН	видзиц	О ^Т Е ^Ц ГЗ	оцец
ВЛА ^Д ЫКА	владика	О ^Ш ТА ^В НІТН	охабиц
ВО ^Л А	воля, дзека	О ^Ч И ^С ТНІТН	очисциц
ВСЕ ^Л Н ^І ТНІСА	уселіц ше	ПО ^Д А ^Т ЕЛЬ	даватель
ВС ^А К ^І Й	кажди	ПО ^С РЕ ^Д А ^Ѣ	постредку
ГЛА ^Г О ^Л З	слово	П ^Р І ^Н Т ^Н	присц
ДА ^Т Н	дац	РА ^Б З	раб
АН ^Е СЬ	нешка	СВ ^Ѣ Т ^Г З	шветло
А ^О ЛГЗ	длуство	СВ ^Ѣ Т ^Н ІТН	швещиц
А ^О ЛЖНИКЗ	длужніки	СВ ^Е Р ^Н А	бруд
А ^Ш ХЗ	дух	СЛА ^В А	слава

Ѹ	душа	СОКР ^О ВН ^Щ Е	скровище
А ША	живот	СПАС ^Е Н ^І Е	спасене
Ж ^Н ЗНЬ	жем	СПАС ^Т Н ^І	спашниц
ЗЕМЛ ^А	жемни	СП ^А СЗ	спаситель
З ^Е МНЬН ^И	вибавиц, виратоваш	ОУ ^Г ГОТОВ ^Н ТИ	пририхтац
Н ^З Б ^А ВНТИ	Израиль	ОУ ^Т В ^Ш Н ^Т ЕЛЬ	поценитель
Н ^З Р ^А НЛЬ	мено	ОУ ^Ч ЕН ^Н КЗ	ученик
Н ^М А	искушене	ХЛ ^Б БЗ	хлеб
Н ^С К ^Ш Е ^Н ІЕ	правда	ХР ^И СТ ^О СЗ	Христ
Н ^С ТННА	лицо	ѠКР ^О В ^Е Н ^І Е	откровене
ЛНЦ ^Е	позбуц	ѠП ^Ш Е ^Н ТИ	опушиц, пробачиц
ЛНШ ^Н ТИ	лукави	ЦА ^Р СТ ^В ІЕ	царство
Л ^Ш КАВЫН ^И	людзе	ЦА ^Р Ь	цар
Л ^Ю ДІЕ	мир	ІА ^З Ы ^К З	язик
М ^Н РЗ			

Таблічка 2: Дзепоедни старославянски и сучасни руски слова

ПРИЛОГ 3

Ж О У П А Н И И М А Е Т Ъ
Г Е О Р Г Е Ж Ц Т Е Б Е Т А М
М Ъ Е С Т Ъ К Ъ К Р Ъ Н И
И Р Е Ж Е Т Ъ

Надпис найдзени у каменей церкву у месце Murfatlar и публиковани у кнїжки D. Barnea, I. Stefanescu. Din istoria Dobrodcei, t. III, 1971

Надпис: ЖОУПАН И ИМАЕТИ ГЕОРГЕ ОНЦ ТЕБЕ ТАМ МЕ ЕСТЕКЕ КРЕНИ И РЕЖЕТЕ

Преклад: ЖУПАН И ЧУВАР ГЕОРГЕ ОБЕЦАЛИ ТЕБЕ ТАМ ОСЕМДЗЕШАТ ЗЛАТНІКИ И ТАК МУШИ БУЦ

Текст мишанїна славянских и восточноиранских (памирских) словох. Наприклад, ЕС значи „осем” а ЕСТЕК „осемдзешат”. Интересантне же исти слова за осем и осемдзешат мож найсц и у келтских языкох.

ПРИЛОГ 4

... М А О Т Ъ Ч Я Н С Ы М А И
С В А Т А Ч Е - П О К Л О Н И
С А Р Ь Б Ъ Н Е К Л Ю Ч
У М Е О Н П Ъ Р В О Е В Ъ
Ч Ъ Р К В И
1 Д А Ч А А Г О Х С Т Р В Ъ
λ ρ

Надпис тиж найдзени у каменей церкви у месце Murfatlar и публиковани у кнїжки D. Barnea, I. Stefanescu. Din istoria Dobrodcei, t. III, 1971

Мр Славомир Олејар, Канада

СТАРОРУСИНСКИ ЈЕЗИК

Резиме

Језик је динамчки ентитет, током времена подложен променама које се одвијају на свим нивоима његове структуре: фонетском, фонолошком, морфолошком, лексичком, синтаксичком и семантичком. Временом се развија, раслојава на дијалекте и нестаје.

Русински језик није изузетак, па се може тврдити да се данашњи русински у одређеној мери разликује од језика наших предака. Аутор текста је покушао да на основу оскудне литературе и слободне интерпретације, да одговор на занимљиво питање: како је изгледао русински у давној прошлости?

Mr. Slavomir Olejar, Kanada

OLD RUSYN LANGUAGE

Summary

Language is a dynamic entity subject to change over time that takes place at all levels of its structure: phonetic, phonological, morphological, lexical, syntactic and semantic level. It develops over time, transforms into dialects, and disappears.

Rusyn language is not an exception, therefore it can be argued that today's Ruthenian is to some extent different from the language of our ancestors. The author of this text tried, based on the scarce literature and free interpretation, to answer interesting questions: how did the Rusyn language look like in the ancient past?

ДВОЯЗИЧНОСЦ У РУСКЕЙ НАЦИОНАЛНЕЙ ЗАЄДНІЦІ¹

Абстракт: Економски и културни живот у заєдніцтве приведол до масовного сербско-русского *билингвизма*, чийо природни пошлїдки – *интерференция* и язичне мишанє з єдного, и знукаязична и медзиязична *диглосия* з другого боку. При бешедних представителюх руского языка штреднього генерацийного пасма зоз етнічно и язично гомогених руралних штредкох завартого типу роби ше о *познейше здобутей двоязичносци*, а при припаднікох рускей народносци зоз гетерогених, и урбаних и руралних штредкох, *двоязичносц вчасна*.

Слабше рухоми припадніки руского языка у завртих руралних штредкох углавним задоволюю потреби у рамикох свойого языка, лепше су зачувани од асимілації и длуго чуваю свой язык. Медзитим, їх язык остава на уровню *бешеди* и неодвитуюци є за комуникацию на шицких уровнюх дружтвеного контактованя.

При бешедних представителюх руского языка хтори на неконтроловани, природни способ постали двоязични у вчасним дзецинстве и школованє закончели на сербским языке, приходзи у познейшим периодзе до *доминантней двоязичносци*, тє. до лепшого познаваня сербского як руского языка.

Ключни слова: двоязичносц, руски язык, интерференция, диглосия, розвиванє двоязичносци при дзецох з мишаних малженствох

Єднобочни уплїв языкох „вельких” народох на язики малочислених народох або националних меншинох (заєдніцох) хтори ше находза у контакту уж вещей як шейсц децениї у самим центре уваги фаховцох и науковцох социолінгвистичней орієнтації.

Руска язична заєдніца облапена зоз шицкими интензивними дружтвено-економскима и културними пременками яки ше одвиваю у ширшей заєдніци, та з тим створени условия за вше ширши дияпазон контактох руского языка з другима языками, насампредз зоз сербским. Економски и културни живот у заєдніцтве приведол до масовного сербско-русского *билингвизма*, чийо природни пошлїдки – *интерференция* и язичне мишанє з єдного, и знукаязична и медзиязична *диглосия* з другого боку².

1 Презентованє на Округлим столе о двоязичносци при Руснацох, 27. октобра 2018. року у Заводзе за культуру войводянских Руснацох, з нагоди 10. рочніци роботи Заводу.

2 Диглосия то релативно стабилна язична ситуация у хторей єст єден сушно розлични, по високи ступень кодификовани /граматично часто зложенши/ неодредзени варіетет, преноснік обсяжного и почитованого корпусу писаней литератури, зоз скорейших часох або зоз даякей

При бешедних представителюх руского языка штредного генерацийного пасма зоз етнічно и язично гомогених руралних штредкох досц завартого типу (як цо напр. Керестур) роби ше о *познейше здобутой двоязичносци*, а при припаднікох рускей народносци зоз гетерогених, и урбаних и руралних штредкох (Коцур, Дюрдьов, Нови Сад), *двоязичносц вчасна*.

Слабше рухоми припадніки руского языка у завртих руралних штредкох углавним задоволюю потреби у рамикох свойого языка, лепше су зачувани од асимілації и длуго чуваю свой язык. Медзитим, їх язык остава на уровню *бешеди* и неодвитујуци є за комуникацію на шицких уровнюх дружтвеного контактованя.

При бешедних представителюх руского языка хтори на неконтроловани, природни способ постали двоязични у вчасним дзецинстве и школоване закончили на сербским языку, приходзи у познейшим периодзе до *доминантней двоязичносци*, тє. до лепшого познаваня сербского як руского языка.

Емоционалне становиско гу бешедному языку ше ридко кеди преноши на други язык, цо би значело же язык хтори прилапени у вчасним дзецинстве ма векши шанси постац доминиуюци, од языка хтори прилапени у познейших рокох. Медзитим, частейше хасноване другого языка у одредзених условиях макро и микроштредку може привесц праве до його подзвигованя на ранг доминиуюцого языка.

Мойо, най го так наволам „пилот-випитоване” спомнутого генерацийного пасма указало праве тото друге: розширена двоязичносц приведла до лепшого познаваня другого, тє. сербского языка як языка своєї националносци, значи першого языка, цо потвердзує же *язык штредку значнейшии од языка родичох и фамелиї*.

Бешедни представителе руского языка, хтори билингвални постали *под час воспитно-образовного процесу*, значи на штучни и контроловани способ, кед остали жиц у гомогеним руралним штредку, затримую доминацію руского языка.

Интерференция (уплїв сербского языка) ше при тих бешедних представителюх затримує углавним на лексичним уровню, особлїво у обласци фаховей терминології, а други пожички, кед их єст, резултат – у найвекшим чишле случайох – помодних намаганьох.

При бешедних представителюх руского языка хтори билингвални постали у *познейшим периодзе* и после основношколского, дальше школованє закончили на сербским языку, кед остали жиц у гетерогеним урбаним штредку, приходзи у познейшим периодзе до *субтрактивней двоязичносци*, тє. до поступного замєньованя руского языка зоз сербским. Тота двоязичносц асоцирована з

другей язичней заедніци, хтори ше углавним учи през формалне образованє, а хаснує ше го з векшей часци за потреби писаного слова и формалного бешедного стилу, але го ані єден сектор заедніци не хаснує за звичайну конверзацию.

ефектом рівноваги (ткв. баланс-ефектом або семилінгвалізмом), односно – недостаточним познанням *ані єдного* язика.

За тоту категорію випитованих характеристични углавним нізши ступень образования, цо значи же не мали досц часу и образовного унапряменя у достаточней мири научиц або з часом забуц (окрем ткв. *кухньового язика*) мацерински язик, а при тим не звладали у подполносни ані сербски язик³.

Ту вещей не мож, поправдзе, бешедовац о двоязичносни. У лингвистики науковци за тоту категорію видумали нови термин – *полужичносу*, односно *двойніста полужичносу*. Таки особи, у ствари, ані не маю мацерински язик, бо мацерински язик то гевтот хтори ше позна подполно и хтори ше хаснує без усиловносни⁴.

Легкосц зоз хтору дво- и вецейязични особи преходза з єдней язичней системи на другу прицагла увагу насампредз неурологох и до їх предпоставкох на тот завод не будземе уходзиц. Фаховци за язик знаю же потамаль покля ше дво- и вецейязичному бешеднікови удава тримац язики оддвоєно, нет билингвални проблеми. Але, у хвильки кед вон того вещей не може, наступа лингвистична интерференция. Основне лингвистичне питанє то питанє о тим же цо заєдніцке двом язиком хтори участвую у процесу прекладаня и по чим ше вони розликую єден од другого. Тото паралелне (або контрастивне) преучованє було дзвигнуте на найвисши ступень дзескуюци двом намаганьом сучасней лингвистики: з єдного боку гу розяшньованю язичних универзалийох, тє. елементох хтори заєдніцки за

3 У вязи зоз тоту проблематику ше надрилоє єдно барз єдноставне, але источашне барз важне питанє: прецо дасдни людзе науча други язик швидко и легко, а другим ше то не удава, гоч им дати исти можлівосци? Розлики у способносцох за ученє язика то не могу зошицким пояшніц, бо кажде муши мац одредзену базичну способносц за ученє язика, понеже ше му удало научиц перши язик. Двоязичносц виразни вариябилни феномен и спада до гевтих сегментох стварносни у хторих не легко обачиц законїтосци и на основи поєдинечних вигледованьох окончиц сигурни пообшованя. Неоправдани генерализації можліви и прето же ше при вигледованю ефектох двоязичносни часто руша од дзепоедних барз широких експлицитно або, частейше, лем имплицитно присутних предпоставкох хтори у тей форми барз чежко провериц. У преучованю процесу прилапїованя другого язика обачене же успех, попри способносни, у велім завиши од мотивованосци за ученє. Особи хтори маю ткв. интегративну мотивацію, посцигну лепши успех од гевтих зоз ткв. инструменталну мотивацію. Интегративна мотивація значи вельо вещей од здобуваня вокабулара и бешедних навикнуцох нового язика: вона значи и порихтаносц прилапїц и нови форми справованя и обичаї членох другой язичней групи. З другима словами, муши ше премосциц не лем лингвистичну, але и гевто цо би ше могло наволац – культурну барьеру.

4 У литератури, як и у дружтвеней пракси, ище вше нет єдинствене становиско о тим же цо то, у ствари, мацерински язик. За єдних то перше научене и основне средство комуниковања, за других то язик зоз хторим бешедни представитель у одредзеним периодзе свойого живота влада лепше як зоз своїм /ткв. доминантни язик/. Велі представителе того або гевтого народу або националней заєдніци предлужую, по традиції, приписовац себе тот язик як мацерински, а од самого народзєна не знаю язик своей националносни, але хасную други язик. Як мацерински би, значи, требало тримац гевтот язик зоз хторим бешедни представитель влада лепше як зоз другим и на хторим може не лем шлєбодно комуниковац у вербалних интеракційох, але на хторим ше оддва його думкови процес.

шички язики, а друге – гу розяшньованю питаня же як специфични риси язичней системи формую видзене швета при тих цо ше звикли виражовац на датим языку.

Велька мобилносц тих бешедних представительох и їх интензивне уключоване до дружтвених и индустрийних цекох (попри мощного уплїву средствох масовного комуниковања), значи, приводзи до интензивного хаснованя векшинского язика, як єдиногo средства спорозумїованя звонка фамелийного кругу, цо отвєра драгу гу напущованю мацеринского язика и, у конєчней консеквенци, гу траєню иденитету етнїчней припадносци⁵.

***

Забуване мацеринского язика предствая, у ствари, обраєну копию од процесу учєня странского язика (або аж и язика дружтвєного штредку). Забува ше, насампредз, пасивну часц словнїка, а активна преходзи до пасивней; вирєченє постава єдноставнейше; охудобнєе ше виражованє у розгварки о тємох звонка каждодньового живота, а – з другогo боку – интерферентни зявєня на лексичним и синтаксичним уровню, та аж и на морфологийним, поставаю призвичаєни. Фонологийни состав, медзитим, остава найпостоянши.

Гєнетска зродносц (подобносц) сербского и руского язика ше, вшєлїяк, находзи у позитивней корєлациї з високим ступнєм интерференциї хтора ше, з розличними формами адаптациї, окончує на шипцких язичних уровнях, од фонетского, морфологийного, семантичного и синтаксичного, по калки и чисту субституцию цалих фразох.

У формалних ситуацийох, дзе присуєтво институционального фактора євидентнейше, а особлїво у писаним языку хтори преєрпєл лекторски и редакторски интервенциї найрозличнейших файтох, уплїв сербского язика зведзєни углавним на *язичнє пожичованє*, як резултат предпоставєней виразней моци пожичєного слова, а неформални ситуацииї предстваяю *уходни дзєвери* за мишанє або аж и замєньованє язика.

Язык бешедних представительох руского язика у неформалних ситуацийох ше, значи, нашол у функциї *патоа*, тє. язичней норми *хтору ше нє хаснує за литературни, та анї за урядово потреби*, хтора огранїчєна на неформални ситуацииї, до чогo нє привєдли, нїяким концом, институционални забрани; напроцив, алє нєдостаток чувствєва важнєйшей потреби за даяку функцию тєй бєшєди.

5 Тот корпус випитованих би трєбал буц предмет єднєй обсяжнєйшей студиї. Ту вишєшена, розуми ше, лєм глобална констатация, без аналитичного обробку податкох и приказованя квалитативних и квантитативних указательох. Вшєлїяк же потребни детальнєйши випитованя хтори би мали як циль з квантитативними указателями корєлациї мєдзи ступнєм образованя вообшє, а на мацеринским языку окреме, и мєдзи фреквенцию хаснованя мацеринского язика и язика дружтвєного штредку, описац стан и квантитативно вианализовац язичну продукцию на институциональным и индивидуалним уровню, та випитац корєлацию мєдзи квалитативними указателями язичней продукциї и хаснованьом язика. Най би то мула тєма за студєнтох Одсєку за русинистику и їх мєнторох хтори би их унапрямєли на тоту барз интересантну (а, поправдзє, алармантну) обласц социолингвистики.

З другого боку, стандартни руски язык ше – у процесу язичного планованя у рамикох практичної лингвистики свидомо, систематично и дошлїдно прибіжує гу сербскому стандартному языку, цо твори єдну типичну диглосиялну ситуацію з опозитнима полами (варіететами): *асимілована бешеда* (хтору би ше могло тримац за „діялект” сербского языка – не Руснаци часто гваря – као српски, само мало умакшано) и *литературни язык* на хторим, практично, ніхто не бешедує (але пише!).

Члени штреднього и младшого генераційного пасма рускей язичней заєдніци не лем же здобули звик без почежкосцох примац и продуковац информации и на сербским языку (такповесц ані не обачую пременку кода), але аж у дзепоедних комунікаційних сферах, комунікация на сербским языку за ніх приступнейша як на руским языку.

Тото ше, у першим шоре, одноши на сферу админістративно-правного контактованя, та и на сфери узкофахових и наукових порученьох и вообще на сфери у хторих бешедни представителе руского языка примарни информации доставаю углавним на сербским языку. У їх язичней свідомосци за тоті сфери фиксовани першенствено сербски язык, а применюване руского языка за тоті комунікаційни потреби найчастейше значи даяку файту прекладаня зоз сербского языка и прави комунікаційни завадзаня векшого або меншого ступня. Значи, твори ше окремна файта *диглосії* (за розлику од скорей спомнутей на релациї: *асимілована бешеда / литературни язык*) спричинена, з єдного боку *зоз звонкаязичним контекстом* (бо, за означоване специфічносцох нашей дружтвеной стварносци у руским языку не вше єст одвитујуци язични средства; значи, муши ше их твориц на штучни способ, або, як найчастейше зна буц у найширшей пракси, пребера ше их зоз сербского языка, з одредзенима морфофонологийними адаптациями, або ше комунікация окончує на сербским языку), а – з другого боку – з *недостаточну компетенцію комунікації* на руским языку о одредзених специфічних темах (роби ше о недостаточним познаваню функционалних стилах сучасного руского языка, односно узкофаховей терминології).

Значи, условно наволана *диглосия ситуацијного типу* зявює ше при бешедних представителюх рускей националней заєдніци штреднього генераційного пасма зоз урбаних гетерогених штредкох и на релациї двох языкох: *сербского* и *руского*, при чим одлучуюцу улогу ма, окрем ступня двоязичносци собешеднікох, и тема розгварки.

За сербски язык, у ситуациї кед обидвоме собешедніки рускей националносци, Руснаци ше опредзелюю кед у питаню теми з узкофахових обласцох, понеже на тим языку здобули образованє и зоз нїм ше служба при окончованю своїх роботних задаткох, цо значи же социологийни условия руского языка и екстралингвистични контекст у велїм одредзую одношене бешедних представителюх руского языка гу сербскому.

Дистрибуція хаснованя мацеринского языка и языка дружтвеного штредку, значи, розгранічена и провадзи нормалне розподзельоване хаснованя у случайох двоязичносци у хторих еден язык ма дружтвене пресцигнуце (доминацию), або у одвитующих случайох диглосії.

Почежкосци у комуникації кед бешеднік, у ствари, преклада у себе зоз сербского языка (на хторим ше одвива його думкови процес) на руски язык представляю и лексични и поняцово пражніни хтори ше одноша на ситуації кед сербски язык лексикалізує одредзени аспект звонкаязичней стварносци (те. ма лексичну єдинку хтора го виражує), а руски язык не ма лексичну єдинку зоз хтору би тот аспект виражел. Илуструєме того на прикладох номинализаций родзинских одношеньох як цо у сербским языку *стриц, ујак, нећак, братанац, сестрић, заова, јетрва* итд., дзе руски язык муши описовац тоти одношеня (оцов брат, мацеров брат, шестров син, братов син, мужова шестра, мужового брата супруга итд.). З другого боку, руски язык, наприклад, строго розгранічує сербске дієслово *прати* при меновніках як цо *руки, власи, зуби, судзина, шмати*, дзе за каждую поединечну ситуацію хаснує одвитующе дієслово: *руки ше умива, власи ше змива, зуби ше чуха, судзину ше помива, шмати ше райбе* итд.

Присловки, фрази и окаменени вирази тиж припадаю лексичней часци языка и вимагаю окремну увагу. Ясне же ше тоти вирази з буквалним прекладаньом претворюю до шлебодних виреченьох, часто шмишних и без смисла (напр. нашо *вируцовац дакомо дацо на очи* – по сербски *избацивати на очи* не значи ніч; нашо *на тот завод* – по сербски повесц *на овај завод* тиж не значи того цо зме сцели повесц; нашо *ніч по нім* – тиж так). Прето ше вирази того типу не шме прекладац так же ше заменї часци язичного материялу зоз хторого су зложени, але у цалосци – присловку за присловку (напр. сербска присловка *Ко другоме јаму копа, сам у њу пада* у нашим языку пренешена з другима язичними средствами: *Хто другому жичи, сам ше покалічи*, або обратно – руска присловка *Пать за себе, будзе з тебе*, у сербским языку глаши *Уздај се у се и у своје кљусе*).

У граматики, як и у лексики, єст опасносци од фалшивих парох хтори условени з форму граматичней категорії, з ей назву и значеньом. Же би ше того обкервало, потребна психологийна порихтаносц двоязичного бешедніка на траспоноване єдних граматичних єдинкох до других, хторе подрозумює преруцоване єдней граматичней єдинки руского языка до даякей другой язичней єдинки у сербским языку. Применовніки и применовнічки конструкції, понеже маю и своєю лексичне значене, а ноша и граматичне значене и припадково одношеня, тиж барз часте интерферентне зявене кед ше преклада зоз сербского на наш язык. Понеже значене применовніка повязане з припадком меновніка при хторим стої, у прекладним одношеню медзи двома синтетичними языками (як руски и сербски) вяза медзи припадковима и применовнічкими значенями барз непоштредна, та є праве пре генетску зродносц тих двох языкох – виложена интерференції у обидвох напрамох.

Порихтаносц двоязичного бешедніка зачерац граматични файти словох зоз руского языка зоз даякими другима файтами словох пре посциговане прекладней еквиваленції – найчастейше у функції керованя фалшивих парох. Прекладаючи меновнік з меновніком, прикметнік з прикметніком, дієслово з дієсловом итд. бешеднік прешвечени же єдинки (файти словох) хтори ноша исту граматичну етикету муша мац и исту функцию. Забува ше же кажди язык ма свою дистрибуцию функцийох и значеньох по єдинкох своєї системи и же погришне обчековац же ше дистрибуция сербского языка „пресликуе” до єдинкох з исту назву у руским языку.

Кед тото знаме, а то лем часточка того цо бизме мали знац, опитаме ше сами себе: цо далей?

Лингвистичне пожичоване таке старе як и сам язык, бо языки, як и култури, ридко кеди самодостаточни. Цек пожичованя звичайно єднобочни, понеже розликуеме, як зме гварели, *висши, доминантни, и нїзши або подредзени* язык. Тото ше, вшелїяк, не одноши лем на нашу руску националну заєдніцу; ситуація така у векшини вецейзичних заєдніцох дзе закон вельких числох одредзує и язичну доминацію. Контактна лингвистика дава вецей файти подзеленьох пожичених словох з языка давателя до языка примателя.

Перши способ то *описоване словох* превжатицх зоз сербского языка: **бунцање** бешедоване у сну; **дојенче** дзецко цо цица; **хематом** вилів креви до тканї; **тепање** гуторене на розмазовацо, розмазуюца бешеда;

Други способ прекладаня то *хасноване народних словох* як еквивалентох за сербски слова и вирази: **безубост** шербатосц; **брис** сперанїна; **црни пришт** поколваров вред; **подноктица** обишка; **жгаравица** пече зага;

Треци способ прекладаня то *даванє латинского слова* як еквиваленту и источасне *пояшньованє з рускими словами*: **фиктиван** фиктивни, видумани, уображени; **филтер** филтер, прецадзочач; **флора** флора, множество бактерийох на єдним месце; **фобија** фобия, нерозумни страх;

Штврти способ прекладаня то *хаснованє лем латинских словох* як еквивалентох: **блазнивост** делирий; **богиње** рубеола; **сушица** туберкулоза; **доброћудан** бенигни;

Пияти способ прекладаня то *хаснованє латинских еквивалентох* за латински слова: **адреналин** адреналин; **афект** афект; **хемоглобин** хемоглобин; **вакцина** вакцина;

Шести способ прекладаня то *калкованє* зоз сербским синтаґмами: **јагодица ува** ягодка уха; **кичмени стуб** похребцинов слуп; **мождане коморе** мозгово комори; **застој крви** застој креви.

Знаме же анї єден язык не ма таки арсенал лексемох зоз хторого вше мож вицаговац домашнї слова. Познате же ше науково круги других, та и вельких народох и языкох, як цо наприклад немецки, анґлийски або французки, тиж намагали одбарнїц свой язични интеґритет и зоз шицкими силами зоперали

уходжене словох и язичних манирох зоз цудзих языкох. Медзитим, язична наука, голем тота цо не обнята зоз страсцами и предрозсудами, не находзи аргументи за твердзєня по хторих странска лексика незаобиходно нагриза корпус языка примателя. Не треба доказовац же нови язични материал, гоч цудзи гоч домашнї, кед ше склада у системи або кед є у ней прилапени як валидни елемент спорозумйованя и комуникациї, не може нїяким концом буц чкодлїви, руйнуюци. Напроцив, того цо доприноши язичному виражованю и спорозумйованю, а не загубює основни прикмети язичней системи, представля важни елемент збогацованя комуникациї и доприноши прогресивному процесу язичного розвою и модернизациї, а не його назадованю и регресиї.

Алє, не шицко лем у терминох и виразох. Потребна свидомосц чувац и розвивац власни язык, бо – як го будземе чувац, так нам длуго будзе тирвац. А, почач бизме мали у фамелиї.

* * *

Дзецку хторе жиє у двоязичним окруженю анї кус не чудне же дзепоедни бешедує на єдним, а други на другим языку, та анї того же дзепоедни бешедує и на єдним и на другим языку, алє ше зачудує кед ше собешеднїк озве гу ньому на языку хтори воно не вяже за того собешеднїка, тє. на языку на хторим собешеднїк звичайно не комуникує з дзецком.

Родичи хтори жию у етноязично мишаним малженстве часто маю дилему чи свойо дзєци воспитовац двоязично, чи ше определїц за єден язык, и то за гевтот язык хтори, по їх думаню, будзе хасновитши дзецку у живоце. Дзепоедни ше аж боя же дзецко хторе прилапое два языки не научи анї єден язык як ше тому спада. Други заш думаю же источасне прилапйованє двох языкох барз вельке обтерхованє за малє дзецко. Кед маме у оглядє цо ше збува у главки дзєцка хторе прилапое два мацерински языки, можлївосци хтори воно ма же би свою язичну креативносц у велькей мири розвило, його способносц розликовац языки и схопносци яки виражує у комуникациї зоз своїма собешеднїками, спомнути страхи и предрозсуди у вязи з двоязичним воспитаньом ше автоматски виключую.

Тема о хторей треба роздумовац то условия у яких дзецко рошне и їх уплїв на двоязичне воспитанє дзєцка. Од тих условийох у родительским доме барз завиши як ше двоязичносц дзєцка будзе розвивац и як будзе уплївовац на його когнитивни, емотивни и етични розвой. Несогласносци родичох коло двоязичного воспитаня, пристрасни становиска о языкох, нетолерантне справованє у одношеню на хаснованє єдного або другого языка и други конфликтни ситуациї етно-язичней природи легко можу загрозиц двоязичносц. Ту ше звичайно поставя питанє: цо родичи сцу посцигнуц з таким воспитаньом. Дзецко хторе ше воспитує двоязично же би поступне заменело традиционално фамелийни язык з другим языком хтори ма векшу перспективу у дружтве, здобува двоязичносц хтора ше од самого початку розвива на чкодуну традиционального фамелийного языка. Родичи хтори так воспитую дзецко звичайно того робя прето же би їх дзецко лепше звладало

јазик хтори му, по їх думаню, будзе потребнейши у живоце. Же би ше еден јазик лепше звладало, не треба занедбац розвой другого јазика, бо розвой едного јазика не загрожуе розвой другого. Напроцив, викладане дзецка уплїву вецей јазикох представя звекшану стимулацию хтора позитивно дїйствуе на общи когнитивни розвой, а то подрозумюе и бешедни розвой дзецка. Двојазична ситуација дава дзецку рижнороднейше и богатше искусство и помага му роздумовац на абстрактнейшим уровню. Двојазичне дзецко скорей постава свидоме неповязаносци медзи назву слова и його значеньом, та роздвоюе змист словох од їх форми. Дзецко не треба подучовац: важне же би јазики представяли розлични особи хтори нїгда не шму заменїц свойо улоги (напр. мац ше оздзива гу дзецку лѐм по сербски, оец лѐм по руски итд.). Таки способ двојазичного воспитаня ше указал як успишни, та методу една *особа – еден јазик* препоручую велї фаховци за вчасну двојазичносц и у шведе и у нас, а успишносц такого приступу потвердзую и випитованя у наших штредкох. Кед обидвойо родичи робя тото у догварки и у атмосфери розуменя и толеранциї, таке справоване одвитуе розвою адитивней двојазичносци хтора доприноши зачуваню руского јазика.

Мр Хелена Међеши

ДВОЈЕЗИЧНОСТ У РУСИНСКОЈ НАЦИОНАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

Резиме

Економски и културни живот у заједништву довео је до масовног српско-русинског *билингвизма*, чије су природне последице – *интерференција* и језичко мешање с једне, и унутарјезичка и међујезичка *диглосија* с друге стране. Код говорних представника русинског језика средњег генерацијског слоја из етнички и језички хомогених руралних средина доста затвореног типа ради се о *касније стеченој двојезичности*, а код припадника русинске националне заједнице из хетерогених, и урбаних и руралних средина, *двојезичност је рана*.

Слабије покретљиви припадници русинског језика у затвореним руралним срединама углавном задовољавају потребе у оквиру свог језика, боље су очувани од асимилације и дуго чувају свој језик. Међутим, њихов језик остаје на нивоу *уговора* и није одговарајући за комуникацију на свим нивоима друштвеног контактирања.

Код говорних представника русинског језика који су на неконтролисан, природни начин постали двојезични у раном детињству и школовање завршили на српском језику, долази у каснијем периоду до *доминантне двојезичности*, тј. до бољег познавања српског него русинског језика.

Helena Medješi

BILINGUALISM IN THE RUSYN (RUTHENIAN) NATIONAL COMMUNITY

Summary

Economic and cultural life in community led to massive Serbian-Ruthenian bilingualism, whose natural consequences are interference and linguistic influence on one side, and inter-lingual and cross-language diglossia on the other. The language of the Ruthenian language representatives who originate from the middle age layer within the ethnically and linguistically homogeneous, rather closed type of rural environments is of a late acquired bilingualism type, while the language of the members of the Ruthenian national minority who originate from heterogeneous, urban, and open type of rural environments, is of early bilingualism.

Poorly mobile members of the Ruthenian language within a closed, rural areas generally satisfy their needs using their own limited language frame, and they are better preserved from assimilation. They have kept their language for a long time. However, their language remains at the level of speech, and is not suitable for communication at all levels of social contact.

The Ruthenian language representatives who have acquired bilingualism in the uncontrolled, natural way, usually became bilingual in their early childhood, and completed their education in the Serbian language. Such representatives came to a later period of dominant bilingualism, i. e. they have a better knowledge of the Serbian than Ruthenian language.

ДВОЯЗИЧНОСЦ ПРИ РУСНАЦОХ

Искусства Дружтва за руски язык, литературу и культуру¹

Абстракт: Дружтво за руски язык, литературу и культуру выдава свой гласник „Studia Ruthenica”, але рушаюци од структури членства Дружтва, зоз хторих $\frac{1}{4}$ не Руснаци, а тиж и од мишаного жительствова у такповесц шицких штредкох дзе жию Руснаци, значна часц видавательней діялносци ше обявюе двоязично – по руски и сербски, а тиж и на других языкох: мадярским, горватским, англійским, латинским итд. Дружтво выдава кніжки и публикации у рамикох седем едиційох, а то: *Образованє, Предшколске вихованє, Литература, Словніки, Катедра, Подобова творчосц и Одняте од забуца*. Виданя ше друкуе з помоцу финансијних средствох Дружтва и почитовательох руского языка, литератури и культури з иножемства.

Ключни слова: двоязичносц, едиції, руски, сербски, кніжки, публикации, язык, литература, каталоги, промоції.

Дружтво за руски язык, литературу и культуру основане 4. децембра 1970. року у Новим Садзе. Гоч Руснаци у Войводини и Републики Сербії маю вецей образовни, културни и други организациї и институциї, робота Дружтва за руски язык, литературу и культуру, хторе ше ангажуе насампредз на виучованю и дальшим розвоју руского литературного языка, у подполносци оправдуе својо блізко пейцдеценијне постојане.

Основни напрямки роботи Дружтва, рушаюци од програмней ориентациї Руского народного просвитного дружтва, РНПД (*основаного 2. 07. 1919. року у Новим Садзе, кед за основу руского литературного языка вжата бешедна бачванско-сримских Руснацох*) и литературней творчосци др Гавриїла Костельника, дали професоре языка и литератури: Гавриїл Г. Надь и Микола М. Кочиш, перши председател Дружтва (од 1970-1973. рок), а тиж и писателе Василь Мудри, Дюра Папгаргаї, публициста Дюра Варга и други сотрудніки у обласци руского языка и литератури.

Дружтво за руски язык, литературу и культуру ма 1255 членох, з чого 1023 порядни, 126 почесни и 106 помагаюци члени. Члени Дружтва насампредз културни и просвитни творителе (наставніки, професоре, педагоги), писателе, новинаре, публицисти, прекладателе и други почитователе руского языка и литератури хтори творя у вецей як 30 местох у Войводини (Република Сербия). У

---

¹ Пречитане на Округлим столе „Двоязичносц при Руснацох“ з нагоди 10. рочниці роботи Заводу, 27. 10. 2018. року у Заводзе за культуру войволянских Руснацох, Нови Сад

почесним чланстве були, або су и тераз, вецей слависти-русинисти и почитователе руского языка зоз жеми и иножемства: др Свен Густавсон (Шведска), др Иштван Удвари (Мадярска), др Александр Д. Дуличено (Естония), др Митар Пешикан и др Душан Дрляча (Београд), др Йован Ёркович, др Михайло Палов, др Чедомир Попов, др Любивоє Церович, др Мелания Микеш и др Магдалена Веселинович Шулиц (Нови Сад) итд.

Робота Дружтва ше одвива прејг фахових целох (*лингвистична, за скарб*), прејг секцийох у Новим Садзе, Коцуре, Руским Керестуре, Дюрдьове, Вербаше, Шидзе, Кули, Новим Орахове, Бачкей Тополї, Сримскей Митровици, Београдзе, Господїнцох, Бачинцох, Беркасове, Бикичу, Суботици, а тиж и поштредно, у сотрудніцтве зоз членми Дружтва, у Петровцох и Миклошевцох (Република Горватска), у Канади, а тиж и других штредкох. Дзекуюци діялносци Дружтва, руски язык у велькей мири систематизовани, а прекладательни служби, средства информованя и видавательни институциї успишне діявуют дзекуюци насампредз помощи хтору доставаю зоз Дружтва. Дружтво организатор або соорганизатор наукових и фахових сходов, трибинох, округлих столох: отримани 5 науково-фахово сходи у рамикох Дньох Миколи М. Кочиша, чий резултат значне число публикацийох хтори ше хаснує як приручїки у обласци руского языка, лїтератури и у прекладательстве.

Дружтво ше стара о подзвигованю язичней култури дзецох и школярох и з тим у вязи сотрудзує з компетентнима институциями образованя, култури и за национални меншини. Прилапени и реализує ше вецейрочни проєкт под назву „Розвиване, очуванє и унапредзованє руского языка дзецох и младежи” (1996-2018). Дружтво од 2000/2001. школского року организатор републичного, а од 2009/2010. школского року и медзиокружного змаганя з руского языка и язичней култури основних школох. Починаюци од 1994. року, отримую ше стретнуца руских школох (отримани 25 стретнуца), а од 2005. року ше у обласци виучованя мацеринского языка наставнїком руского языка додзелює награду з меном проф. Гавриїла Г. Нады (додзелени 10 награди).

У рамикох сотрудніцтва зоз предшколскима установами и основними и штреднїма школами у Войводини, пошвещена увага виучованю руского языка як виборного предмету з елементами националней култури у штредкох дзе пре мале число дзецох и школярох нет можлївосци организовац порядни воспитно-образовни активносци и наставу на мацеринским языку. Зоз тоту наставу облапени понад 300 школяре у вецей як 30 основних школох у 14 населених местох Руснацох, а то: Нови Сад (14 школи), Вербас (3), Кула (2), Бачка Тополя (1), Нове Орахово (1), Савине Село (1), Господїнци (1), Сримска Митровица (1/5), Шид (2) з подручима оддзелєнями у Бачинцох, Беркасове и Бикичу, а у иножемстве у Норт Бателфорду у Канади. Руски язык ше як виборну активносци дзецох предшколского возросту организує (у єдним обекту ПУ) у Новим Садзе.

На штреднім ступню ше руски язык як факултативни предмет виучуе у Новим Садзе и Шидзе.

Дружтво за руски язык, литературу и культуру видава свой гласнік од 1975. року хтори перше мал назву „Творчосц” (вишли 13 числа „Творчосци”), а од 1988. року виходзи под назву „Studia Ruthenica”. Видруковани 23 числа часопису „Studia Ruthenica” (ведно 36 гласніки).

„Studia Ruthenica” ше од 22. октобра 2018. року находзи на википедії https://sr.wikipedia.org/wiki/Studia_Ruthenica. Окрем гласніку „Studia Ruthenica”, Дружтво видава и други кніжки и публикації у рамикох седем едиційох, а то: *Образованє* (обявени 11 наслови), *Предшколске вихованє* (10), *Литература* (8), *Словніки* (3), *Катедра* (3), *Подобова творчосц* (19) и *Одняте од забуца* (22). Виданя ше друкуе з помоцу финансійних средствох Дружтва, компетентних институційох и почитовательох руского языка, литератури и культури з иножемства. Рушаюци од структури членства Дружтва, зоз хторих $\frac{1}{4}$ не Руснаци, а тиж и од мишаного жительствова у такповесц шицких штредкох дзе жию Руснаци, значна часц видавательней діялносци ше обявюе двоязично – по руски и сербски, а тиж и на других языкох: мадярским, горватским, англійским, латинским итд.

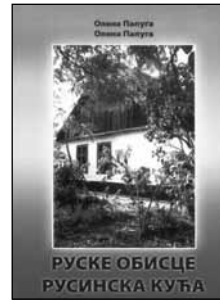
Так наприклад од 11 насловох з едиції *Образованє*: 5 обявени по руски, 3 по руски и сербски, 2 по руски, сербски и горватски и 1 по руски и англійски. У едиції *Предшколске вихованє* шицки наслови видати по руски, лем една сликовніца по сербски. Едиция *Литература*: 5 кніжки по руски, 2 по руски и сербски и 1 у чалосци по сербски. Едиция *Словніки*: еден словнік вишол як сербско-руске виданє, еден як сербско-латинско-руске и еден як сербско-руско-латинско-англійске. У едиції *Катедра* една кніжка вишла по руски и горватски, една по руски и сербски и една троязична - по сербски, руски и мадярски. У едиції *Подобова творчосц* една монография видата по руски, друга по сербски зоз прилогами по руски, а шицки 17 каталоги обявени двоязично - по сербски и руски. Едиция *Одняте од забуца* облапя 14 наслови по руски, 3 по сербски и руски, 2, односно 1 кніжка вишла (у двох виданьох) по руски, сербски и мадярски, а еден наслов у пририхтованю по руски и англійски. Треба наприклад спомнуц кніжки:

- др Душана Дрлячи (неруского автора з Београду) „Руснаци у етнографских записох” по руски,
- троязични сербско-латинско-руски словнік медицинскей терминології,
- штироязични сербско-руско-латинско-англійски словнік заштити рошлінох и животного штредку др Радмили Шовлянски, потим
- двоязичну кніжку „Русини у Сремској Митровици / Руснаци у Сримскеј Митровици”,
- два виданя троязичней кніжки по сербски, руски и мадярски, „Русини у Новом Орахову / Ruszinok Zentagunarason / Руснаци у Новим Ораховє”

-
- три двоязични кніжки Ирини Папуга по руски и сербски „Русинска гимназија / Руска гимназија”, Основна школа Бачинци и Русинска „Просвета“ / Руска „Просвета“ у Бачинцох,
  - двоязичну кніжку поезиї Гелени Гафич Стойков „Колевка и ноћ / *Коліска и ноц*” по руски и сербски и два сликовніци за дзеци з насловом „Сни малей Иринки спод єдней перинки“ по руски и „Снови мале Иренице испод једне дуњице“ по сербски, потим кніжку
  - Меланії Маринкович з Београду „Дати цвету живот / Дац цвету живот *Шид у мом сећању / Шид у моїм паметаню*” по руски и сербски,
  - два кніжки Олени Папуга „Руске обисце / *Rusinska kuća*“, хтора по руски и горватски обявена у Риєки и „Руске обисце / *Русинска кућа*“ по руски и сербски у Новим Садзе,
  - двоязичну кніжку Меланії Павлович „Белави лет / *Плави лет*” по руски и сербски,
  - *Гунгаризми у руским язичу* мср. Сенки Бенчик, обявени як окремна кніжка по руски, сербски и мадярски и у часопису *Studia Ruthenica* 17 по руски,
  - *Германизми у руским язичу* мср. Андреи Медєши вишли по руски у *Studia Ruthenici* 18
  - кніжка писньох мср. Зденка Лазора *Попатрунок*, видата по руски, з тим же автор ма исту под назву *Поглед* видату и по сербски у Шидзе,
  - два каталоги под назву *Стретнуца руских школах / Сусрети русинских школах / Susreti rusinskih škola* обявени зоз прилогами по руски, сербски и горватски,
  - кніжка Леони Лабош Гайдук „Цеплосц ділох, перли словох, Штирме діяче у култури зоз Шиду з презвиском Лабош“ видата двоязично по сербски и руски,
  - двоязична кніжка др Михайла Фейси, *Бешедуйме* по руски / *Говоримо русински*,
  - видата и кніжка др Гавриїла Костельника з назву Габријел Костелник *Поезија и проза* (преклади з руского на сербски язик), хтору зме мали чєсц представиц у Городскей библиотеки у Новим Садзе.

*

Промоциї других *горе спомнутих* кніжкох були у штредкох дзе о нїх писане, або одкадз походза авторе: у Београдзе (Етнографски музей, Саям кніжкох), Сримскей Митровици (Музей Сриму, Историйни архив Сриму), Бачкей Тополї (Дом култури), Суботици (Народна библиотека), Шидзе (Народна библиотека, Руски двор), Новим Ораховє (Основна школа, КУД „Петро Кузмяк“), Бачинцох (Основна школа), Вєрбаше (КПД „Карпати“), Кула (РКУД „Др Гавриїл Костельник“), Господїнци (Основна школа, Мєсна заєднїца), Дюрдьовє (Основна школа), на Сайме/салонє кніжкох у Новим Садзе, а тиж и у руских школах у Миклошевцох и Петровцох итд.

Ирина Папуга

ДВОЈЕЗИЧНОСТ КОД РУСИНА

Искуства Друштва за русински језик, књижевност и културу

Резиме

Друштво за русински језик, књижевност и културу издаје свој гласник *Studia Ruthenica*. Полазећи од структуре чланства Друштва, од који $\frac{1}{4}$ нису Русини, а исто тако и од чињенице да Русини у такоређи свим местима живе у мешовитим националним срединама, значајан број издавачке делатности се објављује двојезично – на русинском и српском језику, а исто тако и на другим језицима: мађарском, хрватском, енглеском, латинском итд. Друштво издаје књиге и публикације у оквиру седам едиција. То су: Образовање, Предшколско васпитање, Књижевност, Речници, Катедра, Ликовно стваралаштво и Отето од заборава. Издања се штампају уз финансијску подршку Друштва и поштовалаца русинског језика, књижевности и културе из иностранства.

Irina Papuga

BILINGUALISM OF RUTHENIANS

Experiences of the Society for Ruthenian Language, Literature, and Culture

Summary

The Society for the Ruthenian Language, Literature and Culture publishes its periodical *Studia Ruthenica*. Considering the structure of the membership of the Society, of which $\frac{1}{4}$ are not Ruthenians, and also the fact that the Ruthenians live in mixed national environments in all places, a significant number of editions is published bilingually, mostly in Ruthenian and Serbian languages. Editions are published in other languages as well, namely in Hungarian, Croatian, English, Latin, etc. The Society issues books and publications in seven editions: Education, Preschool Education, Literature, Dictionaries, Cathedra, Fine Arts and Saved from Oblivion. Publications are printed with the financial support of the Society for the Ruthenian Language, Literature, and Culture, and the supporters of the Society from abroad.

III

НОВШИ ВИДАНЯ, ОГЛЯДНУЦА И РЕЦЕНЗІЇ

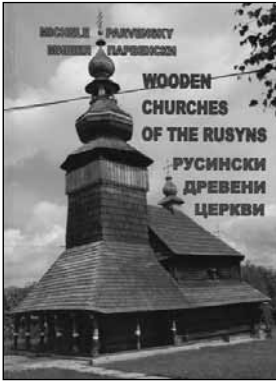
Гавриїл КОЛЄСАР, Канада

ДРЕВЕНИ ЦЕРКВИ – ДРАГОЦИНИ ПАМ'ЯТНІКИ РУСИНСКОГО СКАРБУ

(Dr. Michele PARVENSKY / Др Мишел ПАРВЕНСКИ:
WOODEN CHURCHES OF THE RUSYNS / РУСИНСКИ
ДРЕВЕНИ ЦЕРКВИ,

Дружтво за руски язык, литературу и культуру и Русински
видавельни центр зоз Канади, Нови Сад, 2018)

У новембре 2018. року видрукована (Максима Граф, Петроварадин) кніжка др Мишел Парвенски „Русински дрвени церкви”. Бул то заеднічки видавельни проект Дружтва за руски язык, литературу и культуру и Русинского видавельного центру з Канади. Кніжка ма 8 табаки, двоязична є, текст на англійским и нашим языку, богато є илустрована зоз вецей як 120 квалитетнима фотографіями у фарбох. Кніжка видата у едиції „Однате од забуца” и, вироятно, забера одну з найвисших позиційох у тей едиції, понеже ше з ню одніма од забуца дрвени русински церкви, прекрасни драгоцини каменчки у скарбу Русиных/Лемкох/Руснацох. Тримаме же треба

надпомнуц и факт же друковане кніжки помощи аж 10 спонзоре з Америки и Канади.

Авторка др Мишел Парвенски, вельки познаватель русинских дрвених церквох, вецей як 20 роки обиходзи, преучує и фотографує спомнути церкви на Горніци та и ширше, и трима о них преподаваня ширцом Америки по филиялох Карпаторусинского дружтва чийо шедзиско у Питсбургу у Пенсилванії. На своїх путованьох по валалох Лемковини, восточней Словацкей, на Закарпат’ю, у Україні и на сиверу Румунії др Парвенски утвердзела же єст вецей як 200 русински дрвени церкви. Шицки своєю сознаня и искуства о дрвених церквох панї Парвенскова ришела преточиц до тей кніжки, але на способ хтори читачом розумліви. Насампредз, зробела прецизнейшу класификацю церквох по їх архитетонских прикметох, потим анализovala їх екстериер и интериер, иконостаси, їх конструкції закрицох, турні, дзвоніци, файти крижикох на турньох, дзвери, облаки, надписи на ніх, та по файти древох зоз хторих вони правени и способи злучованя односно покапчованя часцох цо онеможлівйовало же би ше греди вишлісли зоз своєї

позиції. Найстарши церкви зоз XIV и XV вику, але векшина церквох будована у другей половки XVII и у XVIII вику. Окреме кед, после Ужгородскей униї 1646 року, Православна церква пременела свою потедишню юрисдикцину вирносц спрам патрарха у Царгородзе на вирносц папови у Риме, кед постала Униятска або Грекокатолїцка церква, теди на Горніци древени грекокатолїцки церкви масовно будовани. Вони ше, од тих часохла, розликую по єдним специфичним елементу: од давен-давна церкви на просторох штредней Європи мали традиційни православни русийски осемконцови трорамени метални крижи на турньохла. Долне рамено на крижу було нагнуте. Медзитим, после спомнутей Ужгородскей униї, на нововибудованих грекокатолїцких русинских церквох тото рамено **вше** ровне, без огляду чи ше церква находзи на Лемковини, у Словацкей або на Закарпат'ю. Кед видзице у даєдним валале на церкви таки криж, знайце же то бул або є и нешка русински валал.

Русински древени церкви класификовани у складзе з тим яку маю основу. Єст штири основни типи церквох:

- 1) Єдноладьова основа, хтора ма два просторїї – воздлуж положена ладя зоз местом за олтар на єй восточней часци;
- 2) Гуцулски тип, хтори ма у штрєдку основу у форми грєческого крижа;
- 3) Бойковски тип, хтори ма три просторїї з древа хтори вибудовани по осовини восток–заход. Штрєдня просторїя доминирує у самим будинку.
- 4) Лемковски тип, хтори настал зоз бойковского типу. Заходна хїжа з древа або „бабинец” (предворє дзе жени або баби шєдзели) доминує.

У другей часци кнїжки дате послєслово, та автобиография авторки, як и два таблїчки: список валалохла у хторих єст русински церкви и список валалохла зоз назначенима роками вибудови їх церкви (од 1338. по 1797. рок, „младши” церкви, будовани у XIX вику, не вошли до регистру).

Кнїжку провадзи и мапа до хторей авторка назначєла позиції церквохла у нешкайшей южной Польскей, восточней Словацкей, заходней України и сиверней Румунїї зоз актуалними державними гранїцами. Др Парвенски, потим, назначєла гранїци дакедишней Подкарпатскей Руси хтора єгзистовала и функционовала од 1919. по 1938. рок на чолє зоз русинским гувернером и з лимитованим ступньом автономїї у Чєхословацкей, и мож видзиц же ше вещей як 90% узначених церквохла находзи ПРАВЕ у тих историйних рамикохла дакедишней Подкарпатскей Руси. То було розумлїве, бо познати факт же церкви поставали центр живота за насправди глїбоко религиозни русински народ на спомнутих просторохла од XIV вику та по нешка и прето були найважнєйши будинки у русинских валалохла.

На концу кнїжки авторка др Парвенски написала: *Пах хтори дава древо, як и саму красу древа, не мож почувствовац у мурованих, сучасних церквохла Наздавайме ше же тоти древени церкви цо останю нерушени буду тирвац и идуци 300+ роки. Одношенє житєльохла валалохла у хторих тоти церкви будзе,*

уствари, одлучуюци критерий у погледзе того чи вони можу прежиц. Кажде хто видзи красни дрвени церкви хтори були вибудовани и хтори ше будуе у сучасности наздава ше же тото прешевечи людзох же тоти стари будинки муша буц зачувани. Кед опатрице на 100 и вецей роки стари фотографії церквох и замеркуеце же ше на нїх нїч значно не пременело, вец ше лєм наздавайме же ше подобне заключене годно направиц и о 100 роки.

БИОГРАФСКИ ПРИЗНАЧКИ

Мишел Парвенски народжена у варошу Потстаун у Пенсилванії, ЗАД. Їй родичи Джордж и Мери Парвенски мали штvero дзеци. Оцц бул познати дзияк и диригент церковного хору. Дзеци одмалючка дознавали о своїм русинским походзеню, знали аж и назви местох зохторих ше їх баби и дідове селели до Америки.

Мишел здобула магістерски ступењ на Универзитету у Питсбургу и Державним универзитету у Юти. На концу 1991. року здобула докторат на Колумбийским Пацифицким универзитету. Робела як професорка хемії у познатей приватней штредней школи The Pingry School у Мартинсвилу у союзней держави Нью Джерси. У медзичаше, дала стотки години добродзечней, волонтерскей роботи у Пайн Ридж резервату у Южней Дакоти, дзе жию Лакота Индианци. То найхудобнейше место у ЗАД. През рижни активности на набрала на тисячи долари за тот резерват.

У часопису Грекокатолїцкей Унії у Америки бул обявени напис о дрвених церквох русинского народу у Европи. Тота тема ю барз заинтриговала и жадала видзиц и преучовац тоти церкви. Року 1997. достала окремну стипендию же би почала преучовац и фотографовац дрвени церкви. У першим стретнуцу з церквами вона их полюбела и тота любов тирва вецей як 20 роки. По нешка утвердзела же ест вецей як 200 дрвени церкви на Горніци. Вельки є, превельки залюбенїк до шицког цо руске односно русинске. Каждого лета є у старим краю, у Лемковини, Словацкей або на Закарпатю.

Влеце 2002. року нащивела нашо валали у Войводини и, просто, очом не верела же на єдним месце жию телї Руснаци, же то таки красни, вельки валали. Була одушевена зох нашими церквами, окреме зох катедралну керестурску церкву и Водицу, зох свадзбу и старима немецкими хижами у Коцуре, зох Фестивалом „Червена ружа”, и утвердзела же керестурски теметов найвекши руски/русински теметов на швецe.

Член є Карпаторусинского дружтва Америки (шедзиско му у Питсбургу) и була, як волонтер, менаджер за маркетинг.

КРАШНЄ ТО ЗНАЦ И ПО РУСКИ

Концом октобра того 2018. року, Дружтво за руски язык, литературу и культуру з Нового Саду, у Едициї *Образванє* (11), видало ише єдну барз хасновиту кнїжку. То двоязична кнїжка „Бешедуїме по руски / Говоримо русински” проф. др Михайла Фейси.

Потребу за таким приручником чувствує ше уж даскельо децениї, насампредз од запровадзованя курсу *Руски язык* як виборни за студентох студийних групох Филозофского факултету у Новим Садзе, але и за школярох з мишаних малженствох, школярох хтори жию у национално мишаних штредкох, та и за одроснутих хторим голем єднен родитель Руснак, а хтори у живоце не мали нагоду научиц ше бешедовац по руски. И не лем за тих хторим єден родитель Руснак, але и за тих цо знаю по сербски а жию медзи Руснацами и жадаю ше научиц по руски. Тиж так и за науковцох язичного унапряменя, окреме славистох хтори жадаю научиц руски язык або го виучовац як єден зоз славянских язикох (наприклад, проф. др Александр Д. Дуличенко з Естонїї, мр Канаме Окано з Жеми виходзацого слункаи велї други цо о нашим язику знаю вещеї як ми сами).

У тим руско-сербским приручнику *Бешедуїме по руски / Говоримо русински* єст 25 поглавля. Каждє поглавє зложено з одредзеного числа виразох на дату тему, як наприклад I поглавє „Поздрави” (по руски и по сербски); II поглавє „Представяне и нашиви”; III Молби, дзекованя, пребачованя, несподзиваня; IV Питаня; V Розумене; VI Хвиля; VII Днї, мешаца, рочни часци, швета, датуми; VIII Числа; IX Час; X Дньови порядок; XI Фамелия и товарише; XII Дом; XIII Єдзене; XIV У варошу; XV Забава; XVI Церква и святочности; XVII Школа и учене; XVIII Напрями и география; XIX Робота и професиї; XX Путованє; XXI Здраве; XXII Урядово роботи; XXIII Звичайни мена; XIV Язык за дзеци; XV Живописни вирази; после чого дати Граматични призначки и Призначка о авторови.

Од шестого поглавля у кнїжки додати дополнююци списки словох хтори унапрямени на обезпечованє помоци читачови же би преширел свой словник. Гу тому, направена и своєродна поровнуюца руско-сербска граматика у хторей зложени таблїчки основних деклинацийних (за меновнїки, заменовнїки, прикметнїки и числовнїки) и кон’югацийних моделох (за дїєслова), як и списки

найчастейших прикметнікох, дієсловох, применовнікох и злучнікох. Тоти важни граматични інформації помагаю тим цо ше сцу научиц по руски формовац вельо вецей виреченя и вирази як цо би могли лем на основи того цо им понукнуте у предходних поглавйох, а авторова намира була унесц до приручніка сучасну тематику, односно приблїжиц бешеднік гу нешкайшим хасновательом.

За Одзелене за русинистику окреме важне же ше на рочним уровню привяюу штредне коло штераецц студенти хторим мацерински язык сербски, а руски вибрали виучовац у рамикох виборного курсу хтори тирва штири семестри од А1. 1 уровня по А2. 2 уровень. Вериме же тот приручнік пополни недостаток литературы тей файти и же будзе на хасен у першим шоре студентом хтори сцу учиц руски язык на Филозофским факултету у Новим Садзе, але годни го хасновац и школяре зоз мишаних штредкох на основношколским и штредньошколским уровню хтори ше опредзеля учиц руски язык на факультативним уровню.

Часто ше питаме: чом даєдни людзе науча други язык швидко и легко, а други ше тото не удава, гоч им дати исти можлївосци? Розлики у способносцох за учене языка тото не можу зошицким пояснїц, бо кажде муши мац одредзену базичну способносц за учене языка, понеже ше му удало научиц перши язык. Вецейязичносц виразни вариябилни феномен и спада до гевтих сегментох стварносци у хторих не легко обачиц законїтосци и на основи поєдинечних вигледованьох окончиц сигурни пообщованя. У преучованю процесу прилапйованя *другого* языка обачене же успех, попри способносци, у велїм завиши од *мотивованосци* за учене. Особи хтори маю тkv. *интегративну мотивацію*, посцигну лепши успех од гевтих зоз тkv. *инструменталну мотивацію*. Интегративна мотивация значи вельо вецей од здобуваня вокабулара и бешедних навикнуцох нового языка: вона значи и порихтаносц прилапиц нови форми справованя и обичаї членох другей язичней групи. З другима словами, муши ше премосциц не лем лингвистичну, але и гевто цо би ше могло наволац – культурну бариеру.

Вигледованя потвердзели же ше кажди шлїдуюци язык єдного бешедніка легчайше учи: тоти цо знаю три язики, штварти им будзе легчайше научиц, тоти цо знаю штири, пияти им будзе ище легчайши итд. , а о тим як ше вецейязичним особом удава тримац телї язични системи оддвоєно же би не пришло до „мишаня” языкох, неурологове и лингвисти предпоставели же неурологийни системи двох языкох функционално так роздвоєни же з „уключованьом” єдного языка, други муши буц „виключени”. То тkv. модел „двоязичного функціонованя з двома преклопніками”, бо ше у нїм предпоставя же єст неурофизиологийни механїзем хтори зошицким виключує єдну язичну систему док друга у функції. Кед чує бешеду на єдним з языкох хтори зна, дво- або вецейязична особа автоматски декодує. У тим случаю вона ше справує як кед би мала преклопнік на початку своей язичней инпут-системи. Тот преклопнік функціонує независно од преклопніка виходней системи. Вимагане одвитовац на одредзеним языку

приводзи до автоматского уключованя системи кодованя за тот язык, а система декодованя за исти язык остава неактивна. Такой ше автоматски и независно уключуе инпут-система другого языка и на тот способ обидва языки источашне активовани.

Наздаваме ше же тот приручник найдзе драгу у своім хасновательом праве з интегративну мотивацию, бо знац ище еден язык, та гоч то и язык малей етнічней заедніци, значи єдну гвиздочку на лингвистичним небе вецей.

Не дармо ше гвари же – кельо языки знаш, тельо вредзиш.

Зоз промоції виданьох Дружтва 21. фебруара 2019. року у Новим Садзе

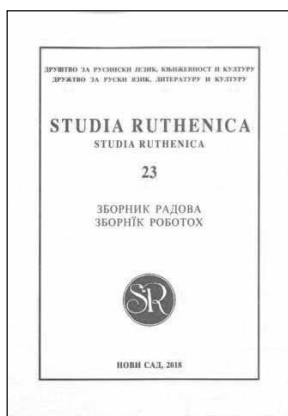

 Ирина Папуга, Нови Сад

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA”

23. число, Нови Сад, 2018, 262 боки

Дружтво за руски язык, литературу и културу (основане 1970. року у Новим Садзе) издава свой глашнік од 1975. року. Глашнік/рочнік по 1987. рок ношел назву „Творчосц”, а од 1988. року виходзи як „Studia Ruthenica”. Обявени 13 числа „Творчосци” и 23 числа часопису „Studia Ruthenica” (ведно 36 глашніки). Од трецого числа „Studia Ruthenica” виходзи як зборнік роботох.

У першей часци 23. числа Зборніку *Studia Ruthenica* (36. глашніку) обявени прилоги зоз Округлого стола, хтори у рамикох 27. Дньох Миколи М. Кочиша отримани 1. децембра 2017. року у Новим Садзе, под назву „Културологийни процеси у русинистики”. Сход мал два часци: у першей було слова о 140 роках народзена о. Дюра Биндаса (1877-1950) о хторим бешедовали Дюра Латяк, Дюра Биндас, др Юлиян Рамач, Любомир Медеши и Ирина Папуга. У другой часци о Културологийних процесох у русинистики представени вкупно 12 сообщена хтори пририхтали тото авторе: др Михайло Фейса, мр Славомир Оляяр, мр Канаме Окано, мр Гелена Медеши, мср. Сенка Бенчик, Михаїл Римар, Олена Планчак Сакач, Гавриїл Колесар, Елена Перкович, Соня Виславски, Миломир Шайтош и Леона Лабош Гайдук.

У другой часци, под назву Предшколске воспитанє и образованє було слова о

Сликовніцох за предшколски дзеци, хтори бешедовали Ирина Папуга и Дюра Латяк на схадзки Активу вихователкох 02. септембра 2017. Руски Керестур

У трецей часци ше находза прилоги о новиших виданьох и то о словнікох (2), о других виданох (3) и о виданох Дружтва (19). О Словніку руского народного языка писал др Юлиян Рамач, а о Русско-русинский словарь Блаженка Хома Цветкович и Григорий Миронов. О других виданьох писали: Юлиян Пап, мр Гелена Медеши и Мария Тот, а о виданьох Дружтва: др Оксана Тимко Дітко, мр Гелена Медеши, Блаженка Хома Цветкович, Дюра Лікар, Любомир Медеши, Люпка Варга Цвейч, Ирина Папуга, Александра Колбас, Серафина Макаї, Оля Балїнт, Оленка Русковски, мср. Сенка Бенчик, Серафина Яглица, Марина Сабадош, Мария Стрибер и мср Ана-Мария Рац.

У штвартей часци назначени здогадованя на Ксению Саламон, Дюру Лікара, Михайла Зазуляка, Любку Сегеди Фалц и Славка Загорянского.

У пиятей часци Рочніци и юливелї находза ше написи о: проф. Янкови Ердельови, Юлианови Д. М. Колесарови и о Гелени Гафич Стойков.

У шестей часци Награди и припознаня назначене же мср. Оля Яковлев, добитнік 10. ювелейного припознаня „Проф. Гавриіл Г. Надь“, а Владимир Салонски, Митровданскей повелї Општини Жабель.

Седма часц Хронїка Дружтва облапя написи/школски роботи школярох штредніх школах у Новим Садзе: Желько Сопка, Иван Чижмар и Давид Шанта о руским зику. Тиж дати и препатрунок активносцох Дружтва за руски язык, литературу и культуру зоз 2017. року, список членох Дружтва за руски язык, литературу и культуру и хто зоз уплату членарини помогол издаване „Studia Ruthenica“ 23, а тиж и список 20 авторох прилогох у часопису.

Зборнік роботох „Studia Ruthenica“ ма Редакцию у составе др Юлиан Рамач, главни редактор и члени др Александер Д. Дуличенко, мр Гелена Медеши, мр Ксения Сегеди, др Оксана Тимко Дітко, мср. Сенка Бенчик и др Михайло Фейса. Тексти у „Studia Ruthenici“ ше обявюю на руским язичу зоз резимеама по сербски и англійски. Прекладателе резимеох на англійски язык мр Славомир Олеяр и София Николаєвич.

*

Зборнік роботох „Studia Ruthenica“ ISSN 0354-8058 ше од 22. октобра 2018. року находзи на википедії и єдини є наукови часопис по руски хтори ма катеоризацию (M53) и хтори ше доручує/посила до Репозиториюму Народней библиотеки Сербії у Београдзе, а тиж и Министерству просвитим науки и технологійного розвою Републики Сербії. Издаване „Studia Ruthenici“ 23 финансійно потримали: Покраїнски секретарият за культуру, явне информоване и сотрудніцтво з вирским заедніцами и Городска управа за культуру Нового Саду, а тиж и Покраїнски секретарият за образоване, предписаня, управу и национални меншини-национални заедніци и Национални совет Руснацох на чим им на тот завод щиро дзекуеме.

Любомир Медєши, Канада

АВТОР У НОВИМ ШВЕТЛЄ РУСКЕЙ ЛИТЕРАТУРИ (Михайло Горняк, *Паметанє и забуванє*, Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад, 2019)

Дружтво за руски язык, литературу и культуру ше подняло видац єдну часц писаних роботох Михайла Горняка и на тот способ читачом по руски ошветлїц недосц познати бок автора хтори медзи Руснацами переважно познати лєм як амбасадор, дипломата. Тераз уж значни фонд виданьох Дружтва потвердзує же видаватель на дїялносц того нашого руского здруженя фаховцохи почитовательох рускей култури, кед слово о литератури (не лєм фаховей), унапрямена на афирмованє нових написох хтори, гоч яки квалитетни, при других видавательох по руски занедзбани. Источашне, Дружтво афирмує авторох за яких потвердзене же им руска култура, руски язык, руска традиция, у примарним фокусу власного дружтвеного ангажованя.

Михайло Горняк скоро цали свой роботни вик препровадзел у державней дипломатскей служби, аж по ранг амбасадора (прето го Руснаци ословйовали як „наш амбасадор”, єдини медзи Руснацами такого фаху). По старши свойо роки невелиь писал у литературним жанру, та прето вибор його написох хтори повиберала Редакция одкрива же Михайло Горняк, медзии иншима позитивними прикметами, бул талантовани писац за красне читанє. Попри приємного читаня, одкрива ше єден нови швет, нове, иншаке патрене на живот, як цозме уж прзвичаєли найсц у литератури по руски.

Описуюци Япон и Китай, Михайло Горняк прецизни як вигледовач и аналитичар (можлїве же по методологїї дипломатїї прецизни), але му источашне замеркованє и роздумованє иновативни и креативни. Могол, поведзме, описац же як Япон випатра, або яку мал прешлосц, але автор вибрал писац о задуманим путованю на святу японску гору и на таки способ прилїжиц душу, психу, дружтвени характер Японцох. Тиж так, преприповедуючи жридли и розвой конфучиянизма, Михайло Горняк не лєм историчар, але є и добри познаватель филозофїї єдней часци азийского швета хтори Европейцом меней-вещей прилїжени аж у сучасним интересованю за винаходзене ришеня у духовних ваганьох чловека. Автор прецизни по опису теми, але є ище стимулативнейши за читателя дознац цо вещей о тим написаним.

О Яшови Баковови скорей уж було писане по руски. З тих написох ше здобува упечаток же Баков бул цалком залюбени до спорту, же спорским бависком пошвецел свой живот и же би, по руских мерадлох, могол буц охарактеризовани як чудни человек, особеняк, иншаки од других людзох. Зоз того цо Михайло Горняк написал о Баковови заш лем виходзи же Яша мал емотивну нїтку, яка звичайно характеристична за високии интелект: Яша Баков високо ценел звичайних людзох, дружел ше з нїма, помагал дзецом такого звичайного швета досцигнуц вецей як им по дружтвеним статусу було одредзене. Прето авторов приступ у опису Бакова (з авторового власного познанства того спортского ентузиясти), баржей литературни як публицистични, гоч на перши попатрунок так випатра.

У кнїжки написох Михайла Горняка шлїдзи приповедка о нини хтора пошла до Америки, але ше врацела, а фамелия хтора остала у далеким швецце ей нїгда не помогла. Чи то авторово реаговане на знова вельке висельоване Руснацох розтресц ше по швецце, чи у векшей мири лем паметане пребудзене зоз сучасним висельованьом? Вежнїме же то заш лем спричинене паметане, бо ставац крижом драги у сучасних рушаньох би не мало нїяки смисел. Понеже економски потреби живота одредзую судьбу, человек баржей як емотивни, та ламентация „Остајте овде, сунце туђег неба неће вас гријат као своје” од давна страцела даяку функционалносц.

Очиглядне же ше Редакциї було чежко опредзелїц по яким шоре поскладац написи Михала Горняка, бо вони рижного литературного жанру. Найвецей би ше то могло замерковац у вязи зоз филозофску и литературну анализу поезиї двох румунских второх. Напис могол буц по шоре приблїжени гу тим двом першим, бо слово о духовних характеристикох одредзеного часу, або аж и духовних характеристикох злучених до историї гуманизма. У каждим случаю, Горняков приказ нам непознатих, а литературно добрих румунских аворох, рускому читательови може буц лем на хасен.

Свидомо або не, редакциїни вибор текстох яки шлїдза и як су пошоровани, спричинюе цалком необчековане несподзиване за читателя. Перше шлїдзи, так наволане, легке читане, приповедки з рижних авторових збуваньох, безбрижни теми. То приповедки о рускей прешлосци, поведзме. Медзитим, позберани вислови, присловки о псови або о хлебе, маю етнографски, фоклористични, а понайвецей ливгивистични вредносци. У цалосци патрено, можлїве же просекови Руснак шицко тото зна бо научел од своїх, але чи ше тоти вислови порядне и хаснуе? Окреме значне же Михайло Горняк поштредно потолковал значене, мудросц яка виходзи з тих висловох, присловкох, мудрих виреченьох.

Шлїдзи тото вельке несподзиване, опис страхотох войни, гоч хторей войни, а у тим случаю, о злих часох през яки преходзели людзе у Дюрдьове у збуваньох яки вязани за Другу шветову войну. То запис особи хтора непоштредни шведок, не лем призначовател по приповеданю других людзох о тим як то було.

Михайло Горняк прежил тоти немили часи и виродостойно може споминац мена людзох, описац подїї о яких ше найдзечнейше медзи Дюрдьовчанами анї неприповеда. Читатель придзе и по хвильки кед ше будзе вагац чи читац и далей, чи прескочиц опис злодїйносци. Автор вибрал не затримац ше лем на хронолийносци. Определел ше за литературну форму, бо ше на таки способ едукативне поручене о задатеї теми баржей уреже до свидимосци читателя. З историйного становиска то драгоцони напис, а зоз социологийного тиж так, бо конкретно доказане же Руснаци були тельо исто жертви и героє як и тоти други цо геройство себе приписую и цо на подлоги жертви здобули привилегїї и материялни хасен.

Даскельо рецензїї хтори написал потвердзую же Михайло Горняк порядне провадзел збуваня у руским дружтвеним живоце. Потвердзую тиж так його интелектуални високи уровень, бо як рецензет повагу кладол на способ як потолковац прецо одредзени рукопис заслужує ширшу дружтвену увагу, односно прецо написане треба публикувац. По самей намири рецензия узкофахового унапряменя. Рецензент дава оцену же чи рукопис добри чи не, чи го дружтвено, фахово, або материялно вредзи обявиц чи не. Михайло Горняк у своїх рецензийох превозишол тоту просту бирократску сухопарносц у анализованю тексту на таки способ же власне знанє у вязи зоз тим цо написане унесол до своєї рецензїї. Вец кед ше пречита текст и його рецензию, хасен за читателя ище векши.

Дружтво за руски язык, литературу и культуру заслужує похвалу за того видавательне подняце, а написи Михайла Горняка заслужую буц доступни читачом на руским языку. Оправдане наздавац ше предлуженю обявйовац його публицистични и литературни роботи.

Др Михайло Лікар, Нови Сад

ОД ДИПЛОМАТІЇ ДО ПОЕЗІЇ

(Михайло Горняк, *Паметанє и забуване*,
Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад, 2019)

Михайло Горняк скоро цали работни вик препровадзел у дипломатії по рижних державох ширцом швета – од Далекого востоку по Жем виходзащого слунка. Озда прето и могол написац таки красни репортажи з Японю и Китаю хтори у предлуженьох обявйовани у тижньових новинох „Руске слово”. Але, Редакция Дружтва за руски язык, литературу и культуру з Нового Саду позбєрала и одлучєла ше видац у Едиції „Однїє од забуца” и други авторово написи, як цо здогадованє на профєсора Яшу Бакова, поучни статї за розвагу з гуманим и доброжичлївим закончєньом (*Страцєни динар, Як сом «ше вимсцєл» свойому пайташови, Чловєк и пєс, Хлєб наш насущни*), та смутни здогадованя на дюрдьовску нину з Америки и – *Мой валал Дюрдьов под час окупациї 1941/44. року*, знаючи же тото цо за дакого повала, за другогото то – патос. А кєд чадо умера скорєй як його родичи, то як кєд ноц спаднє док слунко ищє на нєбє.

По памєтаню ше ходзи як по мешачнєй ноци. Як кєд дахто мєра океанску глїбину цихосци. Лєм же – зоз судьбу ше нє догваря схадзку. Роки кус-покус каждому крадно живот: як пчолки цо правя мєд, павуки мрєжу, а война – гдовици. Ствари тирваю у нас тєльо кєльо ми сами жадаме. То єдинє правдивє тирванє. У нас закони прєходносци зошицким иншаки як тоти звонка нас: вони як закрицє на хижи, як бєшєда послє цихосци, як дошлєбодзєнє послє забрани.

Понєжє знал бєшєдовац, мєдзи другима языками, и по румунски, моцни упечаток на ньго зохабєли поєтовє Октавиан Гога и Йон Милош, чию поезию прєложєл на наш язык и дал нам можлївосц упознац филозофию тих двох велїканох румунскєй поезії за хторих боль и трапєза нєзаобиходни провадзачє високей интєлигенції и глїбокого щєрца, а щєсцє написанє з билу тинту на билим папєру.

Михайло Горняк ше успишнє опробовал и як публициста, сотрудзуючи з рижнима видаватєльнима и новинским хижам на сєрбским языку о тємох з политики, социології и национального руского/русинского питаня, алє и як коментатор на велїх електронских мрєжах о рижних тємох з дружтвєного живота. Тиж го знамє и як писатєля деталньих рєцєнзийох дзєпєдних виданьох по руски як цо „Руска традиция” Любимира Мєдєша и „Руснаци у єтнографских записох” Душана Дрлячи, хтори нашли свойо мєсто у тєй кнїжки.

Рукопис за кнїжку Михайла Горняка „Памєтанє и забуване” найщиршє прєпоручєм за друкованє, як по тематики хтору би запамєтац, так и по тематики хтору би було найлєпшє забуц. Най би ше нє повторєло! Цєпло ю прєпоручєм и прє красни язык руски язык на хторим є написана, а на хтори би ше нєшкайши гєнєрації могли упатриц.

Мр Славомир Олеяр, Канада

ТАЛАНТ ХТОРОГО АНІ САМ АВТОР НЕ БУЛ СВИДОМИ

(Михайло Горняк, *Паметанє и забуване*,
Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад, 2019)

Фасцинантни, и насампредз интересантни тексти у часцох о Японє и Китаю, наполнєти з кондензованима информациями о культури, историй и географий тих жемох, хтори звичайни туриста нїгда не дозна, сами по себе представляю окрему вредносц. О тим так детально и компетентно може писац лєм тот хто жил там и мал неогранїчену любопитливосц, сцелосц и талант шицко дожите, научене и дознате записац и уплесц до драгописного варгоча.

Цепле и на хвильки веселе здогадованє на професора Яшу Бакова дополное познати факти о його живоце и дава му ище єдну - гуману димензию у часох кед буц учитель не була лєм професия, але значело буц на першим месце народни просвितитель и старац ше о будуцих генерацийох.

Спочатку весела и носталгична, а потим по слизи смутна приповедка о нини з Америки, одкрива Горняков писательски талант хторого, випатра, анї сам не бул свидоми. Цалком упечатливу животну судьбу схопно уткал до приповедки за паметанє.

Часц пошвєцена двом румунским поетом одкрива Горняка не лєм як ерудиту, але и як литературного аналитичара и филозофа, свидомого же поезия и политика нерозлучно намотани до єдного клупка хторе наволує - живот.

Присловки у приповедкох „Чловек и пес” и „Хлеб наш насущни” крашне укомпоновани до цалосци и наисце су одняти од забуца.

Текст „Мой валал Дюрдьов под час окупациї 1941-1944” сам за себе роман, часц автобиографиї, непреценливе жридли фактох о случованьох у Дюрдьове под час Другей шветовой войны, опис людских хараткерох и правдиви историографски запис документарного хараткеру яки нїгдзе вецей не мож найсц.

Сердечно препоручуєм колаж-кнїжку Михайла Горняка „Паметанє и забуване” за друкованє.

IV

РОЧНІЦИ И ЗДОГАДОВАНЯ

Др Дюра Гарди, Нови Сад

БАЧКИ РУСНАЦИ И ПРИСОЄДИНЄНЄ ВОЙВОДИНИ ГУ КРАЉОВИНИ СЕРБИЈИ 1918. РОКУ

Абстракт: На Велькеј народней скупштини Сербох, Буневцох и других Славянох Бачкеј, Банату и Баранї, хтора отримана 25. новембра 1918. року у Новим Садзе, учествовали и Руснаци. Историография трима же медзи 757 посланїкама бул присутан и 21 Руснак. Тота мала славянска национална заеднїца (у Бачкеј 1921. року их було 12. 071), на тот способ дала својо доприношене присоєдиненю Войводини гу Краљовини Сербиї. На основи по teraz невиученого архивного материялу, у роботи ше вигледуе учасц Руснацох на Велькеј народней скупштини. Руски посланїки були з општинох Руски Керестур, Коцур, Стари Вербас, Дюрдьов и городу Нового Саду. Автор, на прикладзе месних народних одборох у Дюрдьове и Коцуре, доказуе же вибор посланїкох одражовал националну структуру жительствова тих населеньох и же їх жителе у преламних часох робели як солидарни и единствени локални политични заеднїци. Єдна з найпознатших особох Велькеј народней скупштини бул новосадски грекокатолицки (униятски), руски священїк Йован Хранилович (1855-1924). По нешка у науки бул непознати податок же Хранилович за посланїка избрани на зборе Руснацох з Нового Саду, хтори отримани 23. новембра. Хранилович, без сумнїву, предстаял руску заеднїцу у руководзацих целох Скупштини.

Ключни слова: Руснаци у Сербиї, Велька народна скупштина 25. новембра 1918, Йован Хранилович, грекокатолицка церква, история Нового Саду, Дюрдьов 1918, Коцур 1918.

Key words: Rusyns in Serbia, the Great national assembly on the 25th November 1918, Jovan Hranilović, the Greek Catholic Church, the history of Novi Sad, Đurđevo 1918, Kucura 1918.

Вешенї 1918. року ше нагадовал конец Першей шветовой войны. Австроугорска монархия, як сила цо страцела, була у общим розпадованю и революционерним превреваню. Єй потедишнї поданїки, велї народи и їх политични елити, гледали шансу за витворене своїх националних намаганьох. Обци политични обставини мали својо вирне одражене и на мултиетнїчним югу Угорскеј. У обчехованю вельких пременкох и приходзєня побиднїчкого войска Краљовини Сербиї и його союзнїкох, концом октобра – на початку новембра, сербске жительство и його политични предняки организовали својо народни одбори як нови органи власци. Скоро идентични случай бул и по местох

дзе жили други народи у хвилькох кед институції старей держави трацели авторитет и кед ше локални заедніци намагали отримат мир и порядок у своїх штредкох. Политични збуваня ше пошвидшано зменьовали. Нова мадырска влада грофа Мигалья Каролія 13. новембра 1918. року у Београдзе зоз силами Антанти подписала Воєну конвенцію и з тим ведно и примире. Єй воєни моци цо остали, по тим контракту ше поцагли за установену демаркаційну линию, а предвидзене же би ше мадырска цивилна власц, гоч лем на паперу, затримала на напуштених територіях. У таких условіях Сербски народни одбор у Новим Садзе, хтори у медзичаше постал главне политичне цело войводянских Сербох, зволал за 25. новембер 1918. року у Новим Садзе Вельку народну скупшину Сербох, Буневцох и других Славянох з території Бачкей, Банату и Барані же би ше одредзело дальшу политичну будучносц тих обласцох. У поволанки бул барз прецизно одредзени способ вибераня посланікох з боку локалних народних одборох и радох, у периодзе од 18. по найпознейше 24. новембер. Выбор організовани медзи „поволанима народами“ у рамикох постоянних општинох. На кажди тисяч души виберани єден посланік, а кед би число преходзело тисяч и пол (1000 + 501), општина мала право виберац ище єдного делегата. Виберанки по местох наисце були запровадзени, та кед ше того пондзелку 25. новембра 1918. року у велькей сали новосадского Гранд готелу зишла Велька народна скупштина, єй посланіки принесли историйну одлуку о непоштредним прикљученю Банату, Бачкей и Барані гу Кральовини Сербії.¹

Нешка у историографії скоро общеприлапени податок же на Велькей народней скупштини були заступени 211 општини зоз 757 делегатами, медзи хторима бул и 21 Руснак, коло 578 Серби, 84 Буневци, 62 Словаци, троме Шокци, двома Горвати, шейцме Немци и єден Мадяр.² З оглядом на факт же 1921. року

- 1 О присоединеню Войводины гу Кральовини Сербії: Ракић, Л. Војводина у време стварања југословенске државе 1918. године, у: *Србија 1918. године и стварање југословенске државе*, Зборник роботох з наукового сходу, редактор Терзић, С. (1989), Београд: Историйни институт, б. 223- 232; Кркљуш, Љ. *Војводина у време присаједињења Кральовини Србији*, у: *Присаједињење Војводине Кральовини Србији 1918*, Зборник роботох з наукового сходу хтори отримани 25. новембра 1992. року у Новим Садзе з нагоди седемдзешат штвартей рочніци присоединеня Войводины гу Кральовини Сербії 1918, редактор Смиљанић, М. (1993), Нови Сад: Музей Войводины, Институт за историю Филозофского факултету у Новим Садзе б. 13-24; Његован, Д. (2004) *Присаједињење Војводине Србији*, Нови Сад: Музей Войводины, б. 203-248
- 2 Pečić P. (1939) *Povijest oslobođenja Vojvodine*, Суботица: Grafika, б. 310; Gačeša N. (1977) *Rusini između dva svetska rata, Godišnjak Društva istoričara Vojvodine*, Нови Сад: Дружтво историчарох САП Войводины, б. 300; Biljija, V. (1987) *Rusini u Vojvodini. Prilog izučavanju istorije Rusina Vojvodine (1918-1945)*, Нови Сад: Дневник, б. 26; Ракић, Л. нав. діло, б. 228; Кркљуш, Љ. нав. діло, б. 20; Његован, Д. нав. діло, б. 240; Вељановић З. (2017) *Југославија потреба или заблуда, Стварање Кральовине Срба Хрвата и Словенаца 1918*, треце видане, Нови Сад: Музей Войводины, б. 161; Једини, другачије мишљење заступа, без навођења аргумената (!) Храбак Б. Словени у Војводини у данима ослобођења, новембра 1918. године, у: *Присаједињење Војводине Кральовини Србији 1918*, Зборник роботох з наукового сходу хтори отримани 25. новембра 1992. року у Новим Садзе з нагоди седемдзешат штвартей рочніци присоединеня Войводины гу Кральовини Сербії 1918, редактор Смиљанић, М. (1993), Нови Сад: Музей Войводины,

на території Бачкей (Банату и Баранї) жили 11. 047 Руснаци³, односно, по дошлїдней церковней парохиялней статистици руских местох з того року, 12. 071⁴, зложиме ше же ше тота релативно мала славянска национална заєдница плебисцитарно одозвала на поволанку Сербского народного одбору и дала своєю доприношене присоединеню гу Кральовини Сербїї. Хто були бачко(-сримски) Руснаци, або єдноставно „Руси“, як их звичайно волали войводински Сербїї⁵, хто були їх предняки, на яки способ ше организовали и вжали учасц на Велькей народней скупштини 25. новембра и, конечно, яки були їх обчехованя од новей южнославянскей держави и цо на концу од ней достали? На тоти питаня попрубуєме дац одвит у роботи хтора шлїдзи, а намира нам направиц критичне огляднуце на дзепоедни постояци думаня у историографїи и евентуално их виправиц.

Два документи представяю рушаюцу основу за вигледоване наведзеной теми. Перши, то *Записник зоз 12/25. новембра 1918. року*, хтори водзени на першей схадзки Велькей народней скупштини. Теди, у ствари, подношитель звиту Одбору за оверене мандатох посланїкох, Душан Тушанович, повидомел Скупштинину о чїшле, националней и родовей структури скупштинарох хтори ше зишли, при чим дате и спомнуте число присутних руских посланїкох. Не познате нам чи оригинал записнїку нешка остал зачувани и дзе ше находзи. ⁶ Кед збоку зохабиме звит о роботи Скупштини хтори обявени у *Српском листу* зоз 27. новембра 1918. року⁷, як окремени документ *Записник* у целосци публиковани у *Памятнїци ошлехобдзєня Войводини 1918*, хтора видата 1929. року. ⁸ Знова є видати при означованю 20-рочнїци ошлехобдзєня, у кнїжки *Войводина 1918-1938*. ⁹ У обидвох виданьох бул наведзени податок о присустве 21 посланїка Руснака.

Институт за историю Филозофского факултету у Новим Садзе, б. 72; Janjetović J. (2005), *Deca careva, pastorčad kraljeva, Nacionalne manjine u Jugoslaviji 1918-1941*, Beograd: INIS, б. 126.

- 3 Гафеша, Н. Демографске и социјалне прилике у време присаједињење Војводине Краљевини Србији 1918. године, у: Присаједињење Војводине Краљевини Србији 1918, Зборник работох з наукового сходу хтори отримани 25. новембра 1992. року у Новим Садзе з нагоди седемдзешат штвартей рочнїци присоединєня Војводини гу Краљовини Сербїи 1918, редактор Смиљанић, М. (1993), Нови Сад: Музей Војводини, Институт за историю Филозофского факултету у Новим Садзе, б. 50.
- 4 Биндас, Дю. Народна штатистика бачко-сримских Русинох 1921. року, *Руски календар*, 1923, Руски Керестур: Руске народне просвитне дружтво, б. 131.
- 5 Јеремїћ, Р (1928) Бачки Руси (Рушњаци, Русини), *Прилози Летопису Матице српске*, р. 1, кнї. 1, т. 2, б. 49-67.
- 6 З теј нагоди дзекуюме почитованим колегом Драгови Негованови и Зоранови Веляновичови, хтори нам дали упутства за нашо вигледоване.
- 7 Аноним, (14 (27). Новембер 1918) Одлуке Скупштинне Срба, Буњеваца и осталих Словена у Бачкој, Банату и Барањи, донесене 12. (25.), *Српски лист*, ч. 17, б. 1-3. Ту ше (пре друкарску гришку?) на б. 2, у Тушановичовим звиту наводзи присуство 27 Русох (Руснацох - Дю. Г.).
- 8 *Памятнїца ошлехобдзєня Войводини 1918*. (1929), Нови Сад: друкарня Йованович и Богданов, б. 160-167.
- 9 *Войводина 1918-1938*, Видане Одбору за преславу 20-рочнїци ошлехобдзєня и зєдинєня (1939), Кнїжка 1, Нови Сад: Одбор за преславу 20-рочнїци ошлехобдзєня и зєдинєня, б. 20-26; Поровнац

Други незаобиходни документ за нашу тему, поправдзе, не жридло, але резултат историографского вигледованя и представа список *Членох Велькей народней скупштини* наведзени по општинох зоз хторих вони приходзели. Як заключуе Драго Негован, тот список першираз на єдним месце составени у публикації *Войводина 1918-1938*, а якош у истим часе (1939) и у кніжки (правда, на вецей местох) Петра Пекича *История ошлебодзена Войводини (Povijest oslobođenja Vojvodine)*.¹⁰ По Негованови, медзитим, список (у *Войводини 1918-1938*) не подполни, ані не зошицким точни, та тот познаватель теми Присоединеня будующих вигледовачох упутел на *Записніки месних народних одборох о виборе посланікох* и на їх *полномоци* за участвоване у роботі Скупштини, хтори ше чува у архиви Рукописного оддзеленя Матици сербскей.¹¹ На основи нашого увиду до того драгоциного материялу, видзи ше нам же ест велька вироятносц же праве вон бул у своїм часе главне жридло составячови списку *Членох Велькей народней скупштини*, як и Петрови Пекичови за конкретни сегмент його діла. Пред тим як ше у подполносци сконцентруеме на тот релативно обяжни материял змесцени до єдного зедніцко архивного предмету, односно там одложени документи хтори нешотредно шведоча о рускей новемберскей усиловносци и присустве на Скупштини¹², мушине ше пре лепше розумене проблемскей часци роботи хтора шлідзи затримац на постоящих становискох историографіі о Руснацох у збуваньох 1918. року.

О тей теми на два заводи писал вигледовач прешлосци Руснацох у Югославії медзи двома шветовима войнами, Владимир Бильня. На єдним боку, маюци пред собу Пекичов приказ менох посланікох и општинох зоз хторих приходзели, Бильня перши пробовал по менох одредзиц посланікох Велькей народней скупштини зоз шора рускей заедніци. На другим боку, Бильня винесол барз одлучне становиско о тим же униятска, односно грекокатоліцка церква хторей Руснаци припадали, думаюци при тим на єй священство, була отворено промадарски ориєнтована и же дійствовала процив присоединеня Войводини гу Кральовини Сербії и твореня южнославянскей держави.¹³ Тото Бильньово становиско прилапел и Никола Гачеша, применююци як интересантне и значне заявене же медзи представителями Руснацох на Велькей скупштини „не бул ані

и: *Войводина 1918-1938*, Кніжка 1, друге невименене видане, редактор Негован Д. (2017), Нови Сад: Одбор за преславу 20-рочніци ошлебодзена и зєдиненя, Музей Войводини, б. 39-44.

10 *Войводина 1918-1938*, б. 27-58; Пекич Р. нав. діло, б. 306-310.

11 Негован Д. (1993), *Документи о присаєдиеньєу Срема, Баната, Бачке и Бараньє Србији 1918*, Нови Сад: Музей Войводини, б. 120-121.

12 Рукописне Оддзелєне Матици сербскей, Документи посланікох ВНС, инв. ч. М 7417. (далей: РОМС, М 7417)

13 Biljnjа, V. *Rusini u Vojvodini*, стр. 26-27; Бильня В. Русини Войводине између Хустетског руског народног савета и Велике народне скупштине у Новом Саду 1918, у: *Присаєдиеньєу Войводине Краљевини Србији 1918*, Зборнік роботох зоз наукового сходу хтори отримани 25. новембра 1992. року у Новим Садзе з нагоди седемдзешат штвартей рочніци присоединеня Войводини гу Кральовини Сербії 1918, редактор Смильанић, М. (1993), Нови Сад: Музей Войводини, Институт за историю Филозофского факултету у Новим Садзе, б. 209-214

еден представитель униятской церкви и малочисленной интеллигенции, что еще поясняет их промадярскую ориентацию¹⁴.¹⁴ Можливе же под Бльньовим уплівом, ідентичне становище о улоги грекокатоліцкей церкви, з тезу же ей парохове не участвовали у работи Велькей народней скупштине, виноши и Богумил Храбак. Тот автор на другим месце аж тверди же Руснацох ані не було на Скупштини (?!), гоч у тим контексту прилапоє зоз *Записніку* число присутних посланікох шицких других националносцох на Скупштини.¹⁵ Спомнути становища Владимира Бильні у новшим чаше пребера и Зоран Янетович.¹⁶ З другого боку, Владимир Бильня свою, по нашим суду заш лем неточну предпоставку, сновал на историографски фундаментованих фактох. У остатку Угорскей, у ствари, уж у другой половки XIX вику, грекокатоліцка церковна гьерархия, починаючи од мукачевских и прешовских епископох або Богословского факултету у Ужгородзе и тамтейши учительски школи, були главна полуга мадяризації полумилионского русинского жительствова хторе насельовало сиверовосточни обласци держави (нешка сиверовосточна Мадярска, восточна Словацка и закарпатска Україна). Постава ше лем питанє на основи чога Бильня могл общи церковни и дружтвени обставини при угорских Русинох по аналогії пренесц на живот оддаленей и релативно изолованей рускей заєдніци у Бачкей и Сриме.

По своїх коренях, Русини походзели зоз князовини Галичини (Галиції, заходна Україна) зоз хторей, починаючи од XIV вику, у габох колонизації на русинским (влашским) праву населєли з южного боку Карпатох погранічни сиверовосточни жупанії Угорскей. До Угорскей зоз собу принесли, медзи иншим, националне мено хторе чувало памятку на припадносц велькей русийскей штрєдньовиковней держави и православному виру. У медзичаше, їх священство, под прициском католіцкей церкви и габзбургских власцох, прилапело унию з Римску церкву (Ужгородска уния 1646). До Бачкей ше перши Руснаци приселюю зоз сиверовосточней Угорскей и з часци зоз Галичини штерацетих рокох XVIII вику, ведно з другима народами Монархії, по законченю австро-турских войнох и виганяня Османлийох з тих обласцох. Як шлебодни коморски поданіки, складаю контракти о насельованю Керестура (1751) и сушєдного Коцура (1763). Єдно з условийох за насельованє коло 400 перших руских фамелийох було же шицки колонисти муша буц грекокатоліцкей вири. З насельованьом тих местох, Руснаци источашнє правєли и своєю церкви и конфесийни школи. Керестур и Коцур остали їх главни и найвєкши населєня у южней Угорскей. У одношеню на вєкши сушєдни народи, зоз хторима у перспективи буду ведно жиц у других местох, насампредз на Сербох хтори им були блізки по вири и

14 Гоч студия Николи Гачеши публикована пред Бильньову монографию, вон у своєй работи хасновал рукопис того діла хторе скорей як було обявєне длуго стало на Институту за историю Филозофского факултету у Новим Садзе. Gaćeša N. (1977) *Rusini između dva svetska rata*, б. 300, и надпомнуца ч. 82-83 на б. 308.

15 Храбак Б. нав. діло, б. 65, 72.

16 Janjetović J. нав. діло, б. 127, 371.

обряду, або католицьких Мадярох, Руснацох роздвойовала праве окремна церковна припадносц и поштредно их чувала од асиміляції. У тим поглядзе, од 1777. року за Руснацох на просторе южней Угорскей компетентна постало новоосноване грекокатоліцке Крижевске владичество, хторому припадали и поунияцени Серби у Жумберку и Далмації. Релативно швидко, у nedostatku жеми и под прициском нових габох миграції, Керестур и Коцур поставаю пренаселени и приходзи до висельованя Руснацох зоз тих штредкох. Треца руска колония у Бачкей настава у Новим Садзе, дзе грекокатоліцка парохия основана уж 1780. року. До Шиду ше Руснаци організовано селя 1803. року на маєток Крижевского владичества и ту ше формує їх перша спомедзи седем парохийох у сримских населеньох. У тим непрерывним миграційним процесу Руснаци зачували свой идентитет лем у тих штредкох дзе ше им удало основац церковни општини и конфесійни школи. После Революції 1848/9. року населяю Стари Вербас, а седемдзешатих рокох XIX вику и Дюрдьов, хтори постава треца по велькосци руска парохия (основана 1893) у Бачкей.¹⁷ На преламе XIX и XX вику руске друтво мало обачливо слабу соціалну структуру. У нїм доминиую земледілци хтори з векшей частци розполагали з малим жемовим маєтком або спадали до шора аграрних интєресентох, безземашох. Ценке пасмо интелігенції було ограничене на малочислене священство и учительох, и лем дагдзе даєдног адвоката и лікара.¹⁸ У тим периодзе, под стаємним прициском мадярских державних власцох, почина процес мадяризації хтори залапуює и Руснацох у Бачкей. Вон ше манифестує през процес претворіованя руских церковних школах перше до комуналних, а у шлідоющим крочаю до державних з мадярским наставним язиком. Муши ше, медзитим, констатовач же у тим процесу участвовала и руска валалска елита, бо Руснаци у Керестуре и Дюрдьове прилапоую державни мадярски школи. На другом боку, їх сонародніки у Коцуре и Новим Садзе аж по конец войны и розпадованє Монархії, з вельку финансијну усиловносцу, зачували роботу своїх конфесійних школах.¹⁹

Резимуйме. Кед Сербски народни одбор 17. новембра послал поволанку Сербом, Буневцом и другим Славяном най виберу своїх представительох и пошлю их на Вельку народну скупштину до Нового Саду, вон ше - цо ше Руснацох дотика - потенціално поволал на єдну релативно малочислену заєдніцу. Вона, повторме, у Бачкей мала коло 12. 000 припаднікох (и ище коло 8. 000 у Сриме), дзе грекокатоліцка церква пре структуру самей заєдніци мала барз важну улогу. Вигледовач нашей теми муши мац на розуме же Руснаци у векшим чишле у Бачкей теди жию лем у пейцох населеньох: Керестуре и Коцуре, дзе су

17 Змистови прегляд исторії Руснацох по 1918. рок при: Рамач, Я. (2007) *Руснаци у Южней Угорскей (1745–1918)*, Нови Сад: Войводянска академия наукох и уметносцох.

18 Lebl, A. (1977) Rusni od 1890. do 1918, ekonomski položaj, *Godišnjak Društva istoričara Vojvodine*, Novi Sad: Društvo istoričara SAP Vojvodine, б. 255-273; Gaćeša N. нав. діло, б. 275-308.

19 Гарди, Дю. (2004) Школа и друштвена елита при бачванских Руснацох концом XIX століття, *Шветлосц 1*, Нови Сад: Руске слово, б. 64-73.

у векшини, и у Дюрдьове, Новим Садзе и Старим Вербаше, дзе як меншина жию ведно зоз Сербами и другима народами Монархії.²⁰ На їх присуство ше заш лем озбыльно (и не без причини) раховало у Сербским народним одборе. У самим *Пеглашеноу* Руснаци тиж були наведзени: „Число... русских посланікох одредза їх народни одбори спрам числа душох по општинах.“²¹

Кед зме уж при грекокатоліцкей церкви (и Руснацох), скорей спомнутим историчаром як кед би премкнул, иншак у историографії добре познати факт, же голем еден уніяtsky священік як посланік бул присутни на Велькей народней купштини и аж же му у ей работи припадо барз важне место.²² Робело ше о длугорочному новосадскому грекокатоліцкому, рускому парохови Йованови Храниловичови. Тот поета, новинар и редактор, театрални критичар, политичар и добротворни роботнік за живота зохабел тирваци шлід у дружтвеним, культурним и политичним живоце Нового Саду. Хранилович бул по походзеню з гевтих Сербох-усокох зоз Жумберку хтори як поданіки Габзбургскей монархії прешли на унию, найскорей ище у XVII вику.²³ Народзел ше 1855. року у малодворянскей, грекокатоліцкей священіцкей фамелиї хтора дала вецей священікох и єдного епископа. Тота община и одредзела його животне поволане и дала му можлівосц школовац ше. После загребскей гимназії, теологу закончел у Бечу, дзе здобул широке образоване и ерудицию. Бул полиглот. За священіка є пошвечени 1878. року и ище як млади уплївал до швета поезії и дружтва горватских писателюх и политики (1886. выдава свойо *Жумберски елегії*). Його темперамент и способ живота допринесол же ше на вецей заводи зражел зоз крижевским епископами, еден з нїх бул и його родзина Илия Хранилович хтори го (по кари) посила на службу гу бачким Руснацом, на кратко до Керестура и Коцура перше научиц їх язык, а вец, 1889. року до Нового Саду, на место пароха тутейшей рускей церковней општини. З єдним претаргнуцом кед є ознова суспендовани (1898-1900), Хранилович у Новим Садзе остал полни 35 роки, аж по свойо упокоєне 5. августа 1924. року. Кельо му були скромни приходи, доставани од малочислених и худобних руских парохиянох (хтори, кед пришли до варошу, по правилу у першей генерациї робели найчежши работи, очежовали егзистенцию²⁴), тельо Храниловичови, випатра, одвитовал дружтвени и культурни живот сербского Нового Саду и сушедного горватского Петроварадину. Медзитим, прейдзе досц часу док тутейшого уніятского священіка з меном Йован, хтори ше гу тому вияшньовал

20 Биндас, Д. нав. діло, б. 131.

21 *Споменица ослобођења Војводине 1918*, б. 42.

22 Поровнай наприклад: Кркљуш, Љ. нав. діло, б. 20; Његован, Д. (2004) *Присаједињење Војводине Србији*, б. 240

23 Опатриц: Гавриловић С. О унијаћењу и покатоличавану Срба у Хрватској, Славонији и Угарској (XIII-XIX век), у: Гавриловић С. (2010) *О Србима Хабзбуршке монархије*, Београд: Српска књижевна задруга, б. 173-176.

24 Рамач Ј. (2017) Руснаци у Новим Садзе од 60-их рокох XVIII по конец XIX века, *Русинистични студији – Ruthenian Studies*, 1, Нови Сад: Филозофски факултет у Новим Садзе, б. 123-141.

як Горват, не прилапела голем часц сербскей явности. Медзи такима бул человек з истим меном и вельки приятель по пирку, поета Йован Йованович Змай. З часом, Хранилович постава стаемни сотрудник часопису *Явор, Бранік*, як и *Літопису Матици сербскей, Позоришта, Стражилова, Фрушкогорца*. У политичним смислу, бул югославянски опредзелени и гласни противник малярского уплїву. Голем цо ше дотика новосадских Руснацох, Хранилович найзаслужнейши же їх церковна школа зачувала свою самостойносц и народни язык.²⁵ После твореня южнославянскей держави, бул член Демократскей странки и редактор ей новосадских новиных *Єдинство*.²⁶

У преламних новембарских дньох 1918. року Храниловича стретаме на визначних местах того политичного руху. Од початку є член Сербского народного одбору у Новим Садзе, од хторого (4. новембра) достава задлужене отримовац вязу медзи Одбором и Горватами у Петроварадине.²⁷ Пред самим початком роботи Велькей народней скупштини були отримани два предконференції, же би ше народни посланіки упознали з нарисом одлукох; першу, введзелю, водзи Яша Томич, другу, пондзелок пред поладньом, Йован Хранилович.²⁸ Вон, на 11 годзин 25. новембра отвера роботу Велькей народней скупштини и шветочно ю завера зоз свою бешеду. Вибрани є за єдного з осем ей председателюх. На истей скупштини вибрани є за члена Велького народного совиту, хтори ма 50 членох и як свойофайтови преходни парламент приноши уредби и поставя Народну управу.²⁹ Исти дзень по законченю шадзки, на банкету хтори у Гранд готелу організовани на часц сербским и французким офицером, госцох медзи иншима привитуре и „сербско-горватски литерата“ прота (прогоерей) Йован Хранилович, хтори отримал бешеду на французким языку (не даремно зме скорей спомли же

25 За биографию и библиографию Йована Храниловича: *Храниловићева споменица. О 70-годишњици његовог рођења (18 децембра 1855–1925)*, редакторка Викторија Рисакловић-Југовић (1925) Нови Сад: Новосадска секција Југославянског новинарског здружења; Gurović, D. *Jovan Hranilović, čovjek i pjesnik*. у: Jovan Hranilović, *Žumberačke elegije i druge izabrane pjesme*, uredio Gurović D. (1986), Zagreb: Žumberački vikarijat, б. 131-142; Kekić, N. *Bibliografija Jovana Hranilovića*, у: Jovan Hranilović, *Žumberačke elegije i druge izabrane pjesme*, uredio Gurović D. (1986), Zagreb: Žumberački vikarijat, б. 143-172; Миз, Р. (2016) *Священіки дакедишнього Оссцкого викаріату*, Нови Сад: Грекокатоліцка парохија св. Петра и Павла, Максима.

26 Попов, Д. (1983) *Српска штампа у Војводини 1918–1941*, Нови Сад: Матица српска, б. 201-202; Баровић, В. – Пралица, Д. (2014) *Јован Храниловић и новосадска секција Југословенског новинарског удружења, Зборник Матице српске за друштвене науке*, 147 б. 295-307.

27 Јудин, Љ. (1968) О раду Народне управе за Банат, Бачку и Барању 1918-1919. године, *Зборник за друштвене науке Матице српске 51*, Нови Сад: Матица српска, б. 8; Поровнац и: Храбак Б. нав. діло, б. 66.

28 Аноним, (14 (27). Новембар 1918) Одлуке Скупштини Срба, Буђеваца и осталих Словена у Бачкој, Банату и Барањи, донесене 12. (25.), Српски лист, бр. 17, б. 1-2; Мирковић, А. Јован Храниловић као председник народне скупштинe ослобођења. у: *Храниловићева споменица. О 70-годишњици његовог рођења (18 децембра 1855–1925)*, редакторка Викторија Рисакловић-Југовић (1925) Нови Сад: Новосадска секција Југославянског новинарског здружења, б. 19; Кркљуш, Љ. нав. діло, б. 20.

29 *Споменица ослобођења Војводине 1918. (1929)*, б. 160-167.

Хранилович бул полиглота; коло немецкого, знал по французки, италиянски, польски, русийски и преклададл з класичних языкох).³⁰ Кед 3. децембра нащивиц Нови Сад з Београду на ладі пришол войвода Петар Бойович зоз штабом Першей армії, дочекало го вельке число народу. Войводу Бойовича з пригодними бешедями привитали Аркадиє Варадянин у мено Сербского народного одбору, городски началник Йован Живоїнович и Йован Хранилович у мено шицких других Славянох городу.³¹

На основи приказаного, можеме заключиц же всестране политичне дійствоване єдней такей особи яка бул Йован Хранилович у дньох присоединєня Войводини гу Кральовини Сербії превисшовало рамки и можливосци малей рускей заєднїци. Нови Сад 1921. року мал 39. 122 жительох, од того 502 Руснацох, рахуюци и суседни места.³² У тим контексту поставя ше логичне питанє чи Хранилович дійствовал зошицким самостойне, без „своїх“ Руснацох и, цо барз важне, процивне нїби промадарским становиском грекокатолицкей церковней гиєрархії у южной Угорскей. Кого, у ствари, представлял Йован Хранилович на Велькей народней скупштини, односно хто го вибрал за посланїка? Сербї – вецей як мала вироятносц. Горватах, заш, у Новим Садзе не було. Дилема з тим значнейша, бо Хранилович постал перши спомедзи осем председательох Скупштини. Тото питанє у ширшим дискурсу вигледованя историату Велькей народней скупштини не нове.³³

У єдней нашей скорейшей работи хтора пошвєцена Йованови Храниловичови и його заслугом за культурно-национални розвой бачко-сримских Руснацох зме уж винесли факти за розришенє дзепоедних отворених историографских проблемох яки написани у предходним викладаню. У ствари, привели зме под знак питаня думанє же ше грекокатолицке священство при Руснацох процивело отримованю Велькей народней скупштини, не лем пре присуство на ней грекокатолицкого священїка Йована Храниловича, але прето же протоерей-ставрофор Йован Хранилович, окрем же бул новосадски грекокатолицки парох, источашне бул и бачко-сримски грекокатолицки архидиякон. Значи, 1918. року найвисши по гиєрархийним рангу священїк Крижевскей єпархії / Крижевского владичества у тей часци єпархії и заступник єпископа у канонских и школских визитацийох. Же Хранилович як грекокатолицки архидиякон дійствовал у согласносци з опредзелєньом єпископа и подредзеного му священства тримали зме же указує ище єден важни аргумент хтори винєшеме у закончуоцим розпатраню нашей работи.³⁴ У медзичаше, на

30 Аноним, (14 (27). Новембар 1918) Банкет, *Српски лист*, ч. 17, б. 4.

31 Аноним, (21. новембар (3. децембар)) Долазак војводе Петра Бојовића у Нови Сад са штабом I армије, *Српски лист*, бр. 23, стр. 2-3; Мирковић, А. нав. діло, б. 19-20.

32 Кицошев, С. Број жителя у граду – од 1694. до данас, у: Ердунжељи М. (2002), *Историја Новог Сада*, (репринт видане) Ветерник; Дијам-М-прес. б. 2002; Биндас, Д. нав. діло, б. 131.

33 Поровнац: Његован, Д. нав. діло, б. 240.

34 Гарди, Дю, Улога Йована Храниловича у друштвеним живоце Руснацох у перших рокох Кральовини Сербох, Горватах и Словенцох, у: *Русинистични студиї – Ruthenian Studies*,

основи нам доступних нових жридох, порихтани зме лєм змоцніц заключене же Йован Хранилович на Велькей народней скупштини бул представитель праве Руснацох и же Руснацом, преїг Храниловича, дзекуюци уважованю либерального принципу ровномірней националней заступеносци з боку водзацих людзох Сербского народного одбору, припадо єдно з осем местох предшедуюцих на историйним сходзе 25. новембра 1918. року (по шицким судзаци, 5 Серби, 1 Словак, 1 Буневац, 1 представитель Руснацох).

У поглядзе нових жридох у вязи з Йованом Храниловичом, конечно ше вращає на главни, у уводу роботи наявени, поклад наших сознаньох, на *Записніки месних народних одборох о виборе посланікох* и на їх *полномоци* з предмету: *Документи посланікох ВНО у Рукописним оддзелєню Матице сербскей*. Там пренаходзиме *Записнік о скупштини хтора отримана дня 23. новембра 1918. року, на хторей виберани посланік на Народну скупштинину Сербох, Бунєвцох, Руснацох и других Славянох у Бачкей, Барані и Банаце у рускей церковней општини Новосадскей*. Ма два папери, писани є на сербским язичу, з кирилским писмом. Вон нам дава знац же ше тей соботи на зборе Руснацох зишли 110 людзе чийо мена шором були записани. За предшедуюцого вибрани протоєрей-парох Йован Хранилович, за записнічарох Янко Обровски и Михайло Биреш. Скупштина „єдногласно за посланікох Руснацох новосадских“ вибрала Йована Храниловича и Петра Сакача. Записнік подписали як председатель Йован Хранилович (з кирилским писмом, а видзи нам ше на основи рукопису же вон водзел и цали записнік) и записнічар Йован (?) Обровски, а у мено присутних, своєручно ише штирме парохияне: Дюра Колесар, Дюра Грубєня, Янко Михняк и Андрей Салонски [Андрей Салонсковъ]. Записнік оверени з печачом грекокатолицкей парохії у Новим Садзе.³⁵ Окрем записніку, зачувани и два приложени полномоци. Перша, за Петра Сакача, хтору подписали председатель збору Йован Хранилович, церковни тутор Дюра Колесар и записнічар Михайло Биреш, оверена з печачом парохії, як и друга за Йована Храниловича хтору, тиж з печачом, подписую як подпредседатель збору (церковни тутор) Дюра Колесар и записнічар Михайло Биреш.³⁶ Дзекуюци тим документом, постава зошицким ясне же Йован Хранилович посланік хтори на Велькей скупштини представлял Руснацох. Обачиме з тей нагоди же 1918. року Руснацох у Новим Садзе могло буц коло 500 души, а же вони зоз своїх шорох вибрали аж двоох посланікох. У тих дньох велькей одлуки найскорей нікому ані не пришло на розум поставиц питанє, насампредз опредзелєному югославянови Храниловичови, о чишлє новосадских Руснацох и чишлє їх посланікох.

редактор Тамаш Ю. (2015), Нови Сад: Филозофски факултет у Новим Садзе, б. 171-186.

35 *Записник о скупштини одржаној дне 23 Новембра 1918. на којој је биран посланик на народну Скупштинину Срба, Буњеваца, Русина и осталих Словена у Бачкој, Барањи и Банату у руској црквеној општини Новосадској*, РОМС, М 7417.

36 *Пуномоћ: Петар Сакач*, РОМС, М 7417; *Пуномоћ: Јован Храниловић*, РОМС, М 7417.

Вшеліяк, за тераз зме идентифіковали двох посланікох Велькей народней скупштини хтори заступали новосадских Руснацох, Йована Храниловича и Петра Сакача. Понеже маме пред собу *Список учашнікох Велькей народней скупштини* и вигледоване Владимира Бильні хтори идентифіковл мена 13 Руснацох присутних на Скупштини³⁷, намира нам поровнац их зоз зачуванима *Записніками месних народних одборох о виборе посланікох и полномоцох*. Барз неподзековне одредзовац националну припадносц тих людзох бо, поправдзе, нігдзе не записане як ше вони поєдинечно национално вияшнели на Скупштини. Скорей бизме бешедовали о општинах зоз хторих приходзели руски посланіки, односно местох зоз хторих остали зачувани *Записніки* о роботі месних скупштиних и одборох, бо їх зміст як першокласне историйне жридли одкрива политични обставини и дружтвену кон'юнктуру тих бачких населеньох.

У тим поглядзе, окреме за нашу тему драгоцини *Записнік зоз Народного збору* у Дюрдьове, хтори отримани штварток, 21. новембра 1918. року на два годзин по поладноу, пре вибор посланікох „до Сербскей народней скупштини“.³⁸ Роби ше о документу хтори написани на єдним паперу з двох бокох, зоз барз читким рукописом. Зоз змісту Записніка видзимо же у Дюрдьове дійствовал заєдніцки сербско-руски Месни народни одбор як орган преходней власци хтори мал 19 членох: 12 Сербох и 7 Руснацох, медзи хторима ше находзело и мено Дюри Биндаса.³⁹ Дюра Биндас у тей хвилки не лем член месного Народного одбору, але источашне и грекокатолицки дюрдьовски парох, иншак єдна з найпознатших особох у дружтвеним и культурним живоце Руснацох медзи двома шветовима войнами.⁴⁰ И тот факт демантує становиско о грекокатолицкей церкви хтора ніби була процив розтаргованя вязи з Угорску и процив присоединєня. Збор за предшедуєного вибрал Дьоку Зличича, а за записнічара Николу Кириловича, хтори гражданоу цо ше зишли, а єст их коло 500-600, пречитал *Преглашенє* Сербского народного одбору у Новим Садзе. Понеже предшедуєци Зличич установел же „у општини єст 3. 502 сербских православних и 1. 656 руских жителюх, спрам того ма ше вибрац 4 Сербох и 2 Русох за посланікох.“ Перше були поволани присутни Серби. Вони єдногласно вибрали посланікох општини Дюрдьов хтори буду заступац сербски народ: др Дьордя Дундерского, Дьордя Зличича, Дьордя Илиїна и Дьордя Діткова. После ніх поволани и „вибераче Руси“, хтори єдногласно за своїх представителюх вибрали Николу Гаргая и Андрию Киш-Адамового (Адамов ту назвиско).

37 Biljija, V. *Rusini u Vojvodini*, б. 26.

38 *Записник вођен приликом Народног збора у Бурђеву који је одржан 8-ог Новембра 1918. године у 2 сата после подне ради избора посланика у Српску Народну Скупштину*, РОМС, М 7417.

39 „Присутни чланови месног Народног Одбора: 1. Ђока Дејановић, 2. Јаша Црни, 3. Сима Отић, 4. Стеван Штевић, 5. Трифун Драгић, 6. Ђура Хромиш, 7. Михаљ Нота, 8. Михаљ Шајтош, 9. Емил Костић, 10. Никола Савин, 11. Паја Манојловић, 12. Паја Шовљански, 13. Михаљ Дудаш, 14. Никола Хархаи, 15. Јанко Ердєли, 16. Ђока Богданов, 17. Лука Отић, 18. Жарко Злоколица, 19. Ђура Биндас.“ Исто.

40 Миз, Р. нав. діло, б. 55-60.

Записник своеручно подписали председател и записничар, и оверени с з печатом сербскей православней општини, як було и препоручене у *Преглашеню*. Окрем *Записника*, зачувани и шицки пейц полномоци посланикох з Дюрдьова. Вони були идентични, подписали их председател Дьока Зличич и записничар Никола Кирилович, оверени з печатом тутейшей сербскей православней парохии. Треба замерковац же исти печат положени и на полномоци сербских посланикох, и на полномоци Николи Гаргая и Андриј Киш-Адамового.⁴¹ Шицко тото нам гутори о солидарносци и своеродним єдинстве Сербох и Руснацох у Дюрдьове; на таке заключене указує и тото же бул заеднички Месни народни одбор у хторим и єдни и други були равномирно заступени. З Дюрдьова доставаме нови мена двох руских посланикох. Медзитим, мушине ту спомнуц и єдного спомедзи штирох сербских посланикох з истого места. Слово о Дьордьови Дїткови. Историчаром познати податок же фамелия Дїтков, односно по руски Дїтко, була по походзеню од гевтих Руснацох цо ше перши приселели до Дюрдьова ище пред Револуцию 1848/9. року. Понеже жили у сербским штрעדку, з часом прешли на православне, прменели презвиско на Дїтков и постали Серби.⁴² Владимир Бильня посланика Дїткова идентификує як Руснака.⁴³

Єдинство вецейнационального Дюрдьова не було осамени случай. Не треба ани споминац як обще место у историографии, роботу сербско-бунєвацких одборох на сиверу Бачкей. Ми гу тим добрим медзинационалним одношеньом и єдинству заедници придружиме ище єден руски штрעדок – Коцур. З нього на Вельку народну скупштину дошла випатра лем *Сведожба* о коцурским народним зборе хтори отримани внемделю, 24. новембра 1918. року. Роби ше о кратким документу, написаним з краснописом на сербским язичу, з кирилским писмом и мишанїну рускей и сербскей ортографии. *Сведожба* нам дава знац, же на „нешкайшим коцурским отриманим народним зборе, избрани за висланикох на главни народни збор до Нового Саду“ шлїдујуци наведзени: „Василиј Москаль, Јованъ Шанта, Андрија Киш, Јован Финдрик и Михаил Рик.“ Документ своеручно подписали Андрија Лабош як „председател Народней ради“ и источашне писмоводител, ведно з Янком Шариком, бировом [Шарикъ Янко, бїро], тє. першим чловеком тутейшей општини. Виродостојносц документу змоцнена зоз урядовим (державним) печатом коцурскей општини.⁴⁴ По попису зоз 1921. року, у Коцуре було 3. 969 жительох, од того Руснацох

41 Полномоц: Никола Хархай, РОМС, М 7417; Полномоц: Андрија Кишадамов, РОМС, М 7417; Полномоц: Ђорђе Дунђерски, РОМС, М 7417; Полномоц: Ђорђе Зличич, РОМС, М 7417; Полномоц: Ђорђе Илијин, РОМС, М 7417; Полномоц: Ђорђе Ђитков, РОМС, М 7417.

42 Бонч, М. (1934). Руснаци у Дюрдьове. *Руски календар*, 1934, Руски Керестур: Руске народне просвитне дружтво, 119; Рамач, Я. (1995) Руснаци у Дюрдьове по конец XIX вику, *Шветлосц*, 1, Нови Сад: 1/1995, Руске слово, б. 92; Отић, Љ/Отич, Лю. (1995). *Из прошлости Ђурђева, Зоз прешлосци Дюрдьова*. Ђурђрво: Месни организациони одбор „250“ Дюрдьов, б. 46-47.

43 Виђнја, V. нав. дїло, б. 26.

44 *Сведожба... (Куцора 1918 11. новембра)*, РОМС, М 7417. Фотографија документа је објављена код: Његован Д. *Документи о присаједињенюу*, б. 148.

62, 9 % (2. 500), Немцох 21, 8 % (856) и Мадярох 12, 5% (496).⁴⁵ Солидарносц коцурских трох заедніцох, як и числова структура їх жительство, одражели ше и на вибор посланікох. Руснаци дали трох кандидатох, Василя Сабо Москаля, Йована (Йоана) Шанту и Андрию Киша, Мадяре єдного – Йована (Яноша - ?) Финдрика, и Немци єдного – Михаила Рика. У тим случаю бизме констатовали же Коцур послал до Нового Саду на Вельку народну скупштину пейцох своїх представителюх. Мено Василя Москаля на обявеним списку *Учашиікох Велькей народной скупштини* хтори опубликовани 1938. року, потим у репринт-виданю, як и при Петрови Пекичови погришно записане як „Москань“, найскорей пре гришку у читаню жридла; требало би го виправиц на Москаль.⁴⁶

И не забудзме, у вязи з Коцуром, ище єден важни факт за закончене нашей розправи. Председатель коцурскей народной ради бул Андрия Лабош, хтори за потреби предстояцей велькей подїї, на сербским языку состава *Сведожбу*. Андрей Лабош младши, з углядней рускей священїцкей фамелиї, у тей хвильки парох грекокатолїцкей церковней општини у Коцуре.⁴⁷ Вон треци руски священїк, од пейцох постоянних грекокатолїцких парохийох у Бачкей, за тогого можеме твердзиц же потримал и организова, вибор и учасц Руснацох на Велькей народной скупштини. Тезу о промадарским и антиюгославянским розположеню грекокатолїцкого священства при войводянских Руснацох демантую, значи, на жридлох засновани факти.

У суседним Старим Вербаше тиж була формована Народна рада. Остали нам доступни лем полномоци хтори видати седем посланїком, чий вибор окончени штварток, 21. новембра. Документи идентични, вруковани на половки паперу на латиничней писацей машинки. Язык полномоци сербски, але го друковал службенїк хторому, предпоставяме, немецки або мадарски язык бул мацерински, и оверена є зоз службеним (державним) печатом вербаскей општини, а на даєдних з нїх як кед би коло того бул вдерени ище єден печат нерозпознаваюцого змисту. Полномоци своеручно подписали председатель Народней ради Йован Вучерич и записнїчарка Вида Михайлович. На другим боку шицких пейцох документох стої подписане одобрєне за одход до Нового Саду, хторе видала 11. (24.) новембра Команда места Вербас, односно у мено Команданта 3. батальону IX пешадийского полку сербского войска. Посланїки були: Йован Вучерич (Jovan Vucserity), Аца Живкуцин (Аса Zsivkucin), Милан Попович (Milan Popovity), Кристиан Штрелинг (Kristian Streling), Филип Реперт (Filipp Reppert), Янош Урбан (Janos Urban) и Янко Гадняї (Janko Gadnyaji).⁴⁸

45 Жирош, М. (1997) *Бачванско-сримски Руснаци дома и у швецє*, I, Нови Сад: Грекокатолїцка парохия св. Петра и Павла Нови Сад – Руске слово, б. 492.

46 Рєкіс Р. нав. дїло, б. 307; *Войводина 1918-1938*, б. 37; *Войводина 1918-1938*, друге невименєне виданє, б. 55

47 Цап, М. М. (1996) *Церква и школа у Коцуре*, Нови Сад: Грекокатолїцка парохия св. Петра и Павла, б. 151; Миз, Р. нав. дїло, б. 197-198.

48 *Punomoc: Jovan Vucserity, POMC, M 7417; Punomoc: Аса Zsivkucin, POMC, M 7417; Punomoc: Milan Popovity, POMC, M 7417; Punomoc: Kristian Streling, POMC, M 7417; Punomoc: Filipp*

Остатні посланік хторого зме наведли, Янко Гадняї, по мену бул Руснак. По матрикуларних кніжках, фамелия Гадняї (Гадняй або Гадняї) була єдна з перших руских фамелийох хтори ше населели у Старим Вербаше.⁴⁹ Руска парохия у Старим Вербаше 1921. року мала 700 души.⁵⁰ Выбор єдного Руснака випатра одражовал националну структуру жительствова того бачкого места. Ризикуючи же тота наша оцена може буц оспорена, по шицким судзаца, у висланстве хторе мало седем членох старовербаскей општини на Велькей народней скупштини, були троме Сербї, двома Немци, єден Мадяр и єден Руснак.

Спомедзи шицких бачких населеньох дзе Руснаци жили, як кед би у своїм виборе пожелло єдино їх найвекше населене Бачки Керестур (Бач Керестур, нешка Руски Керестур). Доступни нам записнік тамтейшого Народного одбору на чїім чолє бул Никола Павлович. Написани є на єдним паперу векшого формату и у заглавю насловени як *Сведочба, Од народног одбору Бачкерестурскї општини*. Документ двоязични, на правим боку стої текст на сербским язїку написани з руским кирилским писмом, а на лївим паралелни текст истого змісту на мадярским язїку, оверени з урядовим печатом Керестурскей општини и своеручно го подписал у мено Народного одбору Микола (Никола) Павлович (Pavlovits Miklos). З документу дознаваме же од тутейшого народу вибрани и вислани на „отримуюци 26-ого новембра Собор у Новим Садзе“, „Планчак Димитрие, Шовш Петар, Папуга Михаил, Киш Михаил, Голович Иван и Сабадош Иван“. Документ написани 25. новембра, значи на дзень отверяня Велькей народней скупштини у Новим Садзе, и не робело ше о гришки, бо назначене же посланїки вислани на Собор за дзень 26. новембер.⁵¹ Понеже тота *Сведочба* остала зачувана у архивским предмету *Документи посланїкох Велькей народней скупштини*, заключаеме же керестурски посланїки вшелїяк сцигли на Вельку народну скупштину, або по конец дня того 25. новембра, або аж на други работни дзень сходу. З документу дознаваме же их було шейсцме, цо и одвитує предписаню о способе вибору посланїкох; Керестур 1921. року ма 6300 жительох.⁵² Медзитим, у списку *Учаїнїкох Велькей народней скупштини*, як и при Пекичови, вихабене мено остатнього наведеног керестурского посланїка Ивана Сабадоша.⁵³ На оригиналу документу, хтошка перше подцагнул и вец двараз з краткими зукозима смужками прецагнул (?) з червеним клайбасом лем тото мено, док други лем подцагнути. Тото очиглядно не зробене у чаше отримованя Скупштини, але предпоставяме же то зробел даяки вигледовач хтори познейше гледал мена посланїкох, найскорей составяюци *Список учаїнїкох*.

Reppert, POMC, M 7417; *Punotoc*: Janos Urban, POMC, M 7417; *Punotoc*: Janko Gadnyaji, POMC, M 7417.

49 Жирош, М. нав. діло, б. 332.

50 Биндас, Д. нав. діло, б. 131.

51 *Сведочба, Од народног одбора Бачкерестурске общини*, POMC, M 7417.

52 Биндас, Д. нав. діло, б. 131.

53 Рєкіс Р. нав. діло, б. 306; *Војводина 1918-1938*, стр. 35; *Војводина 1918-1938*, друге невименсне виданє, б. 53.

Тото заключаєме на основи того же скоро шицки Записніки и полномоци, правда, недошлідно и покус недзбало, поподцаговала або з червеним або з графітним клайбасом иста або исти особи. Тоту, по нашим думаню – гришку, з той нагоди призначуєме и виправяє з числом шейсцох менох керестурских посланікох. Ище слово-два о чолнікови Керестурского народного одбору, Николови Павловичови, хторого волали Паньски. Роби ше о углядному газдови, власнікови Паньскей карчми у центре валалу, човекови либералних похопеньох хтори мал вельки уплів на своїх согражданох. Як член Социялдемократскей странки, Павлович 1921. року, правда на кратко, постал председатель керестурскей општини.⁵⁴

Заключме наш препатрунок доступних менох хтори ше находза у Записнікох и полномоцох цо сцигли на Вельку народну скупштину. Можеме заключиц же на Велькей народной скупштині були присутни посланіки зоз шицких пейцох бачких населеньох (Новог Саду, Дюрдьова, Коцура, Старого Вербасу и Керестура) дзе Руснаци жили у векшим чишле и були організовані як заєдніца. Одволане Руснацох як и општинах у хторих вони жили на *Преглашене* Сербского народного одбору у Новим Садзе було подполне и плебисцитарне. Цо ше дотика числа посланікох хтори пришли з тих штредкох, гоч як посланіки по националносци Руснаци або их вибрала руска заєдніца, односно, же у ширшим смислу представляли општини з руску векшину або же були лем по походзеню Руснаци, у идеалним случаю можеме бешедовац о ніх 17. Наздаваме ше же даєдни будучи вигледованя пополня число од 21 присутного Руснака на Велькей народной скупштині з новима менами хтори остали недоступни тому вигледованю.

Не шмеме забуц на скорейшу обещунку же даме ище єден аргумент на хасен тези же Хранилович як грекокатолици архидиякон дійствовав у согласносци з определеньом крижевского владыки (епископа) и подредзеного му священства. У ствари, не прешол ані єден рок од Велькей народной скупштині Присоединеня, а 2. юлия 1919. року Йован Хранилович у Новим Садзе знова предшествовал єдней скупштині, тєраз рускей, на хторей предняци бачких и сримских Руснацох цо ше зишли, основали Руске народне просвитне дружтво (такволану Просвиту), свою першу националну, културно-просвитну организацию на тих просторох од приселеня. Хранилович бул домашні и организатор сходу за чийо отримоване благослов дал и крижевски грекокатолици владыка (епископ) Дионизий Няради. Знаме же, дєкуюци Храниловичовому упліву у Новим Садзе, скупштина отримана у Велькей сали новосадского магистрату у присустве (його старих познатих) городского капитана Александра Моча и велького жупана и началніка городу Йована Живойновича.⁵⁵ Хранилович за малу руску заєдніцу бул особа

54 Тамаш, Ю. (1992) *Руски Керестур, літопис и история, (1745-1991)*, Руски Керестур: МЗ Руски Керестур, б. 409.

55 За политични позиції Йована Живойновича и Александра Моча опатриц: Бјелица С (2008) *Политички развој Новог Сада између два светска рата*, Нови Сад: Филозофски факултет – Нови Сад, б. 31-32, 47-49.

хтора ю представляла не лем на Велькей народней скупштини, але и пред власцами новоствореной Кральовини Сербох, Горватах и Словенцох, кед требало за свойо национални интереси вибориц цо лепши позиції.⁵⁶ Руске народне просвітне дружтво, под мощним уплївом грекокатолїцкей церкви, постава зачатнік и ношитель культурно-национального препороду войводинских Руснацох медзи двома шветовима войнами. На бокох його часописох и публикацийох розвива ше сучасна руска литература и литературни язык. Просвита видаватель школских учебнікох на руским языку за руски державни школи.⁵⁷ З другого боку, нова держава, пре присуство вельолюдних и мощних, до вчера державотворних меншинох на просторе Войводини, як цо Маляре або Немци, на Руснацох як славянску меншину патрела доброжичліво. Тоту доброжичлівосц ше насампредз видзело у отвераню и роботи державних основних школах на руским наставним языку, як найважнейшого фактора культурно-национального препороду тей заедніци.⁵⁸

Кральовина Сербох, Горватах и Словенцох, односно Кральовина Югославия ані у символічней ровні не забувала на особни заслуги учашнікох Велькей народней скупштини у Новим Садзе. Йован Хранилович 1921. року бул одликовани з Орденом Святого Сави IV шора.⁵⁹ Перши на лістини коцурских посланікох, Василий Сабо Москаль, тиж за свою роботу на культурним и политичним полю бул одликовани з орденом (не познате нам хторого рангу) од краля Александра.⁶⁰ Конечно, можліве же повязане з тим и нашу тему, крижевски владика епископ Дионизий Няради тиж двацетих рокох бул ношитель Ордну Святого Сави II ступня.⁶¹

56 Гарди, Дю. нав. діло, б. 171-186.

57 Тамаш, Ю. (1997). *История русской литературы*. Београд: Завод за учебніки и наставни средства, б. 70-132.

58 Janjetović J. нав. діло, б. 239, 261, 285, 445-448; Шимуновић-Бешлин, Б. (2007) *Просветна политика у Дунавској бановини: 1929-1941*, Нови Сад: Филозофски факултет у Новим Садзе, Одсек за историю, б. 81.

59 Risaković V. Jovanu Hraniloviću, у: *Храниловићева споменица. О 70-годишњици неговог рођења (18 децембра 1855–1925)*, редакторка Викторија Рисаковић-Југовић (1925) Нови Сад: Новосадска секција Югославянског новинарског здружења, б. 20-37.

60 Аноним, (4. март 1937) + Василиј Сабо-Москаль, *Русска зоря*, число 8, Нови Сад: Культурно-национального союзу югославянских Русинох, стр. 4. На тим податку дзекуеме редакторови часопису Шветлосци, Миколови М. Цапови.

61 Аноним, Njarad Dr. Dionizije, у: *Ko je ko u Jugoslaviji* (1928), Beograd, Zagreb: Jugoslovenski godišnjak, Nova Evropa, б. 108.

ЖРИДЛА И ЛИТЕРАТУРА:

Жридла:

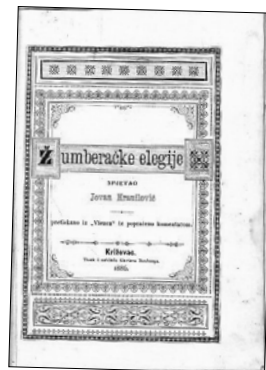
Рукописне оддзелене Матици сербскей, Документи посланикох ВНС, инв. ч. М 7417.

Литература:

- Аноним, (4. март 1937) + Василиј Сабо-Москаль, *Русска заря*, число 8, Нови Сад: Културно-националног союзу югославянских Русинох, б. 4.
- Аноним, (14 (27). Новембар 1918) Банкет, *Српски лист*, ч. 17, б. 4.
- Аноним, (14 (27). Новембар 1918) Одлуке Скупштине Срба, Буњеваца и осталих Словена у Бачкој, Банату и Барањи, донесене 12. (25.), *Српски лист*, ч. 17, б. 1-3.
- Аноним, (21. новембар (3. децембар)) Долазак војводе Петра Бојовића у Нови Сад са штабом I армије, *Српски лист*, ч. 23, б. 2-3.
- Аноним, Njarađ Dr. Dionizije, у: *Ko je ko u Jugoslaviji* (1928), Beograd, Zagreb: Jugoslovenski godišnjak, Nova Evropa, б. 108
- Баровић, В. – Пралица, Д. (2014) Јован Храниловић и новосадска секција Југословенског новинарског удружења, *Зборник Матице српске за друштвене науке*, 147, б. 295-307.
- Biljnjа, V. (1987) *Rusini u Vojvodini, Prilog izučavanju istorije Rusina Vojvodine (1918-1945)*, Novi Sad: Dnevnik.
- Биљња В. Русини Војводине између Хустстког руског народног савета и Велике народне скупштине у Новом Саду 1918, у: *Присаједињење Војводине Краљевини Србији 1918*, Зборник роботох з науковог сходу хтори отримани 25. новембра 1992. року у Новим Садзе з нагоди седемдзешат штвартей рочници присоједињеня Војводини гу Краљовини Србији 1918, редактор Смиљанић, М. (1993), Нови Сад: Музей Војводини, Институт за историю Филозофског факултету у Новим Садзе, б. 209-214.
- Биндас, Д. Народна штатистика бачко-сримских Русинох 1921. року, *Руски календар*, 1923, Руски Керестур: Руске народне просвитне дружтво, б. 130-131.
- Бјелица С. (2008) *Политички развој Новог Сада између два светска рата*, Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад, б. 47-49.
- Боич, М. (1934). Руснаци у Дјурђове, *Руски календар*, 1934, Руски Керестур: Руске народне просвитне дружтво, б. 115-122.
- Вељановић З. (2017) *Југославија потреба или заблуда, Стварање Краљевине Срба Хрвата и Словенаца 1918*, треце видане, Нови Сад: Музей Војводини.
- Војводина 1918-1938*, Видане Одбору за преславу 20-рочници ошлебодзена и зединеня (1939), Кнјжка 1, Нови Сад: Одбор за преславу 20-рочници ошлебодзена и зединеня.
- Војводина 1918-1938*, Кнјжка 1, друге невименене видане, редактор Његован Д. (2017), Нови Сад: Одбор за преславу 20-рочници ошлебодзена и зединеня, Музей Вйводини.
- Гавриловић С. О унијаћењу и покатоличавању Срба у Хрватској, Славонији и Угарској (XIII-XIX век), у: Гавриловић С. (2010) *О Србима Хабзбуршке монархије*, Београд: Српска књижевна задруга, б. 150-195.
- Гарди, Дю. Улога Йована Храниловича у друштвеним живоце Руснацох у перших рокох Краљовини Србох, Горватах и Словенцох, у: *Русинистични студиј – Ruthenian Studies*, редактор Тамаш Ју. (2015), Нови Сад: Филозофски факултет у Новим Садзе, б. 171-186.

- Гарди, Дю. (2004) Школа и друштвена елита при бачванских Руснацох концом XIX століття, *Шветлосц*, 1, б. 64-73.
- Гаћеша, Н. Демографске и социјалне прилике у време присаједињење Војводине Краљевини Србији 1918. године, у: *Присаједињење Војводине Краљевини Србији 1918*, Зборник роботох з наукового сходу хтори отримани 25. новембра 1992. року у Новим Садзе з нагоди седемдзешат штвартей рочніци присоєдиненя Войводини гу Краљовини Србиї 1918, редактор Смиљанић, М. (1993), Нови Сад: Музей Войводини, Институт за историю Филозофского факултету у Новим Садзе, б. 49-57.
- Гаћеша Н. (1977) Rusini između dva svetska rata, *Godišnjak Društva istoričara Vojvodine*, Novi Sad: Društvo istoričara SAP Vojvodine, б. 275-308.
- Gurović, D. *Jovan Hranilović, čovjek i pjesnik*. у: Jovan Hranilović, *Žumberačke elegije i druge izabrane pjesme*, ушорел Gurović D. (1986), Zagreb: Žumberački vikarijat, б. 131-142.
- Жирос, М. (1997) *Бачванско-сримски Руснаци дома и уишвец*, I, Нови Сад: Грекокатоліцка парохия св. Петра и Павла Нови Сад – Руске слово.
- Zoran J. (2005), *Deca careva, pastorčad kraljeva, Nacionalne manjine u Jugoslaviji 1918-1941*, Beograd: INIS
- Јеремић, Р (1928) Бачки Руси (Рушњаци, Русини), *Прилози Летопису Матице српске*, р. 1, кнї. 1, т. 2, б. 49-67.
- Јудин, Љ. (1968) О раду Народне управе за Банат, Бачку и Барању 1918-1919. године, *Зборник за друштвене науке Матице српске* 51, Нови Сад: Матица сербска, б. 5-35.
- Кекић, Н. Bibliografija Jovana Hranilovića, у: Jovan Hranilović, *Žumberačke elegije i druge izabrane pjesme*, uredio Gurović D. (1986), Zagreb: Žumberački vikarijat, б. 143-172.
- Кишопев, С. Број жителя у граду - од 1694. до данас, у: Ердујхелї М. (2002), *Историја Новог Сада*, (репринт-видане) Ветерник; Дијам-М-прес, б. 457-462.
- Крклуш, Љ. Војводина у време присаједињења Краљевини Србији, у: *Присаједињење Војводине Краљевини Србији 1918*, Зборник роботох з наукового сходу хтори отримани 25. новембра 1992. року у Новим Садзе з нагоди седемдзешат штвартей рочніци присоєдиненя Войводини гу Краљовини Србиї 1918, редактор Смиљанић, М. (1993), Нови Сад: Музей Войводини, Институт за историю Филозофского факултету у Новим Садзе, б. 13-24.
- Lebl, A. (1977) Rusni od 1890. do 1918, ekonomski položaj, *Godišnjak Društva istoričara Vojvodine*, Novi Sad: Društvo istoričara SAP Vojvodine, б. 255-273.
- Миз, Р. (2016) *Священіки дакедишнього Осецкого викаријату*, Нови Сад: Грекокатоліцка парохия св. Петра и Павла, Максима.
- Мирковић, А. Јован Храниловић као председник народне скупштине ослобођења. у: *Храниловићева споменица. О 70-годишњици неговог рођења (18 децембра 1855–1925)*, редакторка Викторија Рисаковић-Југовић (1925) Нови Сад: Новосадска секция Југославянского новинарского здруженя, б. 19-20.
- Његован Д. (1993), Документи о присаједињењу *Срема, Баната, Бачке и Барање Србији 1918*, Нови Сад: Музей Войводини.
- Његован, Д. (2004) *Присаједињење Војводине Србији*, Нови Сад: Музей Войводини.
- Отић, Љ/Отич, Лю. (1995). *Из прошлости Ђурђева, Зоз прешлосци Дјурђова*. Дјурђов: Месни организацијни одбор „250“ Дјурђов.
- Рекіћ Р. (1939) *Povijest oslobodjenja Vojvodine*, Subotica: Grafika.
- Попов, Д. (1983) *Српска штампа у Војводини 1918–1941*. Нови Сад: Матица сербска.
- Ракић, Ј. Војводина у време стварања југословенске државе 1918. године, у: *Србија 1918. године и стварање југословенске државе*, Зборник роботох з наукового сходу, редактор Терзић, С. (1989), Београд: Историјни институт, б. 223- 232.

- Рамач, Я. (1995) Руснаци у Дјорђевоу по конц XIX вику, *Шветлоси*, 1, Нови Сад: 1/1995, Руске слово, б. 88–103.
- Рамач Я. (2017) Руснаци у Новим Садзе од 60-их рокох XVIII по конц XIX века, *Русинистични студиї – Ruthenian Studies*, 1, Нови Сад: Филозофски факултет у Новим Садзе, б. 123-141.
- Рамач, Я. (2007) *Руснаци у Южней Угорскей (1745–1918)*, Нови Сад: Войвођанска академия наукох и уметносцох.
- Risaković V. Jovanu Hraniloviću, у: *Храниловићева споменица. О 70-годишњици неговог рођења (18. децембра 1855–1925)*, редакторка Викторија Рисаковић-Југовић (1925) Нови Сад: Новосадска секция Югославянског новинарског здружєня, б. 20-37.
- Споменица ослобођења Војводине 1918.* (1929), Нови Сад: друкарня Јовановић и Богданов.
- Тамаш, Ю. (1997). *История русской литературы*. Београд: Завод за учебници и наставни средства.
- Тамаш, Ю. (1992) *Руски Керестур, літопис и история, (1745-1991)*, Руски Керестур: МЗ Руски Керестур.
- Храниловићева споменица. О 70-годишњици неговог рођења (18 децембра 1855–1925)*, редакторка Викторија Рисаковић-Југовић (1925) Нови Сад: Новосадска секция Югославянског новинарског здружєня
- Цап, М. М. (1996) *Церква и школа у Коцуре*, Нови Сад: Грекокатоліцка парохия св. Петра и Павла.
- Шимуновић-Бешлин, Б. (2007) *Просветна политика у Дунавској бановини: 1929-1941*, Нови Сад: Филозофски факултет у Новим Садзе, Одсек за историю.

Др Ђура Харди, Нови Сад

**БАЧКИ РУСИНИ И ПРИСАЈЕДИЊЕЊЕ ВОЈВОДИНЕ КРАЉЕВИНИ
СРБИЈИ 1918. ГОДИНЕ**

Резиме

На Великој народној скупштини Срба, Буњеваца и осталих Словена Бачке, Баната и Барање 1918. године у Новом Саду, учествовали су и Русини. Историографија сматра да је међу 757 посланика био присутан и 21 Русин. На основу досад неизучене архивске грађе, у раду се истражује учешће Русина на Великој народној скупштини. Аутор, на примеру месних народних одбора у Турђеву и Куцури, доказује да је избор посланика одражавао националну структуру становништва тих насеља. Једна од најистакнутијих личности Велике народне скупштине био је новосадски гркокатолички (унијатски), русински свештеник Јован Храниловић (1855-1924). До данас је у науци био непознат податак да је Храниловић за посланика изабран на збору Русина из Новог Сада. Храниловић је несумњиво представљао русинску заједницу у руководећим телима Скупштине.

Ђура Hardi, Phd, Novi Sad

**RUSYN OF BACHKA AND UNIFICATION OF VOJVODINA TO THE
KINGDOM OF SERBIA IN 1918**

Summary

At the Grand National Assembly of Serbs, Bunjevci, and other Slavic peoples of Bačka, Banat and Baranja, which was held in Novi Sad in 1918, Rusyns (Ruthenians) also took part. In historiography, there is a presumption that among the 757 deputies there were 21 Rusyns.

Based on previously unstudied archive material, the paper examines the participation of Rusyns in the Grand National Assembly. The author, using the example of local people's committees in Đurđevo and Kucura, proves that the election of deputies reflected the national structure of the population of these settlements. One of the most prominent figures of the Grand National Assembly was the Greek Catholic (Uniate) Rusyn priest Jovan Hranilović (1855-1924) who had been elected as a deputy at the Assembly of Rusyn voters in Novi Sad. Hranilović, undoubtedly, represented the Rusyn community in the governing bodies of the Assembly.

ЗАПИС З ОЗ АНГЛІЇ ПАМ'ЯТКИ НА ШЕКСПИРА

*Приятелю добри, пре Христа,
не рушай прах котри ту закопани.
Благословени най буде тот
хто очува тот камень,
а прокляти най буде тот
хто руши мойо косци!*

Шекспир

Варошик Стратфорд на річці Ейвон (Stratford-upon-Avon), змєсцєни у живописней обласци Ворик у штредней Англїї, сивєрозаходно од Лондону, уж коло 400 роки єдно з найпознатших мєстох у швецє. У нїм 23. априла 1564. року народзєни Вилєм Шекспир, найвєкши англїйски драмски поєта и єден з вєлїканох шветовєй лїтератури. Його драми, комєдїї, трагєдїї, поєми и други числєни дїла давани и нєшка шє даваю по театрох ширцєм швєта, зняти и вєлї филми. Гваря жє шє кажди дзєнь дагдзє у швецє обяви даяка робота о Шекспирови и його дїлох, та створєна и окрємна наука – шекспирологїя.

ДїЛА. Трагєдїя *Ромєо и Юлїя*, вїчна пожертвовна любов двоїх младих, з плачєм обїшла швєт. Памєтлїви и трагєдїї *Отєло*, *Гамлєт*, *Юлїє Цєзар*, *Крєль Лир*, *Магбєт*, *Антонїє и Клєопатра*; исторїйни драми *Гєнрї IV*, *Гєнрї V*, *Гєнрї VI* и *Гєнрї VIII*, *Рїчард II* и *Рїчард III*; комєдїї *Сон лєтнєй ноцї*, *Млєтацкї тарговецї*, *Як цї шє пачи*, *Шїцкє добрє кєд шє добрє скончї*, *Вєсєлї жєнї вїндзорскї*; поєми як *Вєнєра и Адонїс...* и ищє вєлї други дїла, мєдзї нїма и коло 150 сонєти. Даєдни авторє наводзє жє „нїхтє нє написал тєльє такї творї як Шекспир, анї до тєдї, анї од тєдї“.

Почитоватєлє Шекспира знаю дакєдї повєсц жє „озда нєт цє о Шекспирови и його дїлох уж нє повєдзєнє“, а заш лєм шє ищє вшє дацє новє дозна и одкрїє. А вїроятно шє мєнєй зна о самїм його Стратфорду, дзє є народзєни и поховани.

ВАРОШ. Стратфорд и нєшка вїрно чувє шїцкї пам'яткї на Шекспира и його час. Скоро шїцкї хїжї и улїцї стоя так як и прєд вєцєй як штирома вїкама. Аж и мєна улїцєх истї. Дакєдї то бул малї валал, а нєшка то туристични варошзоз коло 25 000 житєлєма, до хторого рочнє прїходзє коло 3 мїлїонї (!) нащївїтєлє зоз цалого швєта, лєм прєто жє то Шекспировє мєсто – Shakespeare's place.

До старей часци варошу ше уходзи пешо. Преходзи ше по старим древеним мосце преїг рички Ейвон, хтори направени ище у Шекспировим чаше. Не мож войсц на авту, ані на автобусу, бо улїци узки, а на тот способ ше го и чува од загадзованя. Хижи углавним дрвени, а даєдни и з надовим закрицом, таки як у давней прешлосци. Прето, поведзме, не шлєбодно куриц нїгдзе на явних местох, бо ше барз меркує же би не пришло до огня.

Нука у старим варошу шицко випатра як уж виками нерушене, як церньови дворец зоз сказки у котрим заспала принцеза. Хижи, капури, загради, цагача на киблох, брадла маховини на закрицох – шицко то як на филму зоз старих часох. У скоро каждой улїци карчми, ресторани и предавальні у стилу Шекспирового часу и його дїлох, так ше и волаю. Ствари у нїх дрвени, карсцелї и лавки масивни, тварди.

У улїци Генли, єдней з найстарших у варошу, находзи ше велька хижа на поверх у котрей ше Шекспир народзел, жил у младосци и у ней умар. Нешка то Мемориялни дом, отворени за нащивительох. Шицко ту вирно стої уж вецей як штиристо роки – дрвена колїска, пец з котлом на огнїску, писаци стол з грубу рапаву деску. Просторїї без повали, зоз грубима гредами под закрицом. Чува ше каждую ствар, каждую дробнїцу хтору Шекспир хасновал.

Шекспирова хижа дзе є народзени

Обок при тей хижи подзвигнути сучасни будинок, Шекспиров центр. Вибудовани є з помоцу велїх любительох Шекспира, уметнїкох и глумцох зоз цалого швета. Ту змесцена богата библиотека, дзе приходза тоти цо преучую Шекспира и його дїла.

Недалеко у истей улїци находзи ше стара школа зоз Шекспірового періоду (предпоставя ше же и вон до ней ходзел), хтора и нешка у функції. У учальні груби деревени лавки, барз рапави, повирезовани, здогадуно на числени генерації школярох. Далей, при самеї рички Ейвон, подзвигнути вельки Кральовски спомин-театер, у котрим ше през цали рок приказую Шекспірово представи.

Тиж недалеко находзи ше красна двойніста хижа закрыта з надом, з вельку заграду и овоцніком. Ту ю волаю „котидж“ – колїба. То хижа Шекспіровей жени Ени Гатавей. По випатрунку їх хижох, видно же обидвойо були з маєтних фамелійох – Шекспіров оец бул фармер и тарговец з волну, а Енов оец фармер.

ГРОБ. На концу улїци, тиж на побережю рички, находзи ше церква Святий Тройци, у котрей Шекспір поховани. Камена плоча закрива гроб при олтаре, а на ней урезани слова з початку того запису: „Приятелю добри, пре Христа, не рушай прах котри ту закопани. Благословени най будзе тот хто очува тот камень, а прекляти най будзе тот хто руши мойо косци!“

Тоти слова написал сам Шекспір пред конец свойого живота. По своім жаданю, ту є поховани, у Стратфорду дзе ше и народзел. Умар на Дзуря, 23. априла 1616. року, у 52. року живота, на свой родзени дзень!

И справди, ніхто не рушел камень на його гробе, гоч його жена Ени и дзівка Сузана сцели буц поховани ведно з нїм. Теди бул таки обичай же посмертни остатки покойного, после одредзеного часу, премесцани до сушешней „хижи косцох“. Шекспір то не сцел. Його молба, чи клятва, сполнена аж по нешкайши дні.

(Шекспір ше оженел кед му було 18 роки, а його Ени 26. Ведно пожили 34 роки и мали тройо дзеци. Гоч була осем роки старша, Ени пожила после Шекспіра ище седем роки. Умарла 1623. року, дожила 67 роки, 15 вецей як ей славни муж.)

ФЕСТИВАЛ. Каждого року на Дзуря, 23. априла, кед през поля и загради у тим богатим краю Ворики ярні воздух розлее полни, узрети пах леса, желенїдла и квеца, у Стратфорду починаю святочности, фестивал на чещ велького Шекспіра. Тоти святочности дакеди тирвали лем даскельо дні, нешка ше розцагню аж до позней ешенї, та и длужей. У нїх участвую не лем жителе Шекспірового родзеного места, але приходза нащивителе зоз цалей Англїї и швета. По улїцох пирхаю застави рижних державох, иду процесїї з венцами квеца котри кладу на Шекспіров гроб, отримую ше рижни преподаваня о його живоце и работи, у театре ше приказую його діла, у ресторанох ше варя едла зоз Шекспірового часу...

Шицко то символ почитованя велького поети, предлужоване його живота. Бо, як гваря Английци, „Англия мала после Шекспира ище веліх вельких людзох, але ані єден з ніх ше не розчул по швецце так як Шекспир, ані єден не жиє так длуго после своей шмерци як цо жиє Шекспир“. Вони ше цеша же маю таке славне место зоз прешлосци. И вельки немецки поета Гайне о тим гварел: „Сцел бим жиц у Англиї, бо ше там ствари случую сто роки познейше...“

За веліх людзох уж и саме перебуване у тим оригинальным амбиенту старого часу импресионує, дава порив за творчосц. И гваря Английци же кед би пуцели най ше Стратфорд розвива так як и други вароши, кед би у нїм не застановели час, вон би не представял ніч окремене. Шицко би швидко прелїгла динамика сучасного живота и урбанизация. А так, варош на рички Ейвон нешка интернационално познати и ценени, так исто як и його житель поета Шекспир.

Хижа Шекспировей жени Ени Гатавей, закрыта з надом

100-РОЧНИЦА РУСКОГО НАРОДНОГО ПРОСВИТНОГО ДРУЖТВА

РНПД основане 2. юлия 1919. року Новим Садзе
(1919–2019)

Зоз снованьом Руского народного просвитного дружтва (РНПД), Руснаци Бачкей и Сриму достали свою першу культурно-просвитну организацию у рамихох хторей могли витворйовац свою активносци у обласци просвити, языка и култури и пестовац национално-культурни идентитет на тих просторох.

Тота подія ше учишлое до шора найзначнейших рочніцох и датумох хтори означели вкупни национални и культурни живот Руснацох од приселеня по нешка. Писац и бешедовац о 100-рочніци РНПД, значи здогадавац ше на еден вик шицкого того цо воно як культурни здобуток принесло и як духовни ориентир зохабело Руснацом и научело чувац националне ество.

Треба надпомуц же уж на сновательней схадзки РНПД 2. юлия 1919. року принесена резолюция котра була значна не лем за дїйствоване и роботу того Дружтва, але и за шицких Руснацох хторих воно обединьовало. Слово о резолюції зоз хтору ше РНПД опредзелело за бешедни язык бачванско-сримских Руснацох як язык на хторим ше будзе розвивац култура, просвита, литература, информоване и други обласци культурней окремносци Руснацох на тих просторох и того понебя.

През два децениї (дваец два роки, 1919-1941) свойого дїйствованя Руске народне просвитне дружтво, як перша наша руска культурно-просвитна организация, преходзело през вецей периоди и спокуси, але остало на своім гланвим опредзеленю яке зарисоване на сновательней схадзки, а то: „зачувац народни характер Русиных и пестовац, розвивац и розпротрањац руску народну просвиту, и у культурних вопростох вшадзи заступац интерес южных Русиных”.

Познате же Руснаци на таких опредзеленох остали по нешкайши дні, а то на najlepши способ гутори же руководсто и делегати РНПД того 1919. року були на правдивей драги.

*

Тиж треба наглашиц же напрямки, работа и програмна ориентация РНПД були основа при снованю Дружтва за руски язык, литературу и културу 4. децембра 1970. року у Новим Садзе, як першей повойнової дружтвеной организации чий перши председатель од 1970. по 1973. рок бул Микола М. Кочиш (1928-1973), лингвиста, пистель и педагог. За прешли, блїзко пейц децениї (1970-2019) Дружтво за руски язык, литературу и културу и його числени члени и сотрудніки у обласци руского языка, литературы и култури дали значне доприношене розвою руского языка, литературней и культурней дїялносци.

Виданя Руского народного просветного дружтва

У Новим Садзе, 2. юлия 1919. року до новооснованого
Руского народного просвитного дружтва (РНПД)
вибрани шлїдуюци особи: *

председатель: о. Михал Мудри, парох у Руским Керестуре;
подпредседател: о. Дюра Биндас, парох у Дюрдьове и
Емил Губаш, учитель-дзьяк у Коцуре;
секретаре: Михал Поливка, директор школи у Руским Керестуре
и о. Юрай Павич, капелан у Руским Керестуре;
касире: Михал Шимко, газда у Руским Керестуре и
Петро Колесар, торговец-качмар, у Коцуре;

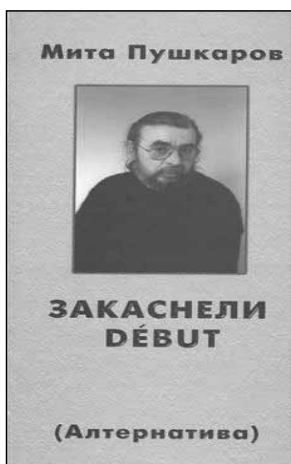
До ширшого одбору вибрани представніки зоз шицких руских валалох:

Руски Керестур:	Янко Малацко, Михал Колошній, Янко Гафич и Дюра Шимко
Коцур:	Дюра Шанта, Дюра Шарик и Михал Стрибер
Вербас:	о. Александер Абодич и Богумил Контра
Дюрдьов:	Грицо Михняк и Михал Балїнт
Нови Сад:	о. Йован Хранилович и Дюра Колесар
Бачинци:	о. Цирил Дрогобецки и Михал Папуга
Сримска Митровица:	Янко Страценски и Янко Лабош
Шид:	о. Дюра Бесерминьски и Емил Яким
Беркасово:	Осиф Губаш и Янко Лусканци
Бикич Дол:	Янко Страценски
Миклошевци:	Дюра Орос и Яким Костелник
Петровци:	о. Спиридон Петранович и Антон Штефанчик
Райове Село:	о. Михал Гирйовати и Штефан Кашовски
Пишкуревци:	о. Павел Гвозданович и Янко Сивч

.....
*Др Федор Лабош, *История Русиных Бачкей, Сриму и Славонии 1745-1918*,
Вуковар, 1979, б. 277-278.

И. П.

ДИМИТРИЄ М. ПУШКАРОВ (1939-2004)

Димитриє Мита Пушкаров народзени 21. мая 1939. року у Новим Садзе. Основну школу закончел у Дюрдьове, а штредню и Висшу педагогийну, подобови напям у Новим Садзе. Робел як наставнік подобового воспитаня у Основней школи „Йован Йованович Змай“ у Дюрдьове. За роботу зоз дзеци достал вецей припознання од општинского по медзинародни уровень.

Мита Пушкаров бул припознати подобови педагог и маляр. Познати були його три циклуси подобових роботох: Автобиографії, Рускинї и Образи/икони. Участвовал на вецей колективних виставах: у Жаблю 1975. и 1980. року, Крушевцу 1998. року и у шицких местох Шайкашской: Шайкаш, Надаль, Титель, Жабель, Катъ. Самостойни вистави мал у Новим Садзе Дюрдьове, Жаблю, Господінцох и Руским Керестуре.

Бул член Здруженя подобових педагогох Войводини, Подобового кругу Шайкашской и Клубу подобових уметнікох Дружтва за руски язык, литературу и культуру. Заступени є у монографії „Подобова творчосц Руснацох“ зоз подобовим прилогом „Рускиня“ (малюнок на паперу, комбиновна техніка, 38x27 см, б. 96), хтору Дружтво видало 2003. року у Новим Садзе. Добре познал класичну музику, историю уметносци и литератури, а витворел и вецей улоги у обласци театралного аматеризма. Писал поезию, обявена му кніжка ЗАКАСНЕЛИ DÉBUT (2002).

На отвараю самостойней вистави Мити Пушкарового у Галерії „Мост“ КПЗ Войводини, 7. септембра 2000. року у Новим Садзе, Слободан Санадер, подобови критичар, директор Галерії сучасней уметносци у Новим Садзе гварел:

„Кед ше человек найдзе у доме – ателеу маляра Мити Пушкарового, приємно ше несподзиве. Дочека го подобове діло у трох циклусох: Автобиографії,

---

Рускинї и Образи/икони и походи же пред собу ма щирого, скромного и гуманого человека широкей култури, информованого о шицких збуваньох у подобовой уметности чий є сучасник, маляр и особа без поровнованя. Замеркує же у подполности похопел сучасну и авангардну уметност и же свойо подобове діло твори у рамикох класичного подобового виразу: фарби, композиция, сценорафия малюнку итд. Прето його Автобиографии брилянтно виведзени, Рускинї хтори маю импресивни вираз и вредност композицийно добре поставени, а тиж и Образи/икони виробени у фреско технїки и вещей успишно намальовани пейзажи. Його подобови опус засновани на емотивней, документарней и подобовой правди, дзе етичне и естетичне твори його творчи вираз. Подоба и діло Мити Пушкарового заслужує нашу повагу, почитованє и уважованє и прето обчекуєме ретроспективу, бо тога вистава у Галерии „Мост” КПЗ Войводины, лем єдна з можливих виборох його целосней подобовой творчосци”.

Димитрие Мита Пушкаров умар 2004. року у Дюрдьове.

И. Папуга

Подобово роботи: графіки Мити Пушкарів

Души

Здогаданє II

Прєсія II

Роздумованє

ТАТЯНА ТАГАСОВИЧ ВИНАЙ

професорка англійського язика зоз Суботици

Татяна Тагасович Винай народжена 12. августа 1939. року у Кули (оцц др Мафтей Винай и мац Мария, нар. Газда). До гимназії ходзела у Суботици, а Филозофски факултет на Групи за англійски язик и литературу закончила у Новим Садзе. Як професорка англійського язика почала робиц у Основней школи у Кули, одкаль под час студийох доставала стипендию, а потим ше врацела до Суботици дзе ей бивали родичи и ту преподавала англійски язик у Гимназії.

После того, пре реформу образования, робела у Будовательней школи у Суботици дзе еден час була и помощник директора. Гонорарно, як професорка англійського язика робела и на Роботницьким универзитету у Суботици.

Татяна Тагасович Винай жиє як пензионерка у Суботици. Єй покойни супруг Бранислав Тагасович робел на Економским факултету. Маю два одроснути дзивки и тиж одроснути унуки.

Литературна манифестация „Яр др Мафтея Виная” у Суботици (2010)

Татяна Тагасович Винай єдна з найвреднейших членох Дружтва за руски язик, литературу и культуру у Суботици (член Дружтва є од 2000. року, уписана под числом 847). Потримала предкладанє Дружтва о отримованю Литературней манифестаций „Яр др Мафтея Виная” и з тим у вязи написала вецей прилоги о живоце и роботи свойого оца писателя др Мафтея Виная (1898-1981), хтори пречитани на програмах и познейше обявени у Зборнику работох Studia Ruthenica под назву: *Мой оцц Мафтей Винай* (Studia Ruthenica число 8, 2001-2003, б. 119) и *Здогадованє на др Мафтея Виная* (Studia Ruthenica число 14, 2009, б. 84-85).

V

**ХРОНІКА ДРУЖТВА
ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛІТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ**

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

Н о в и С а д

АКТИВНОСТИ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

(2018. рок)

Януар:

- 04. 01. - у Миклошевцох умар Дюра Лікар (1941-2018), учитель, културни, просвитни, спортски и друштвени творитель
- 06. 01. - вистава зоз 13. подобовой и 16. дзединской колонії „Стретнуце у Боднарова“ у Галерії у Господінцох (зоз каталогом)
- 10. 01. - 90 роки од народзения Янка Олеяра (*Дюрдьов*, 10.01.1028-*Руски Керестур*, 11.01.1994), учителя, култ. творителя
- 17. 01. - 11. шветочносц з нагоди означованя Национального швета Руснацох - 267 роки од подписованя Контракту о насельованю Руснацох до Р. Керестура (1751-2019) зоз културно-уметніцку програму 19. 01. 2018. у Суботици
- 22. 01. - послана вимога на Конкурс до Општини Жабель коло 14. колонії и 17. дзединской „Стретнуце у Боднарова“ 2018. року
- 30. 01. - 7. схадзка Форуму у Городской управы за културу Нового Саду коло конкурсох у 2018. року
- 31. 01. - закончене друковане трох сликовніцох за предшколски дзеви и каталога о стретнуцу руских школох у *фарбох*

Фебруар:

- 05. 02. - послана вимога на Конкурс до Општини Шид коло отримованя литер. стретнуца у Библиотеки у Шидзе 2018. року
- 10. 02. - у Руским Керестуре умарла Амалия Амалка Гардийова, наставніца биології у ОШ и член Дружтва од 1975. року
- 13. 02. - 70 роки од народзения мр Гелени Медеши (*Р. Керестур*, 1948), лингвисти, прекладателя (Нови Сад/Руменка)
- 14. 02. - информативни дзень у Городской управы за културу Нового Саду коло конкурсох у 2018. року
- 17. 02. - пририхтоване закончуючого рахунку за финансїйни средства Дружтва у 2017. року
- 20. 02. - 42. схадзка Координаційного одбори дружтвох за язики, литературу и културу и промоция 1. ч. Нового Моста
- 21. 02. - Медзинародни *Дзень мацеринского языка* (UNESCO) и Дзень Координаційного одбору (1974-2018)
- 22-28. 02. - послати вимоги на конкурси до покраїнских секретариятох и Городской управы за културу Н. Саду за 2018. рок
- 27. 02. - 170 роки од народзения Ферка Пап-Радваня (*Руски Керестур*, 27.02.1848 -9.09.1986), руского предняка
- 27. 02. - умарла Ксенія Сенка Мучаї, нар. Планчак у Р. Керестуре (1940-2018), учителька, писателька за дзеци, Б. Петровец

Марец:

- 07-12. 03. Саям кніжкох у Новим Садзе, промоция виданьох дружтвох за язику - 09. 03. 2018. року на 17 годзин
08. 03. - програми з нагоди 8. марца Дня женох у руских школах и предшколских установох (07.03. у „Палчочки“)
09. 03. - промоция виданьох дружтвох за язики КОО на Сайме кніжкох у Новим Садзе и Дружтва зоз 8 насловами
10. 03. - 150 роки од народзена Михаила А. Поливки (*Мала Брежніца*, 10.03.1868-Р. Керестур, 1944), учителя
14. 03. - стихи и квецє при бисти писателя Мирослава Антича у Дунайским парку у Новим Садзе (члени КОО)
15. 03. - 10 роки од шмерци Дюри Папгаргая (*Руски Керестур*, 11.11.1936-*Нови Сад*, 15.03.2008), писателя, поети
17. 03. - промоция кніжки Меланії Арваї „Не бац ше од живота“ у РКПД „Др Гавриїл Костельник“ у Кули
18. 03. - 120 роки од народзена др Мафтея Виная (*Р. Керестур*, 18.03.1898-*Суботица*, 8.12.1981), писателя, поети
19. 03. - подписованє конктрактох з обласци култури у Општини Жабель – Дружтво достало средства за *Боднарову колонию*
21. 03. - Шветови *Дзень поезии* (UNESCO), 27. 03 - Шветови *Дзень театралней діялносци* - литературни сходи
31. 03. - законченє школских змаганьох з руского языка и язичней културу у основним образованю (календар МП)

Април:

10. 04. – у Новим Садзе похована Мария Будински (1931-2018), проф. физики преп. у Н. Садзе и у Гимназии у Р. Керестуре
10. 04. – у Винковцох умарла Любка Сегеди Фалц (1932-2018), поетеса член Држтва и доб. припозн. учитель Осиф Фа (2015)
10. 04. - активносци Литературней секції „Штефан Чакан” и Секції Дружтва у Новим Ораховє
16. 04. - 90 роки од народзена и 45 роки шмерци Миколи М. Кочиша (*Дюрдьов*, 1.12.1928-*Нови Сад*, 16.04.1973), лингвисти, писателя и педагога – снователя и першого председателя Дружтва
17. 04. - дзень народзена проф. Гавриїла Г. Надя (*Стари Вербас*, 17. 04. 1913-*Коцур*, 15.10.1983)
20. 04. - нащива школяром и наставниці руского языка у Бачинцох хторим подаровани сликовниці и други виданя Дружтва
23. 04. - Шветови *Дзень кніжки и авторских правох* (UNESCO) литературни стретнуца и промоції
25. 04. - дзень народзена и 35 роки шмерци Надї Волчко (1934-1983), таписеристкині по походзеню зоз Беркасова
27. 04. - 8. схадзка Форуму у Городскей управи за културу Нового Саду коло конурсох и финансования у 2018. року
28. 04. - 9. медзиокружне змаганє з руского языка и язичней културу у Основней школи у Дюрдьове

Май:

04. 05. - виписоване дипломох наградзених школярох зоз 9. медзиокружного змаганя у ОШ у Дюрдьове (24 дипломи)
05. 05. - промоция кнїжки о живоце и дїлу о. Дюри Биндаса у церкви св. Петра и Павла у Новим Садзе
07. 05. - у Шидзе умар Славко Загорянки (1947-2018), композитор и популатозатор руских шпивакох, член Дружтва
13. 05. - означованє 72-рочнїци населованя Руснацох зоз Руского Керестура до Нового Орахова (1946-2018)
17. 05. - промоция кнїжки Дюри Лятыка *Руснаци* 1. том у Заводзе за культуру войводянских Руснацох
22. 05. - у Миклошевцог поховани Томислав Колесар, познати спострски роботнїк по походзеню зоз Бачинцох
25. 05. - дзень Основней и штредней школи „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре зоз школску програму
26. 05. - 18. републичне змаганє у зоз руского языка и язичней культуру у Основней школи у Дюрдьове зоз схадзку Активу наставнїкох руского языка коло 24. стретнуцох руских школах хторе ше планує концом августа у Р. Керестуре
29. 05. - у Министерстве просвити у Београдзе подписани дипломи и контракт коло фин. Републичного змаганя у 2017/2018. рок
31. 05. - рочнїци Славки Сабадош (*Р. Керестур*, 13. 06. 1967-*Нови Сад*, 31.05.2004), наст/ професорки руского зика

Юний:

01. 06. – розгварка у Покраїнским секретариату за культуру коло фин. средствох за *Studia Ruthenici* 23, 2018. року
02. 06. – контакти зоз наставнїками руского языка и придаванє дипломох зоз Републичного змаганя з руского языка
02. 06. – у Новим Садзе умар Мирон Будински (*Руски Керестур*, 1931-*Нови Сад*, 2018) професор математики, питатель за дзеци
06. 06. - 80 роки од народзєня Гелени Канюх (*Руски Керестур*, 1938), подобового уметнїка, педагога
06. 06. - схадзка у управи Основней школи у Дюрдьове коло финансїйних звитох за Медзиокружне и Републичне змаганє 2018. року
09. 06. - 17. Фестивал дзєцинскей творчосци „Веселинка“ у Руским культурним центру, Нови Сад
13. 06. - розгварка у Покраїнским секретариату за обр. и нац. меншини коло одобрених средствох за штредне у Новим Садзе
15. 06. - 17. схадзка Управного одбору Дружтва зоз финансїйним звитом, програму по конц 2018. року и видавательним планом
16. 06. - додзельованє припознаньох *Славка Сабадош* школяром основних и штреднїх школах у Новим Садзе
20. 06. - у Општини Шид подписани контракт коло одобрених средствох (20.000,00) за Литературне стретнуце *септембра* 2018. року
25. 06. - летна вистава Подобового здружєня *ЛИКУМ* у Новим Садзе, зоз участвованьом и руских подобових уметнїкох: Соня Папуга

Юлий:

01. 07. - 90 роки од народзєня Цецилиї Цап Гаргаї, *Коцур*, 01.07.1928-Дяково, 23.06.2015), учительки (Раєво Село, Осек)
03. 07. - закончена кнїжка Владимира Сабо-Дайка, *Вибрани писнї и проза* и початок друкованя у Махіма графі, Петроварадин
06. 07. - додзелованє припознаньох *Славка Сабодош* и *Янко Олеяр* у Руским Керестуре и пром. виданьох Дружтва
10. 07. - умарла Нада Сабол (1954-2018), длугорочна спикерка и водителька у Руских редакцийох Радия и ТВ Нови Сад.
11. 07. - 80 роки од народзєня мр Славомира Олеяра (1948), публицисти и творителя у виртуалним швецє (Канада)
17. 07. - стретнуце зох Олеяровима и Чакановима зох Канади у Н. Сдазе, придати кнїжки и припознанє мр Славомирови Олеярови
28. 07. - промоция кнїжки Владимира Сабо-Дайка, *Вибрани писнї и проза* у Руским доме у Коцуре у присустве фамелиї
- 27-29. 07. - 14. подобова колония „Стретнуце у Боднарова” и 17. колония за школярох зох виставу у Галерії у Господїнцох
31. 07. - законченє финансиного звиту у вязи зох Републичним знаганьом у руского языка у Школи у Дюрдьове

Август:

24. 08. - у рамикох означованя 90-рочнїци Миколи М. Кочиша (1928-1973) зредзованє библиотеки кнїжкох хтори остала за нїм
27. 08. - нащива школи и дзєцинскей заградки у рамикох пририхтованя стретнуца руских школох и активу и вихователькох у Р.Керестуре
28. 08. - прием и розгварка зох проф. др Вејлс Брауна (dr Wayles Browne) зох НьюЙорка, ЗАД у Заводу за културу войводянских Руснацох
30. 08. - 24. стретнуце руских школох и схадзка Активу наставнїкох руского языка у Руским Керестуре на початку 2018/2019. шк. року

Септембер:

04. 09. - у Руским Керестуре умарла Ана Рац (*Руски Керестур*, 1931-2018), вельорочна глумица и руска радио шпивачка
08. 09. - схадзка Активу вихователькох руского языка зох промоцию штирох сликовнїцох за предшколски дзеци
10. 09. - Медзинародни *Дзєнь писменосци* (UNESCO) - активносци литературних секцийох „Микола М. Кочиш” и „Бошко Урошевич” у Бачинцох и „Михал Ковач” у Бикичу у рамикох виборней настави руского языка у Шидзе
11. 09. - схадзка у Општини Шид и Народней библиотеки „Симеон Пищевич” у вязи зох Литературним стретнуцом 22.09.2018. року
22. 09. - Литературне стретнуце пошвецєне рускому языку, литератури и култури у Народней библиотеки „Симеон Пищевич” у Шидзе

Октобер:

01. 10. - 80 роки од народзєня Гелени Гафич Стойков (*Руски Керестур*, 01.10.1938), поетеси, повинчованє (Нови Сад)

-
- 01-07. 10 - Дзєцински тидзєнь 05. 10. Медзинародни *Дзєнь учительох* просвити (UNESCO), школски програми и роботнї
  - 02. 10. - подписани контракти коло фин. средствох за Studia Ruthenica 23 у Городу Н. Саду и Секретарияту АПВ за культуру
  - 03. 10. - почали воспитно-образовни активносци предшколских дзєцох у „Палчочки“ у Новим Садзе
  - 04. 10. - у Бачинцох умар Велибор Милич, почесни член Дружтва хтори 90-рокох помагал коло обновйованя руского языка
  - 05. 10. - 100 роки од народзєня о.Онуфрия Тимка (Коцур, 05.10.1908 - Вербас,1989), музиколога, здогадованє
  - 08. 10. - початок виучованя руского языка на штредньошколским ступню у новосадских школах – *Бранково коло*
  - 09.10-09.11 - 12. *Поетски нїтки Меланії Павлович* у руских школах и библиотеках зоз дзєцми-читачами кнїжкох
  - 09. 10. - литературна програма у Народне библиотеки у Коцуре зоз промоцию виданьох Дружтва и школску програму
  - 11. 10. - придаванє сликовнїцох и Словнїка руского народного языка у Дзєцинскей заградки „Дюрдевак“ у Дюрдьове
  - 15. 10. - активносцох Меморияльного одбору проф. Гавриїла Г. Надя и Секції у Коцуре
  - 21. 10. - 70 роки од народзєня Гавриїла Колесара (*Руски Керестур*, 21. 10. 1948), новинара и культурного діяча Канада
  - 27. 10. - 90 рокох од народзєня Ксенії Саламон (*Бачинци*, 27.10.1928-*Шид*, 3.10.2017), учительки (Шид)
  - 27. 10. - Округли стол о двоязичносци у Заводу за культуру войволянских Руснацох – слово о седем едицийох Дружтва - видрукована двоязична кнїжка др Михайла Фейси: *Бешедуйме по руски* Говоримо русински *Бешеднїк*

Новембер:

- 04. 11. - отримани виберанки за национални совити националних меншинох, та и Национални совет Руснацох (19 члени)
- 05. 11. - послате предладанє за др Юлияна Рамача за Вукову награду КПЗ Сербїї за 2018. рок до Београду
- 05. 11. - у Новим Садзе умар Симеон Сакач (1929-2018), правнїк, новосадски адвокат член Дружтва од снованя 1970. року
- 09. 11. - 90 роки од народзєня Владимира Сабо-Дайка (*Коцур*, 09.11.1928-25.12.2013), писателя, руского предняк
- 16. 11. - Медзинародни *Дзєнь толеранції* (UNESCO) - литературни сходи на тему толеранції

Децембер:

- 01. 12. - 90 роки од народзєня Миколи М. Кочиша (*Дюрдьов*, 1.12.1928-*Нови Сад*, 16.04.1973), лингвисти, писателя и педагога.
- 28. манифестация „Днї Миколи М. Кочиша”, нови виданя, литературни конкурє, стретнуца у школах
- 04. 12. - схадзка Управного одбору Дружтва и схадзка Скупштини Дружтва зоз пром. нових кнїжкох

РЕЗИМЕ

У 2018. року витворени значни програмни активносци Дружтва за руски язык, литературу и культуру (*препатрунок састойна часц звиту*), медзи хторима и шлїдуюци: Виучованє руского языка у порядней и виборней настави: отриманє 9. медзиокружнє и 18. републичнє змаганє з руского языка и язичней култури у Основней школи „Йован Йованович Змай” у Дюрдьове. Отриманє 24. стретнуце руских школах у Руским Керестуре. Предложено же би ше 25. стретнуце зоз схадзка Активу наставніко руского языка отримало у Новим Ораховє и Бачкей Тополї у юнию, або концом августа 2019. року.

Виучовнє руского языка на штреднім ступню предлуженє у Технічней школи „Милєва Марич-Айнштайн” и у Доме школярох „Бранково коло“ у Новим Садзе, а тиж и у Гимназиї „Сава Шуманович” у Шидзе. У „Палочки“ ПУ „Радоснє дзециньство“ предлуженє предшколскє вихованє по руски за Новосадски дзеци. Програми 12. манифестация *Поетски нїтки* Меланїї Павлович отримани у Новим Садзе, Дюрдьове и Коцуре.

Видавательства дїялносц: видате 22, а у приритованю и 23 число „Studia Ruthenici”, у хторим обявени роботи зоз 26. и 27. Дньох Миколи М. Кочиша и други написи, а тиж и окреми виданя: Владимир Сабо-Дайко, *Вибрани писні и проза*, др Михайло Фейса, *Бешедуїме по руски* Говоримо русински, Микола М. Кочиш, *Писні и приповедки за дзеци*, др Мишел Парвенску, *Русински древени церкви*, штири сликовнци за предшколски дзеци, подобово каталоги зоз 13. и 14. колонїї итд.

Отримана 14. подобова колония *Стретнуце у Боднарова* и 17. дзецинска у Господїнцох у рамикох хторей означена 80 роки од народзєня Гелени Канюх (1938), а у Руским Керестуре доделени награди *Славка Сабадош* и *Янко Олеяр* за виучованє руского языка.

Нажаль страцели зме и вецей наших членох и почитовательох, медзи хторима: Дюра Лікар, Амалия Гарди, Ксенія Планчак Мучаї, Мирон и Марія Будински, Славко Загорянски, Томислав Колесар, Нада Сабол, Ана Рац, Велибор Милич и Симеон Сакач. До Дружтва прияти вецей нови члени.

Отримана схадзка Управного одбору, схадзка Скупштини Дружтва, схадзка Активу наставнікох и Активу вихователькох руского языка у Руским Керестуре, а тиж и вецей схадзки секцийох и других роботних целох Дружтва у наших местох. Вжата учасц на схадзкох и програмох Координацийного одбору дружтвох за язики, литературу и культуру и других институцийох и организацийох Города Нового Саду, Покраїни итд.

КАЛЕНДАР МЕШАЧНИХ АКТИВНОСЦОХ У 2019. РОКУ

Януар:

- 06. 01. - вистава зоз 14. подобовой колонії „Стретнуце у Боднарова“ у Галерії у Господінцох (зоз каталогом)
- 17. 01. - 12. шветочносц з нагоди означованя Национального швета Руснацох - 268 роки од подписованя Контракту о насельованю Руснацох до Р. Керестура (1751-2019) зоз культурно-уметніцку програму 19. 01. 2019. у Р. Керестуре

Фебруар:

- 01-28. 02. - посиланє вимогах на конкурси и активносци коло виучованя руского языка у школах и пред. установох
- 21. 02. - Медзинародни *Дзень мацеринского языка* (UNESCO) и Дзень Координацийного одбору (1974-2019)

Марец:

- 05-11. 03. Саям кніжкох у Новим Садзе, промоция виданьох дружтвох за языку 08. 03. 2018. року
- 08. 03. - програми з нагоди 8. марца Дня женох у руских школах и предшколских установох
- 10. 03. - 90 роки од народзєня Янка Чижмара (*Руски Керестур*, 10.03.1929), подобового уметніка маляра аматера;
- 15. 03. - 11 роки од шмерци Дюри Папгаргая (*Руски Керестур*, 11.11.1936-*Нови Сад*, 15.03.2008), писателя
- 18. 03. - рочніца народзєня др Мафтея Виная (*Руски Керестур*, 18.03.1898 – *Суботица*, 8.12.1981), писателя - Манифестация „Яр др Мафтея Виная” у Суботици - литературни конкурс, промоції кніжкох итд.
- 21. 03. - Шветови *Дзень поезії* (UNESCO), 27. 03 - Шветови *Дзень театралней дїялносци* - литературни сходи
- 31. 03. - законченє школских змаганьох з руского языка и язичней культуру у основним образованю (календар МП)

Април:

- 06. 04. - 10. медзюкружне змаганє з руского языка и язичней культуру у Основней школи у Коцуре зоз схадзку Активу наставнікох руского языка коло 19. Републичного змаганя и 25. стретнуцох руских школах
- 10. 04. - активносци Литературней секції „Штефан Чакан” и Секції Дружтва у Новим Ораховє
- 11. 04 - 80 роки од народзєня Силвестера Гачи (*Петровци*, 11.04.1939-Р. Керестур, 2.08.2008), хореографа, 12.04. - 70 роки од народзєня Любомира Медєша, *Руски Керестур*, 12.04.1949, етнолог, култ. діяча (Канада);
- 16. 04. - дзень шмерци Миколи М. Кочиша (*Дюрдьов*, 1.12.1928-*Нови Сад*, 16.04.1973), лингвисти, писателя и педагога
- 17. 04. - дзень народзєня проф. Гавриїла Г. Надя (*Стари Вербас*, 17. 04. 1913-*Коцур*, 15.10.1983)

-
23. 04. - Шветови *День книжки и авторских прав* (UNESCO) литературни стретнуца и промоції
25. 04. - 85 роки народзенья Надї Волко (1943-1983) и 36 роки шмерци таписеристкинї зоз Беркасова

Май:

13. 05. - означованє 73-рочнїци населованя Руснацох зоз Руского Керестура до Нового Орахова (1946-2017)
- 21.05. - 70. роки од народзенья Мити Пушкарова, (*Нови Сад*, 21.05.1939-*Дюрдьов*, 2004), подобового педагога, поети,
25. 05. - дзень Основней и штредней школи „Петро Кузмяк” у Руским Керестуре зоз школку програму
25. 05. - 19. републичне змаганє у зоз руского языка и язичней культуру у Основней школи у Коцуре
31. 05. - рочнїци Славки Сабадош (*Р. Керестур*, 13. 06. 1967-*Нови Сад*, 31.05.2004), наст/проф. руского языка

Юний:

08. 06. - 18. Фестивал дзезинскей творчосци - культурно-уметнїцка програма „Веселинка“ у РКЦ, Нови Сад
- 22.06. - 80. роки од народзенья Мирослава Стрибера (*Дюрдьов*, 22.06.1939-*Румуня*, 24.04.1971), поети, писателя;
26. 06. - схадзка Организациийного одбору 25. стретнуца руских школах у Бачкей Тополї и Новим Ораховє

Юлий:

02. 07. - 100 роки Руского народного просвитного дружтва (РНПД) основаного у Новим Садзе, 1919. року
10. 07. - додзелованє припознаньох *Славка Сабадош* и *Янко Олеяр* школяром у Руским Керестуре (Библиотека)
20. 07. - 90 роки од народзенья Михайла Горняка (*Дюрдьов*, 1929 - Београд, 2011), дипломати, амбасадора
- 26-28. 07. - 15. подобова колония „Стретнуце у Боднарова” и 18. колония за школярох у Господїнцох

Август:

12. 08. - 80 роки од народзенья Татьяни Тагасович Винї (Кула, 12.08.1939), професор англійского языка
23. 08. - 25. стретнуце руских школах у Новим Ораховє и Бачкей Тополї зоз школку програму и схадзку Актива наставнїкох руского языка руского языка на початку школского 2019/2020. року
- 140 роки Читальнї у Коцуре (1879) и 80 роки „Пупчеца” Янка Фейси (1929);

Септембер:

- 04. 09. - 70 роки од народзєня Владимира Кочиша (*Дюрдьов*, 4. 09. 1949), писателя, культурного творителя;
- 08. 09. - Медзинародни дзєнь писменосци (UNESCO) - школски роботнї, стретнуца на початку шк. рока;
- 10. 09. - активносци секцийох Микола М. Кочиш и Бошко Урошевич у ОШ у Бачинцох и „Михал Ковач“ у Бикичу - 170 роки од народзєня Янка Скубана (1849-1909), дописователя „Недилї“ зоз Бачинцох;

Октобер:

- 05. 10. - Медзинародни дзєнь просвити (UNESCO) - науково-фахово сходи, литературни стретнуца, вистави
- 08. 10. - 80 роки од народзєня Ксенїї Страценски (*Беркасов*, 8.10.1939-11.03.2006), педагога, подобовей уметнїци
- 09.10. - 13. литературне стретнуце „Поетски нїтки Меланїї Павлович“ у школах и библиотеках з читачами кнїжкох
- 15.10. - активносци Мемориялног одбору проф. Гавриїла Г. Надя – литературни конкурс и додзельованє наградох
- 27.10. - 110 роки од народзєня Михайла Ковача (*Шид*, 27.10.1909 - *Нови Сад*, 17.06.2005), учителя, писателя, прозаисти

Новембер:

- 10.11. - 90 роки од народзєня Драгена Колесара (*Бачинци*, 10.11.1929 - *Петроварадин*, 20.01.1995), глумца, режисера
- 16.11. - Медзинародни дзєнь толеранциї (UNESCO) - литературни сходи на тему толеранциї;
- Участвованє на Костельниковей сшенї у Руским Керестуре, Кули итд

Децембер:

- 01. 12. - 29. манифестация „Днї Миколи М. Кочиша“, Нови Сад и други руски места, школи - схадзка Управног одбору Дружтва и схадзка Скупштини Дружтва
- рочнїци: 200 роки од народзєня Александра Павловича (1819-1900), руского будителя,
- 150 роки од народзєня Василя Каменци (1869-1900), учителя, руского предняка;
- 22.12. - 70 роки од народзєня Якова Макая (*Вербас*, 22.12.1949), подобового уметнїка (Суботица);

НОВИ ЧЛЕНИ ДРУЖТВА (2019)

Порядни члени:

1022. Доротеа Будински, Коцур, 2019
1023. Владимир Папуга, Нови Сад, 2019

Почесни члени:

125. др Милка Андрич, Београд, 2019
126. мр Тияна Ѓлушица, Београд, 2019

Помагајуци члени:

103. Давид Шанта, Руски Керестур, 2019
104. Желько Сопка, Руски Керестур, 2019
105. Иван Чижмар, Руски Керестур, 2019
106. Даяна Рац, Руски Керестур, 2019

В с д н о**1255**

Порядни члени	1023
Почесни	126
Помагајуци	106

ВИДАВАНЄ ЧАСОПИСУ „STUDIA RUTHENICA” 24
ЗОЗ УПЛАТАМИ
за 2019. рок помогли:

1. Любица Малацко, Нови Сад
2. Мария Злата Надь, Руски Керестур
3. др Юлиан Рамач, Коцур
4. Ирина Папуга, Нови Сад
5. Олгица Лендер Радович, Београд
6. Агнета Буила Маслар, Нови Сад
7. мр Гелена Медеши, Руменка
8. Блаженка Хома Цветкович, Нови Сад
9. Вероника Вуячич, Нови Сад
10. др Михайло Лікар, Нови Сад
11. Єлена Перкович, Петроварадин .
12. Мария Канюх Йозанов, Нови Сад
13. Йовген Мудри, Нови Сад
14. Владимир Сабадош, Сомбор
15. Саша Сабадош, Сомбор
16. Татьяна Тагасович Винай, Суботица
17. Владимир Папуга, Нови Сад
18. Мелания Арваї, Кула
19. Гелена Крклюш Фейди, Господінци
20. Сузана Мамужич, Суботица
21. Леона Гаєр, Нови Сад
22. Владимир Кочиш, Нови Сад/Дюрдьов
23. Любица Бастич, Београд
24. Гелена Гафич Стойков, Нови Сад
25. Леона Лабош Гайдук, Нови Сад
26. Олена Папуга, Нови Сад/Руски Керестур
27. Владимир Салонски, Господінци

МАРИНА РАМАЧ САБАДОШ

Марина Сабодош, дзівочке Рамач, народзена 1985. року у Вербаше. Основне и штредне образование закончела у Руским Керестуре на своїм мацеринским руским языку. Школоване предлужела на Филозофским факултету, Одделеню за русинистику у Новим Садзе. Тема дипломскей роботи ей була „Англицизми у мултимедиялней програми по руски“.

Под час факултетского образования почала робиц у Радио-Телевизиї Войводина (РТВ), у Редакциї на руским языку у Новим Садзе, а тераз є занята у Редакциї информативней програми на сербским языку РТВ. Жие у Новим Садзе.

ОЛЯ ХОМА

Оля Хома народзена 1978. року у Вербаше. Закончела гимназию и Филозофски факултет у Новим Садзе, Одделене за русинистику. Тема ей дипломскей роботи була „Уплїв сербского языка на язык вистох на *Рутенпресу*“. Длугорочна є активистка, новинарка и продуцентка у новосадских медийох. Роби у Редакциї програми на руским языку Радио Нового Саду. Жие у Новим Садзе.

ВЕРОНИКА ФЕЙСА ВУЯЧИЧ

Вероника Вуячич, дзівочке Фейса, народжена 1969. року у Вербаше. Основну школу закончила у Коцуре, а стредню у Вербаше и Кули. Филозофски факултет, Одзелене за русинистику, закончила 2011. року у Новим Садзе и достала зване професора руского языка и литературы. Тема дипломскей роботи ей була „Руска усна еротска проза и Бокачов 'Декамерон' – характери, простор и стил”.

Под час студийох, у периодзе од 1990-1994. рок участвовала на збераню градзи и складаню Сербско-русского словника. Занята є у Новинско-видавательној установи „Руске слово” од 1999. року, а три роки пред тим (од 1996), була стаемни и гонорарни сотрудник. У периодзе од 1998. по 2000. рок була редакторка младежского часопису МАК. Од 2005. року роби на преламованю новинох „Руске слово” и других виданьох установи, а тиж и пише за новини и новинску агенцију „Рутенпрес”. Од 2015. року є редакторка фото-рубрики.

Вероника закончила Школу „WebNovinar” Здружєня новинарох Сербии и онлайн курс по лиценци Гарварду на сайту Алисон – Дигитална фотография. Фотографии обявює у новинох „Руске слово”, младежским часопису МАК, у словенскей е-ревии „Provinca”, на веб-сайту „Руского слова” и у других виданьох установи. Участвовала на Рочней вистави фоторепортерох Нового Саду и Войводини „Объективно” у Музею Войводини 2016, 2017. и 2018. року. Жие у Новим Садзе.

ДР ДЮРА ГАРДИ

Др Дюра Гарди народзени 19. децембра 1971. року у Руским Керестуре. Основну школу закончел у Руским Керестуре. Дипломовал и магистровал на Филозофским факултету у Новим Садзе, дзе и докторовал 2009. року на тему „Фамилия Другет у штреднім вику”.

На истим факултету почал свою карьеру 1997. року, а 2014. постал позарядови професор. Обласц Гардийового интересованя обща култура штреднього вику, Киевска Русия, история штредней Европи у штреднім вику, сербско-угорски одношеня у вику, живот аристократии у Анжуйскей Угорскей, простор Войводини у штреднім вику, Руснаци у Сербии. Автор є збирки поезии: „Чувство за час” („Осећај за време”, 2002). Жие у Новим Садзе.

ЛИТЕРАТУРА:*Монографији:*

1. Наследници Кијева између краљевске круне и татарског јарма: студија о државно-правном положају Галиче и Галичко-Волинске кнежевине до 1264 године, Нови Сад 2002, 239. (recensioin: Леонтиј Войтович, Записки НТШ. Т.252. Львів, 2006. с. 773-775)
2. Drugeti, povest o usponu i padu porodice pratilaca anžuskih kraljeva, Filozofski fakultetu Novom Sadu, Novi Sad 2012, 480. (recensiones in: Berta Adrián, Egy főnemesi család felemelkedése és bukása az Anjou-korban, Bácsország, Vajdasági honismereti szemle 69 (2014/2) 117–118; Владета Петровић, Историјски часопис, књ. LXIII, 2014, 131-134; Александар Крстић, *Иницијал/Initial*, 2 (2014), 262-264; Marija Karbić, *Scrinia Slavonica*, svezak15 (2015), 375-378; Kovács Gergely, *Turul*, nolcvannyolcadik kötet, 2015, 2 füzet, 76 -77.

Пририхтани књижки, коавторства, учебници:

1. Средњовјековна насеља на тлу Војводине, историјски процеси и догађаји, уредник Ђура Харди, Сремска Митровица 2013, с. 484; ISBN 978-86-84955-14-4 ISBN 978-86-6065-158-9.
2. The Cultural and Historical Heritage of Vojvodina in the Context of Classical and Medieval Studies, editor Đura Hardi, Faculty of Philosophy, Department of History, Monographs Vol. 61, Novi Sad 2015, 223.
3. Богдан Брукнер, Ђура Харди, Димитрије Боаров, *Историја*, (аутор дела о *прошлост Војводине у средњем веку*, поглавље у монографији: *Војводина*, главни уредник Б. Ивков, Дневник, Нови Сад 2005, 42-89.

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ НОВИ САД
(1970-2019)

Зборнік роботох
STUDIA RUTHENICA

24
(37)

Редакція

др Юліян Рамач, главни редактор

др Александер Д. Дуличенко

мр Гелена Медєши

мр Ксенія Сегеди

др Оксана Тимко Дітко

мр. Сенка Бенчик

др Михайло Фейса

За видавателя

Ирина Папуга

Преклад резимеох на англійски язык

Софія Николаєвич

мр Славомир Олеяр

Компютерски обробок и

технічне ушорене

Kali, Нови Сад

Друкарня

FB PRINT, Нови Сад

2019.

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
(1970-2019)

Издавање Зборника радова
STUDIA RUTHENICA 24 (37)

помогли:

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање
и односе са верским заједницама
Градска управа за културу, Нови Сад

Напомена:

Ставови аутора изнети у књизи, не изражавају ставове органа који је доделио
средства за суфинансирање (члан 5. Уговора Градске управе за културу Новог Сада
о суфинансирању пројекта број: X-6-6/19-15, од 21. VI 2019. године)

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.161.2(497.11)+811.161.2

STUDIA Ruthenica : зборник радова = Studia Ruthenica :
зборник радова / за редакцију: Јулијан Рамач, за издавача:
Ирина Папуга. - 1988/89-. - Нови Сад : Друштво за руски
јазик, литературу и културу, 1989-. - 23 cm

Годишње.

ISSN 0354-8058

COBISS.SR-ID 28571404

Зборник радова „Studia Ruthenica“ 24 (37), Издавач: Друштво за руски јазик,
литуру и културу, 21101 Нови Сад, Ђирпанова 27, пф. 55, Тираж: 300
Обсяг: 14,2 друкерски табаки, Друковала Друкарња „FB PRINT“ Нови Сад, 2019.
064 19 75 281 * papugai@mts.rs * 021 453 365

ISSN 0354-8058